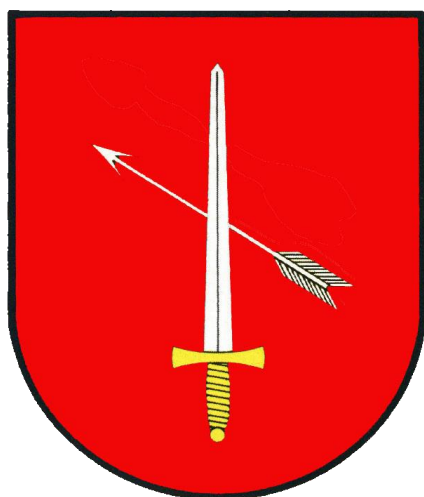

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr ...../...../18
Rady Miejskiej w Ustrzykach Dolnych
z dnia ..... września 2018r.

Lokalny Program Rewitalizacji

Gminy Ustrzyki Dolne

na lata 2017-2023

MAJ 2018

Opracowanie :

Eurogrant Sp. z o.o.

ul. Krakowska 25/2

33-100 Tarnów

biuro@eurogrant.pl

tel. 14 657 14 65, fax +48 14 657 14 64

Zespół redakcyjny w składzie:

Mgr inż. Lucyna Krupa-Szado

Mgr Wacław Olko

Mgr Monika Gucwa

Mgr Monika Stach

Mgr Marta Rygiel

Spis treści:

1.WSTĘP	5
2.DIAGNOZA GMINY USTRZYKI DOLNE	14
2.1. Układ przestrzenno-funkcjonalny	14
2.1.2. Struktura użytkowania terenu Gminy Ustrzyki Dolne	15
2.2.Sfera społeczna	17
2.2.1.Demografia	18
2.2.2.Bezrobocie	26
2.2.3.Pomoc społeczna	32
2.2.4.Edukacja i wychowanie przedszkolne	37
2.2.5.Bezpieczeństwo publiczne.....	40
2.2.6.Integracja społeczna.....	42
2.2.7.Koncentracja negatywnych zjawisk kryzysowych w sferze społecznej	44
2.3.Sfera przestrzenno-funkcjonalna	50
2.3.1. Infrastruktura drogowa i kolejowa na terenie Gminy Ustrzyki Dolne.....	50
2.3.2. Dostępność do infrastruktury społecznej.....	55
2.3.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	60
2.4. Sfera gospodarcza	63
2.4.1. Poziom przedsiębiorczości	63
2.4.2. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej.....	67
2.5. Sfera techniczna	69
2.5.1. Mieszkalnictwo.....	69
2.5.2. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna	72
2.5.3.Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze technicznej	75
2.6. Sfera środowiskowa	78
2.6.1.Środowisko przyrodnicze	78
2.6.2. Wyroby azbestowe na terenie Gminy	84
3.WYNIKI DELIMITACJI I WSKAZANIE OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH	87
3.1. Wybór terenów zdiagnozowanych, jako obszary kryzysowe	87
4.CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	94
4.1. Wskazanie obszaru do rewitalizacji.....	94
4.1.1. Zasięg terytorialny obszaru rewitalizacji i uzasadnienie jego wyboru	97
4.2. Obszar rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne -pogłębiona diagnoza	109

4.2.1. Zasięg terytorialny obszaru i uzasadnienie jego wyboru w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla województwa podkarpackiego.....	117
5.ZAŁOŻENIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	120
5.1. Wizja stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji.....	120
5.2. Cele rewitalizacji.....	121
6. ROJEKTY REWITALIZACYJNE	123
6.1. Podstawowe i uzupełniające projekty rewitalizacyjne	123
6.2. Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych projektów rewitalizacyjnych	136
6.3. Planowane efekty rewitalizacji.....	137
6.4. Plan finansowy	138
6.5. Analiza ryzyka wraz ze środkami zaradczymi	147
7.SYSTEM ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU	149
7.1.Struktura zarządzania Programem.....	149
7.2. Koszty zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji Programu Rewitalizacji	151
8.SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI.....	152
9.MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW I INNYCH INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI – PARTYCYPACJA SPOŁECZNA	157
10.MECHANIZMY SŁUŻĄCE ZAPEWNIENIU KOMPLEMENTARNOŚCI PROGRAMU REWITALIZACJI	166
10.1.Komplementarność przestrzenna	166
10.2.Komplementarność problemowa	167
10.3.Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	168
10.4.Komplementarność międzyokresowa.....	169
10.5.Komplementarność źródeł finansowania	171
11.ODDZIAŁYWANIE NA ŚRODOWISKO.....	183
Spis wykresów, map i tabel	185

1. WSTĘP

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 jest opracowanym i uchwalonym przez Radę Miejską w Ustrzykach Dolnych, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875), wieloletnim programem opisującym stopień degradacji terenu w pięciu płaszczyznach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Aktualny stan opisywany jest za pomocą miarodajnych i reprezentatywnych dla poszczególnych sfer wskaźników. Program stanowi narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Program Rewitalizacji ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego analizowanego obszaru zdegradowanego, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki oraz nadanie mu nowych funkcji lub przywrócenie starych. *Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023* stanowi kluczowy element gminnej polityki rewitalizacji w perspektywie do 2023 roku.

1.1. Terminologia

Lokalny Program Rewitalizacji (LPR): inicjowany, opracowany i uchwalony przez Radę Miejską w Ustrzykach, wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r. - MR/H 2014-2020/20(2)08/2016*).

Obszar zdegradowany: obszar Gminy na którym zidentyfikowano stan kryzysowy spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- gospodarczej – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- środowiskowej – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska lub,
- przestrzenno-funkcjonalnej – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych lub,
- technicznej – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska

Obszar rewitalizacji - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak tereny poprzemysłowe (w tym portowe i powydobywcze), powojkowe lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Projekt rewitalizacyjny: projekt w rozumieniu art. 2 pkt. 18 ustawy, zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów albo logicznie powiązany z treścią i celami programu rewitalizacji, zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r.*)

1.2. Zestawienie głównych regulacji oraz dokumentów wykorzystanych przy opracowaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji

Gmina Ustrzyki Dolne korzystając z Art. 52. 1. Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, skorzystała z zapisu wskazującego, że „do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji. W związku z przedstawionymi uwarunkowaniami prawnymi Lokalny Program Rewitalizacji został opracowany na podstawie:

1. Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z 2 sierpnia 2016 r. wydanych przez Ministra Rozwoju,
2. Instrukcja przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020¹.
3. Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2017 poz. 1875 z późn. zm.).

1.3. Nawiązanie do dokumentów strategiczno programowych

Lokalny Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na zdegradowanych obszarach gminy, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju jednostki), a także regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu regionalnym, krajowym oraz

---

¹ Załącznik do Uchwały nr 296/5906/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 18 kwietnia 2017 r.

Europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie LPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
POZIOM EUROPEJSKI		
1.	Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu	<p>Priorytet III. <i>Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu</i> – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Ponadto, wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:</p> <p>CEL 1 <i>Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata.</i></p> <p>CEL 4 <i>Podniesienie poziomu wykształcenia</i>, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.</p> <p>CEL 5 <i>Wspieranie włączenia społecznego</i>, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.</p>
POZIOM KRAJOWY		
2.	Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju	<p>Obszar <i>Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</i>: Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna: Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki; Kapitał Ludzki: Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”; Obszar <i>Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski</i>: Rozwój regionalny: Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych; Obszar <i>Efektywności i sprawności państwa</i>: Kapitał społeczny: Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.</p>
3.	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (Warszawa 2017)	<p>Głównym celem Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.</p> <p>Cele rewitalizacji wpisuje się 2 cel szczegółowy Strategii: Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, w zakresie: poprawy dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne oraz wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.</p> <p>Oczekiwany efektem realizacji Strategii w perspektywie długookresowej dla obywateli będzie wzrost ich dochodów oraz poprawa jakości życia, rozumiana jako stworzenie przyjaznych warunków bytowych, przede wszystkim dla rodzin; zapewnienie odpowiedniej jakości edukacji i szkoleń, podwyższających kwalifikacje i kompetencje obywateli; wzrost zatrudnienia i lepsze jakościowo miejsca pracy; poprawa dostępu do infrastruktury;</p>

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie LPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
		Planowane efekty LPR w Gminie Ustrzyki Dolne są zbieżne z oczekiwanymi efektami realizacji Strategii.
4.	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	<p>Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.</p> <p>Cel 1 - Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”)</p> <p>Cel 2 - Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”)</p> <p>Cel 3 - Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”)</p>
5.	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	<p>Tworzenie estetycznej i uporządkowanej przestrzeni zgodnie z zasadami ładu przestrzennego, respektując zróżnicowane kulturowo i historycznie tradycje architektoniczne oraz w możliwie jak największym stopniu zachowującą walory naturalnego krajobrazu przyrodniczego.</p> <p>1). Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>2). Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.</p> <p>3) Cel 6 - Przywrócenie i utwalenie ładu przestrzennego</p>
6.	Umowa Partnerstwa²	<p>Głównym celem jest zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa spójności społecznej i terytorialnej kraju oraz poprawa efektywności administracji publicznej.</p> <p>1). Cel Tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW), finansowego, doradczego i szkoleniowego.</p> <p>2). Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach.</p> <p>3). Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami.</p> <p>4). Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników.</p> <p>5). Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.</p>
7.	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020	Głównym celem jest umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów

² Umowa Partnerstwa (UP) jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014–2020. (grudzień 2015r.)

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie LPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
		<p>wykluczenia społecznego oraz wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa.</p> <p>1). Cel 3. Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym</p>
8.	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020</p>	<p>Głównym celem jest wspieranie procesów i inicjatyw, które wzmacniają wolę działania obywateli na rzecz dobra wspólnego i przyczyniają się do wzmocnienia zaufania, jako jednego z podstawowych komponentów życia społecznego, gospodarczego i kulturowego.</p> <p>1). Cel 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.</p>
9.	<p>Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020</p>	<p>Głównym celem jest wzrost poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całej Polski Wschodniej i każdego z jej województw w rozszerzonej Unii Europejskiej z uwzględnieniem zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Priorytet I - Oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego 2) Priorytet II - Budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy 3) Priorytet III - Wspieranie gospodarki, wspieranie funkcjonowania MSP 4) Priorytet VII – Konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej
POZIOM REGIONALNY I SUBREGIONALNY		
10.	<p>Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020</p>	<p>Działania Programu Rewitalizacji wpisuje się w główny cel strategii jest „Efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych dla zrównoważonego i inteligentnego rozwoju społeczno-gospodarczego drogą do poprawy jakości życia mieszkańców”.</p> <p>Dziedzina działań strategicznych: SIEĆ OSADNICZA</p> <p>3 CEL: Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku</p> <p>Priorytet 3.4.Funkcje obszarów wiejskich</p> <p>KIERUNKI DZIAŁAŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Rozwój infrastruktury technicznej umożliwiający wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.</i> 2. <i>Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej służące zaspokajaniu potrzeb społecznych i kulturalnych w kontekście procesu odnowy wsi</i> 3. <i>Modernizacja przestrzeni wiejskiej</i>
11.	<p>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (Zał. nr 1 do Uchwały nr XLVIII/522/2002 Sejmiku Woj. Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r. (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego z dnia 17 października 2002 r.</p>	<p>Dokument uwzględnia cele i priorytety określone w strategii rozwoju województwa, co z kolei przekłada się na kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz politykę przestrzenną. Cele prowadzenia rewitalizacji w Gminie Ustrzyki Dolne są zbieżne z celami polityki przestrzennej określonej w <i>Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego</i> określonymi jako :</p> <ol style="list-style-type: none"> a) korzystniejsze warunki dla zrównoważonego rozwoju

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie LPR-u do zapisów dokumentu strategicznego
	nr 64 poz.1320)	<p>województwa oraz podnoszenia poziomu i jakości życia mieszkańców tak , aby zbliżyć ten poziom do średniego poziomu w kraju,</p> <p>b) w dziedzinie środowiska naturalnego i kulturowego efektywne wykorzystanie stanu zainwestowania , w tym racjonalne i efektywne wykorzystanie zasobów środowiska poprzez dostosowanie organizacji struktury, funkcji i intensywności zagospodarowania przestrzennego do uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych,</p> <p>c) utrzymanie ciągłości kulturowej, zachowanie i ochrona unikatowych wartości kulturowych</p> <p>poprawa jakości życia i równoważenie rozwoju, w tym tworzenie warunków do podnoszenia jakości życia mieszkańców.</p>
	POZIOM GMINY	
12.	Strategia Rozwoju Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2015 - 2025	<p>Działania przewidziane w procesie rewitalizacji wpisują się w misję określoną w Strategii jako : <i>Dokładamy wszelkich starań, aby wspierać zrównoważony rozwój turystyki i przedsiębiorczości. Propagujemy jednocześnie niepowtarzalną tradycję i kulturę gminy dbając o środowisko naturalne oraz tworzymy atrakcyjne warunki życia poprzez zapewnienie naszym mieszkańcom i gościom wysokiego poziomu bezpieczeństwa i jakości życia.</i></p> <p>Są także zbieżne z celami priorytetu kapitał społeczny i ludzki: Cel V: Poprawa stanu infrastruktury społecznej. Cel VI: Wzrost aktywności w tym zawodowej, świadomości społecznej i kulturalnej mieszkańców gminy. Cel VII: Rozwój systemów opieki i edukacji.</p>
13.	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Ustrzyki Dolne 2016-2022	<p>Główne założenia społecznej rewitalizacji Gminie Ustrzyki Dolne wpisują się w cel generalny Strategii :</p> <p>Tworzenie instytucjonalnych, organizacyjnych i materialnych warunków sprzyjających ograniczaniu obszarów wykluczenia społecznego; Oraz w 2 cele strategiczne: (C2) Tworzenie warunków sprzyjających umacnianiu instytucji rodziny C5) Tworzenie warunków dla rozwoju kapitału kulturowego oraz edukacyjnego</p>
14.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Zmiana Nr 1/2010 Studium – załącznik Nr 1 do uchwały Nr XIV/111/11 Rady Miejskiej w Ustrzykach Dolnych z dnia 3 listopada 2011r.	<p>Cele rewitalizacyjne wpisują się w sformułowane uwarunkowania rozwoju Gminy Ustrzyki Dolne. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy określa cele jako zachowanie przyrodniczych i kulturowych struktur i form użytkowania przestrzeni oraz walorów krajobrazowych przy jednoczesnym tworzenie warunków i szans dla racjonalnego gospodarowania w tym min. dla rozwoju funkcji gospodarczych bazujących na zasobach przyrody, które nie naruszyły by naturalnego układu elementów przyrodniczych oraz estetyki krajobrazu</p>

1.4. Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Zgodnie z *Wytocznymi* w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 obszar Gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym,

można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub

2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub

3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub

4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej jest zatem warunkiem, by dany obszar mógł zostać uznany za obszar zdegradowany. Diagnoza rozmieszczenia negatywnych zjawisk została wykonana dla całej Gminy, z wykorzystaniem obiektywnych, weryfikowalnych wskaźników. Za obszary koncentracji negatywnych zjawisk w każdej ze sfer uznano te, dla których przyjęte wskaźniki są gorsze niż średnia dla Gminy.

Mając powyższe na uwadze, diagnozę służącą delimitacji (wyznaczeniu granic) obszaru zdegradowanego podzielono na dwa etapy:

- I. wyznaczenie obszaru występowania niekorzystnych zjawisk społecznych,
- II. diagnozę wyznaczonego obszaru koncentracji negatywnych zjawisk w pozostałych wymienionych sferach problemowych – na tle sytuacji w całej Gminie.

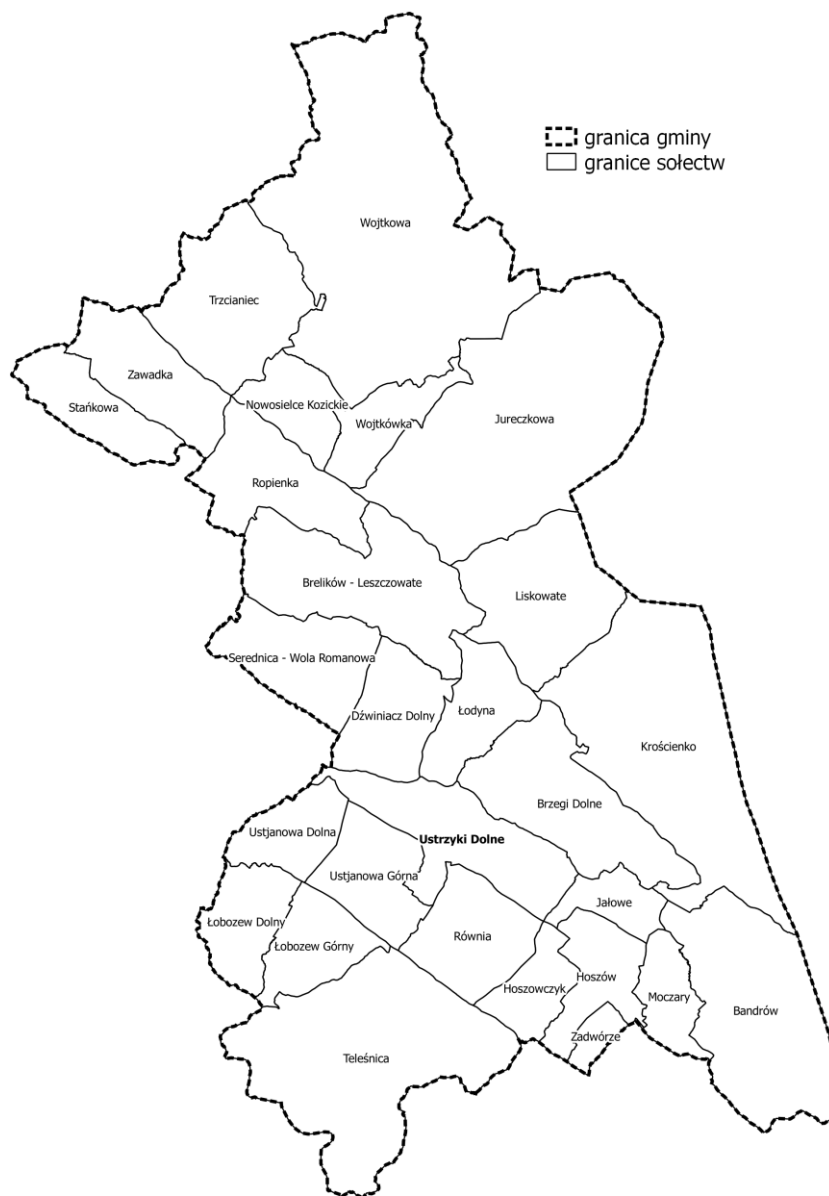
Analizy rozmieszczenia zjawisk kryzysowych w sferze społecznej przeprowadzono w rozkładzie przestrzennym odniesionym do podziału Gminy na jednostki pomocnicze (urbanistyczne) – sołectwa i miasto Ustrzyki Dolne.

Wszystkie jednostki pomocnicze zostały wydzielone z uwzględnieniem występującym na danym obszarze: specyficznym charakterem zabudowy, a także położeniem topograficzno-przestrzennym i pełnionymi funkcjami w Gminie.

Pojęcie jednostki urbanistycznej zostało zdefiniowane przez Instytut Rozwoju Miast w publikacji „System monitorowania rewitalizacji” z 2010, autorstwa W. Jarczewskiego oraz J. Jeżaka. Zgodnie z tą definicją „jednostki urbanistyczne to obszary stosunkowo nieduże, możliwie jednorodne pod względem funkcjonalnym oraz względnie homogeniczne pod względem morfologicznym i społecznym. Ich zaletą jest to, że stanowią naturalne jednostki dla zbierania i przedstawiania wielu informacji, a także podejmowania działań rewitalizacyjnych”.

Dla celów niniejszego opracowania łącznie **wyznaczono 28 jednostek pomocniczych**.

Granice poszczególnych jednostek pomocniczych przedstawiono na **mapie nr 1**.

Mapa 1. Jednostki pomocnicze wydzielone w Gminie Ustrzyki Dolne

Źródło: opracowanie własne

W celu identyfikacji obszarów zdegradowanych w Gminie Ustrzyki Dolne przeprowadzono diagnozę w sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej.

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji określono zestawienie kryteriów – wskaźników wpisujących się w zakres diagnozowania oraz delimitacji sprecyzowany w Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego. Do obszaru każdej jednostki pomocniczej Gminy (sołectwa) przypisano określone dane wskaźnikowe i odniesiono je do średniej wyznaczonej dla całej Gminy Ustrzyki Dolne (Tabela 1).

Tabela 1. Zestawienie wskaźników wykorzystanych w diagnozie obszaru zdegradowanego Gminy Ustrzyki Dolne

Sfera	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
Społeczna	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Liczba długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem	Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania	Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Liczba bezrobotnych kobiet na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Powiatowy Urząd Pracy w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności na 100 osób wg miejsca zamieszkania	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w wieku produkcyjnym na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.	Komisariat Policji w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Wyniki egzaminów 6-klasisty	OKE Kraków (stan na 2015r.)
	Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego: rady Gminy na terenie województwa podkarpackiego.	PKW (stan na 2014r.)
	Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego: sejmiki województw na terenie województwa podkarpackiego	PKW (stan na 2014r.)
Gospodarcza	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania - ogółem	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg rejestru REGON ogółem	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
Techniczna	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2014r.)
	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2011r.)
Przestrzenno-funkcjonalna	Długość dróg gminnych do remontu	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2017r.)
	Liczba instytucji kultury na 100 mieszkańców	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2017r.)

Sfera	Nazwa wskaźnika	Źródło danych
	Liczba przystanków komunikacyjnych na 100 mieszkańców	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2016r.)
Środowiskowa	Liczba budynków pokrytych azbestem	Urząd Miejski w Ustrzykach Dolnych (stan na 31.12.2017r.)

Źródło: opracowanie własne

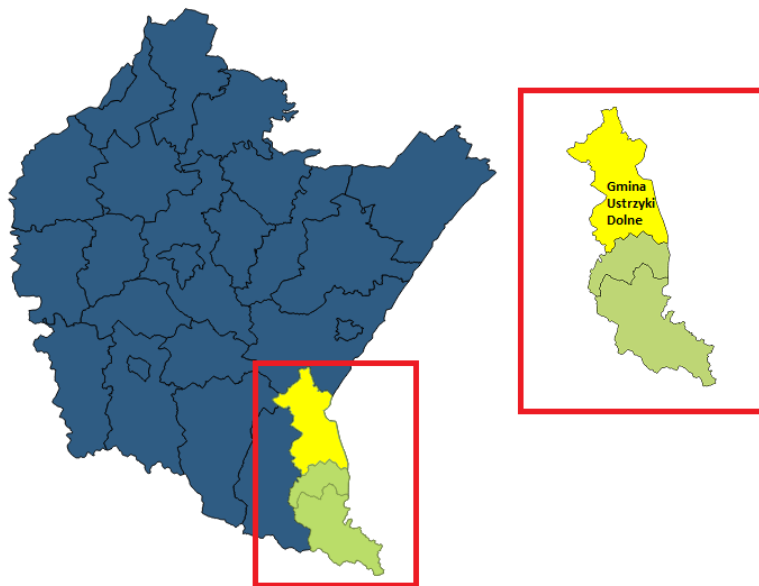
2. DIAGNOZA GMINY USTRZYKI DOLNE

2.1. Układ przestrzenno-funkcjonalny

2.1.1. Położenie administracyjne Gminy Ustrzyki Dolne

Ustrzyki Dolne to Gmina miejsko-wiejska położona w powiecie bieszczadzkim, znajdującym się w południowo – wschodniej części Polski w województwie podkarpackim .

Odległość Gminy od stolicy województwa podkarpackiego – Rzeszowa wynosi ok. 100 km. Powierzchnia Gminy Ustrzyki Dolne wynosi 478,11km², co stanowi ok. 42% całości powierzchni powiatu. Siedzibą Gminy i powiatu jest miasto Ustrzyki Dolne.

Mapa 2. Położenie Gminy Ustrzyki Dolne na tle województwa i powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GIS

Gmina Ustrzyki Dolne od południa graniczy z gminą Czarna, od zachodu z Gminami powiatu leskiego - Soliną i Olszanicą, od północy z Gminami Bircza i Fredropol znajdującymi się w powiecie przemyskim, natomiast od zachodu granica Gminy Ustrzyki Dolne pokrywa się z granicą Polski z Ukrainą.

W skład Gminy wchodzi 28 sołectw: Ustrzyki Dolne Miasto, Bandrów, Brzegi Dolne, Dźwiniacz Dolny, Hoszowczyk, Hoszów, Łodyna, Jałowe, Moczary, Jureczkowa, Krościenko, Liskowate, Łobozew Dolny, Łobozew Górny, Nowosielce Kozickie, Równia, Teleśnica, Ustjanowa Dolna, Ustjanowa Górna, Wojtkowa, Wojtkówka, Zadwórze, Trzcianiec, Stańkowa, Ropienka, Serednica - Wola Romanowa, Brelików – Leszczowate, Zawadka .

Tabela 2. Powierzchnia oraz gęstość zaludnienia w poszczególnych sołectwach Gminy Ustrzyki Dolne (stan na rok 2016)

L.p.	Sołectwo	Powierzchnia	Gęstość zaludnienia
		[km ²]	[os/km ²] 2016r.
1.	Ustrzyki Dolne (m)	16,75	563
2.	Bandrów	27,5	16
3.	Brzegi Dolne	19,82	20
4.	Dźwiniacz Dolny	11,07	22
5.	Hoszowczyk	6,22	23
6.	Hoszów	8,52	35
7.	Łodyna	9,51	32
8.	Jałowe	4,97	43
9.	Moczary	6,02	48
10.	Jureczkowa	50,24	6
11.	Krościenko	40,15	15
12.	Liskowate	19	12
13.	Łobozew Dolny	8,74	33
14.	Łobozew Górny	8,63	33
15.	Nowosielce Kozickie	7,2	20
16.	Równia	11,84	55
17.	Teleśnica	38,38	6
18.	Ustjanowa Dolna	7,62	36
19.	Ustjanowa Górna	10,28	83
20.	Wojtkowa	63,49	5
21.	Wojtkówka	7,32	29
22.	Zadwórze	2,2	31
23.	Trzcianiec	19,94	9
24.	Stańkowa	9,33	25
25.	Ropienka	14,07	51
26.	Serednica– Wola Romanowa	13,35	6
27.	Brelików – Leszczowate	23,31	13
28.	Zawadka	12,64	14
Ogółem		478,11	38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

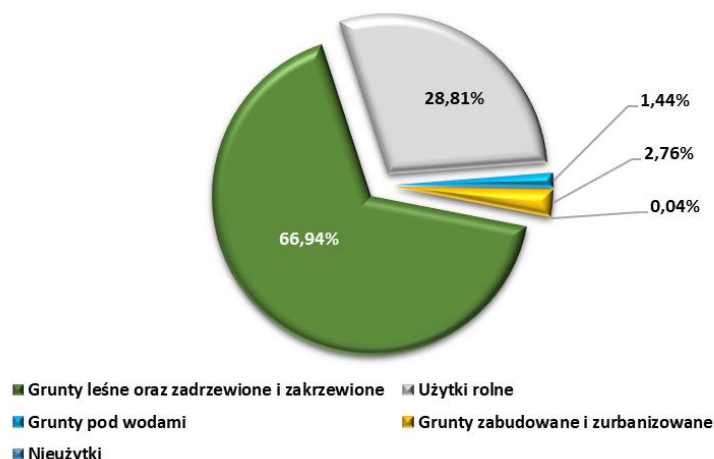
Największą część powierzchni Gminy zajmuje sołectwo Wojtkowa (63,49km²), a najmniejszą sołectwo Zadwórze (2,2 km²).

2.1.2. Struktura użytkowania terenu Gminy Ustrzyki Dolne

Powierzchnia całej Gminy Ustrzyki Dolne obejmuje w 98,56% powierzchnię lądową oraz gminne grunty pod wodami , które zajmują ok.687 ha tj.1,44% powierzchni gminy.

Największą część powierzchni Gminy zajmują grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione 66,94% (ok.31 847 ha).Grunty (użytki) rolne to 28,81% powierzchni a tereny zabudowane i zurbanizowane zaledwie 2,76%.

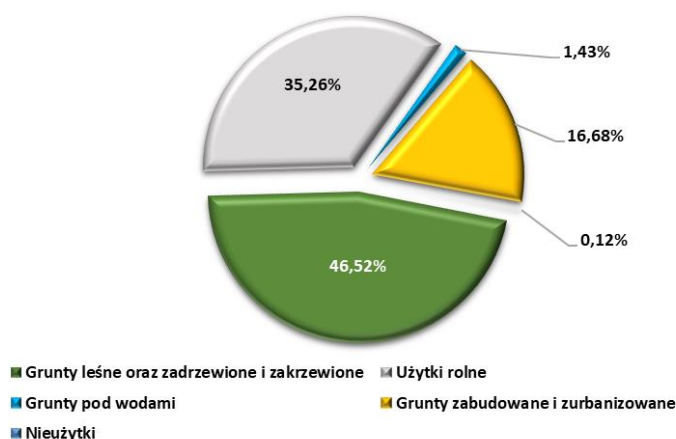
Na terenach zurbanizowanych 68,24% powierzchni zajmują tereny komunikacyjne (drogi) i 7,39% (kolej), a tereny mieszkaniowe to zaledwie 8,76% ogólnej powierzchni zurbanizowanej i 0,24% ogólnej powierzchni Gminy.

Wykres 1.Struktura gruntów w Gminie Ustrzyki Dolne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS(stan na 2014r.)

Podobna sytuacja w strukturze powierzchni jest także na terenie miasta Ustrzyki Dolne Według danych (BDL GUS na 2014r.) największą powierzchnię w mieście Ustrzyki Dolne zajmowały grunty leśne (46,52%) w tym lasy, które stanowiły aż 41,39% całkowitej powierzchni lądowej miasta. Użytki rolne w mieście zajmowały 35,26% jego powierzchni, z czego największą część stanowiły pastwiska trwałe (ok. 55,23% całkowitej powierzchni użytków rolnych) oraz grunty orne (35,1% powierzchni użytków rolnych).Grunty zabudowane i zurbanizowane w mieście Ustrzyki Dolne na 2014 rok stanowiły zaledwie 16,68% całkowitej powierzchni miasta.

Wykres 2.Struktura gruntów w mieście Ustrzyki Dolne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS(stan na 2014r.)

Tereny mieszkaniowe w mieście zajmują 68 ha i obejmują 4,05% jego powierzchni. Większy obszar, bo aż 102 ha (ok. 6,08 % powierzchni Ustrzyk Dolnych), zajmują tereny komunikacyjne w tym drogi 4,53%. Tereny przemysłowe to 46 ha (2,7%).

Tabela 3. Struktura użytkowania terenu w 2014 r. w mieście Ustrzyki Dolne i w Gminie [ha]

Forma użytkowania ziemi	Miasto Ustrzyki Dolne	Gmina Ustrzyki Dolne	% powierzchni ogółem	
			Miasto Ustrzyki Dolne	Gmina Ustrzyki Dolne
Powierzchnia ogółem	1 679	47 867	100%	100%
Powierzchnia lądowa	1 655	47 180	98,57%	98,56%
Użytki rolne:	592	13 704	35,26%	28,63%
grunty orne	208	5 842	12,39%	12,20%
sady	1	9	0,06%	0,02%
łąki trwałe	35	1 091	2,08%	2,28%
pastwiska trwałe	327	6 354	19,48%	13,27%
grunty rolne zabudowane	21	386	1,25%	0,81%
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione:	781	31 847	46,52%	66,53%
lasy	685	29 299	40,80%	61,21%
grunty zadrzewione i zakrzewione	96	2 548	5,72%	5,32%
Grunty pod wodami:	24	687	1,43%	1,44%
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	23	680	1,37%	1,42%
grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	1	7	0,06%	0,01%
Grunty zabudowane i zurbanizowane:	280	1 313	16,68%	2,74%
tereny mieszkaniowe	68	115	4,05%	0,24%
tereny przemysłowe	46	78	2,74%	0,16%
tereny inne zabudowane	44	106	2,62%	0,22%
tereny zurbanizowane niezabudowane	2	2	0,12%	0,00%
tereny rekreacji i wypoczynku	18	33	1,07%	0,07%
tereny komunikacyjne – drogi	76	896	4,53%	1,87%
tereny komunikacyjne – kolejowe	26	97	1,55%	0,20%
Nieużytki	2	21	0,12%	0,04%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.2.Sfera społeczna

Najbardziej istotnymi w kontekście *Programu Rewitalizacji* zgodnie z ministerialnymi wytycznymi³ są zjawiska społeczne, a w szczególności takie kwestia jak bezrobocie, ubóstwo, przestępczość, niski

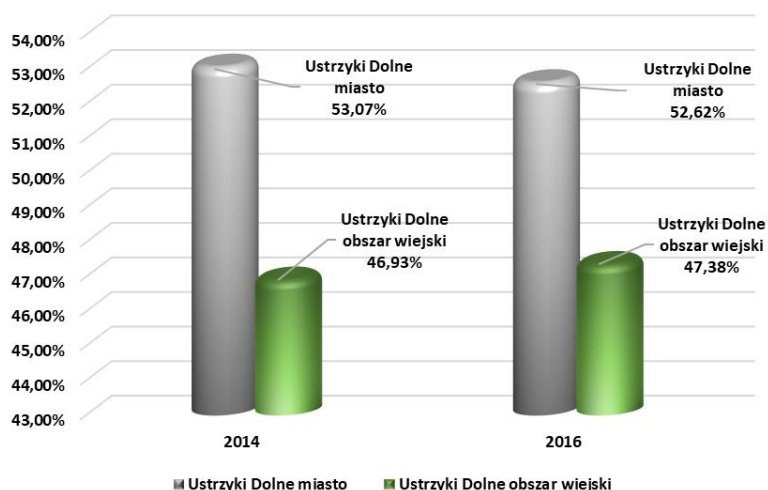
³ *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, wydane przez Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 2 sierpnia 2016 r.

poziomu edukacji lub kapitału społecznego oraz niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Ponadto do obszaru społecznego zostały przypisane również zagadnienia z zakresu demografii. Poniżej zaprezentowano przegląd podstawowych danych:

2.2.1. Demografia

Według danych na dzień 31.12.2014r. mieszkańcy gminy stanowią społeczność liczącą 17805⁴ osób. Najliczniej zamieszkałą jednostką administracyjną w Gminie Ustrzyki Dolne jest miasto Ustrzyki Dolne, którego mieszkańcy na dzień 31.12.2014⁵ stanowią 53,07% ogółu mieszkańców całej gminy. Ustrzyki Dolne są siedzibą władz i kluczowych instytucji gminnych oraz miejscem lokalizacji najważniejszych usług publicznych. W pozostałych miejscowościach najwięcej osób mieszka w miejscowościach Ustjanowa Górna, Ropienka, Równia, Krościenko. Najmniej osób mieszka w miejscowości Zadwórze, Serebnica - Wola Romanowa.

Zebrane dane wskazują na nieznaczne różnice w liczebności mieszkańców pomiędzy miastem Ustrzyki Dolne a obszarem wiejskim przynależnym do gminy. Długoterminowa analiza liczby ludności wskazuje na spadkowe tendencje w mieście i wzrastającą nieznacznie liczbę ludności na terenach wiejskich.

Wykres 3. Rozkład liczby ludności między obszar wiejski i miejski w Gminie Ustrzyki Dolne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM

Tendencje spadkowe nie są czymś szczególnym na tle całego kraju. Opracowana w 2014 przez GUS „Prognoza ludności dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050”⁶ dla powiatu bieszczadzkiego wskazuje na stałą ujemną tendencję w omawianym zakresie.

⁴ Dane UMiG Ustrzyki Dolne

⁵ Dane UM

⁶ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-dla-powiatow-i-miast-na-prawie-powiatu-oraz-podregionow-na-lata-2014-2050-opracowana-w-2014-r-,5,5.html>

Tabela 4. Liczba ludności, w poszczególnych sołectwach Gminy Ustrzyki Dolne (stan na rok 2014)

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności				Dynamika zmian
		na 2014 rok	Udział % w ogólnej liczbie mieszkańców	na 2016r.	Udział % w ogólnej liczbie mieszkańców	
1.	Ustrzyki Dolne (m)	9450	53,07%	9273	52,62%	-1,87%
2.	Bandrów	456	2,56%	450	2,55%	-1,32%
3.	Brzegi Dolne	388	2,18%	377	2,14%	-2,84%
4.	Dźwiniacz Dolny	230	1,29%	237	1,34%	3,04%
5.	Hoszowczyk	149	0,84%	145	0,82%	-2,68%
6.	Hoszów	298	1,67%	295	1,67%	-1,01%
7.	Łodyna	290	1,63%	292	1,66%	0,69%
8.	Jałowe	195	1,10%	211	1,20%	8,21%
9.	Moczary	278	1,56%	271	1,54%	-2,52%
10.	Jureczkowa	296	1,66%	298	1,69%	0,68%
11.	Krościenko	583	3,27%	592	3,36%	1,54%
12.	Liskowate	210	1,18%	215	1,22%	2,38%
13.	Łobozew Dolny	284	1,60%	283	1,61%	-0,35%
14.	Łobozew Górny	288	1,62%	282	1,60%	-2,08%
15.	Nowosielce Kozickie	148	0,83%	145	0,82%	-2,03%
16.	Równia	635	3,57%	649	3,68%	2,20%
17.	Teleśnica	254	1,43%	246	1,40%	-3,15%
18.	Ustjanowa Dolna	275	1,54%	270	1,53%	-1,82%
19.	Ustjanowa Górna	813	4,57%	839	4,76%	3,20%
20.	Wojtkowa	306	1,72%	316	1,79%	3,27%
21.	Wojtkówka	225	1,26%	213	1,21%	-5,33%
22.	Zadwórze	67	0,38%	69	0,39%	2,99%
23.	Trzcianiec	167	0,94%	171	0,97%	2,40%
24.	Stańkowa	242	1,36%	231	1,31%	-4,55%
25.	Ropienka	717	4,03%	699	3,97%	-2,51%
26.	Serednica– Wola Romanowa	83	0,47%	83	0,47%	0,00%
27.	Brelików Leszczowate	299	1,68%	298	1,69%	-0,33%
28.	Zawadka	179	1,01%	174	0,99%	-2,79%
Ogółem		17805	100%	17624	100%	

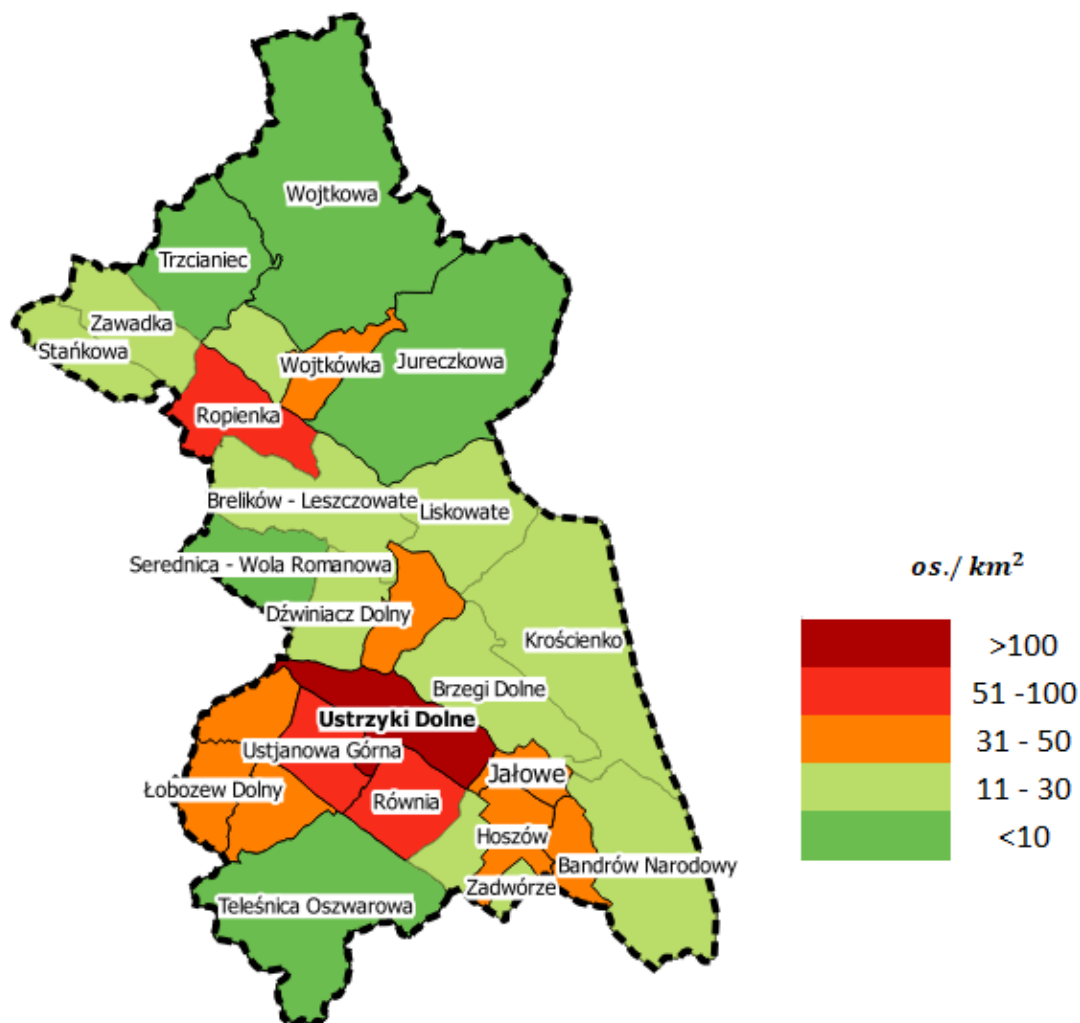
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG

W badanym okresie 2014-2016 liczba mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne zmniejszyła się o 1,02%, przy czym największy spadek % odnotowano w liczbie ludności miejscowości Wojtkówka (-5,33%) a największy liczbowo spadek ludności w mieście Ustrzyki Dolne, zmiana o 177.

Największy wzrost w liczbie ludności odnotowano w miejscowości Ustjanowa Górna (26 osób) a % w miejscowości Jałowe -wzrost liczby ludności o 8,21%.

Średnia gęstość zaludnienia w gminie Ustrzyki Dolne na rok 2014 wynosiła 38 os/km². Była to wartość znacznie większa niż średnia dla powiatu (19 os/km²) i ponad trzykrotnie mniejsza od średniej dla województwa podkarpackiego, która wynosiła 119 os/km². Największą gęstością

zaludnienia charakteryzowały się sołectwa: Ustrzyki Dolne Miasto (576 os/km²), Ustjanowa Górna (80 os/km²), Równia (54 os/km²), Ropienka (52 os/km²) oraz Moczary (50 os/km²). Najmniejsza gęstość zaludnienia występowała w sołectwach: Jureczkowa (4os/km²), Wojtkowa (5 os/km²), Serednica – Wola Romanowa (6 os/km²), Teleśnica (7 os/km²).

Mapa 3. Gęstość zaludnienia na terenie Gminy Ustrzyki Dolne na rok 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Według danych BDL GUS w 2014 r. najliczniejszą grupę w gminie tworzyły osoby w wieku produkcyjnym stanowiące 65,63% ogółu mieszkańców. Osoby w wieku przedprodukcyjnym to 17,85%, w tym dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) – 4,10%. Pozostałe 16,59% to osoby w wieku poprodukcyjnym. Bardzo pozytywnym zjawiskiem dla Gminy jest fakt, że ilość osób w wieku przedprodukcyjnym jest większa niż ilość osób w wieku poprodukcyjnym.

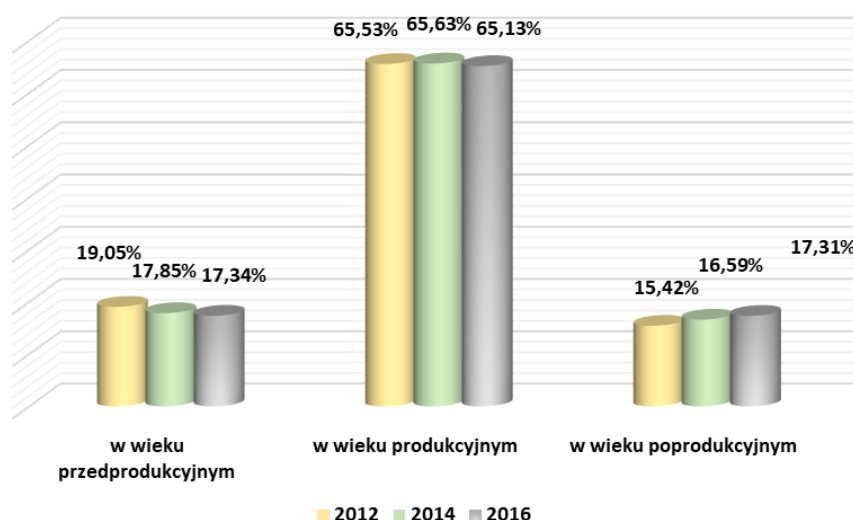
Tabela 5. Struktura ludności Gminy Ustrzyki Dolne w latach 2012, 2014 i 2016

	2012	2014	2016
Ludność ogółem, w tym	17 733	17805	17624

w wieku przedprodukcyjnym	3 379	3 178	3 056
w wieku produkcyjnym	11 620	11685	11 517
w wieku poprodukcyjnym	2 734	2942	3051

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS oraz UMiG Ustrzyki Dolne

Na przestrzeni lat odnotowano stopniowy spadek liczby osób w wieku produkcyjnym z około 65,53% w 2012 roku do 65,13% w 2016 r. Liczba dzieci i młodzieży w wieku przedprodukcyjnym w 2016 roku wynosiła 17,34% ogółu mieszkańców Gminy, czyli zmalała o 1,71% w stosunku do roku 2012. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w 2012r. wynosiła 15,42 % i była mniejsza niż w wieku przedprodukcyjnym, podobnie było w 2014r. Niestety w 2016r. liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 1,89% w porównaniu do 2012r.

Wykres 4. Zmiana struktury mieszkańców Gminy w latach 2012, 2014 i 2016 w podziale na ekonomiczne grupy wieku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS i danych UM

Na terenie Gminy Ustrzyki Dolne następuje sukcesywny wzrost obciążenia demograficznego czyli wzrostu liczby osób starszych przypadających na osoby pracujące. Wynika to z postępującego procesu starzenia się społeczeństwa, które jest zauważalne również na terenie całego kraju.

Tabela 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego dla Gminy Ustrzyki Dolne

	2012	2014	2016
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	29,08	27,20	26,53
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	80,91	92,57	99,84
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	23,53	25,18	26,49

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Analizując wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Ustrzyki Dolne, tj. liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym, czyli w wieku powyżej 60-65 roku życia, na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym czy produkcyjnym zauważamy w każdym przypadku niekorzystny wzrost. Na koniec 2016r. najwyższy niekorzystny wzrost zaobserwowano w *wskaźniku ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym* : wskaźnik ten wynosił 99,84, czyli był większy o 18,92 punktu procentowego w stosunku do 2012r.

Depopulacja Gminy Ustrzyki Dolne prowadzić może do licznych negatywnych skutków takich jak degradacja społeczna i przestrzenna czy wyludnienie. Obserwowane zmiany demograficzne będą miały znaczący wpływ na gospodarczy rozwój Gminy. Zmiany demograficzne mogą przyczynić się również do pogłębiania problemów ekonomiczno-społecznych Gminy.

Gmina Ustrzyki Dolne w nadchodzących latach stanie przed problemem wzrostu liczby seniorów wśród mieszkańców. Starzenie się społeczności trwale obniży potencjał rozwojowy Gminy. Dużym wyzwaniem dla władz lokalnych będzie dostosowanie oferty usług publicznych dla ludzi w podeszłym wieku.

Sytuacja demograficzna Gminy Ustrzyki Dolne została zdiagnozowana w wymiarze wskaźnika – ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania. Wskaźnik ten dla wyżej wskazanych grup osób w wieku poprodukcyjnym odzwierciedla różną sytuację w poszczególnych jednostkach pomocniczych Gminy Ustrzyki Dolne.

Tabela 7 Ludność Gminy Ustrzyki Dolne w wieku produkcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania
1	Bandrów	285	57	20,00%
2	Brzegi Dolne	287	43	14,98%
3	Dźwiniacz Dolny	162	22	13,58%
4	Hoszowczyk	104	12	11,54%
5	Hoszów	198	27	13,64%
6	Łodyna	191	36	18,85%
7	Jałowe	132	24	18,18%
8	Moczary	200	50	25,00%
9	Jureczkowa	200	27	13,50%
10	Krościenko	418	48	11,48%
11	Liskowate	149	12	8,05%
12	Łobozew Dolny	199	32	16,08%
13	Łobozew Górny	203	33	16,26%
14	Nowosielce Kozickie	100	28	28,00%
15	Równia	442	68	15,38%
16	Teleśnica	153	36	23,53%
17	Ustjanowa Dolna	173	28	16,18%

18	Ustjanowa Górna	557	63	11,31%
19	Wojtkowa	227	38	16,74%
20	Wojtkówka	134	47	35,07%
21	Zadwórze	44	8	18,18%
22	Trzcianiec	118	4	3,39%
23	Stańkowa	156	30	19,23%
24	Ropienka	496	103	20,77%
25	Serednica - Wola Romanowa	55	10	18,18%
26	Brelików - Leszczowate	222	28	12,61%
27	Zawadka	121	17	14,05%
28	miasto Ustrzyki Dolne	5959	2011	33,75%
	Gmina Ustrzyki Dolne	11685	2942	24,70%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

W Gminie Ustrzyki Dolne najwyższą wartością analizowanego wskaźnika charakteryzuje się jednostka Wojtkówka (35,07%), wartość ta najbardziej odbiega od wartości liczonej dla całej Gminy (24,70%). W sposób negatywny wyróżniają się również jednostki pomocnicze (sołectwa) takie jak: miasto Ustrzyki Dolne (33,75%), Nowosielce Kozickie (28,00), Moczary (25,00%), Teleśnica (23,53%) i Ropienka (20,77%).

Tym samym wartości te świadczą o postępującym procesie starzenia się lokalnej społeczności. Korzystna z punktu widzenia demograficznego sytuacja pod względem wartości wskaźnika występuje w jednostkach pomocniczych m.in. w Trzcianiec (3,39%), Liskowate (8,05%), Ustjanowa Górna (11,31%) i Hoszowczyk (11,54%).

Ważnym wskaźnikiem ukazującym strukturę demograficzną w gminie Ustrzyki Dolne jest również odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym.

Tabela 8 Ludność Gminy Ustrzyki Dolne w wieku produkcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba zamieszkałych osób	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem wg faktycznego miejsca zamieszkania
1	Bandrów	110	456	24,12%
2	Brzegi Dolne	59	388	15,21%
3	Dźwiniacz Dolny	51	230	22,17%
4	Hoszowczyk	32	149	21,48%
5	Hoszów	69	298	23,15%
6	Łodyna	66	290	22,76%
7	Jałowe	38	195	19,49%
8	Moczary	30	278	10,79%
9	Jureczkowa	68	296	22,97%
10	Krościenko	122	583	20,93%

11	Liskowate	50	210	23,81%
12	Łobozew Dolny	50	284	17,61%
13	Łobozew Górny	46	288	15,97%
14	Nowosielce Kozickie	23	148	15,54%
15	Równia	121	635	19,06%
16	Teleśnica	60	254	23,62%
17	Ustjanowa Dolna	65	275	23,64%
18	Ustjanowa Górna	194	813	23,86%
19	Wojtkowa	51	306	16,67%
20	Wojtkówka	39	225	17,33%
21	Zadwórze	14	67	20,90%
22	Trzcianiec	48	167	28,74%
23	Stańkowa	48	242	19,83%
24	Ropienka	113	717	15,76%
25	Serednica - Wola Romanowa	18	83	21,69%
26	Brelików - Leszczowate	46	299	15,38%
27	Zawadka	43	179	24,02%
28	miasto Ustrzyki Dolne	1504	9450	15,92%
	Gmina Ustrzyki Dolne	3178	17805	17,85%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Najmniejszy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym zamieszkuje sołectwo Moczary (10,79%). Poniżej średniej wartości omawianego wskaźnika jaka przypadła na gminę (17,85%) znalazły się również sołectwa: Brzegi Dolne (15,21%), Brelików-Leszczowate (15,38 %), Nowosielce Kozickie (15,54 %), Ropienka (15,76 %), Łobozew Górny (15,97 %), Łobozew Dolny (17,61 %), Wojtkowa (16,67 %) i Wojtkówka (17,33%), Ustrzyki miasto (15,92%).

Najkorzystniejsza sytuacja pod względem analizowanego wskaźnika występuje w miejscowości Trzcianiec , gdzie odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 28,74%.

Wpływ na zmianę liczby ludności miał **znaczący spadek przyrostu naturalnego** na 100 ludności, który w 2012 r. w Gminie Ustrzyki Dolne wynosił 0,39, natomiast w 2016 r. był ujemny -0,17 .

W Gminie Ustrzyki Dolne wskaźnik urodzeń na 100 ludności w 2014 r. wynosił 7,93. PRZY wysokiej liczbie zgonów w Gminie przyrost naturalny na 100 ludności w Gminie w 2014r. był także ujemny podobnie jak w 2016r.

Tabela 9. Liczba urodzonych i zmarłych osób oraz przyrost naturalny na 100 osób ludności

	Urodzenia żywe na 100 ludności			Zgony na 100 ludności			Przyrost naturalny na 100 ludności		
	2012	2014	2016	2012	2014	2016	2012	2014	2016
Gmina Ustrzyki Dolne	8,52	7,93	8,81	8,12	8,87	8,98	0,39	-0,09	-0,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Przyrost naturalny, czyli różnica między liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów, w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania, jest kluczowym wskaźnikiem potrzebnym do analizy uwarunkowań społecznych i demograficznych na terenie Gminy.

Przyrost naturalny niższy niż średnia w Gminie (-0,09) występował w sołectwach: Bandrów (-1,54), Brzegi Dolne (-0,26), Łodyna (-1,38), Jałowe (-0,51), Krościenko (-0,17), Łobozew Dolny (-1,06), Łobozew Górny (-1,04), Teleśnica (-0,79), Wojtkowa (-0,98), Wojtkówka (-1,33) i Ropienka (-0,82). Najbardziej kryzysowa sytuacja występuje na terenie sołectwa Moczary, gdzie wskaźnik ten wynosił aż -4,32.

Najwyższą wartość dla analizowanego wskaźnika stwierdzono w jednostce Hoszów (1,68).

Tabela 10. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Liczba mieszkańców	Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
1	Bandrów	2	9	456	-1,54
2	Brzegi Dolne	3	4	388	-0,26
3	Dźwiniacz Dolny	5	2	230	1,30
4	Hoszowczyk	2	0	149	1,34
5	Hoszów	6	1	298	1,68
6	Łodyna	2	6	290	-1,38
7	Jałowe	1	2	195	-0,51
8	Moczary	1	13	278	-4,32
9	Jureczkowa	3	3	296	0,00
10	Krościenko	3	4	583	-0,17
11	Liskowate	2	2	210	0,00
12	Łobozew Dolny	1	4	284	-1,06
13	Łobozew Górny	1	4	288	-1,04
14	Nowosielce Kozickie	1	0	148	0,68
15	Równia	4	3	635	0,16
16	Teleśnica	1	3	254	-0,79
17	Ustjanowa Dolna	4	3	275	0,36
18	Ustjanowa Górna	7	6	813	0,12
19	Wojtkowa	2	5	306	-0,98
20	Wojtkówka	1	4	225	-1,33
21	Zadwórze	2	1	67	1,49

22	Trzcianiec	2	0	167	1,20
23	Stańkowa	2	0	242	0,83
24	Ropienka	7	13	717	-0,84
25	Serednica - Wola Romanowa	1	1	83	0,00
26	Brelików - Leszczowate	4	2	299	0,67
27	Zawadka	2	1	179	0,56
28	miasto Ustrzyki Dolne	71	64	9450	0,07
	Gmina Ustrzyki Dolne	143	160	17805	-0,09

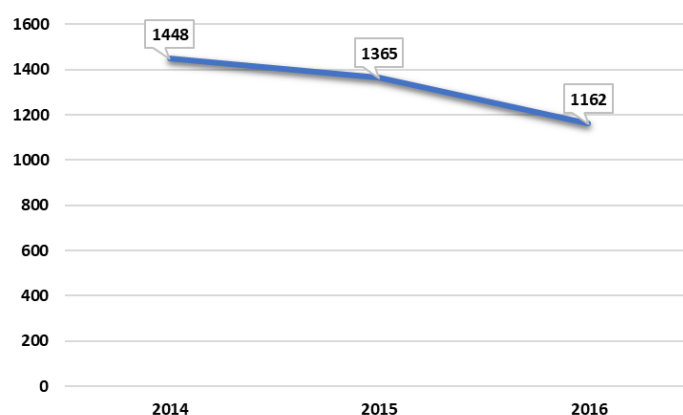
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Przyczyną małego przyrostu naturalnego w gminie Ustrzyki Dolne jest emigracja osób młodych, co w konsekwencji wpływa na bardzo niską liczbę urodzeń. Niekorzystny przyrost naturalny w połączeniu z wysokim saldem migracji będzie w przyszłości skutkować depopulacją części Gminy.

2.2.2. Bezrobocie

Od 2014 r. na terenie Gminy Ustrzyki Dolne obserwowany jest sukcesywny spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

Na dzień 31.12.2016r. zarejestrowane były 1162 osoby, czyli o 286 osób mniej w porównaniu z 2014r.

Wykres 5. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Ustrzyki Dolne w latach 2012-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Deficyt miejsc pracy w gminie tworzy wysoki poziom bezrobocia, który jest główną przyczyną pogłębiającego się procesu ubóstwa. Wszystko to prowadzi do wykluczenia społecznego, dotyczącego szczególnie dzieci, które w dorosłym życiu powielają zachowania i styl życia występujący w środowisku z którego się wywodzą. Z tego punktu widzenia ograniczenie bezrobocia jest jednym z kluczowych działań rewitalizacyjnych w sferze społecznej.

Podstawowy wskaźnik diagnozujący sytuację na rynku pracy w Gminie Ustrzyki Dolne wykorzystany w diagnozie obszaru zdegradowanego odnosi się do liczby osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w poszczególnych jednostkach pomocniczych.

Wskaźnik ten został wykorzystany ze względu na fakt, iż bezrobocie prowadzi do licznych negatywnych skutków ekonomicznych, społecznych i psychospołecznych. Wymienić tu można szybką degradację ekonomiczną jednostki i rodziny, poszerzenie się sfery ubóstwa oraz degradację

zawodową i marginalizację jednostek, jak i całych grup społecznych. Bezrobocie często przyczynia się do powstawania patologii społecznych.

W Gminie Ustrzyki Dolne największa koncentracja problemu bezrobocia występuje w jednostkach pomocniczych Serebnica - Wola Romanowa (25,45%), Trzcianiec (19,49%) oraz Liskowate (19,46%).

Pozostałymi jednostkami pomocniczymi o znaczącej koncentracji osób bezrobotnych jest sołectwo Teleśnica (15,69%). Wysokim poziomem bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym cechują się również jednostki pomocnicze takie jak Hoszowczyk (14,42%), Ustjanowa Górna (14,36%), Brelików – Leszczowate (13,06%), miasto Ustrzyki Dolne (12,22%), Bandrów (12,63%), Hoszów (12,63%) i Łodyna (12,57%).

Zdecydowanie odmienna (korzystna) sytuacja pod względem koncentracji stopnia bezrobocia występuje natomiast w takich jednostkach jak: Zadwórze (6,82%), Wojtkówka (7,46%) oraz Wojtkowa (8,37%).

Tabela 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania stan na 2014r.

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania
1	Bandrów	36	285	12,63%
2	Brzegi Dolne	20	287	6,97%
3	Dźwiniacz Dolny	30	162	18,52%
4	Hoszowczyk	15	104	14,42%
5	Hoszów	25	198	12,63%
6	Łodyna	24	191	12,57%
7	Jałowe	14	132	10,61%
8	Moczary	21	200	10,50%
9	Jureczkowa	24	200	12,00%
10	Krościenko	50	418	11,96%
11	Liskowate	19	149	12,08%
12	Łobozew Dolny	31	199	15,58%
13	Łobozew Górny	23	203	11,33%
14	Nowosielce Kozickie	11	100	11,00%
15	Równia	54	442	12,22%
16	Teleśnica	24	153	15,69%
17	Ustjanowa Dolna	21	173	12,14%
18	Ustjanowa Górna	80	557	14,36%
19	Wojtkowa	19	227	8,37%
20	Wojtkówka	10	134	7,46%
21	Zadwórze	3	44	6,82%
22	Trzcianiec	23	118	19,49%
23	Stańkowa	14	156	8,97%

24	Ropienka	46	496	9,27%
25	Serednica - Wola Romanowa	14	55	25,45%
26	Brelików - Leszczowate	29	222	13,06%
27	Zawadka	13	121	10,74%
28	miasto Ustrzyki Dolne	756	5959	12,69%
	Gmina Ustrzyki Dolne	1448	11685	12,39%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP

Istotnym problemem społecznym jest również bezrobocie długotrwałe – czyli sytuacja, w której dana osoba pozostaje trwale bez pracy. Bezrobocie długotrwałe prowadzi do licznych negatywnych skutków ekonomicznych, społecznych i psychospołecznych. Wymienić tu należy szybką degradację ekonomiczną jednostki i rodziny, poszerzanie się sfery ubóstwa oraz degradację zawodową i marginalizację jednostek i całych grup społecznych.

Trwałe bezrobocie jest też często kontynuowane przez kolejne pokolenia co przyczynia się do powstawania patologii społecznych.

Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania stan na 2014r.

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych	Liczba osób długotrwałe bezrobotnych (powyżej 1 roku)	Udział długotrwałe bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem
1	Bandrów	36	22	61,11%
2	Brzegi Dolne	30	7	23,33%
3	Dźwiniacz Dolny	20	10	50,00%
4	Hoszowczyk	15	2	13,33%
5	Hoszów	25	7	28,00%
6	Łodyna	24	9	37,50%
7	Jałowe	14	4	28,57%
8	Moczary	21	13	61,90%
9	Jureczkowa	24	14	58,33%
10	Krościenko	50	15	30,00%
11	Liskowate	29	8	27,59%
12	Łobozew Dolny	20	14	70,00%
13	Łobozew Górny	23	7	30,43%
14	Nowosielce Kozickie	11	4	36,36%
15	Równia	54	21	38,89%
16	Teleśnica	24	10	41,67%
17	Ustjanowa Dolna	21	8	38,10%
18	Ustjanowa Górna	80	42	52,50%
19	Wojtkowa	19	10	52,63%
20	Wojtkówka	10	5	50,00%
21	Zadwórze	3	0	0,00%

22	Trzcianiec	23	13	56,52%
23	Stańkowa	14	1	7,14%
24	Ropienka	46	18	39,13%
25	Serednica - Wola Romanowa	14	10	71,43%
26	Brelików - Leszczowate	29	13	44,83%
27	Zawadka	13	7	53,85%
28	miasto Ustrzyki Dolne	756	333	44,05%
	Gmina Ustrzyki Dolne	1448	627	43,30%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP

W Gminie Ustrzyki Dolne największa koncentracja problemu bezrobocia długotrwałego występuje w jednostce pomocniczej: Serednica – Wola Romanowa (71,43%).

Kolejnymi jednostkami o znaczącej koncentracji osób bezrobotnych długotrwanie są: Łobozew Dolny (70%), Moczary (61,90%), Bandrów (61,11%), Jureczkowa (58,33%) i inne.

Zdecydowanie odmienna (korzystna) sytuacja pod względem koncentracji długotrwałego bezrobocia występuje natomiast w takich jednostkach jak: Stańkowa (7,14%) i Hoszowczyk (13,33%). W sołectwie Zadwórze nie odnotowano natomiast żadnej osoby długotrwanie bezrobotnej.

Kolejny z wymiarów diagnozy rynku pracy odnosi się do wielkości bezrobocia wśród kobiet mierzonej wielkością koncentracji liczby bezrobotnych kobiet na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.

Tabela 13. Udział bezrobotnych kobiet zarejestrowanych w liczbie ludności wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zamieszkałych osób	Liczba bezrobotnych kobiet	Liczba bezrobotnych kobiet na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
1	Bandrów	456	21	4,61
2	Brzegi Dolne	388	8	2,06
3	Dźwiniacz Dolny	230	11	4,78
4	Hoszowczyk	149	6	4,03
5	Hoszów	298	19	6,38
6	Łodyna	290	6	2,07
7	Jałowe	195	7	3,59
8	Moczary	278	13	4,68
9	Jureczkowa	296	13	4,39
10	Krościenko	583	23	3,95
11	Liskowate	210	8	3,81
12	Łobozew Dolny	284	18	6,34
13	Łobozew Górny	288	8	2,78
14	Nowosielce Kozickie	148	4	2,70
15	Równia	635	23	3,62
16	Teleśnica	254	13	5,12
17	Ustjanowa Dolna	275	16	5,82

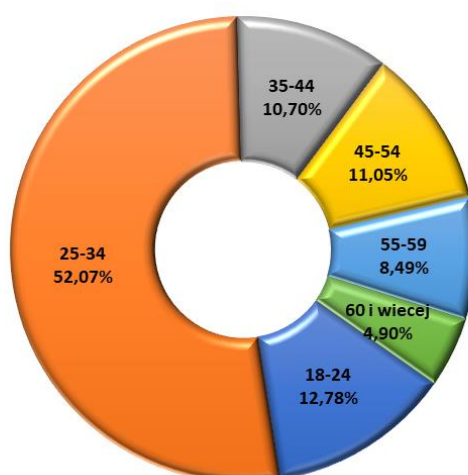
18	Ustjanowa Górna	813	41	5,04
19	Wojtkowa	306	9	2,94
20	Wojtkówka	225	8	3,56
21	Zadwórze	67	3	4,48
22	Trzcianiec	167	13	7,78
23	Stańkowa	242	5	2,07
24	Ropienka	717	18	2,51
25	Serednica - Wola Romanowa	83	8	9,64
26	Brelików - Leszczowate	299	17	5,69
27	Zawadka	179	7	3,91
28	miasto Ustrzyki Dolne	9450	393	4,16
	Gmina Ustrzyki Dolne	17805	739	4,15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP

Pod względem koncentracji bezrobotnych kobiet najtrudniejsza sytuacja dotyczy następujących jednostek Gminy Ustrzyki Dolne: Serednica – Wola Romanowa (9,64 os./100 mieszkańców) i Trzcianiec (7,78 os./100 mieszkańców).

Najniższa zaś koncentracja bezrobocia wśród kobiet odnosi się do jednostek pomocniczych: Brzegi Dolne (2,06 os./100 mieszkańców), Stańkowa (2,07 os./100 mieszkańców), Łodyna (2,07 os./100 mieszkańców) i Ropienka (2,51 os./100 mieszkańców).

Pod względem struktury wieku najliczniej reprezentowaną grupą wiekową wśród osób bezrobotnych w gminie Ustrzyki Dolne w 2014 r. były osoby w przedziale wiekowym 25-34 . Zestawienie danych dla grupy wiekowej 18-34 wskazało, że osoby młode stanowiły ponad 52% ogółu grupy osób bezrobotnych. Najmniej było osób bezrobotnych w grupie wiekowej 60 lat i więcej.

Wykres 6. Liczba osób bezrobotnych w gminie w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2015-2025

Tabela 14. Liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania stan na 2014r.

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zamieszkałych osób	Liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia	Liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
1	Bandrów	456	7	1,54
2	Brzegi Dolne	388	8	2,06
3	Dźwiniacz Dolny	230	7	3,04
4	Hoszowczyk	149	5	3,36
5	Hoszów	298	8	2,68
6	Łodyna	290	6	2,07
7	Jałowe	195	4	2,05
8	Moczary	278	3	1,08
9	Jureczkowa	296	6	2,03
10	Krościenko	583	12	2,06
11	Liskowate	210	7	3,33
12	Łobozew Dolny	284	9	3,17
13	Łobozew Górny	288	4	1,39
14	Nowosielce Kozickie	148	4	2,70
15	Równia	635	8	1,26
16	Teleśnica	254	3	1,18
17	Ustjanowa Dolna	275	2	0,73
18	Ustjanowa Górna	813	16	1,97
19	Wojtkowa	306	4	1,31
20	Wojtkówka	225	3	1,33
21	Zadwórze	67	1	1,49
22	Trzcianiec	167	2	1,20
23	Stańkowa	242	7	2,89
24	Ropienka	717	4	0,56
25	Serednica - Wola Romanowa	83	3	3,61
26	Brelików - Leszczowate	299	4	1,34
27	Zawadka	179	2	1,12
28	miasto Ustrzyki Dolne	9450	171	1,81
	Gmina Ustrzyki Dolne	17805	320	1,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP

Wysoką wartość wskaźnika pod względem wartości średniej dla Gminy stwierdzono w m.in. jednostkach: Serednica – Wola Romanowa (3,61 os./100 mieszkańców), Hoszowczyk (3,36 os./100 mieszkańców) i Liskowate (3,33 os./100 mieszkańców).

Niska koncentracja bezrobotnych do 25 r. ż. dotyczy tylko jedenastu jednostek pomocniczych Gminy Ustrzyki Dolne, najniższą wartość wskaźnika odnotowano w sołectwie Bandrów (0,66 os./100 mieszkańców) i Ustjanowa Dolna (0,73 os./100 mieszkańców).

2.2.3. Pomoc społeczna

Ubóstwo jako kategoria społeczna związane jest z brakiem zaspokojenia potrzeb (zarówno podstawowych, jak i tych wyższego rzędu) jednostki i rodziny na pożądanym poziomie. W dużej mierze może ograniczać również perspektywy życiowe dzieci, poprzez nierówności w dostępie do systemu edukacji, może wpływać na wzrost przestępczości, wywoływać sytuacje konfliktowe w rodzinie, ograniczać aktywność obywatelską i ekonomiczną, a także dostęp do opieki zdrowotnej.

Do czynników zwiększających ryzyko nasilania się zjawiska ubóstwa należą przede wszystkim bezrobocie, niski poziom wykształcenia, niepełnosprawność oraz wielodzietność lub niepełność rodziny. Natomiast wykluczenie społeczne jest określane w kategoriach niemożności uczestniczenia w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego społeczeństwa.

Jednym z najważniejszych czynników, które wpływają na zakres prowadzenia działań rewitalizacyjnych jest zdefiniowanie problemów społecznych występujących na terenie rewitalizowanej Gminy. Realizacją działań z zakresu pomocy społecznej w Gminie Ustrzyki Dolne zajmuje się Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Ze statystyk prowadzonych przez MGOPS wynika, że powodem do korzystania z pomocy społecznej jest najczęściej ubóstwo, następnie bezrobocie, a w dalszej kolejności długotrwałe choroby i niepełnosprawność oraz potrzeba ochrony macierzyństwa.

Tabela 15. Powody korzystanie z pomocy społecznej na terenie Gminy Ustrzyki Dolne na przestrzeni lat 2011-2016

		POMOC SPOŁECZNA					
		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	Ogółem	677	700	698	671	638	603
	Poniżej kryterium dochodowego	445	494	489	432	439	404
	Powyżej kryterium dochodowego	232	206	209	239	199	199
Osoby w gospodarstwach korzystające z pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	Ogółem	2 163	2 187	2 140	1 963	1 808	1 649
	Poniżej kryterium dochodowego	1 415	1 579	1 520	1 266	1 269	1 143
	Powyżej kryterium dochodowego	748	608	620	697	540	507
Rodziny otrzymujące zasiłki na dzieci		935	846	794	726	689	729
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek		1 790	1 618	1 494	1 361	1 277	1 339
Kwota świadczeń rodzinnych [tys. zł]		4 538	4 556	4 359	3 976	4 372	5 377
Kwota świadczeń rodzinnych wraz z dodatkami [tys. zł]		2 995	2 702	2 697	2 440	2 329	2 659

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Dane statystyczne BDL GUS wskazują na zmniejszającą się liczbę gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. W ciągu sześciu lat liczba ta spadała o 74 gospodarstw.

Rozpatrując kryteria dochodowe od 65% do 70% gospodarstw przyjmujących pomoc znajduje się poniżej kryterium dochodowego. Gospodarstwa objęte pomocą zamieszkiwało w 2011 roku 2 163 osób. W roku 2016 już 1 649. Liczba ta nadal jest wysoka, ale można zaobserwować korzystną tendencję malejącą. W ciągu analizowanych lat liczba osób zmalała o 511. Odsetek osób, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego jest wysoki. Mieści się w przedziale od około 65% do 70% osób.

Kolejnym rozpatrywanym kryterium jest liczba rodzin otrzymujących zasiłki na dzieci. Udział rodzin pobierających zasiłek spadł w ciągu 6 lat o 206 rodzin, jednak porównując rok 2015 i 2016 liczba ta wzrosła o 40. Powiększająca się w ostatnich latach liczba rodzin uzyskująca zasiłek wpływa na liczbę dzieci, na które rodzice pobierają zasiłek. Między rokiem 2015 a 2016 dodatkowo 62 dzieci korzysta z zasiłku. Pomimo wzrostu w ostatnich dwóch latach, sytuacja poprawia się, porównując z rokiem 2011, gdy pomoc otrzymywało 1 790 dzieci. Liczba przyznawanych zasiłków ściśle wiąże się z kwotą wydawaną na świadczenia. Sumy wydawane z budżetu ulegają stopniowemu obniżaniu się, zarówno na świadczenia rodzinne, jak i świadczenia z dodatkami. Zmniejszająca się liczba przyznawanych zasiłków świadczy o zwiększającej się zaradności mieszkańców, a także pozytywnie wpływa na budżet Gminy.

Jednak dodatkowe świadczenia w roku 2015 i 2016 spowodowały wzrost wydatków o około 1 000 000 zł. Dane dotyczące przyznawanej pomocy społecznej pozwalają ocenić czy postępuje poprawa finansowa rodzin zamieszkujących gminę.

Dla lepszego zobrazowania skali zjawiska poddano analizie liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób.

Na terenie Gminy Ustrzyki Dolne koncentracja osób korzystających ze świadczeń MGOPS jest silnie powiązana z występowaniem problemu bezrobocia. Tak więc celem działań rewitalizacyjnych będzie rozpoznanie motywacji mieszkańców i wypracowanie najlepszej koncepcji rewitalizacji, która wykorzystywała zaangażowanie mieszkańców. Istotne dla rozwoju Gminy będzie przede wszystkim pobudzenie aktywności mieszkańców zagrożonych ubóstwem w celu zwiększenia ich dochodów oraz stymulowania wzrostu aktywności gospodarczej.

Wskaźniki ubóstwa (m.in. dochody rodziny) na poziomie wewnątrzgminnym są bardzo trudne do określenia, stąd w diagnozowaniu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym stosuje się najczęściej wskaźniki obliczone na podstawie danych o osobach korzystających z pomocy społecznej. Wadą takich wskaźników jest uwzględnienie wyłącznie tych osób, które z pomocy społecznej skorzystały, stanowią one zatem jedynie pewne przybliżenie zjawiska ubóstwa w gminie Ustrzyki Dolne.

W poniższej diagnozie wykorzystano trzy wskaźniki, oddających różne aspekty zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego:

- zasięg korzystania z pomocy ogółem (bez uwzględniania przyczyny korzystania z pomocy) – liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania,
- korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności na 100 osób wg miejsca zamieszkania

- liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gosp. dom.

Zasięg korzystania z pomocy społecznej w Gminie Ustrzyki Dolne w 2014 r. (tj. ogólna liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej) wynosił 1803 osób, co stanowiło 10,13% mieszkańców całej Gminy .

Tabela 16. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zamieszkałych osób	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania
1	Bandrów	456	61	13,38
2	Brzegi Dolne	388	52	13,40
3	Dźwiniacz Dolny	230	24	10,43
4	Hoszowczyk	149	7	4,70
5	Hoszów	298	23	7,72
6	Łodyna	290	54	18,62
7	Jałowe	195	15	7,69
8	Moczary	278	57	20,50
9	Jureczkowa	296	61	20,61
10	Krościenko	583	104	17,84
11	Liskowate	210	54	25,71
12	Łobozew Dolny	284	23	8,10
13	Łobozew Górny	288	30	10,42
14	Nowosielce Kozickie	148	16	10,81
15	Równia	635	43	6,77
16	Teleśnica	254	59	23,23
17	Ustjanowa Dolna	275	14	5,09
18	Ustjanowa Górna	813	84	10,33
19	Wojtkowa	306	26	8,50
20	Wojtkówka	225	12	5,33
21	Zadwórze	67	0	0,00
22	Trzcianiec	167	51	30,54
23	Stańkowa	242	25	10,33
24	Ropienka	717	90	12,55
25	Serednica - Wola Romanowa	83	23	27,71
26	Brelików - Leszczowate	299	30	10,03
27	Zawadka	179	23	12,85
28	miasto Ustrzyki Dolne	9450	742	7,85
	Gmina Ustrzyki Dolne	17805	1803	10,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MOPS Ustrzyki Dolne

Najwyższym udziałem osób korzystających z pomocy społecznej cechują się jednostki pomocnicze: Trzcianiec (30,54 os./100 mieszkańców), Serednica – Wola Romanowa (27,71 os./100 mieszkańców) oraz Liskowate (25,71 os./100 mieszkańców). Wysoka liczba przyznanych świadczeń może wskazywać na wykluczenie społeczne pewnych grup, ze względu na postępującą pauperyzację oraz uzależnienie od stałej pomocy.

Najkorzystniejsza sytuacja pod względem analizowanego wskaźnika występuje w jednostkach pomocniczych, w których wartości są niższe niż wartość dla całej Gminy Ustrzyki Dolne (10,13). Najmniejsza liczba osób korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej Hoszowczyk (4,70 os./100 mieszkańców), Wojtkówka (5,33 os./100 mieszkańców) i Ustjanowa Dolne (5,09 os./100 mieszkańców). W jednej jednostce żadna osoba nie korzystała ze świadczeń socjalnych (Zadwórze).

Problemem, który w wysokim stopniu może przyczynić się do wykluczenia z życia społecznego i sprzyjać zagrożeniu ubóstwem, jest niepełnosprawność. Skala problematyki związanej z niepełnosprawnością została zdiagnozowana za pomocą wskaźnika „Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności na 100 osób wg miejsca zamieszkania” poszczególnych jednostek pomocniczych Gminy Ustrzyki Dolne.

Tabela 17. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zamieszkałych osób	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności	Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności na 100 osób wg miejsca zamieszkania
1	Bandrów	456	8	1,75
2	Brzegi Dolne	388	5	1,29
3	Dźwiniacz Dolny	230	5	2,17
4	Hoszowczyk	149	0	0,00
5	Hoszów	298	0	0,00
6	Łodyna	290	7	2,41
7	Jałowe	195	2	1,03
8	Moczary	278	21	7,55
9	Jureczkowa	296	6	2,03
10	Krościenko	583	19	3,26
11	Liskowate	210	10	4,76
12	Łobozew Dolny	284	5	1,76
13	Łobozew Górny	288	0	0,00
14	Nowosielce Kozickie	148	0	0,00
15	Równia	635	10	1,57
16	Teleśnica	254	3	1,18
17	Ustjanowa Dolna	275	3	1,09
18	Ustjanowa Górna	813	6	0,74
19	Wojtkowa	306	4	1,31
20	Wojtkówka	225	1	0,44

21	Zadwórze	67	0	0,00
22	Trzcianiec	167	5	2,99
23	Stańkowa	242	3	1,24
24	Ropienka	717	13	1,81
25	Serednica - Wola Romanowa	83	0	0,00
26	Brelików - Leszczowate	299	5	1,67
27	Zawadka	179	2	1,12
28	miasto Ustrzyki Dolne	9450	120	1,27
	Gmina Ustrzyki Dolne	17805	256	1,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MOPS Ustrzyki Dolne

Jednostki, w których występuje koncentracja osób korzystających z pomocy MGOPS z tytułu niepełnosprawności obejmują: Moczary (7,55 os./100 mieszkańców), Liskowate (4,76os./100 mieszkańców) i Krościenko (3,26 os./100 mieszkańców).

Zdecydowanie lepsza sytuacja pod względem analizowanego wskaźnika w relacji do potencjału ludnościowego jednostki występuje w jednostkach pomocniczych: Wojtkówka (0,44 os./100 mieszkańców), Ustjanowa Górna (0,74 os./100 mieszkańców), Ustjanowa Dolna (po 1,09 os./100 mieszkańców). W sześciu jednostkach nie odnotowano żadnej osoby korzystającej z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa.

Sytuacja związana z problematyką bezradności życiowej została zdiagnozowana za pomocą wskaźnika koncentracji osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.

Tabela 18. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zamieszkałych osób	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w wieku produkcyjnym	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w wieku produkcyjnym na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
1	Bandrów	456	0	0,00
2	Brzegi Dolne	388	1	0,26
3	Dźwiniacz Dolny	230	1	0,43
4	Hoszowczyk	149	0	0,00
5	Hoszów	298	0	0,00
6	Łodyna	290	0	0,00
7	Jałowe	195	0	0,00
8	Moczary	278	0	0,00
9	Jureczkowa	296	8	2,70
10	Krościenko	583	3	0,51
11	Liskowate	210	2	0,95
12	Łobozew Dolny	284	0	0,00

13	Łobozew Górny	288	0	0,00
14	Nowosielce Kozickie	148	1	0,68
15	Równia	635	1	0,16
16	Teleśnica	254	0	0,00
17	Ustjanowa Dolna	275	0	0,00
18	Ustjanowa Górna	813	0	0,00
19	Wojtkowa	306	3	0,98
20	Wojtkówka	225	0	0,00
21	Zadwórze	67	0	0,00
22	Trzcianiec	167	2	1,20
23	Stańkowa	242	0	0,00
24	Ropienka	717	0	0,00
25	Serednica - Wola Romanowa	83	0	0,00
26	Brelików - Leszczowate	299	0	0,00
27	Zawadka	179	1	0,56
28	miasto Ustrzyki Dolne	9450	24	0,25
	Gmina Ustrzyki Dolne	17805	47	0,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MOPS Ustrzyki Dolne

Pod względem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego, duża koncentracja liczby osób korzystających z pomocy MGOPS występuje m. in. w jednostkach: Jureczkowa (3,98 os./100 mieszkańców) i Trzcianiec (1,20 os./100 mieszkańców), Wojtkowa (0,98 os./100 mieszkańców), Nowosielce Kozickie (0,68 os./100 mieszkańców), Zawadka (0,56 os./100 mieszkańców), Krościenko (0,51 os./100 mieszkańców) i Dźwiniacz Dolny (0,43 os./100 mieszkańców).

Zdecydowanie lepsza sytuacja pod tym względem dotyczy 20 jednostek, w tym w 17 nie odnotowano żadnej osoby korzystającej z podanego powyżej tytułu.

Wysoki udział osób korzystających ze środków pomocy społecznej może świadczyć o niemożliwości przezwyciężenia problemów społecznych i ekonomicznych, co w przyszłości może prowadzić do pogłębiania się problemu wykluczenia społecznego. Niezaradność może prowadzić do kulminacji problemów, które przełożą się na pozostałe sfery życia publicznego, takie jak udział w życiu Gminy i integracja społeczna, poziom edukacji, bezpieczeństwo czy też bezrobocie.

2.2.4. Edukacja i wychowanie przedszkolne

W wieku potencjalnej nauki, czyli w przedziale 3-24 lata, w gminie Ustrzyki Dolne jest 4297 mieszkańców. Jak podaje Narodowy Spis Powszechny w 2011 roku 13,2% mieszkańców Gminy posiadało wykształcenie wyższe, 2,6% wykształcenie policealne, 13,6% średnie ogólnokształcące, a 15,9% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym mogło legitymować się 22,6% mieszkańców, gimnazjalnym 6,7%, natomiast podstawowym 24,3%. Mieszkańcy, którzy zakończyli edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej stanowią 1,1%

Porównując do całego województwa podkarpackiego mieszkańcy Gminy Ustrzyki Dolne mają nieznacznie niższy poziom wykształcenia.

Tabela 19. Wykaz szkół podstawowych w Gminie Ustrzyki Dolne

Lp.	Nazwa szkoły	Adres siedziby szkoły
1.	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Mikołaja Kopernika w Ustrzykach Dolnych.	ul. 29 Listopada 19 38-700 Ustrzyki Dolne
2.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. Tadeusza Kościuszki Narciarska Szkoła Sportowa w Ustrzykach Dolnych.	Ul. Dobra 6 38-700 Ustrzyki Dolne
3.	Szkoła Podstawowa im. Ignacego Łukasiewicza w Ropience.	Ropienka 111 38-711 Ropienka
4.	Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Lotnictwa Polskiego w Ustianowej Górnej.	Ustjanowa Górna 84 38-700 Ustrzyki Dolne
5.	Szkoła Podstawowa w Hoszowie.	Hoszów 31 38-700 Ustrzyki Dolne
6.	Szkoła Podstawowa w Łobozewie.	Łobozew Dolny 61A 38-700 Ustrzyki Dolne
7.	Szkoła Podstawowa w Łodynie.	Łodyna 41 38-700 Ustrzyki Dolne
8.	Szkoła Podstawowa w Wojtkowej.	Wojtkowa 40 38-712 Wojtkowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Gmina Ustrzyki Dolne liczyła w 2014 roku 2626 osób w wieku 0-15 lat. Strukturę osób wg grup edukacyjnych wygląda przedstawia tabela poniżej:

Tabela 20. Ludność Gminy wg edukacyjnych grup wieku w latach 2012-2016.

Wiek	2012	2014	2016
0-4 lat	911	808	775
5-9 lat	897	928	919
10 -14 lat	922	890	891
RAZEM 0-14	2730	2626	2585

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Na przestrzeni lat 2012-2016 znacznie zmniejszyła się populacja dzieci w wieku od 0 do 4 lat (o prawie 15% w 2016 r. w porównaniu do 2012 roku) oraz w wieku 10-14 lat (3 % w 2016 r. w stosunku do 2012 r.). Jedyny przyrost o niecałe 2,5% możemy odnotować w grupie dzieci w wieku 5 – 9 lat. Niestety ogólna liczba dzieci w wieku 0-14 lat w badanym okresie uległa zmniejszeniu o 145 osób czyli o 5,3% (Tabela 20).

W Gminie Ustrzyki Dolne w okresie 2012-2015 możemy zauważyć stopniowe zmniejszanie się ilości placówek oświatowych (Tabela 21). Liczba przedszkoli w 2015 r. zmniejszyła się o 3 w stosunku do roku 2012, zmniejszona została także liczba szkół podstawowych (o 2 w 2015 r. w porównaniu do 2012 r.), stan szkół gimnazjalnych pozostał bez zmian.

Tabela 21. Dane liczbowe dotyczące infrastruktury edukacyjnej w gminie Ustrzyki Dolne w latach 2012-2015

Rodzaj infrastruktury edukacyjnej	2012	2014	2015
Placówki wychowania przedszkolnego	12	10	9
Oddziały w przedszkolach	23	23	24
Miejsca w przedszkolach	265	265	283
Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	1,77	1,83	1,7
Szkoły podstawowe ogółem	11	9	9
oddziały w szkołach	64	60	73
Gimnazja ogółem	5	5	5
oddziały w szkołach	30	29	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Od 2015 roku egzamin na podstawowym poziomie edukacji sprawdza wiedzę w zakresie trzech przedmiotów: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego. Średni wynik dla tego egzaminu w Polsce w 2015 roku wynosił 65%. Znacznie lepsze wyniki niż średnia kraju osiągnęły szkoły: Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Lotnictwa Polskiego w Ustianowej Górnej, Szkoła Podstawowa nr 2 im. Tadeusza Kościuszki Narciarska Szkoła Sportowa w Ustrzykach Dolnych, Szkoła Podstawowa w Łobozewie oraz Szkoła Podstawowa w Wojtkowej. Placówki te odnotowały również znaczny wzrost wyników sprawdzianu w porównaniu z rokiem 2012⁷.

Istotnym wskaźnikiem ukazującym sytuację kryzysową w sferze społecznej są wyniki uczniów uczęszczających do placówek szkolnych na terenie Gminy Ustrzyki Dolne.

W związku z tym, iż poszczególne obwody szkolne wykraczają poza granice wyznaczonych jednostek pomocniczych wyniki sprawdzianu 6-klasisty zostały przedstawione jako ich wartość średnia. Tym samym istnieje możliwość porównania jednostek i wskazania tych, w których sytuacja jest mniej korzystna od średniej dla całej Gminy pod względem analizowanych wskaźników.

Tabela 22. Wyniki egzaminów 6-klasisty w jednostkach pomocniczych Gminy Ustrzyki Dolne dane na rok 2015.

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Wyniki egzaminów 6-klasisty
1	Bandrów	69,7
2	Brzegi Dolne	58,4
3	Dźwiniacz Dolny	58,4
4	Hoszowczyk	58,4
5	Hoszów	72,8
6	Łodyna	58,4
7	Jałowe	58,4
8	Moczary	58,4
9	Jureczkowa	-

⁷ OKE w Krakowie

10	Krościenko	71,5
11	Liskowate	-
12	Łobozew Dolny	-
13	Łobozew Górny	72,8
14	Nowosielce Kozickie	72,8
15	Równia	71,5
16	Teleśnica	72,8
17	Ustjanowa Dolna	72,8
18	Ustjanowa Górna	77,8
19	Wojtkowa	77,8
20	Wojtkówka	71,5
21	Zadwórze	71,5
22	Trzcianiec	-
23	Stańkowa	-
24	Ropienka	59,9
25	Serednica - Wola Romanowa	59,9
26	Brelików - Leszczowate	59,9
27	Zawadka	59,9
28	Miasto Ustrzyki Dolne	59,9
	Gmina Ustrzyki Dolne	68,65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

W przypadku zdawalności sprawdzianu 6-klasisty w gminie Ustrzyki Dolne, najgorsze wyniki uzyskały jednostki m.in. Brzegi Dolne, Dźwiniacz Dolny, Łodyna, Jałowe, Moczary, Zadwórze, Ropienka, Serednica – Wola Romanowa, Brelików – Leszczowate, Zawadka i miasto Ustrzyki Dolne.

2.2.5. Bezpieczeństwo publiczne

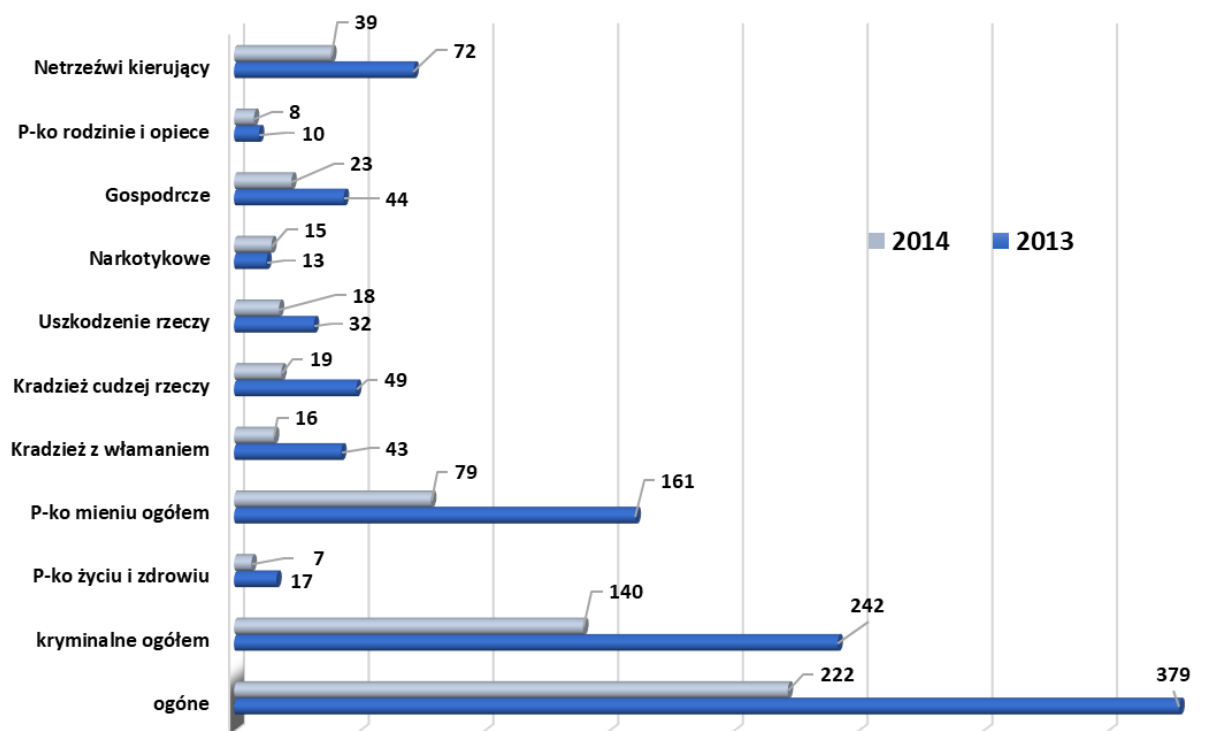
Poziom przestępczości ma znaczący wpływ, na jakość życia jego mieszkańców i bezpośrednio wpływa na poczucie bezpieczeństwa i kształtowanie się postaw społecznych lokalnych społeczności. Nad bezpieczeństwem mieszkańców zarówno powiatu bieszczadzkiego jak i gminy i miasta Ustrzyki Dolne czuwa Komenda Powiatowa Policji w Ustrzykach Dolnych, Straż Graniczna, która pełni zadania związane z ochroną granicy państwowej i kontrolą ruchu granicznego oraz Służba Celna, która zapewnia ochronę i bezpieczeństwo obszaru celnego. Warto podkreślić, że w trakcie przeprowadzonych badań socjologicznych mieszkańcy gminy zgodnie ze stanem faktycznym ocenili poziom występowania przestępczości w gminie jako niski, co potwierdza odczuwany, wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania.

Na terenie gminy Ustrzyki Dolne w 2014 r. ogółem odnotowano 289 przestępstw, z czego 182 zostały wykryte.

W stosunku do roku, 2013 w którym liczba odnotowanych przestępstw wynosiła 438 jest to znaczny spadek. Najczęściej popełniano przestępstwa o charakterze ogólnym 76,82%, następnie przestępstwa kryminalne 48,44% oraz przestępstwa przeciwko mieniu 27,34%.

Najrzadziej popełniano przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece 2,77% oraz przeciwko życiu i zdrowiu 2,42%. Liczbę przestępstw odnotowanych na terenie gminy obrazuje poniższy wykres, przy czym należy pamiętać, że jedno zdarzenie o charakterze przestępczym, w zależności od jego charakteru często może mieć znamiona umożliwiające wykazanie go w ramach kilku kategorii.

Wykres 7. Liczba przestępstw popełnionych wg. kategorii na terenie gminy Ustrzyki Dolne w latach 2013 - 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Komendy Powiatowej Policji w Ustrzykach Dolnych.

Średnia wykrywalność w roku 2014 wynosi 71,96% i jest nieco wyższa od średnie wykrywalności dla Podkarpacia (69,9%).

Tabela 23. Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba zamieszkałych osób	Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem	Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania
1	Bandrów	456	2	0,44
2	Brzegi Dolne	388	4	1,03
3	Dźwiniacz Dolny	230	0	0,00
4	Hoszowczyk	149	1	0,67
5	Hoszów	298	0	0,00
6	Łodyna	290	1	0,34
7	Jałowe	195	2	1,03
8	Moczary	278	1	0,36

9	Jureczkowa	296	4	1,35
10	Krościenko	583	15	2,57
11	Liskowate	210	5	2,38
12	Łobozew Dolny	284	1	0,35
13	Łobozew Górny	288	1	0,35
14	Nowosielce Kozickie	148	1	0,68
15	Równia	635	2	0,31
16	Teleśnica	254	5	1,97
17	Ustjanowa Dolna	275	0	0,00
18	Ustjanowa Górna	813	9	1,11
19	Wojtkowa	306	6	1,96
20	Wojtkówka	225	2	0,89
21	Zadwórze	67	4	5,97
22	Trzcianiec	167	4	2,40
23	Stańkowa	242	3	1,24
24	Ropienka	717	1	0,14
25	Serednica - Wola Romanowa	83	1	1,20
26	Brelików - Leszczowate	299	2	0,67
27	Zawadka	179	1	0,56
28	miasto Ustrzyki Dolne	9450	112	1,19
	Gmina Ustrzyki Dolne	17805	190	1,07

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Ustrzykach Dolnych

Największa liczba przestępstw wydarzyła się w mieście Ustrzyki Dolne (112). W przeliczeniu na 100 mieszkańców najwyższe wskaźniki odnotowano w miejscowościach: Zadwórze (5,97) oraz Krościenko (2,57), Trzcianiec (2,40) i Liskowate (2,38). Żadnych przestępstw nie odnotowano w jednej miejscowości Ustjanowa Dolna (w 2014r.).

2.2.6. Integracja społeczna

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe aktywnie działają na rzecz społeczności lokalnej. Co roku wspólnie opracowywany jest *Program Współpracy Gminy Ustrzyki Dolne z Organizacjami Pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego*, który stanowi element polityki społecznej gminy. Jego zadaniem jest kształtowanie demokratycznego ładu społecznego poprzez partnerstwo między administracją samorządową i organizacjami pozarządowymi, umacnianie lokalnych działań, stwarzanie warunków dla powstawania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz gminy oraz umożliwienie organizacjom pozarządowym indywidualnego wystąpienia z ofertą realizacji projektu konkretnych zadań publicznych.

Do priorytetowych obszarów współpracy należą zadania w zakresie:

- 1) Umocnienie lokalnych działań, stworzenie warunków dla powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnych

2) Umacnianie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za swoje otoczenie, wspólnotę lokalną oraz jej tradycje, poprzez:

- a) rozwój społeczeństwa obywatelskiego, poprzez aktywizację społeczności lokalnej,
- b) wzmacnianie potencjału organizacji i budowanie społeczeństwa opartego na wiedzy i informacji,
- c) rozwój wolontariatu poprzez profesjonalną koordynację działań.

3) Współpraca międzysektorowa na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.

4) Poprawę jakości życia mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne, poprzez pełniejsze zaspokojenie potrzeb społecznych,

5) Integrację podmiotów polityki lokalnej obejmującej swym zakresem sferę zadań publicznych wymienionych w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,

6) Otwarcie na innowacyjność i konkurencyjność poprzez umożliwienie organizacjom pozarządowym indywidualnego wystąpienia z ofertą na realizację projektów konkretnych zadań publicznych, które obecnie są realizowane przez samorząd.

Wg. danych GUS w Gminie Ustrzyki Dolne działa 97 stowarzyszenia i organizacje społeczne oraz 8 fundacji, z tego 63 (w tym 6 fundacji) jest zarejestrowanych w mieście Ustrzyki Dolne.

W ramach analizy sfery społecznej wzięto także pod uwagę zaangażowanie lokalnej społeczności w życie publiczne. Jednym z najlepszych wskaźników aktywności społecznej jest frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego: rady Gminy i sejmiki województw na terenie województwa podkarpackiego.

Tabela 24. Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego: sejmiki województw i rady Gminy na terenie województwa podkarpackiego na rok 2014

Lp.	Jednostka badawcza	Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego: rady Gminy na terenie województwa podkarpackiego	Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego: sejmiki województw na terenie województwa podkarpackiego
1	Bandrów	60,06	60,06
2	Brzegi Dolne	45,32	45,32
3	Dźwiniacz Dolny	51,16	51,16
4	Hoszowczyk	52,01	51,82
5	Hoszów	52,01	51,82
6	Łodyna	51,16	51,16
7	Jałowe	52,01	51,82
8	Moczary	29,65	29,65
9	Jureczkowa	59,41	59,41
10	Krościenko	45,41	45,41
11	Liskowate	45,41	45,41
12	Łobozew Dolny	44,44	44,44
13	Łobozew Górny	44,44	44,44
14	Nowosielce Kozickie	55,98	55,98

15	Równia	56,70	56,60
16	Teleśnica	44,44	44,44
17	Ustjanowa Dolna	43,95	43,95
18	Ustjanowa Górna	43,95	43,95
19	Wojtkowa	55,98	55,98
20	Wojtkówka	59,41	59,41
21	Zadwórze	52,01	51,82
22	Trzcianiec	55,98	55,98
23	Stańkowa	49,95	49,95
24	Ropienka	49,95	49,95
25	Serednica - Wola Romanowa	51,45	51,45
26	Brelików - Leszczowate	51,74	51,74
27	Zawadka	49,95	49,95
28	miasto Ustrzyki Dolne	43,94	43,94
	Gmina Ustrzyki Dolne	46,61	46,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Ustrzykach Dolnych

Średnia wartość dla Gminy Ustrzyki Dolne w wyborach do rad Gminy wyniosła 46,61%, zaś do sejmików województwa 46,5%, niższą wartość w stosunku do wartości dla Gminy odnotowano w przypadku jednostek tj.: Bandrów, Moczary, Krościenko, Liskowate, Łobozew Dolny, Łobozew Górny, Teleśnica, Ustjanowa Dolna, Ustjanowa Górna i miasto Ustrzyki Dolne.

2.2.7. Koncentracja negatywnych zjawisk kryzysowych w sferze społecznej

Podsumowaniem diagnozy w sferze społecznej i syntetycznym obrazem zróżnicowania zjawisk degradacji społecznej w gminie Ustrzyki Dolne jest wskaźnik degradacji społecznej, który został obliczony według wcześniej przedstawionej metodologii. Do obliczenia wskaźnika wykorzystano 13 wskaźników cząstkowych, które wymiarują problemy społeczne opisane w poprzednich rozdziałach.

Podsumowaniem diagnozy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest poniższa tabela. Za obszary kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej uznano te, które cechują się występowaniem negatywnych zjawisk z wyszczególnionych wskaźników, zgodnie z następującą skalą:

ocena 1 – wskaźnik gorszy niż średnia w Gminie (świadczy o występowaniu zjawisk kryzysowych);

ocena 0 - wskaźnik lepszy lub równy średniej w Gminie (świadcząca o niskim i/lub braku nasileniu zjawisk kryzysowych).

Tabela 25. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- demografia

Lp.	Jednostka badawcza	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania		Ludność w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem wg faktycznego miejsca zamieszkania		Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	
1	Bandrów	20,00%	0	24,12%	0	-1,54	1
2	Brzegi Dolne	14,98%	0	15,21%	1	-0,26	1
3	Dźwiniacz Dolny	13,58%	0	22,17%	0	1,30	0
4	Hoszowczyk	11,54%	0	21,48%	0	1,34	0

5	Hoszów	13,64%	0	23,15%	0	1,68	0
6	Łodyna	18,85%	0	22,76%	0	-1,38	1
7	Jałowe	18,18%	0	19,49%	0	-0,51	1
8	Moczary	25,00%	1	10,79%	1	-4,32	1
9	Jureczkowa	13,50%	0	22,97%	0	0,00	0
10	Krościenko	11,48%	0	20,93%	0	-0,17	1
11	Liskowate	8,05%	0	23,81%	0	0,00	0
12	Łobozew Dolny	16,08%	0	17,61%	1	-1,06	1
13	Łobozew Górny	16,26%	0	15,97%	1	-1,04	1
14	Nowosielce Kozickie	28,00%	1	15,54%	1	0,68	0
15	Równia	15,38%	0	19,06%	0	0,16	0
16	Teleśnica	23,53%	0	23,62%	0	-0,79	1
17	Ustjanowa Dolna	16,18%	0	23,64%	0	0,36	0
18	Ustjanowa Górna	11,31%	0	23,86%	0	0,12	0
19	Wojtkowa	16,74%	0	16,67%	1	-0,98	1
20	Wojtkówka	35,07%	1	17,33%	1	-1,33	1
21	Zadwórze	18,18%	0	20,90%	0	1,49	0
22	Trzcianiec	3,39%	0	28,74%	0	1,20	0
23	Stańkowa	19,23%	0	19,83%	0	0,83	0
24	Ropienka	20,77%	0	15,76%	1	-0,84	1
25	Serednica - Wola Romanowa	18,18%	0	21,69%	0	0,00	0
26	Brelików - Leszczowate	12,61%	0	15,38%	1	0,67	0
27	Zawadka	14,05%	0	24,02%	0	0,56	0
28	miasto Ustrzyki Dolne	33,75%	1	15,92%	1	0,07	0
	Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA	24,70%	Degradacja wartość powyżej wartości ref	17,85%	Degradacja wartość poniżej wartości ref	-0,09	Degradacja wartość poniżej wartości ref

Tabela 26. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- pomoc społeczna

Lp.	Jednostka badawcza	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania		Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności na 100 osób wg miejsca zamieszkania		Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w wieku produkcyjnym na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	
1	Bandrów	13,38	1	1,75	1	0,00	0
2	Brzegi Dolne	13,40	1	1,29	0	0,26	0
3	Dźwiniacz Dolny	10,43	1	2,17	1	0,43	1
4	Hoszowczyk	4,70	0	0,00	0	0,00	0
5	Hoszów	7,72	0	0,00	0	0,00	0
6	Łodyna	18,62	1	2,41	1	0,00	0
7	Jałowe	7,69	0	1,03	0	0,00	0
8	Moczary	20,50	1	7,55	1	0,00	0
9	Jureczkowa	20,61	1	2,03	1	2,70	1

10	Krościenko	17,84	1	3,26	1	0,51	1
11	Liskowate	25,71	1	4,76	1	0,95	1
12	Łobozew Dolny	8,10	0	1,76	1	0,00	0
13	Łobozew Górny	10,42	1	0,00	0	0,00	0
14	Nowosielce Kozickie	10,81	1	0,00	0	0,68	1
15	Równia	6,77	0	1,57	1	0,16	0
16	Teleśnica	23,23	1	1,18	0	0,00	0
17	Ustjanowa Dolna	5,09	0	1,09	0	0,00	0
18	Ustjanowa Górna	10,33	1	0,74	0	0,00	0
19	Wojtkowa	8,50	0	1,31	0	0,98	1
20	Wojtkówka	5,33	0	0,44	0	0,00	0
21	Zadwórze	0,00	0	0,00	0	0,00	0
22	Trzcianiec	30,54	1	2,99	1	1,20	1
23	Stańkowa	10,33	1	1,24	0	0,00	0
24	Ropienka	12,55	1	1,81	1	0,00	0
25	Serednica - Wola Romanowa	27,71	1	0,00	0	0,00	0
26	Brelików - Leszczowate	10,03	0	1,67	1	0,00	0
27	Zawadka	12,85	1	1,12	0	0,56	1
28	miasto Ustrzyki Dolne	7,85	0	1,27	0	0,25	0
	Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA	10,13	Degradacja wartość powyżej wartości ref	1,48	Degradacja wartość powyżej wartości ref	0,26	Degradacja wartość powyżej wartości ref

Tabela 27. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- rynek pracy

Lp.	Jednostka badawcza	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania		Udział długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem		Liczba bezrobotnych kobiet na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania		Liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	
1	Bandrów	12,63%	1	61,11%	1	4,61	1	1,54	0
2	Brzegi Dolne	6,97%	0	23,33%	0	2,06	0	2,06	1
3	Dźwiniacz Dolny	18,52%	1	50,00%	1	4,78	1	3,04	1
4	Hoszowczyk	14,42%	1	13,33%	0	4,03	0	3,36	1
5	Hoszów	12,63%	1	28,00%	0	6,38	1	2,68	1
6	Łodyna	12,57%	1	37,50%	0	2,07	0	2,07	1
7	Jałowe	10,61%	0	28,57%	0	3,59	0	2,05	1
8	Moczary	10,50%	0	61,90%	1	4,68	1	1,08	0
9	Jureczkowa	12,00%	0	58,33%	1	4,39	1	2,03	1
10	Krościenko	11,96%	0	30,00%	0	3,95	0	2,06	1
11	Liskowate	12,08%	0	27,59%	0	3,81	0	3,33	1
12	Łobozew Dolny	15,58%	1	70,00%	1	6,34	1	3,17	1
13	Łobozew Górny	11,33%	0	30,43%	0	2,78	0	1,39	0
14	Nowosielce Kozickie	11,00%	0	36,36%	0	2,70	0	2,70	1
15	Równia	12,22%	0	38,89%	0	3,62	0	1,26	0
16	Teleśnica	15,69%	1	41,67%	0	5,12	1	1,18	0
17	Ustjanowa Dolna	12,14%	0	38,10%	0	5,82	1	0,73	0
18	Ustjanowa Górna	14,36%	1	52,50%	1	5,04	1	1,97	1
19	Wojtkowa	8,37%	0	52,63%	1	2,94	0	1,31	0
20	Wojtkówka	7,46%	0	50,00%	1	3,56	0	1,33	0
21	Zadwórze	6,82%	0	0,00%	0	4,48	1	1,49	0
22	Trzcianiec	19,49%	1	56,52%	1	7,78	1	1,20	0
23	Stańkowa	8,97%	0	7,14%	0	2,07	0	2,89	1
24	Ropienka	9,27%	0	39,13%	0	2,51	0	0,56	0
25	Serednica - Wola Romanowa	25,45%	1	71,43%	1	9,64	1	3,61	1
26	Brelików - Leszczowate	13,06%	1	44,83%	1	5,69	1	1,34	0

27	Zawadka	10,74%	0	53,85%	1	3,91	0	1,12	0
28	miasto Ustrzyki Dolne	12,69%	1	44,05%	1	4,16	1	1,81	1
	Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA	12,39%	Degradacja wartość powyżej wartości ref	43,30%	Degradacja wartość powyżej wartości ref	4,15	Degradacja wartość powyżej wartości ref	1,80	Degradacja wartość powyżej wartości ref

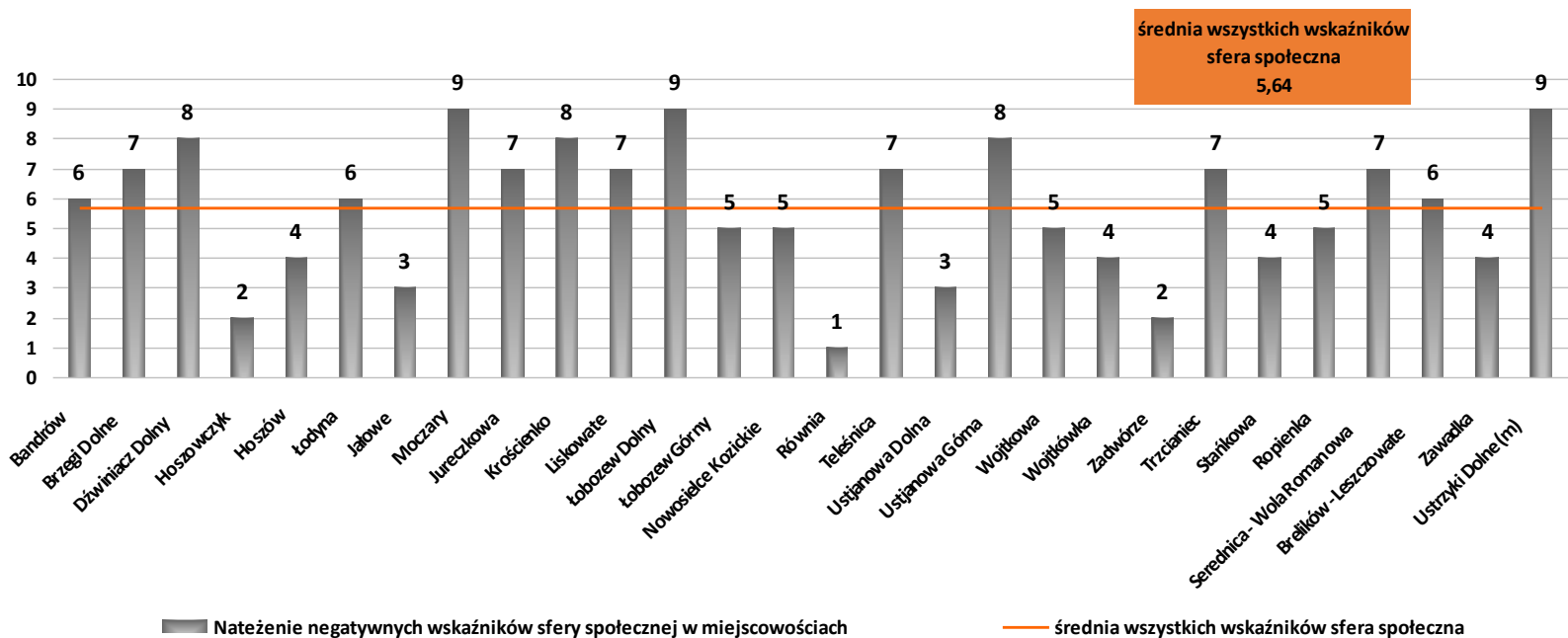
Tabela 28. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- bezpieczeństwo publiczne, integracja społeczna i wyniki egzaminów 6-klasisty

Lp.	Jednostka badawcza	Wyniki egzaminów 6-klasisty		Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania		Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego: rady Gminy na terenie województwa podkarpackiego		Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego: sejmiki województwa na terenie województwa podkarpackiego	
1	Bandrów	69,67	0	0,44	0	60,06	0	60,06	0
2	Brzegi Dolne	58,4	1	1,03	0	45,32	1	45,32	1
3	Dźwiniacz Dolny	58,4	1	0,00	0	51,16	0	51,16	0
4	Hoszowczyk	72,8	0	0,67	0	52,01	0	51,82	0
5	Hoszów	58,4	1	0,00	0	52,01	0	51,82	0
6	Łodyna	58,4	1	0,34	0	51,16	0	51,16	0
7	Jałowe	58,4	1	1,03	0	52,01	0	51,82	0
8	Moczary	-		0,36	0	29,65	1	29,65	1
9	Jureczkowa	71,5	0	1,35	1	59,41	0	59,41	0
10	Krościenko	-		2,57	1	45,41	1	45,41	1
11	Liskowate	-		2,38	1	45,41	1	45,41	1
12	Łobozew Dolny	72,8	0	0,35	0	44,44	1	44,44	1
13	Łobozew Górny	72,8	0	0,35	0	44,44	1	44,44	1
14	Nowosielce Kozickie	71,5	0	0,68	0	55,98	0	55,98	0
15	Równia	72,8	0	0,31	0	56,7	0	56,6	0
16	Teleśnica	72,8	0	1,97	1	44,44	1	44,44	1
17	Ustjanowa Dolna	77,8	0	0,00	0	43,95	1	43,95	1
18	Ustjanowa Górna	77,8	0	1,11	1	43,95	1	43,95	1
19	Wojtkowa	71,5	0	1,96	1	55,98	0	55,98	0
20	Wojtkówka	71,5	0	0,89	0	59,41	0	59,41	0
21	Zadwórze	-		5,97	1	52,01	0	51,82	0
22	Trzcianiec	-		2,40	1	55,98	0	55,98	0
23	Stańkowa	59,9	1	1,24	1	49,95	0	49,95	0

24	Ropienka	59,9	1	0,14	0	49,95	0	49,95	0
25	Serednica - Wola Romanowa	59,9	1	1,20	1	51,45	0	51,45	0
26	Brelików - Leszczowate	59,9	1	0,67	0	51,74	0	51,74	0
27	Zawadka	59,9	1	0,56	0	49,95	0	49,95	0
28	miasto Ustrzyki Dolne	69,7	0	1,19	1	43,94	1	43,94	1
Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA		68,65	Degradacja wartość poniżej wartości ref	1,07	Degradacja wartość powyżej wartości ref	46,61	Degradacja wartość poniżej wartości ref	46,55	Degradacja wartość poniżej wartości ref

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze społecznej

2.3.Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Kolejną analizowaną sferą są zjawiska przestrzenno-funkcjonalne, które charakteryzują: wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz stan tej infrastruktury, dostęp i jakość podstawowych usług, dostępność komunikacyjna.

2.3.1. Infrastruktura drogowa i kolejowa na terenie Gminy Ustrzyki Dolne

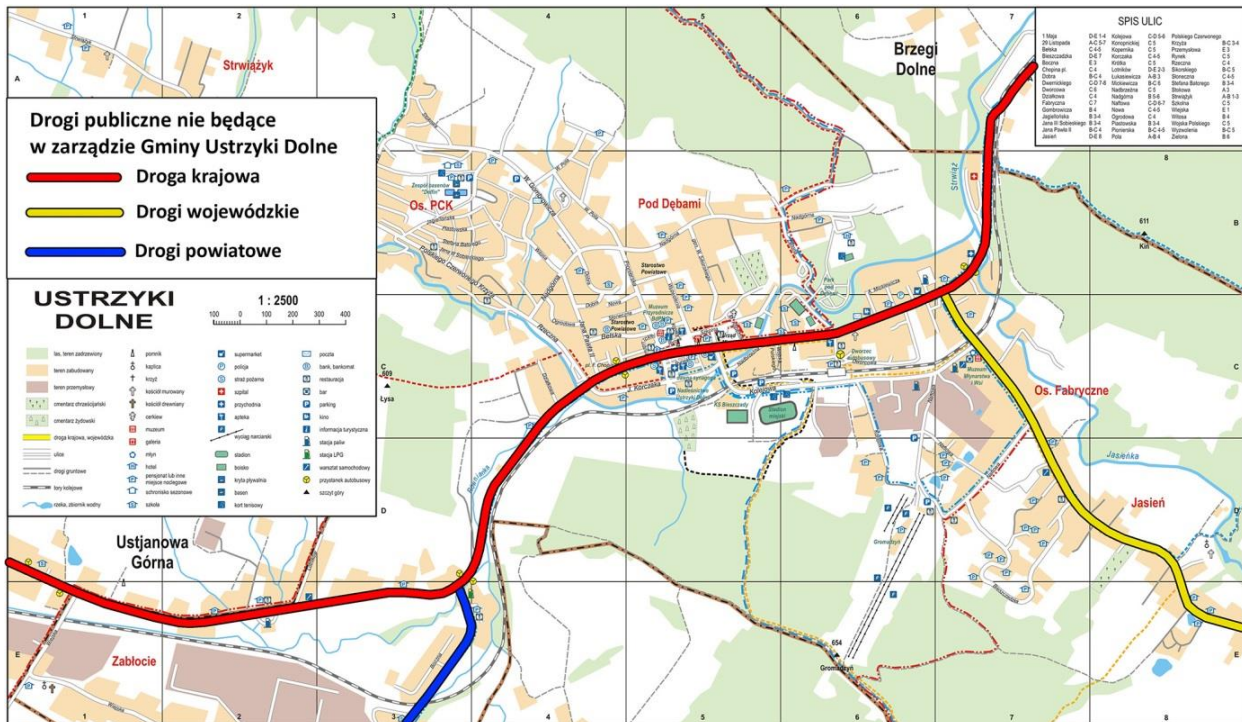
Przez Gminę Ustrzyki Dolne przebiega droga krajowa nr 84 do przejścia granicznego z Ukrainą, wpływa to znacznie na intensywność ruchu samochodowego, a co za tym idzie degradację stykowych terenów rolnych. Drogi wojewódzkie przebiegające przez gminę to: droga Nr 890 Kuźmina – Krościenko oraz droga Nr 896 Ustrzyki Dolne - Ustrzyki Górne.

Wykaz poszczególnych dróg krajowych, wojewódzkich oraz powiatowych przebiegających przez gminę Ustrzyki Dolne przedstawia tabela poniżej.

Tabela 29 .Wykaz publicznych dróg przebiegających przez Ustrzyki Dolne

Kategoria drogi	Trasa /na terenie Gminy/
Droga Krajowa	
Droga Krajowa nr 84 Sanok - Granica Państwa	Ustjanowa Dolna - Ustjanowa Górna - Ustrzyki Dolne/ ul. 1 Maja, ul. 29 Listopada/- Brzegi D. - Krościenko - Granica Państwa
Drogi Wojewódzkie	
Droga Wojewódzka nr 890 Kuźma - Krościenko	Trzcianiec-Wojtkowa-Wojtkówka-Jureczkowa- Liskowate-Krościenko/do ronda/
Droga Wojewódzka nr 896 Ustrzyki Dolne - Czarna- Ustrzyki Górne	Ustrzyki Dolne / ul. Fabryczna, ul. Dwernickiego, ul. Jasień/ - Jałowe- Hoszów-Zadwórze
Drogi Powiatowe	
Droga powiatowa nr 2298R	Ustrzyki D. ul Premysłowa - Równia - Hoszów
Droga powiatowa nr 2299R	Przez wieś Hoszczowczyk
Droga powiatowa nr 2300R	Jałowe - Bandrów
Droga powiatowa nr 2301R	Jałowe - Moczary
Droga powiatowa nr 2297R	Przez wieś Daszówka
Droga powiatowa nr 2296R	Ustjanowa Dolna - Łobozew Dolny
Droga powiatowa nr 2273R	Bóbrka - Łobozew Dolny
Droga powiatowa nr 2295R	Krościenko - Stebnik
Droga powiatowa nr 2294R	Krościenko dojazd do Stacji kolejowej
Droga powiatowa nr 2293R	Ropienka - Wojtkówka
Droga powiatowa nr 2292R	Wojtkowa - Nowosielce Kozickie - Wojtkowa
Droga powiatowa nr 2268R	Wańkowa - Brelików - Eszczowate - Łodyna
Droga powiatowa nr 2269R	Wańkowa - Dźwiniacz Dolny - Brzegi Dolne
Droga powiatowa nr 2291R	Trójca - Arłamów
Droga powiatowa nr 2290R	Wojtkowa - Grąziowa - Trójca
Droga powiatowa nr 2226R	Rakowa - Stańkowa - Ropienka
Droga powiatowa nr 2224R	Rozpucie - Zawadka - Ropienka
Droga powiatowa nr 2089R	Jureczkowa - Kwaszenina - Arłamów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Mapa 4. Drogi publiczne przebiegające przez miasto Ustrzyki Dolne

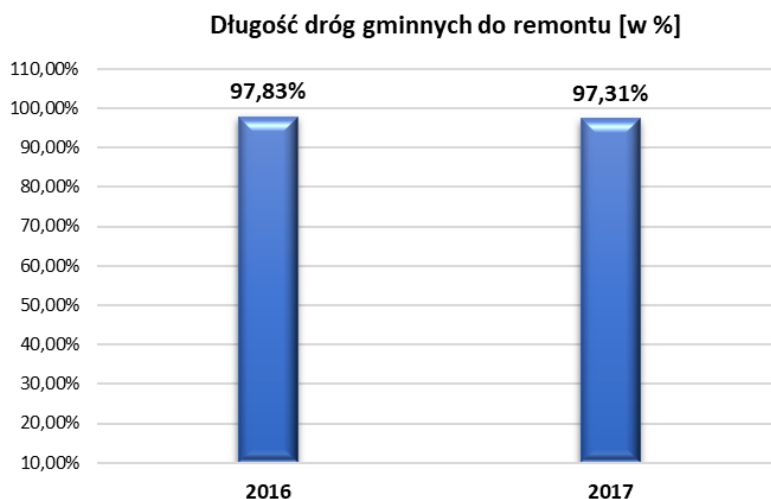
Gmina Ustrzyki Dolne jako jedna z 23 gmin umiejscowiona jest na obszarze Bieszczadzko-Beskidzkiego Obszaru Funkcjonalnego⁸ (B-BOF). Z uwagi na swoje wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe obszar ten należy do najatrakcyjniejszych turystycznie rejonów Polski i województwa podkarpackiego. Stanowi ważną część wspólnego, europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Karpat. Obsługa komunikacyjna B-BOF odbywa się poprzez drogi krajowe: nr 19 (na osi północ-południe), nr 28 i nr 84 (na osi wschód-zachód) oraz drogi wojewódzkie, uzupełnione siecią dróg powiatowych (z reguły o złych nawierzchniach). Głównym czynnikiem wstrzymującym rozwój gospodarczy tego regionu jest jego słaba dostępność komunikacyjna (zwłaszcza w części wschodniej, południowo-zachodniej i południowej).

Drogi gminne

Tereny komunikacyjne (drogi) na terenie Gminy Ustrzyki zajmują zaledwie 1,87% powierzchni, w tym drogi gminne o długości 533,9119 km.

Większość dróg gminnych nadaje się do remontu: w 2016r. drogi do remontu stanowiły 97,83% ogółu dróg gminnych a w 2017r. 97,31%. W 2017r. wyremontowano łącznie 2,7989 km. Remont został zrealizowany w 9 sołectwach : Brzegi Dolne, Hoszów, Równia, Ustjanowa Dolna, Ustjanowa Górna, Wojtkowa, Stańkowa, Ropienka, Brelików – Leszczowate, Zawadka.

⁸ Obszary Funkcjonalne W Województwie Podkarpackim. Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie 2015 r.

Wykres 8. Drogi gminne do remontu w odniesieniu do całkowitej [100%] długości dróg gminnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urząd Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Najdłuższa sieć dróg gminnych znajduje się w miejscowości Bandrów (47,829 km) , Równia (33,779 km) Jureczkowa (29.567 km) oraz Ropienka (28,294 km).

Najmniej dróg do remontu znajduje się w mieście Ustrzyki Dolne (67,55% dróg gminnych), najwięcej w 10 sołectwach (100%) : Dźwiniacz Dolny , Łodyna , Moczary , Łobozew Dolny , Łobozew Górny , Teleśnica , Wojtkówka, Zadwórze, Trzcianiec , Serednica - Wola Romanowa.

Tabela 30. Drogi gminne w podziale na miejscowości (stan na 31.12.2017)

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Długość dróg gminnych	Długość dróg gminnych do remontu	Wskaźnik degradacji Udział % dróg gminnych do remontu w długości dróg gminnych ogółem
1	Bandrów	47,829	47,7	99,73%
2	Brzegi Dolne	25,2589	25,23	99,89%
3	Dźwiniacz Dolny	9,833	9,833	100,00%
4	Hoszowczyk	10,023	9,6	95,78%
5	Hoszów	25,068	24.910	99,37%
6	Łodyna	20,361	20,361	100,00%
7	Jałowe	12,048	12	99,60%
8	Moczary	3,291	3,291	100,00%
9	Jureczkowa	29,567	29,3	99,10%
10	Krościenko	5,525	5,2	94,12%
11	Liskowate	21,623	21,4	98,97%
12	Łobozew Dolny	17,908	17,908	100,00%
13	Łobozew Górny	18,76	18,76	100,00%
14	Nowosielce Kozickie	20,2	20	99,01%

15	Równia	33,779	33,279	98,52%
16	Teleśnica	24,962	24,962	100,00%
17	Ustjanowa Dolna	13,622	13,5	99,10%
18	Ustjanowa Górna	36,47	35,47	97,26%
19	Wojtkowa	26,363	26,1	99,00%
20	Wojtkówka	20,659	20,659	100,00%
21	Zadwórze	4,683	4,683	100,00%
22	Trzcianiec	2,452	2,452	100,00%
23	Stańkowa	20,427	20,27	99,23%
24	Ropienka	28,294	27,7	97,90%
25	Serednica - Wola Romanowa	3,945	3,945	100,00%
26	Brelików - Leszczowate	20,05	18,5	92,27%
27	Zawadka	9,25	8,45	91,35%
28	Miasto Ustrzyki Dolne	19,691	13,301	67,55%
	Gmina Ustrzyki Dolne	522,33	6613	97,31%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urząd Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Chodniki wzdłuż dróg gminnych znajdują się tylko w mieście Ustrzyki Dolne. Obejmują swoim zakresem ponad 55,10% dróg.

Najszersza dostępność do komunikacji zbiorowego transportu mierzona ilością przystanków autobusowych z przypadającą na liczbę mieszkańców znajduje się w miejscowości Zawadka (14 osób na 1 przystanek), najmniejsza dostępność dotyczy mieszkańców miasta Ustrzyki Dolne (788 osób na 1 przystanek) oraz Ustjanowa Górna (407 osób na 1 przystanek).

Tabela 31. Dostępność do komunikacji zbiorowego transportu mierzona ilością przystanków autobusowych z przypadającą na liczbę mieszkańców (stan 31.12.2014r.)

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Liczba mieszkańców	Ilość przystanków	Dostępność komunikacji zbiorowego transportu do (przystanków)
1	Bandrów	456	5	91
2	Brzegi Dolne	388	6	65
3	Dźwiniacz Dolny	230	4	58
4	Hoszowczyk	149	2	75
5	Hoszów	298	4	75
6	Łodyna	290	4	73
7	Jałowe	195	6	33
8	Moczary	278	3	93
9	Jureczkowa	296	6	49
10	Krościenko	583	5	117
11	Liskowate	210	4	53
12	Łobozew Dolny	284	2	142
13	Łobozew Górny	288	2	144
14	Nowosielce Kozickie	148	1	148

15	Równia	635	6	106
16	Teleśnica	254	6	42
17	Ustjanowa Dolna	275	4	69
18	Ustjanowa Górna	813	2	407
19	Wojtkowa	306	3	102
20	Wojtkówka	225	4	56
21	Zadwórze	67	2	34
22	Trzcianiec	167	4	42
23	Stańkowa	242	7	35
24	Ropienka	717	6	120
25	Serednica - Wola Romanowa	83	4	21
26	Brelików - Leszczowate	299	12	25
27	Zawadka	179	13	14
28	Miasto Ustrzyki Dolne	9450	12	788
	Gmina Ustrzyki Dolne	17805	139	128

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urząd Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Komunikacja kolejowa

Na terenie Gminy Ustrzyki Dolne zlokalizowany jest odcinek linii kolejowej nr 108 Stróże-Krościenko-Chyrów (UK) z dwiema stacjami i dwoma przystankami (w tym jeden z ładownią). Linia nr 108 przebiegająca przez malowniczy odcinek między Zagórzem, a granicą państwa została wykorzystana do celów turystycznych. Obecnie linia jest dzierżawiona przez gminę Olszanica.

W maju 2015 r. rozpoczęła działalność wypożyczalnia Bieszczadzkiej Drezyn Rowerowych ze stacją główną w Uhercach Mineralnych. W sierpniu 2015 r. otwarte zostały odcinki drezynowe Ustrzyki Dolne – Ustjanowa oraz Ustrzyki Dolne – Krościenko.

Ruch graniczny. Przejście graniczne w Krościenku

Na terenie Gminy znajduje się przejście graniczne polsko-ukraińskie w Krościenku. Przejście graniczne Krościenko-Smolnica, początkowo zostało utworzone wyłącznie dla uproszczonego ruchu granicznego. Dopuszczony był ruch osobowy, na podstawie przepustek dla obywateli Polski i Ukrainy.

Kolejowe przejście graniczne w Krościenku zostało otwarte na granicy polsko-ukraińskiej 29 maja 1994 r., bez możliwości odprawy ruchu towarowego a drogowe zostało otwarte na granicy polsko-ukraińskiej 20.11.2002 r.

Placówka Straży Granicznej w Krościenku obsługuje kolejowe przejście graniczne Krościenko – Chyrów, otwarte 29 maja 1994 r., gdzie ruch kolejowy został zawieszony 10 listopada 2010r. oraz drogowe przejście graniczne Krościenko – Smolnica, otwarte 20 listopada 2002 r. Odprawa graniczna odbywa się w obiektach przejścia granicznego po stronie polskiej. Osoby przekraczające granicę państwową w przejściach granicznych to przede wszystkim obywatele Polski i Ukrainy.

Z analizy dokumentów przedstawianych do kontroli granicznej wynika, że przekroczenia granicy państwowej następują najczęściej w celach handlowych. Średnio na dobę funkcjonariusze Straży Granicznej odprawiają ok. 3 800 osób przekraczających granicę państwową w drogowym przejściu granicznym.

2.3.2. Dostępność do infrastruktury społecznej

Ochrona zdrowia

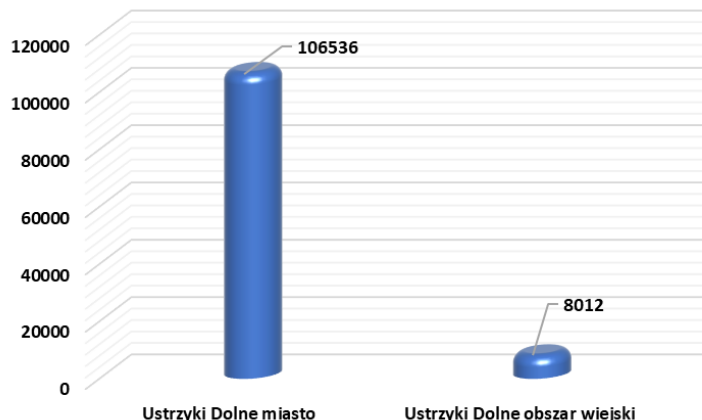
Opiekę zdrowotną dla mieszkańców w gminie i mieście sprawuje *Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Ustrzykach Dolnych*. W ramach umowy z NFZ świadczone są usługi medyczne: ambulatoryjna opieka specjalistyczna (duży limit świadczeń), a także leczenie szpitalne (średni limit świadczeń), rehabilitacja lecznicza (bardzo duży limit świadczeń), ratownictwo medyczne (zbliżony do średniego limit świadczeń).

Szpital posiada sześć oddziałów, w których leczeni są pacjenci. Największymi oddziałami szpitalnymi są: Oddział Chorób Wewnętrznych, Oddział Ginekologiczno-Położniczy i Oddział Rehabilitacyjny. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Ustrzykach Dolnych zawiera osiem poradni specjalistycznych.

Największymi poradniami są: Poradnia Neurologiczna, Poradnia Ginekologiczno-Położnicza.

Ambulatoryjne świadczenia zdrowotne obejmują świadczenia podstawowej lub specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz świadczenia z zakresu rehabilitacji leczniczej, udzielane w warunkach niewymagających ich udzielania w trybie stacjonarnym i całodobowym w odpowiednio urządzonym, stałym pomieszczeniu.

Wg danych GUS, w 2014r. w Gminie Ustrzyki Dolne udzielono ponad 114 000 porad w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, co stanowiło 84,8% ogółu porad w powiecie.

Wykres 9. Liczba porad lekarskich udzielonych w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w Gminie Ustrzyki Dolne [2014r.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W gminie istnieje pięć przychodni. Liczba osób przypadających na 1 przychodnię w 2013 wyniosła 3540 (Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 r.). W mieście pięciu świadczeniodawców świadczy usługi stomatologiczne w ramach NFZ, co ocenia się jako stan zadowalający. Aptek jest sześć, są one jednak zlokalizowane jedynie w mieście. Baza lokalowa podstawowej opieki zdrowotnej w zasadzie odpowiada potrzebom mieszkańców. Oczywiście istniejący sprzęt wymaga stopniowej wymiany zgodnie z postępem w medycynie.

Środowiskowy Dom Samopomocy

Analizując sferę społeczną gminy nie sposób pominąć grupy osób o szczególnych i złożonych potrzebach tj. niepełnosprawnych. W gminie, w sposób wystandaryzowany działania na rzecz tej grupy prowadzone są przez dwie placówki zlokalizowane na terenie miasta tj. Środowiskowy Dom Samopomocy (ŚDS) oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ). Szczegółowej analizie poddano ostatnie sześć lat funkcjonowania wymienionych instytucji. Zebrane dane wskazują na powolny wzrost liczby osób korzystających z usług realizowanych zarówno przez ŚDS jak i WTZ.

Środowiskowy Dom Samopomocy jest dziennym ośrodkiem wsparcia, który powstał 1 listopada 2001 r. Jego głównym jest wsparcie dorosłych osób niepełnosprawnych i ich rodzin zamieszkujących w powiecie bieszczadzkim poprzez indywidualne oraz zespołowe treningi samoobsługi oraz umiejętności społecznych, uczy, rozwija lub podtrzymuje umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Jest to jednostka organizacyjna Gminy Ustrzyki Dolne, przy czym działalność ŚDS finansowana jest w całości ze środków na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, przekazywanych przez Wojewodę Podkarpackiego. W 2014 r. ze wsparcia Środowiskowego Domu Samopomocy placówki korzystało łącznie 44 osoby, z czego 81,82% stanowili podopieczni z terenu gminy Ustrzyki Dolne. Ze względu na wiek największą grupę stanowią osoby w przedziale 31-35 lat (27,27%), ponad 15% to osoby w wieku 26-30. Większość uczestników to osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

Warsztaty Terapii Zajęciowej powstały w 2005 roku i realizują zadania z zakresu rehabilitacji społecznej zmierzającej do rozwoju każdego uczestnika. Prowadzona przez placówkę rehabilitacja opiera się na terapii zajęciowej, której uzupełnieniem jest rehabilitacja ruchowa oraz trening ekonomiczny ukierunkowany na kształceniu umiejętności społecznych. Warsztaty posiadają siedem pracowni: tkacką, krawiecką, plastyczną, kulinarną, gospodarstwa domowego, stolarską, artystyczno-techniczną, multimedialną oraz salę rehabilitacji ruchowej. W 2014 r. z oferty WTZ w Ustrzykach Dolnych korzystało ogółem 40 osób, z czego nieco ponad połowę (52%) stanowiły kobiety. Udział kobiet w grupie podopiecznych w analizowanym sześcioletnim okresie wzrasta (w 2009 wynosił 37%). Uczestnicy z terenu gminy Ustrzyki Dolne stanowią 62,50% wszystkich podopiecznych warsztatów, przy czym kobiety stanowią mniejszą część tej grupy. 55% wszystkich uczestników stanowią osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym, 45 % w stopniu umiarkowanym.

Kultura

Na terenie Gminy Ustrzyki Dolne pracuje obecnie 22 świetlice wiejskie, nad którymi opiekę merytoryczną i częściowo administracyjną sprawuje Ustrzycki Dom Kultury. Świetlice wiejskie mieszczą się na ogół w budynkach wolnostojących, razem z remizami strażackimi. Większość świetlic prowadzi czynną działalność edukacyjną i kulturalną organizując imprezy okolicznościowe oraz większe w formie festynów wiejskich.

Ustrzycki Dom Kultury zgodnie z zapisem statutowym, realizuje zadania w dziedzinie upowszechniania, ochrony kultury, wychowania i edukacji oraz informacji turystycznej i promocji miasta. Dom Kultury prowadzi wielokierunkową działalność kulturalno-promocyjną na podstawie własnego, przyjętego programu. Celem nadrzędnym Domu Kultury jest pozyskanie i przygotowanie lokalnego środowiska społecznego do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz współtworzeniu jej

wartości, a także promocja walorów turystycznych, naturalnych i potencjału rozwojowego miasta i gminy Ustrzyki Dolne oraz całych Bieszczadów.

Biblioteka

W obszarze kultury na terenie gminy działa także Biblioteka Publiczna Powiatowa i Miejska im. prof. E. Waniewicza. Biblioteka składa się z biblioteki głównej i dwóch punktów bibliotecznych w mieście oraz ośmiu filii bibliotecznych na wsiach.

Znaczenie bibliotek w przekazie informacji oraz wiedzy z przeszłości i teraźniejszości, w jej gromadzeniu, przetwarzaniu i udostępnianiu, systematycznie rośnie. Zauważyć jednak możemy, że zmienia się rola i funkcje współczesnej biblioteki. Z tradycyjnych miejsc przechowywujących i udostępniających zbiory, placówki biblioteczne przekształcają się w ośrodki kultury o szczególnym znaczeniu, dostosowujące się do rozwijającego się społeczeństwa informacyjnego.

Analiza liczby czytelników ogółem w ostatnich sześciu latach (2009-2014) w gminie Ustrzyki Dolne, wskazuje niestety na tendencje spadkowe. W rozpatrywanym okresie spadek liczby czytelników wyniósł 10,87% wobec analizowanych wartości początkowych (w stosunku do roku 2009).

Na terenie gminy działa także filia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krośnie. Została ona uruchomiona 23 października 1954 roku. W 2002 roku biblioteka została włączona do programu komputeryzacji bibliotek pedagogicznych i na dzień dzisiejszy w czytelni multimedialnej znajduje się 6 stanowisk komputerowych, które mają łącza internetowe. W czytelni funkcjonowanie Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej (ICIM), współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego. Biblioteka posiada prowadzone na bieżąco katalogi: alfabetyczny, rzeczowy, czasopism, katalog OPAC w systemie komputerowym „PROLIB”. Ponadto w bibliotece przeprowadzane są różne konkursy, różnotematyczne pogadanki dla nauczycieli a dla uczniów wszystkich rodzajów szkół organizuje się lekcje biblioteczne.

Muzeum Bieszczadzkie Parku Narodowego w Ustrzykach Dolnych

Ważne znaczenie edukacyjno-kulturalne dla gminy ma działalność *Ośrodka edukacyjno-naukowego przy Bieszczadzkim Parku Narodowym*. Nastawiona na młodzież szkolną i prowadzona systematycznie przyczynia się do budowy świadomości ekologicznej i kulturowej dzieci i młodzieży regionu gmin bieszczadzkich (w tym Ustrzyk Dolnych). Staje się ona stopniowo składnikiem poczucia tożsamości młodego pokolenia mieszkańców. Do cyklicznych imprez organizowanych przez Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny i Muzeum Przyrodnicze należą: „Wakacyjne spotkania z przyrodą” – prelekcje, Międzynarodowa Konferencja Naukowa – „Ochrona fauny puszczańskiej – korytarze migracyjne”, stałe programy edukacyjne: „Kolorowe Rozmowy z Mieszkańcami Ziemi” – dla dzieci przedszkolnych, „Moje Bieszczady” – dla szkół podstawowych, „Zachowamy piękno i walory przyrodnicze Bieszczadów” – dla szkół gimnazjalnych, „Człowiek i przyroda” – program dla uczniów ZSL fakultetu biol.-chem., seminaria dla samorządów lokalnych w zakresie ochrony i zrównoważonego rozwoju regionu.

Niestety zestawienie danych liczbowych z lat 2010-2014 wskazuje, że liczba osób zwiedzających Muzeum Przyrodnicze Bieszczadzkiego Parku Narodowego stale spada (w 2010r.- 25618 osób a w 2014r. 19274 osób). Potencjał, jakim dysponuje Muzeum z uwagi na specyfikę gminy, której gospodarka w dużej mierze opiera się turystyce bez wątpienia wart jest rozbudowania.

Na terenie Gminy funkcjonuje łącznie 25 instytucji kultury.

Tabela 32. Liczba instytucji kultury w Gminie Ustrzyki Dolne w podziale na miejscowości [2014r.]

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Liczba instytucji
1	Bandrów	1
2	Brzegi Dolne	1
3	Dźwiniacz Dolny	0
4	Hoszowczyk	1
5	Hoszów	0
6	Łodyna	1
7	Jałowe	1
8	Moczary	0
9	Jureczkowa	1
10	Krościenko	1
11	Liskowate	1
12	Łobozew Dolny	0
13	Łobozew Górny	1
14	Nowosielce Kozickie	1
15	Równia	1
16	Teleśnica	1
17	Ustjanowa Dolna	1
18	Ustjanowa Górna	0
19	Wojtkowa	1
20	Wojtkówka	1
21	Zadwórze	1
22	Trzcianiec	0
23	Stańkowa	1
24	Ropienka	1
25	Serednica - Wola Romanowa	1
26	Brelików - Leszczowate	1
27	Zawadka	1
28	Miasto Ustrzyki Dolne	2
	Gmina Ustrzyki Dolne	25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urząd Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Turystyka

Gmina Ustrzyki Dolne jest atrakcyjnym miejscem dla turystów. Na wizerunek gminy Ustrzyki Dolne jako gminy turystycznej wpływają takie czynniki jak: atrakcje turystyczne wraz z dobrym zapleczem okółoturystycznym, walory przyrodnicze i obiekty cenne przyrodniczo, obszary chronione, urokliwy krajobraz, kompleksy leśne, ukształtowanie terenu oraz czyste powietrze. Nie bez znaczenia pozostaje również położenie gminy w Bieszczadach, które obecnie są jedną z najbardziej rozpoznawalnych marek w Polsce. Wszystko to umożliwi uprawianie różnych form turystyki, od aktywnej i specjalistycznej po typowy wypoczynek i rekreację.

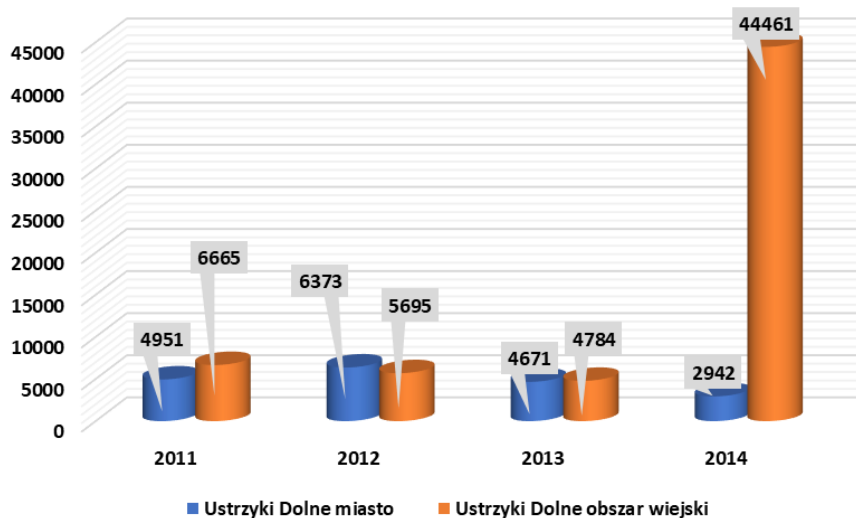
Od północy i wschodu miasto otoczone jest przez pasmo Gór Słonnych z licznymi rezerwatami i pomnikami przyrody. Położony niedaleko Zalew Soliński, do którego ma dostęp ustrzycka gmina stwarza wyśmienite warunki do uprawiania sportów wodnych i wędkarstwa.

Dostęp do atrakcji uwarunkowany jest stanem infrastruktury turystycznej. Na obszarze gminy znajduje się 25 km szlaków pieszych, 94 km szlaków rowerowych i 75 km szlaków konnych (wg danych CIT Ustrzyki Dolne). Ponadto wyciągi narciarskie o łącznej długości ponad 3,5 km (Laworta, Gromadzyń, Hotel „Arłamów”). Trasy są sztucznie naśnieżane, ratrakowane i oświetlone. Funkcjonują wypożyczalnie, serwisy sprzętu narciarskiego oraz stylowe karczmy. Na malowniczych stokach Żukowa znajdują się jedne z najdłuższych tras w Polsce do uprawiania narciarstwa biegowego (o długości 1,5km, 3km, 5km).

Na terenie gminy występują liczne ścieżki dydaktyczne, punkty widokowe oraz szlaki kulturowe tj. Szlak Architektury Drewnianej. Podążając jego ścieżkami można obejrzeć obiekty sakralne w miejscowościach: Ustrzyki Dolne, Hoszów, Hoszowczyk, Brzegi Dolne, Jałowe, Bandrów, Krościenko, Równia, Ustjanowa Górna, Wojtkowa, Łodyna, Leszczowate, Liskowate i Moczary. Również Kościół NMP Królowej Polski, Kościół św. Józefa Robotnika, Sanktuarium Matki Bożej Bieszczadzkiej.

Wpływ na wielkość ruchu turystycznego w gminie mają przede wszystkim: odpowiednia baza noclegowa i gastronomiczna oraz istniejąca oferta turystyczna składająca się między innymi z organizowanych imprez, życia kulturalnego obszaru, sposobu informowania społeczności o walorach i atrakcjach turystycznych.

Porównując dane dotyczące ilości udzielonych noclegów zauważyć można znaczny wzrost liczby udzielonych noclegów. W ostatnim roku na terenach wiejskich było ich prawie 44,5 tys., co w porównaniu z rokiem 2013 daje prawie 90% przyrost.

Wykres 10. Ilość korzystających z miejsc noclegowych na terenie gminy Ustrzyki Dolne, 2011-2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W badanym okresie obserwuje się jednak rosnący i znaczny spadek ilości udzielonych noclegów na terenie miasta Ustrzyki Dolne :spadek w 2014r. o 37,02% w porównaniu do roku 2013r., a w 2013r. spadek o 26,71% w porównaniu do 2012r.

2.3.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Podsumowaniem diagnozy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest poniższa tabela. Za obszary kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej uznano te, które cechują się występowaniem negatywnych zjawisk z wyszczególnionych wskaźników, zgodnie z następującą skalą:

ocena 1 – wskaźnik gorszy niż średnia w Gminie (świadczy o występowaniu zjawisk kryzysowych);

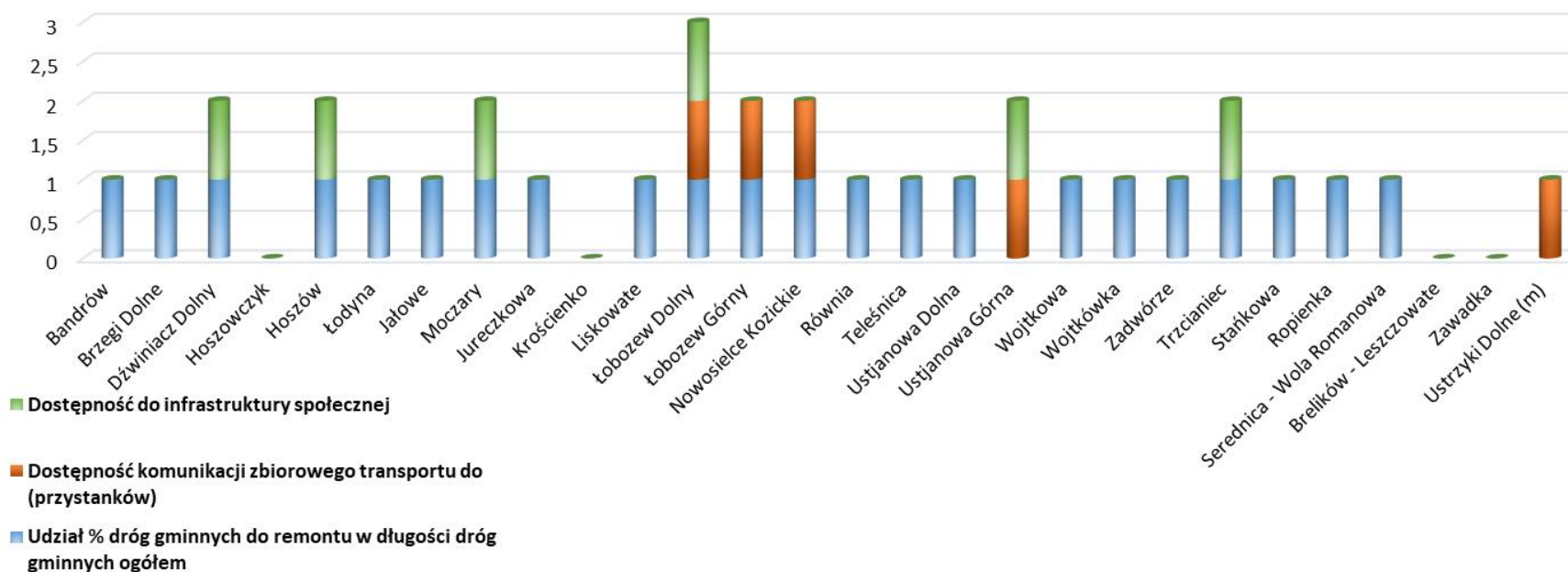
ocena 0 - wskaźnik lepszy lub równy średniej w Gminie (świadcząca o niskim i/lub braku nasileniu zjawisk kryzysowych).

Tabela 33 Diagnoza stanu kryzysowego w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Jednostka pomocnicza	Udział % dróg gminnych do remontu w długości dróg gminnych ogółem		Dostępność komunikacji zbiorowego transportu do (przystanków)		Dostępność do infrastruktury społecznej - dom kultury/świetlica wiejska	
Bandrów	99,73%	1	91	0	1	0
Brzegi Dolne	99,89%	1	65	0	1	0
Dźwiniacz Dolny	100,00%	1	58	0	0	1
Hoszowczyk	95,78%	0	75	0	1	0
Hoszów	99,37%	1	75	0	0	1
Łodyna	100,00%	1	73	0	1	0
Jałowe	99,60%	1	33	0	1	0
Moczary	100,00%	1	93	0	0	1
Jureczkowa	99,10%	1	49	0	1	0
Krościenko	94,12%	0	117	0	1	0
Liskowate	98,97%	1	53	0	1	0
Łobozew Dolny	100,00%	1	142	1	0	1
Łobozew Górny	100,00%	1	144	1	1	0
Nowosielce Kozickie	99,01%	1	148	1	1	0
Równia	98,52%	1	106	0	1	0
Teleśnica	100,00%	1	42	0	1	0
Ustjanowa Dolna	99,10%	1	69	0	1	0
Ustjanowa Górna	97,26%	0	407	1	0	1
Wojtkowa	99,00%	1	102	0	1	0
Wojtkówka	100,00%	1	56	0	1	0
Zadwórze	100,00%	1	34	0	1	0
Trzcianiec	100,00%	1	42	0	0	1
Stańkowa	99,23%	1	35	0	1	0
Ropienka	97,90%	1	120	0	1	0
Serednica - Wola Romanowa	100,00%	1	21	0	1	0
Brelików - Leszczowate	92,27%	0	25	0	1	0

Zawadka	91,35%	0	14	0	1	0
Miasto Ustrzyki Dolne	67,55%	0	788	1	2	0
Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA	97,31%	Degradacja wartość powyżej wartości ref	128	Degradacja wartość powyżej wartości ref		Degradacja : brak infrastruktury kultury

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

2.4. Sfera gospodarcza

2.4.1. Poziom przedsiębiorczości

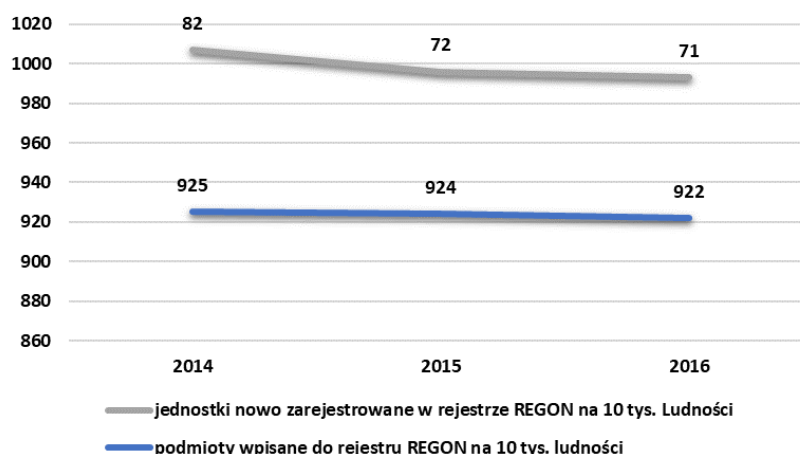
Kolejnym obszarem, który został wytypowany zgodnie z wytycznymi ministerialnymi do analizy jest obszar gospodarczy. Koncentruje się on na zjawiskach związanych z przedsiębiorczością oraz kondycją lokalnych przedsiębiorstw.

Rolnictwo

Uwarunkowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynikające z obszaru i położenia geograficznego charakteryzują się następującymi cechami: gmina leży w IV strefie klimatycznej, okres wegetacji to około 200 dni, roczna suma opadów od 1000 mm. Do głównych form użytkowania ziemi należą: grunty orne, sady, łąki i pastwiska, lasy i pozostałe grunty i nieużytki. Kategoria gruntów ornich obejmuje: pola, ogrody, plantacje oraz ugory i odłogi. Wraz z sadami, łąkami i pastwiskami tworzą użytki rolnicze, co stanowi 28% składu powierzchni gminy. „Pozostałe grunty” to tereny osiedlowe, komunikacyjne, przemysłowe powierzchnie wód oraz rzeczywiste nieużytki, stanowią ok. 5% ogółu powierzchni gminy. W strukturze użytkowania ziemi zauważalna jest wyraźna dominacja gruntów leśnych - 66% ogółu powierzchni. Charakterystyczne górskie położenie i niewielkie zaludnienie (śr.38 osób/ km²) mają wpływ na niewielkie użytkowanie gruntów ornich.

Działalność gospodarcza na terenie gminy.

W roku 2014 r. na 10 tys. ludności z terenu gminy przypadało 925 podmiotów gospodarczych. Na analizowanym obszarze w latach 2014-2016 obserwuje się tendencję spadkową w liczbie przedsiębiorstw. Od 2014 r. do 2016 r. liczba przedsiębiorstw spadła o 0,32% podmiotów gospodarczych. Również jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności uległy zmniejszeniu o 13,41%.

Wykres 11. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Gminy Ustrzyki Dolne dominuje sektor prywatny nad publicznym. Różnica w ilości przedsiębiorstw w poszczególnych sektorach jest dość znaczna. W sektorze prywatnym dominuje jednoosobowa działalność gospodarcza (82,32%). Liczne są spółki handlowe, jednakże

tylko 3 spośród nich (w 2014 r.) posiadały kapitał zagraniczny. Większość (62,27%) podmiotów gospodarczych znajduje się w mieście Ustrzyki Dolne.

Ważnymi instytucjami są również stowarzyszenia oraz organizacje społeczne. Natomiast niewielką liczbę w strukturze gospodarki zajmują spółdzielnie.

Tabela 34. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg sektorów własnościowych na terenie Gminy Ustrzyki Dolne oraz w mieście Ustrzyki

GRUPA	2014	2015	2016
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	1633	1625	1614
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>1056</i>	<i>1024</i>	<i>1005</i>
Sektor publiczny - ogółem	75	74	75
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>61</i>	<i>60</i>	<i>61</i>
Sektor prywatny ogółem	1558	1548	1527
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>995</i>	<i>961</i>	<i>935</i>
Sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	1295	1286	1257
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>809</i>	<i>777</i>	<i>935</i>
Sektor prywatny – spółki handlowe	53	53	58
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>36</i>	<i>36</i>	<i>39</i>
Sektor prywatny – spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	7	8	8
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>3</i>
Sektor prywatny – spółdzielnie	9	9	9
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>8</i>	<i>8</i>	<i>8</i>
Sektor prywatny – fundacje	7	6	8
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>6</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Sektor prywatny – stowarzyszenia i organizacje społeczne	86	88	97
<i>W tym w mieście Ustrzyki Dolne</i>	<i>49</i>	<i>50</i>	<i>57</i>

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Pod względem wielkości przedsiębiorstw w Gminie Ustrzyki Dolne przeważają mikroprzedsiębiorstwa (do 9 pracowników). W analizowanym okresie 2014-2016 w analizowanym terenie znajdowało się tylko 10 średnich przedsiębiorstw (50-249 pracowników) i 2 duże (>250 pracowników).

Tabela 35. Klasy wielkości podmiotów gospodarczych w Gminie Ustrzyki Dolne w latach 2014-2016

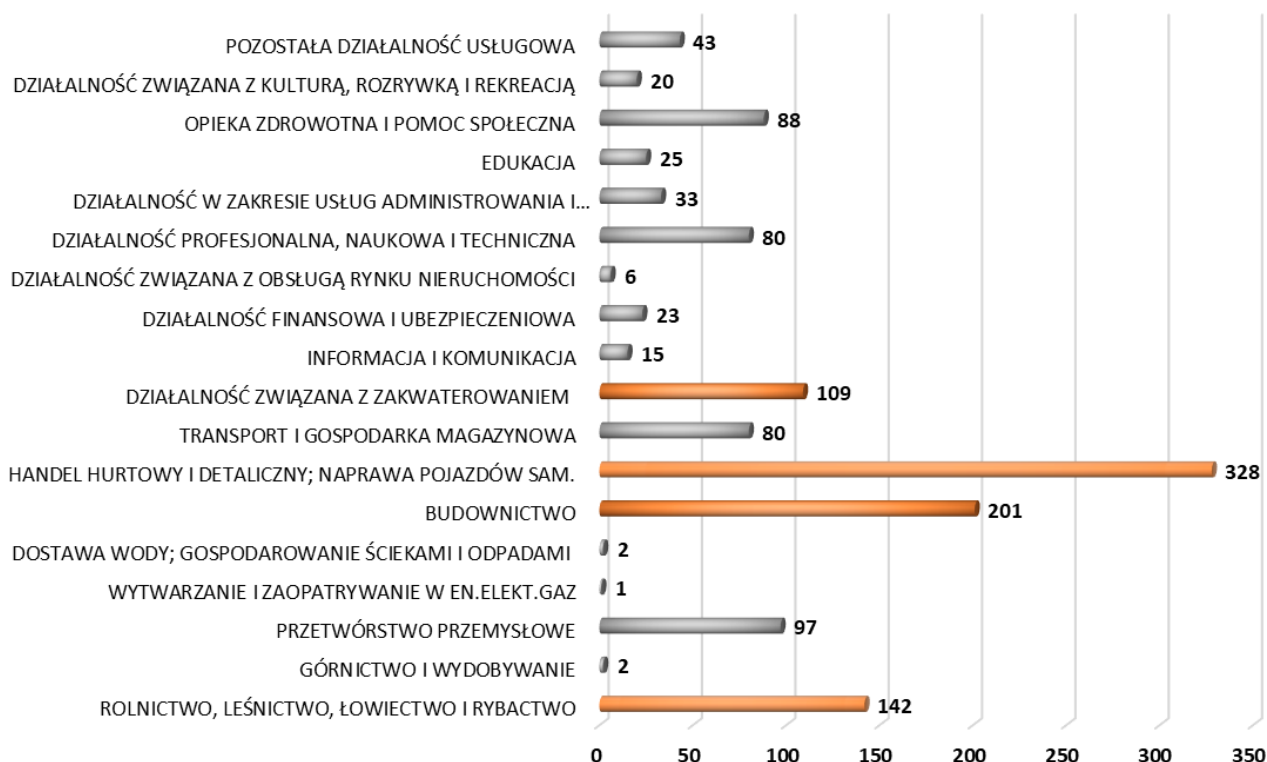
	2014	2015	2016
0 - 9	1573	1567	1556

10 - 49	48	46	46
50 - 249	10	10	10
250-999	2	2	2

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Gmina Ustrzyki Dolne ma charakter wielobranżowy. Dominującym rodzajem działalności gospodarczej jest handel oraz naprawa samochodów. Popularną działalnością jest również działalność budownictwo oraz związana z zakwaterowaniem. Najmniej liczne są działania w administracji publicznej oraz w obronie narodowej.

Wykres 12. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w podziale na rodzaj prowadzonej działalności (2014r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W sektorze publicznym dominuje edukacja, przede wszystkim ze względu na dużą liczbę dzieci i młodzieży wymagającej dostępu i warunków do rozwoju i wiedzy. Zarówno w sektorze publicznym i prywatnym występują przedsiębiorcy, oferujący usługi w zakresie zaopatrzenia w wodę czy w opiekę zdrowotną i pomoc społeczną, przy czym jest to powszechne zarówno w województwie jak i na terenie całego kraju.

Ze względu na brak dostępnych danych przedstawiających wprost kondycję finansową przedsiębiorstw na poziomie gmin, do analizy wykorzystana została informacja o podatku dochodowym od osób prawnych i fizycznych, która jest pochodną wyników finansowych przedsiębiorstw i firm działających w Gminie.

Tabela 36. Dochody własne na 1 mieszkańca będące wynikiem udziału w podatkach.

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	403,54	439,34	471,45
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	21,34	16,29	15,59

Źródło: opracowano na podstawie danych z BDL GUS

Jak widać w powyższym zestawieniu udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych w badanym okresie (2014-2016) wzrosły o 16,83 % a udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych zmalały o 26,94%.

Podstawowym wskaźnikiem poziomu przedsiębiorczości wykorzystanym w przeprowadzanej diagnozie jest udział liczby podmiotów gospodarczych w relacji do liczby mieszkańców danego obszaru oraz udział wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w relacji do liczby mieszkańców danego obszaru.

Niska aktywność gospodarcza stanowi barierę rozwoju Gminy Ustrzyki Dolne m.in. przez niskie dochody dla budżetu Gminy co ogranicza możliwości inwestycyjne. Kolejnym niekorzystnym uwarunkowaniem jest struktura wielkościowa firm ponieważ nie istnieją duże zakłady pracy, które również mogłyby zasilać budżet JST, a także pobudzać lokalną sytuację gospodarczą. W analizowanym okresie 2014-2016 zaobserwować można spadek w ilości podmiotów gospodarczych

Tabela 37. Liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania dane na rok 2014 i 2016.

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON [2014]	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON [2016]	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – ogółem	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – ogółem
1	Bandrów	4,00	0	0,00	0,88
2	Brzegi Dolne	21,00	2	0,52	5,41
3	Dźwiniacz Dolny	12,00	2	0,87	5,22
4	Hoszowczyk	8,00	1	0,67	5,37
5	Hoszów	9,00	0	0,00	3,02
6	Łodyna	12,00	3	1,03	4,14
7	Jałowe	14,00	1	0,51	7,18
8	Moczary	2,00	0	0,00	0,72
9	Jureczkowa	9,00	1	0,34	3,04

10	Krościenko	12,00	0	0,00	2,06
11	Liskowate	7,00	0	0,00	3,33
12	Łobozew Dolny	23,00	1	0,35	8,10
13	Łobozew Górny	10,00	0	0,00	3,47
14	Nowosielce Kozickie	8,00	0	0,00	5,41
15	Równia	26,00	3	0,47	4,09
16	Teleśnica	5,00	0	0,00	1,97
17	Ustjanowa Dolna	16,00	1	0,36	5,82
18	Ustjanowa Górna	41,00	2	0,25	5,04
19	Wojtkowa	12,00	0	0,00	3,92
20	Wojtkówka	6,00	0	0,00	2,67
21	Zadwórze	4,00	0	0,00	5,97
22	Trzcianiec	9,00	2	1,20	5,39
23	Stańkowa	10,00	0	0,00	4,13
24	Ropienka	33,00	4	0,56	4,60
25	Serednica – Wola Romanowa	3,00	0	0,00	3,61
26	Brelików – Leszczowate	5,00	0	0,00	1,67
27	Zawadka	9,00	0	0,00	5,03
28	Miasto Ustrzyki Dolne	596,00	57	0,60	6,31
	Gmina Ustrzyki Dolne	926,00	80	0,45	5,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Najwyższym poziomem przedsiębiorczości cechowały się jednostki pomocnicze (sołectwa): Łobozew Dolny (8,10 podm./100 mieszkańców), Jałowe (7,18 podm./100 mieszkańców), Zadwórze (5,97 podm./100 mieszkańców).

Najmniejsza liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 100 mieszkańców notowana jest dla sołectwa Moczary (0,72 podm./100 mieszkańców), Brelików – Leszczowate (1,67 podm./100 mieszkańców), Krościenko (2,06 podm./100 mieszkańców). Wartości te w znacznym stopniu odbiegają od wartości dla całej Gminy (5,20 podm./100 mieszkańców).

Największą liczbę zamkniętych podmiotów odnotowano w mieście Ustrzyki Dolne (57 podm.) jednak w przeliczeniu na 100 mieszkańców największy wskaźnik dotyczy miejscowości Trzcianiec (1,20 podm./100 mieszkańców) oraz Łodyna (1,03 podm./100 mieszkańców).

2.4.2. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej

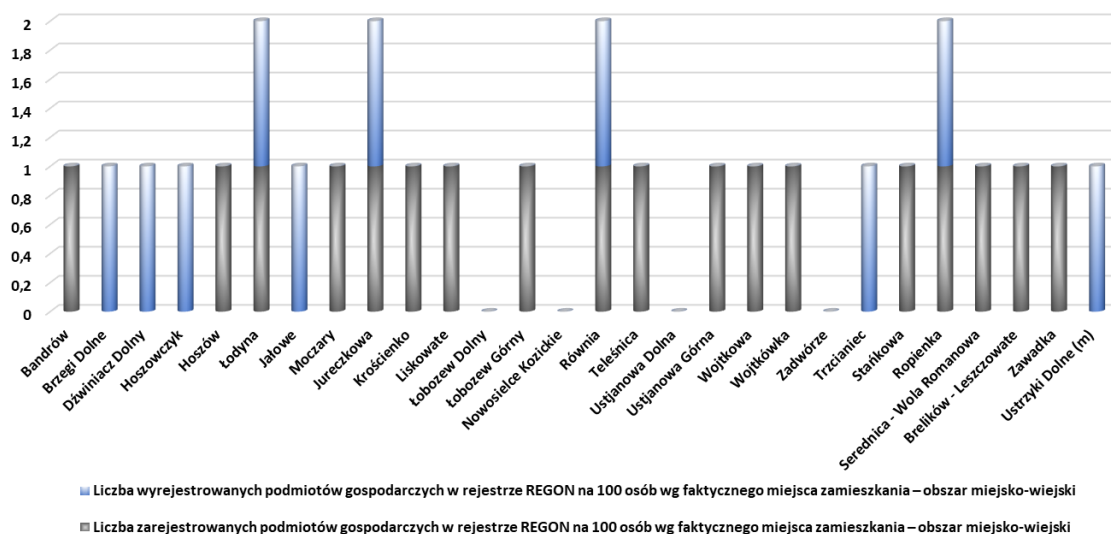
Podsumowaniem diagnozy w sferze gospodarczej jest poniższa tabela. Za obszary kryzysowe uznano te, które cechują się występowaniem negatywnych zjawisk z wyszczególnionych wskaźników, zgodnie z następującą skalą:

ocena 1 – wskaźnik gorszy niż średnia w Gminie (świadczy o występowaniu zjawisk kryzysowych);

ocena 0 - wskaźnik lepszy lub równy średniej w Gminie (świadcząca o niskim i/lub braku nasileniu zjawisk kryzysowych).

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – ogółem		Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – ogółem	
1	Bandrów	0,88	1	0,00	0
2	Brzegi Dolne	5,41	0	0,52	1
3	Dźwiniacz Dolny	5,22	0	0,87	1
4	Hoszowczyk	5,37	0	0,67	1
5	Hoszów	3,02	1	0,00	0
6	Łodyna	4,14	1	1,03	1
7	Jałowe	7,18	0	0,51	1
8	Moczary	0,72	1	0,00	0
9	Jureczkowa	3,04	1	0,34	1
10	Krościenko	2,06	1	0,00	0
11	Liskowate	3,33	1	0,00	0
12	Łobozew Dolny	8,10	0	0,35	0
13	Łobozew Górny	3,47	1	0,00	0
14	Nowosielce Kozickie	5,41	0	0,00	0
15	Równia	4,09	1	0,47	1
16	Teleśnica	1,97	1	0,00	0
17	Ustjanowa Dolna	5,82	0	0,36	0
18	Ustjanowa Górna	5,04	1	0,25	0
19	Wojtkowa	3,92	1	0,00	0
20	Wojtkówka	2,67	1	0,00	0
21	Zadwórze	5,97	0	0,00	0
22	Trzcianiec	5,39	0	1,20	1
23	Stańkowa	4,13	1	0,00	0
24	Ropienka	4,60	1	0,56	1
25	Serednica – Wola Romanowa	3,61	1	0,00	0
26	Brelików – Leszczowate	1,67	1	0,00	0
27	Zawadka	5,03	1	0,00	0
28	Miasto Ustrzyki Dolne	6,31	0	0,60	1
	Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA	5,20	Degradacja wartość poniżej wartości ref.	0,45	Degradacja wartość powyżej wartości ref.

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej

2.5. Sfera techniczna

Kolejnym obszarem zdefiniowanym w Wytycznych, w którym należy badać zjawiska kryzysowe są rozwiązania techniczne, które opisują stan techniczny obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych.

2.5.1. Mieszkalnictwo

Zasób mieszkaniowy Gminy Ustrzyki Dolne, tj. ilość budynków mieszkalnych oraz ilość mieszkań, na 2014 r. wynosił 5 289 lokali mieszkalnych i przyrasta średnio o 1% w ciągu roku. Jest to związane z tym, że za przyrost odpowiadają głównie prywatni właściciele, a nowo powstałe budynki są indywidualne. Powoduje to bardzo powolne zwiększanie się standardu mieszkaniowego.

Tabela 38. Zabudowa mieszkaniowa w gminie Ustrzyki Dolne w latach 2012-2015

	2012	2014	2015
budynki mieszkalne w Gminie	2 661	2 725	2 761
mieszkania ogółem	5 225	5 289	5 326
powierzchnia użytkowa mieszkań m ²	369 538	380 426	385 841
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w m ² na 1 osobę	20,8	21,6	21,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Na terenie Gminy w 2014 r. znajdowało się 2725 budynków mieszkalnych, z czego 74, o łącznej powierzchni użytkowej 2204m², należało do Gminy Ustrzyki Dolne.

Miasto Ustrzyki Dolne jest główną miejscowością na terenie Gminy. To tutaj koncentruje się największa liczba zabudowań mieszkaniowych i gospodarczych. Mniejszymi miejscowościami, w

których również występuje większa ilość zabudowy mieszkalnej to: Ustjanowa Górna, Ropienka oraz Krościenko, w którym następuje rozwój funkcji rekreacyjnej i turystycznej.

Zabudowa Gminy składa się z budynków pochodzących z różnych okresów, zbudowanych z różnych materiałów oraz o różnych standardach użytkowych i technicznych. Zabudowa mieszkaniowa i mieszkalno-gospodarcza nie przedstawia szczególnych wartości kulturowych, choć zachowały się nieliczne przypadki drewnianych domów – chat kurpiowskich, które stanowią obiekty zabytkowe.

Na terenie Gminy przeważa indywidualne budownictwo mieszkaniowe i zagrodowe. Dawna zabudowa w przeciwieństwie do nowszej, charakteryzuje się względnie uporządkowanym krajobrazem osadniczym. W ostatnich latach tendencja ta jednak zanika i obserwuje się coraz większą liczbę budynków mieszkalnych realizowanych zgodnie z krajobrazem wsi. Istniejąca zabudowa to w większości zabudowa zwarta. Na obrzeżach wsi widać już jednak zabudowę kolonijną.

Dane statystyczne wskazują na wzrost liczby mieszkań w Gminie, jednocześnie zwiększyła się powierzchnia użytkowa mieszkań. Prawie 97% mieszkań jest wyposażona w wodociąg i ustęp spłukiwany. Niewiele mniejszy procent, około 92%, posiada łazienkę. Niestety tylko 26 mieszkań z około 5000 jest podłączonych do gazu sieciowego, 78% mieszkań posiada centralne ogrzewanie.

Tabela 39. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Ustrzyki Dolne

ZASOBY MIESZKANIOWE							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Mieszkania	5 189	5 208	5 225	5 257	5 289	5 326	5 349
Izby	20 157	20 267	20 361	20 544	20 817	21 003	21 156
Powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	364326	367051	369538	374230	380462	385841	390015
Budynki mieszkalne ogółem	2 609	2 629	2 661	2 691	2 725	2 761	2 782
Liczba mieszkań oddanych do użytku	12	25	22	36	61	37	26
Powierzchnia nieruchomości oddanych do użytku [m ²]	2 203	3 719	3 529	5 400	6 232	5 379	4 621
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno – sanitarne							
Wodociąg	4 997	5 016	5 033	5 068	5 100	5 137	5 160
Ustęp spłukiwany	4 873	4 892	4 909	4 946	4 978	5 018	5 041
Łazienka	4 767	4 786	4 803	4 835	4 867	4 904	4 927
Centralne ogrzewanie	4 054	4 073	4 090	4 122	4 154	4 196	4 231

Gaz sieciowa	26	26	26	26	26	26	26
--------------	----	----	----	----	----	----	----

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Znaczna część mieszkaniowego zasobu gminy pochodzi z okresu międzywojennego, a nawet sprzed I wojny światowej. Stan techniczny tych budynków nie jest najlepszy, gdyż w wyniku długotrwałego użytkowania ulegają one naturalnemu zużyciu technicznemu, a brak środków na sukcesywne przeprowadzanie remontów pogłębia ten stan. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków mieszkalnych jest widoczny w każdej miejscowości Gminy, (wynosił w 2011r. 93,34%).

Tabela 40. Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 [2011r.]

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 [2011]	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych [2011]
1	Bandrów	108	99,08%
2	Brzegi Dolne	69	97,18%
3	Dźwiniacz Dolny	58	98,31%
4	Hoszowczyk	63	96,92%
5	Hoszów	87	98,86%
6	Łodyna	127	98,45%
7	Jałowe	53	98,15%
8	Moczary	33	97,06%
9	Jureczkowa	59	96,72%
10	Krościenko	96	98,97%
11	Liskowate	43	97,73%
12	Łobozew Dolny	37	97,37%
13	Łobozew Górny	66	98,51%
14	Nowosielce Kozickie	58	98,31%
15	Równia	103	95,37%
16	Teleśnica	78	96,30%
17	Ustjanowa Dolna	87	94,57%
18	Ustjanowa Górna	76	97,44%
19	Wojtkowa	70	98,59%
20	Wojtkówka	89	96,74%
21	Zadwórze	54	98,18%
22	Trzcianiec	39	95,12%
23	Stańkowa	54	98,18%
24	Ropienka	165	97,06%
25	Serednica - Wola Romanowa	27	96,43%
26	Brelików - Leszczowate	118	97,52%

27	Zawadka	39	95,12%
28	Miasto Ustrzyki Dolne	498	80,19%
	Gmina Ustrzyki Dolne	2454	93,34%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urząd Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

2.5.2. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

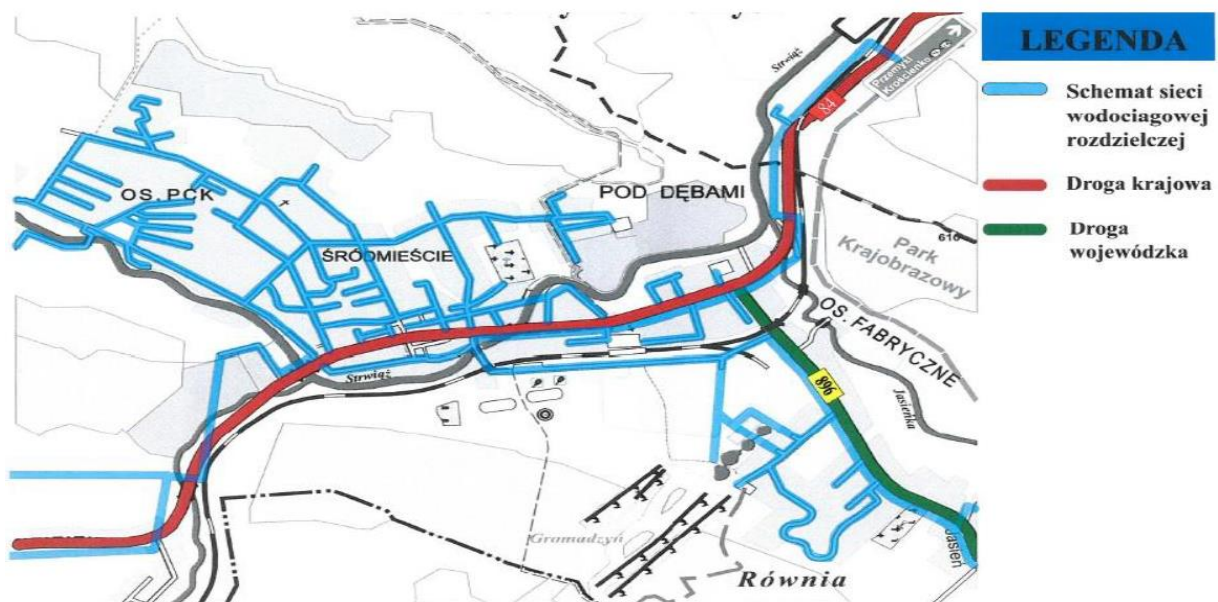
Wodociągi

Głównym źródłem zaopatrzenia Gminy w wodę są zasoby wód powierzchniowych ujmowane ze zbiornika solińskiego. Wykorzystywane są również wody z ujęć grawitacyjnych oraz z indywidualnych studni głębinowych.

Miasto Ustrzyki Dolne zasilane jest w wodę za pomocą wodociągu relacji Solina – Ustrzyki, oddanego do użytku w 1978 r. Długość sieci wodociągowej w gminie wynosi 65 520 mb z tego:

- długość sieci magistralnej - 15 200 mb
- sieć rozdzielcza miejska – 14 320 mb
- sieć rozdzielcza na terenach wiejskich – 36 000 mb.

Z systemu wodociągowego aglomeracji korzysta obecnie 627 gospodarstw domowych. Na terenach wiejskich do magistrali przyłączone są sołectwa: Dźwiniacz Dolny, Łodyna, Brzegi Dolne, Jałowe Hoszów, Moczary, Bandrów Narodowy, Ustjanowa Dolna, Ustjanowa Górna, Łobozew Dolny i Równia. Sołectwa Stańkowa i Ropienka posiadają lokalne sieci wodociągowe, z których korzysta 881 gospodarstw domowych.

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Ustrzyki Dolne 2015-2025

Wykres 13. Sieć wodociągowa rozdzielcza w Ustrzykach Dolnych

W 2014 roku z sieci wodociągowej w całej Gminie korzystało średnio 74,6⁹% mieszkańców.

Tabela 41. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej stan na rok 2014

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej
1	Bandrów	78%
2	Brzegi Dolne	83%
3	Dźwiniacz Dolny	47%
4	Hoszowczyk	0%
5	Hoszów	0%
6	Łodyna	77%
7	Jałowe	83%
8	Moczary	95%
9	Jureczkowa	0%
10	Krościenko	0%
11	Liskowate	0%
12	Łobozew Dolny	0%
13	Łobozew Górny	0%
14	Nowosielce Kozickie	0%
15	Równia	76%
16	Teleśnica	0%
17	Ustjanowa Dolna	78%
18	Ustjanowa Górna	67%
19	Wojtkowa	0%
20	Wojtkówka	0%
21	Zadwórze	0%
22	Trzcianiec	
23	Stańkowa	62%
24	Ropienka	52%
25	Serednica - Wola Romanowa	0%
26	Brelików - Leszczowate	0%
27	Zawadka	0%
28	Miasto Ustrzyki Dolne	98%
	Gmina Ustrzyki Dolne	74,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS i Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

Kanalizacja

Na terenie Gminy od lat 70 – tych funkcjonuje mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków zarządzana przez Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej. Znajduje się ona w dolinie rzeki Strwiąż w miejscowości Brzegi Dolne. Do oczyszczalni dowożone są również ścieki wozem

⁹ Dane GUS BDL

asenizacyjnym z okolicznych miejscowości. Sołectwa takie jak Serednica, Moczary, Trzcianiec posiadają własne oczyszczalnie ścieków.

Tabela 42 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej stan na rok 2014

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej
1	Bandrów	0,00%
2	Brzegi Dolne	0,00%
3	Dźwiniacz Dolny	0,00%
4	Hoszowczyk	0,00%
5	Hoszów	0,00%
6	Łodyna	0,00%
7	Jałowe	0,00%
8	Moczary	75,00%
9	Jureczkowa	0,00%
10	Krościenko	0,00%
11	Liskowate	0,00%
12	Łobozew Dolny	0,00%
13	Łobozew Górny	0,00%
14	Nowosielce Kozickie	0,00%
15	Równia	0,00%
16	Teleśnica	0,00%
17	Ustjanowa Dolna	0,00%
18	Ustjanowa Górna	0,00%
19	Wojtkowa	0,00%
20	Wojtkówka	0,00%
21	Zadwórze	0,00%
22	Trzcianiec	55,00%
23	Stańkowa	0,00%
24	Ropienka	0,00%
25	Serednica - Wola Romanowa	86,00%
26	Brelików - Leszczowate	0,00%
27	Zawadka	0,00%
28	Miasto Ustrzyki Dolne	78,24%
	Gmina Ustrzyki Dolne	48,7%¹⁰

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Ustrzyki Dolne

W Gminie Ustrzyki Dolne występują duże dysproporcje w użytkowaniu sieci kanalizacyjnej. Na 28 jednostek pomocniczych mieszkańcy jedynie 4 z nich posiada sieć kanalizacyjną. Największy odsetek

¹⁰ Dane BDL GUS

osób korzystających z kanalizacji występował w sołectwach: Serednica - Wola Romanowa (86%), Moczary (75%), Trzaniec (55%) oraz w mieście Ustrzyki Dolne (78,2%).

Pozostałe sołectwa nie są wyposażone w sieć kanalizacyjną, a gospodarstwa domowe na tych obszarach posiadają bezodpływowe zbiorniki na ścieki. Przyczyną tego może być mała gęstość zaludnienia, rozdrobnienie zabudowy lub znaczne odległości między budynkami.

Niedostateczne zwodociągowanie i skanalizowanie Gminy w znacznym stopniu wpływa na pogorszenie jakości życia mieszkańców oraz zmniejszenie jej atrakcyjności inwestycyjnej.

2.5.3. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze technicznej

Do obliczenia wskaźnika wykorzystano 3 wskaźniki cząstkowe, które wymiarują problemy w sferze technicznej opisane powyżej:

- Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych [2011],
- Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.

Podsumowaniem diagnozy w sferze technicznej jest poniższa tabela. Za obszary kryzysowe uznano te, które cechują się występowaniem negatywnych zjawisk z wyszczególnionych wskaźników, zgodnie z następującą skalą:

ocena 1 – wskaźnik gorszy niż średnia w Gminie (świadczy o występowaniu zjawisk kryzysowych);

ocena 0 - wskaźnik lepszy lub równy średniej w Gminie (świadcząca o niskim i/lub braku nasileniu zjawisk kryzysowych).

Tabela 43 Diagnoza stanu kryzysowego w sferze technicznej

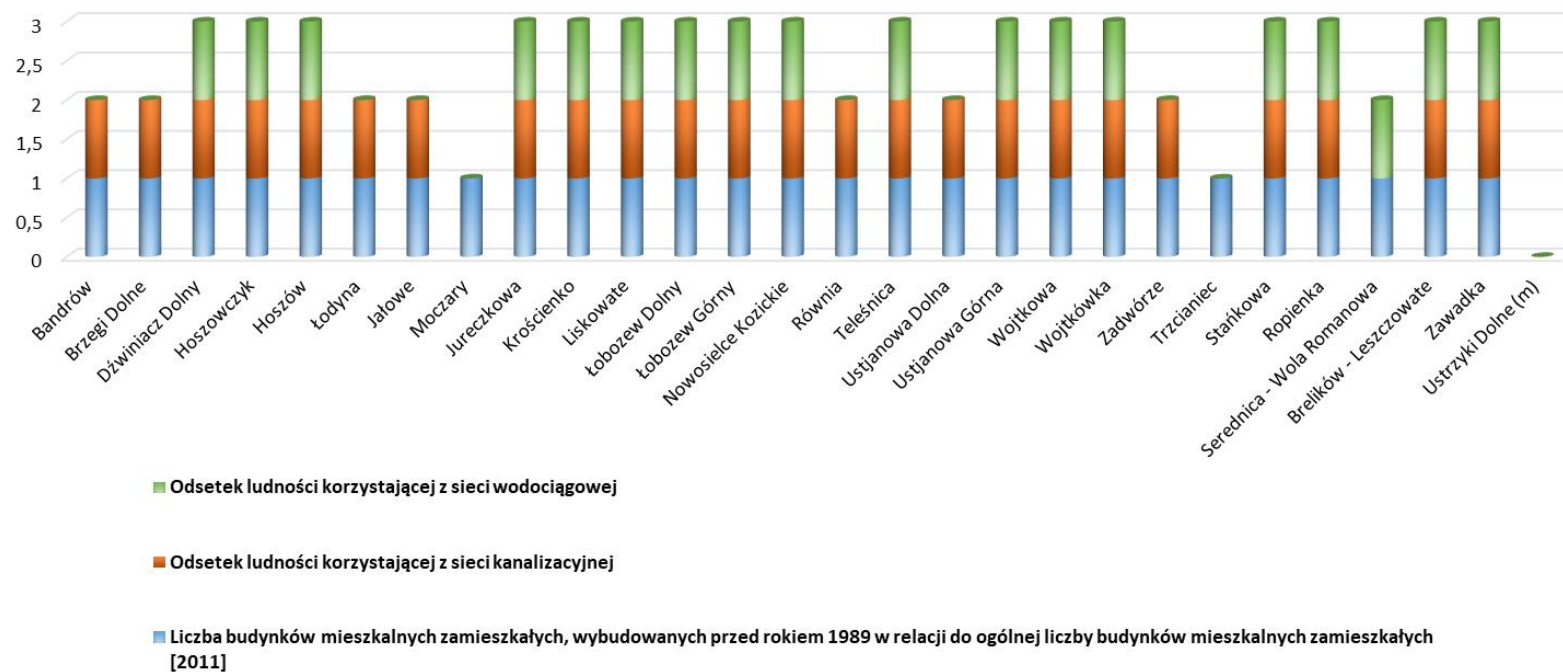
Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych [2011]		Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej		Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	
1	Bandrów	99,08%	1	0,00%	1	78%	0
2	Brzegi Dolne	97,18%	1	0,00%	1	83%	0
3	Dźwiniacz Dolny	98,31%	1	0,00%	1	47%	1
4	Hoszowczyk	96,92%	1	0,00%	1	0%	1
5	Hoszów	98,86%	1	0,00%	1	0%	1
6	Łodyna	98,45%	1	0,00%	1	77%	0
7	Jałowe	98,15%	1	0,00%	1	83%	0
8	Moczary	97,06%	1	75,00%	0	95%	0
9	Jureczkowa	96,72%	1	0,00%	1	0%	1
10	Krościenko	98,97%	1	0,00%	1	0%	1

11	Liskowate	97,73%	1	0,00%	1	0%	1
12	Łobozew Dolny	97,37%	1	0,00%	1	0%	1
13	Łobozew Górny	98,51%	1	0,00%	1	0%	1
14	Nowosielce Kozickie	98,31%	1	0,00%	1	0%	1
15	Równia	95,37%	1	0,00%	1	76%	0
16	Teleśnica	96,30%	1	0,00%	1	0%	1
17	Ustjanowa Dolna	94,57%	1	0,00%	1	78%	0
18	Ustjanowa Górna	97,44%	1	0,00%	1	67%	1
19	Wojtkowa	98,59%	1	0,00%	1	0%	1
20	Wojtkówka	96,74%	1	0,00%	1	0%	1
21	Zadwórze	98,18%	1	0,00%	1	0%	0
22	Trzcianiec	95,12%	1	55,00%	0	0%	0
23	Stańkowa	98,18%	1	0,00%	1	62%	1
24	Ropienka	97,06%	1	0,00%	1	52%	1
25	Serednica – Wola Romanowa	96,43%	1	86,00%	0	0%	1
26	Brelików – Leszczowate	97,52%	1	0,00%	1	0%	1
27	Zawadka	95,12%	1	0,00%	1	0%	1
28	Miasto Ustrzyki Dolne	80,19%	0	78,24%	0	98%	0
	Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA	93,34%	Degradacja wartość powyżej wartości ref	48,7%¹¹	Degradacja wartość poniżej wartości ref	74,6¹²%	Degradacja wartość poniżej wartości ref

¹¹ Dane BDL GUS

¹² jw

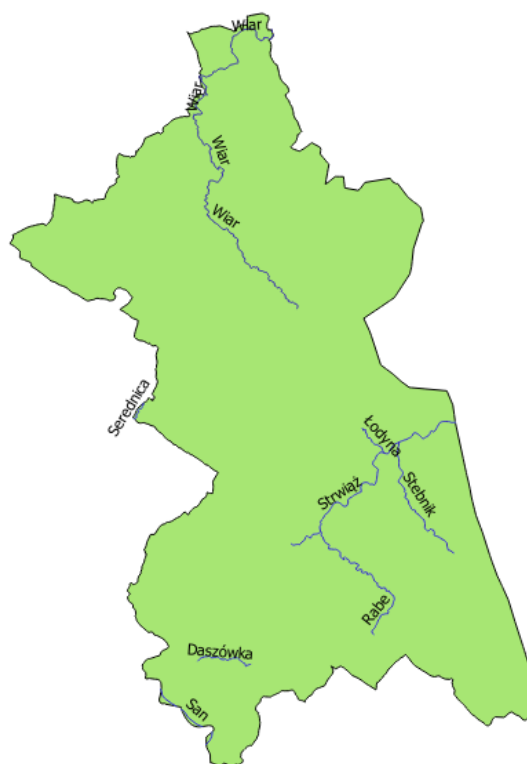
Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze technicznej

2.6. Sfera środowiskowa

2.6.1. Środowisko przyrodnicze

Gmina Ustrzyki Dolne położona jest w zlewni rzeki Strwiąż, będącej dopływem Dniestru, oraz rzeki Wiar (prawy dopływ Sanu). Jej południowo – wschodnia część należy do zlewiska Morza Czarnego natomiast pozostała do zlewiska Morza Bałtyckiego. Rzeki i strumienie płynące przez Gminę mają charakter górski (Rysunek 33). Cechują się zmiennością przepływów oraz głębokim wcięciem w podłoże. Wody gruntowe występują w utworach czwartorzędowych i fliszowych. Na terenie Gminy zostały wyznaczone trzy poziomy wodonośne o niewielkiej zasobności. W granicach administracyjnych Gminy zlokalizowane są dwie JCWPd o numerach: 168 oraz 169. Stan ilościowy i chemiczny obu jednolitych części wód podziemnych oceniono jako dobry. Na terenie Gminy występuje duże prawdopodobieństwo zagrożenia powodzią i podtopieniami, głównie w miesiącach kwiecień – maj oraz lipiec – sierpień. Zjawiska te bezpośrednio zagrażają terenom położonym wzdłuż rzek i potoków górskich.

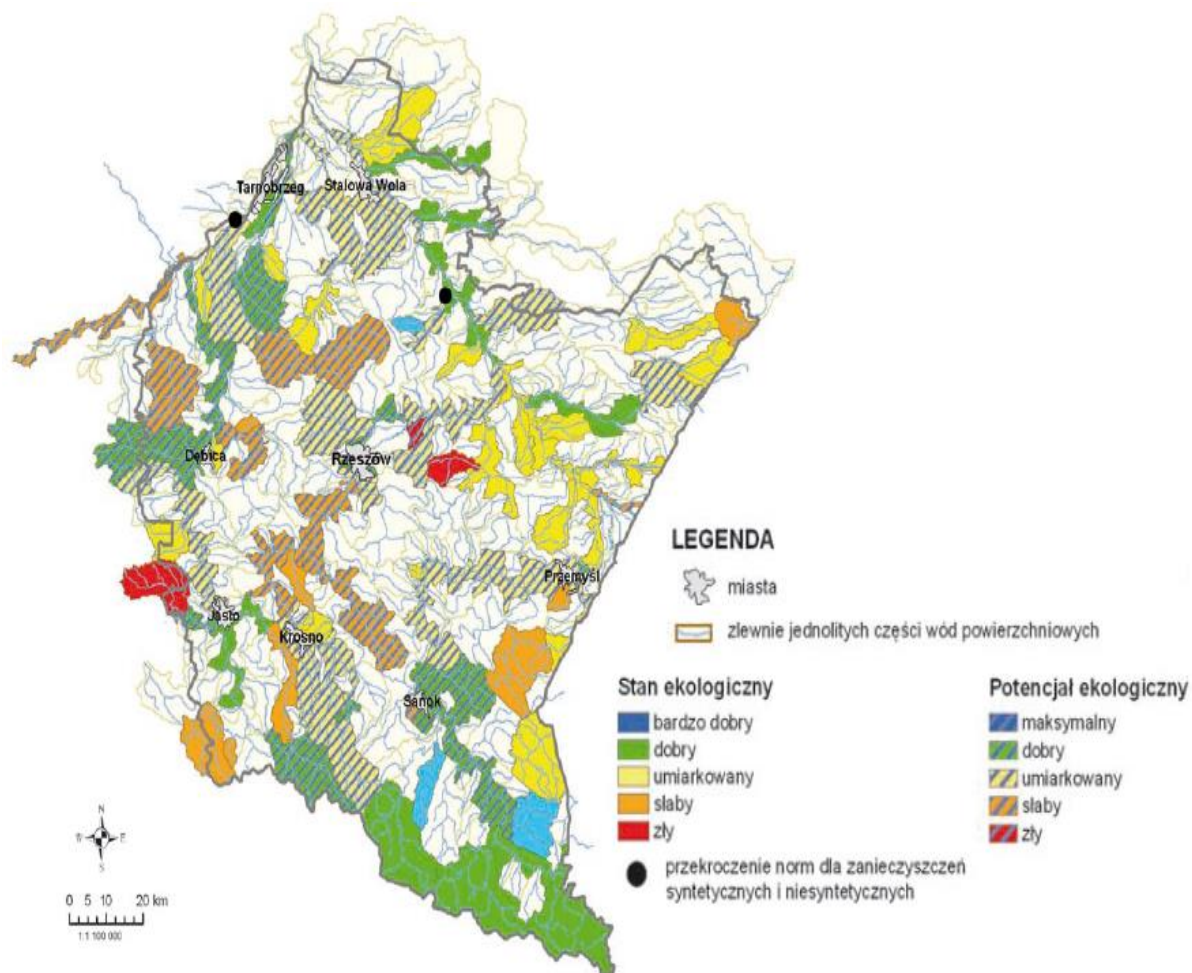

Źródło: opracowanie własne

Wykres 14. Główne rzeki w Gminie Ustrzyki Dolne

Zgodnie z analizą przeprowadzoną przez Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Ustrzykach Dolnych w obszarze Gminy nie występują tereny zalewowe, brak jest również zbiorników retencyjnych oraz wałów powodziowych. Do budowy hydrotechnicznych zaliczane są jazy występujące na rzece Strwiąż w okolicy m. Stebnik, Ustrzyki Dolne i Ropienka.

W Gminie Ustrzyki Dolne dominują wody powierzchniowe o umiarkowanym i słabym stanie ekologicznym, ich stan chemiczny określony został jako „poniżej dobrego”.

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w latach 2013 - 2015

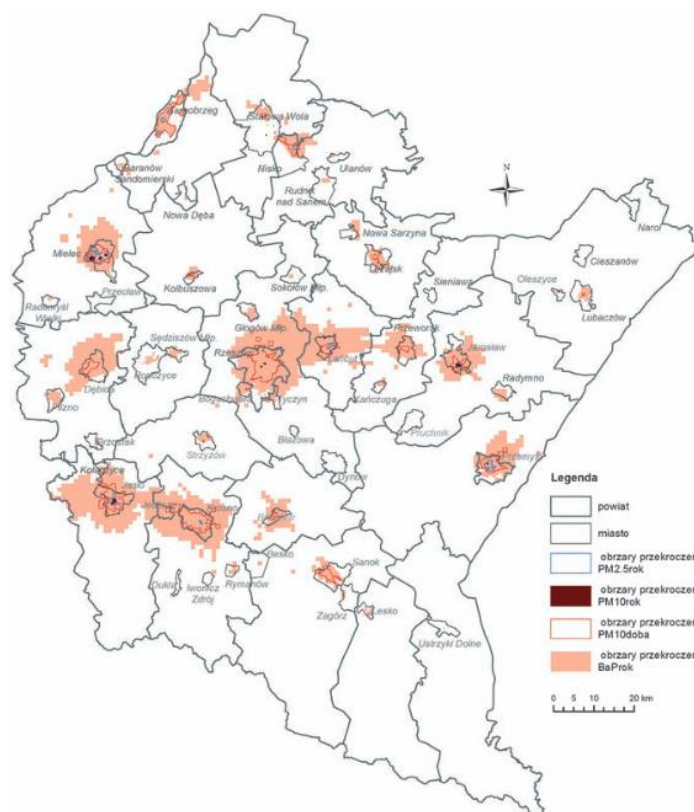
Wykres 15 Wyniki klasyfikacji stanu i potencjału ekologicznego w jednolitych częściach wód rzecznych w województwie podkarpackim w 2015 r.

Gmina Ustrzyki Dolne ma niewielki udział w globalnej emisji zanieczyszczeń powietrza w skali województwa. Największe skupienie zanieczyszczeń występuje na obszarze miasta Ustrzyki Dolne. Głównymi źródłami i rodzajami emisji na terenie Gminy Ustrzyki Dolne są:

- Emisja punktowa – pochodzi głównie z zakładów energetycznego spalania paliw i z zakładów przemysłowych, które wykorzystują znaczne ilości energii do procesów technologicznych. Do głównych źródeł emisji punktowej na terenie Gminy należą lokalne kotłownie, małe zakłady przemysłowe oraz ciepłownia PEC w Ustrzykach Dolnych.
- Emisja powierzchniowa – czyli tak zwana niska emisja, związana jest z ogrzewaniem mieszkań w sektorze komunalno-bytowym. Emisja tego typu jest w szczególności uciążliwa ze względu na niskie kominy oraz małe rozproszenie zanieczyszczeń. W przypadku emisji

powierzchniowej często mamy do czynienia ze spalaniem w nieefektywnych urządzeniach niskiej jakości węgla, a często również odpadów komunalnych czy różnego rodzaju materiałów odpadowych. W ogrzewaniu indywidualnych mieszkań ciągle można spotkać funkcjonujące urządzenia o przestarzałej konstrukcji, nieposiadające możliwości regulacji ilości podawanego paliwa. Średnia roczna sprawność tego typu urządzeń jest zazwyczaj mniejsza niż 65%. Oprócz palenisk domowych źródłami emisji powierzchniowej w Gminie Ustrzyki Dolne są również obiekty generujące odory oraz substancje toksyczne. Są to przede wszystkim wysypiska śmieci oraz oczyszczalnia ścieków. Nieodpowiednia eksploatacja tego typu obiektów oraz niekorzystne warunki atmosferyczne przyczyniają się do rozprzestrzeniania tych zanieczyszczeń na duże odległości.

- Emisja liniowa - pochodzi ze źródeł ruchomych związanych z transportem pojazdów samochodowych oraz spalaniem paliw. Głównymi, emitowanymi zanieczyszczeniami są dwutlenek węgla, tlenek azotu, węglowodory, związki ołowiu oraz pyły – powstające w wyniku ścierania się opon, okładzin hamulcowych i nawierzchni dróg.

Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w latach 2013-2015.

Wykres 16 .Obszary przekroczeń w zakresie pyłu PM10, pyłu PM2,5 i benzo(a)pirenu w województwie podkarpackim w 2015 roku

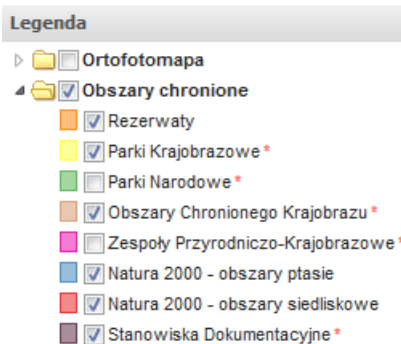
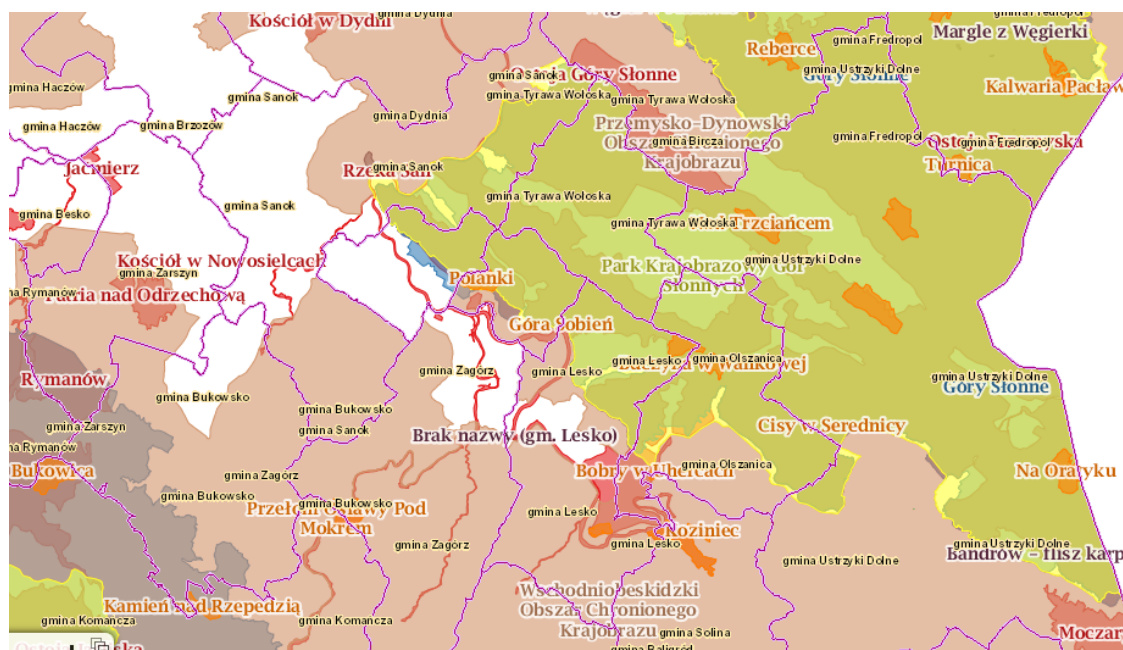
W województwie podkarpackim wyniki ocen jakości powietrza w latach 2013-2015 pokazują, że stężenie pyłów drobnych (PM10, PM2,5) oraz zawartego w nich benzo(a)pirenu znacznie przekracza przyjętą normę. Na terenie samej Gminy Ustrzyki Dolne nie występowały przekroczenia jakości powietrza. Na terenie Gminy, jak i całego powiatu bieszczadzkiego, nie ma urządzeń pomiarowych,

najbliższe stacje monitoringu powietrza znajdują się w Sanoku ul. Sadowa oraz w Przemyślu (Pl. Dominikański/ ul. Grunwaldzka).

Ochrona przyrody

Na terenie całego obszaru gminy Ustrzyki Dolne obowiązują różnorodne formy ochrony przyrody. Ich obecność wiąże się z jednej strony z dużym potencjałem bazującym na walorach przyrodniczych, kulturowych i rekreacyjnych obszaru gminy, a z drugiej – z ograniczeniami bądź zakazami. Na tego typu obszarach działalność gospodarcza podporządkowana jest celom ochrony przyrody, pewne jej formy mogą być wykluczane lub ograniczane.

Wykres 17. Obszary chronione.

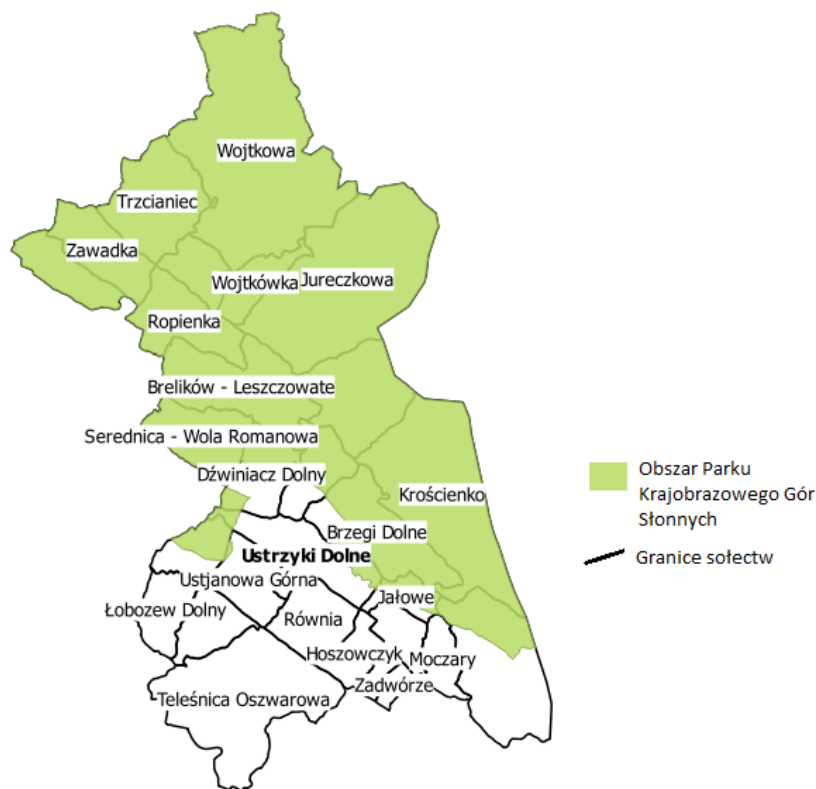
Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Na terenie Gminy Ustrzyki Dolne znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

Park Krajobrazowy Gór Słonnych¹³ - utworzony został przez Wojewodę Krośnieńskiego w 1992 roku. Jego pierwotna powierzchnia wynosiła 38 096 ha, jednak w 1996 r. został powiększony i na chwilę obecną zajmuje 51 392 ha. Obszar chroniony obejmuje pasmo Gór Słonnych, Ostrego Działu, pasmo

¹³ Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu

Chwaniowa i część Pogórza Przemyskiego. Park obejmuje północną i wschodnią część Gminy tj. w całości wsie: Trzcianiec, Nowosielce Kozickie, Wojtkowa, Wojtkówka, Jureczkowa, Trójca, Grąziowa, Arłamów, Kwaszenina, Liskowate, Krościenko, Dźwiniacz. Park znajduje się również w częściach wsi: Brzegi Dolne (87,79%), Łodyna (69,3%), Jałowe (58,55%) oraz Bandrów (30,76%), Dźwiniacz Dolny (52,12%), Ustrzyki Dolne (miasto), Ustjanowa Dolna (50,79%), Ustjanowa Górna (17,61%).

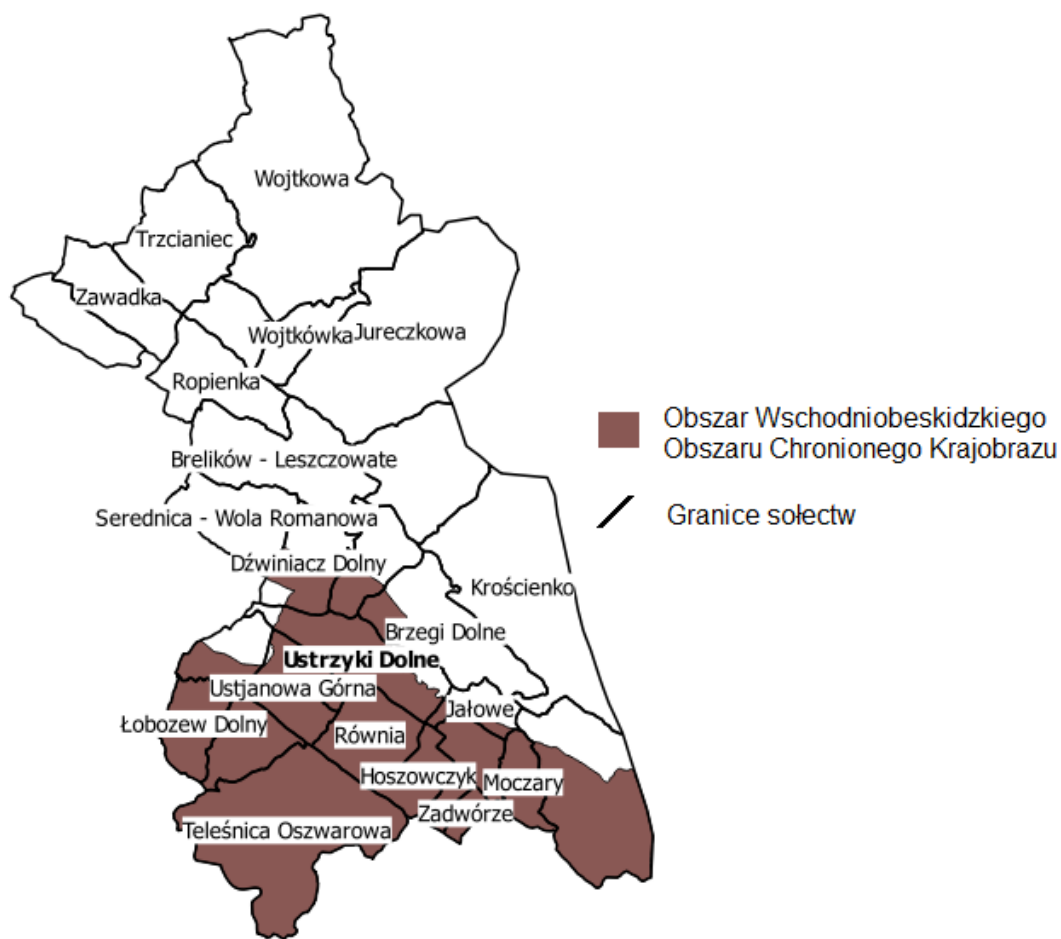
Wykres 18 Położenie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych na terenie Gminy Ustrzyki Dolne

źródło: Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu

Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu¹⁴ – utworzony Rozporządzeniem Wojewody Krośnieńskiego w 1998 roku. Obszar ten prawie w całości położony jest w Beskidach Wschodnich, jedynie jego północno zachodni fragment leży na Pogórzu Dynowskim. Jego całkowita powierzchnia wynosi 98595 ha.

Obszar Chronionego krajobrazu znajduje się w południowej części Gminy obejmując w całości sołectwa: Teleśnica Oszwarowa, Zadwórze, Moczary, Hoszów, Hoszowczyk, Równia, Łobozew Dolny, Łobozew Górny oraz część miasta Ustrzyki Dolne (81,91%) oraz części sołectw: Bandrów Narodowy (69,06%), Jałowe (41,45%), Ustjanowa Dolna (49,34%), Ustjanowa Górna (98,25%), Dźwiniacz Dolny (47,88%), Łodyna (30,70%), Brzegi Dolne (12,21%).

¹⁴ źródło: Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu

Wykres 19 Położenie Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na tle Gminy Ustrzyki Dolne

źródło: Zespół Parków Krajobrazowych w Przemyślu

Rezerwaty:

- Chwaniów – utworzony przez Wojewodę Podkarpackiego w 1996 roku w celu ochrony dobrze wykształconej reglowej buczyny karpackiej, łącznie obejmuje powierzchnię 354,71 ha. Rezerwat znajduje się na terenie sołectwa Jureczkowa zajmując 307 ha –6,1% jego powierzchni oraz w południowym fragmencie sołectwa Wojtkówka zajmując 47 ha (6,42% powierzchni sołectwa)
- Cisy w Serebnicy – rezerwat utworzony w celu ochrony stanowiska cisa pospolitego, znajduje się w sołectwie Serebnica – Wola Romanowa i zajmuje obszar 14,48 ha, czyli 1,05% powierzchni tego sołectwa.
- Na Opalonym - znajduje się na terenie sołectw Wojtkowa (ok 164 ha – 2,58% powierzchni sołectwa) i Wojtkówka (ok 53 ha – 7,21% powierzchni sołectwa), zajmując łącznie 217,13 ha. Utworzony został w 1996 roku w celu ochrony naturalnego zbiorowiska buczyny karpackiej.
- Na Oratyku - obejmuje 233,15 ha(5,8%)obszaru sołectwa Krościenko. Rezerwat został utworzony by chronić dobrze wykształcony zespół buczyny karpackiej w strefie przejścia piętra pogórza w regiel dolny wraz z cennym drzewostanem i stanowiskami licznych

gatunków roślin rzadkich i chronionych. Rezerwat znajduje się na terenie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych, na zboczach góry Oratyk (643 m n.p.m.).

- Nad Trzciancem - Rezerwat znajdujący się w sołectwie Trzcianiec, obejmuje obszar 182,13 ha co stanowi niecałe 9% powierzchni tego sołectwa. Został utworzony w celu ochrony dobrze wykształconego zbiorowiska buczyny karpackiej w formie regłowej z występującym w jego runie szeregiem gatunków roślin chronionych oraz licznych osobliwości dendrologicznych.

Stworzenie obszernych powierzchniowo parków krajobrazowych i innych form ochrony przyrody na terenie Gminy stanowi dość poważną barierę dla jej rozwoju gospodarczego, utrudniając bądź uniemożliwiając lokalizację na tym terenie różnego rodzaju inwestycji, w tym przedsiębiorstw.

2.6.2. Wyroby azbestowe na terenie Gminy

Wyroby azbestowe szczególnie powszechnie wykorzystywano w kilku dziedzinach gospodarki. Najliczniejszą grupę zastosowań stanowią wyroby stosowane w budownictwie. Azbest jest zaliczany do dziesięciu najgroźniejszych substancji zanieczyszczających na ziemi. W związku z tym, azbest znajduje się w wykazie opracowanym przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, jako niebezpieczna substancja chemiczna o udowodnionym działaniu rakotwórczym dla człowieka. Badania naukowe udowodniły, że azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia w następstwie długotrwałego narażania dróg oddechowych na wdychanie jego włókien.

Na podstawie prowadzonej na terenie Gminy Ustrzyki Dolne inwentaryzacji¹⁵ zinwentaryzowano 2 026 obiektów zawierających azbest tj. 275 749 m² płyt azbestowo-cementowych. Stosując współczynnik przyjęty przez Bazę Azbestową, mówiący iż 1 m² płyty azbestowo-cementowej odpowiada 11 kg, wyliczono iż na terenie Gminy Ustrzyki Dolne znajduje się 3 033 234 kg wyrobów zawierających azbest.

Najwięcej obiektów, w konstrukcji których znajdują się materiały zawierające azbest znajduje się w Ropience (169), następnie w Ustrzykach Dolnych (154) oraz w Równi (131). Największą masę wyrobów zawierających azbest stwierdzono w Ustrzykach Dolnych (200 945 kg), następnie w Równi (191 152 kg), w Ropience (190 529 kg) oraz w Bandrowie Narodowym (162 185 kg).

Na podstawie przedłożonych ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest stwierdzono, iż 10,47% wyrobów jest w I stopniu pilności do usunięcia, 9,27% w II stopniu a pozostałe wyroby uzyskały III stopień pilności utylizacji, czyli zostanie poddana ponownej ocenie po roku.

Do analizy negatywnych wskaźników obrazujących wpływ na stan środowiska wzięto pod uwagę odsetek budynków mieszkalnych z dachem pokrytym azbestem pozostałych do utylizacji.

Tabela 44. Budynki z azbestem w Gminie Ustrzyki Dolne

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	Liczba budynków pokrytych azbestem [2016]	Liczba budynków pokrytych azbestem [2017]	% udział pozostałych budynków do utylizacji
1	Bandrów	107	107	100,00%
2	Brzegi Dolne	85	82	96,47%

¹⁵ Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Ustrzyki Dolne (październik 2014r.)

3	Dźwiniacz Dolny	51	50	98,04%
4	Hoszowczyk	25	25	100,00%
5	Hoszów	54	51	94,44%
6	Łodyna	51	50	98,04%
7	Jałowe	55	55	100,00%
8	Moczary	15	11	73,33%
9	Jureczkowa	102	98	96,08%
10	Krościenko	92	88	95,65%
11	Liskowate	48	45	93,75%
12	Łobozew Dolny	69	69	100,00%
13	Łobozew Górny	86	86	100,00%
14	Nowosielce Kozickie	74	73	98,65%
15	Równia	131	129	98,47%
16	Teleśnica	43	41	95,35%
17	Ustjanowa Dolna	54	52	96,30%
18	Ustjanowa Górna	102	100	98,04%
19	Wojtkowa	94	94	100,00%
20	Wojtkówka	91	88	96,70%
21	Zadwórze	11	10	90,91%
22	Trzcianiec	5	5	100,00%
23	Stańkowa	68	68	100,00%
24	Ropienka	169	165	97,63%
25	Serednica - Wola Romanowa	85	84	98,82%
26	Brelików - Leszczowate	65	63	96,92%
27	Zawadka	40	36	90,00%
28	Miasto Ustrzyki Dolne	154	141	91,56%
	Gmina Ustrzyki Dolne	2026	1966	97,04%

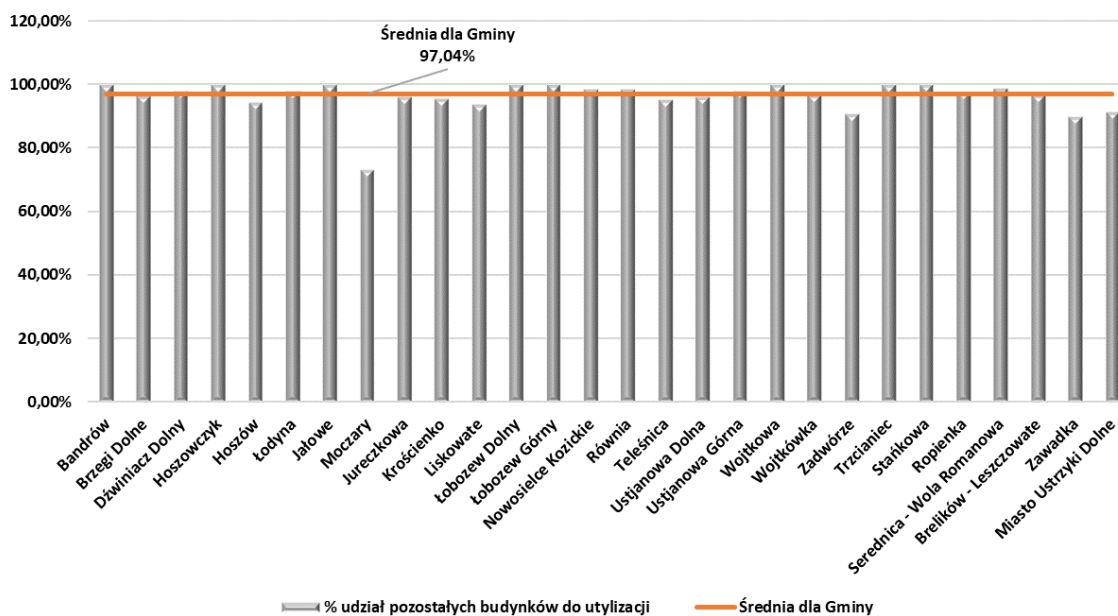
W miejscowościach Gminy Ustrzyki Dolne do utylizacji pokryć azbestowych zostało jeszcze 100% z inwentaryzowanych obiektów. Najwięcej pokryć dachowych zutilizowano w miejscowościach Moczary, Zawadka, Zadwórze i miasto Ustrzyki Dolne.

Tabela 45. Sfera środowisko – wskaźniki: odsetek budynków z azbestem do utylizacji

Lp.	JEDNOSTKA BADAWCZA	% udział pozostałych budynków do utylizacji	
1	Bandrów	100,00%	1
2	Brzegi Dolne	96,47%	0
3	Dźwiniacz Dolny	98,04%	1
4	Hoszowczyk	100,00%	1
5	Hoszów	94,44%	0
6	Łodyna	98,04%	1
7	Jałowe	100,00%	1
8	Moczary	73,33%	0
9	Jureczkowa	96,08%	0
10	Krościenko	95,65%	0
11	Liskowate	93,75%	0

12	Łobozew Dolny	100,00%	1
13	Łobozew Górny	100,00%	1
14	Nowosielce Kozickie	98,65%	1
15	Równia	98,47%	1
16	Teleśnica	95,35%	0
17	Ustjanowa Dolna	96,30%	0
18	Ustjanowa Górna	98,04%	1
19	Wojtkowa	100,00%	1
20	Wojtkówka	96,70%	0
21	Zadwórze	90,91%	0
22	Trzcianiec	100,00%	1
23	Stańkowa	100,00%	1
24	Ropienka	97,63%	1
25	Serednica - Wola Romanowa	98,82%	1
26	Brelików - Leszczowate	96,92%	0
27	Zawadka	90,00%	0
28	Miasto Ustrzyki Dolne	91,56%	0
	Gmina: wartość średnia- WARTOŚĆ REFERENCYJNA	97,04%	Degradacja wartość powyżej wartości ref

Koncentracja negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej

3. WYNIKI DELIMITACJI I WSKAZANIE OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH

O obszarze problemowym możemy mówić w sytuacji, gdy na danym terenie stan kryzysowy występuje nie tylko w odniesieniu do sfery architektoniczno-urbanistycznej czy przestrzennej danego obszaru, lecz związany jest przede wszystkim ze sferą społeczną i gospodarczą, warunkującą funkcjonalność terenu. Podstawowym kryterium wyznaczenia obszaru, jako „kryzysowego” i wskazania go do działań z zakresu rewitalizacji powinien być fakt, iż sytuacja zastana jest tam gorsza niż średnia dla gminy oraz przy uwzględnieniu wartości referencyjnych.

W rozdziale zaprezentowano wyniki analizy porównawczej obszarów problemowych z rozdziału 3. Porównania dokonano przede wszystkim w oparciu o wskaźniki określone w *Wytycznych Ministra Rozwoju, w tym także Ustawie o rewitalizacji (art. 10)* oraz wskaźników określonych w *Instrukcji Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 w zakresie rewitalizacji w ramach RPO WP 2014-2020*.

3.1. Wybór terenów zdiagnozowanych, jako obszary kryzysowe

Poniżej zaprezentowano wartości wskaźników umożliwiającą delimitację obszaru zdegradowanego dla Gminy Ustrzyki Dolne. W celu obliczenia wyniku końcowego zestawiono wszystkie dane w zbiorczej tabeli wynikowej dla sfery społecznej oraz zbiorczej tabeli wynikowej dla pozostałych sfer.

Tabela 46. Zbiorczo wartości wskaźnika degradacji dla zjawisk społecznych

Jednostka pomocnicza	Koncentracja negatywnych zjawisk						
	Razem wskaźnik degradacji SFERA SPOŁECZNA	DEMOGRAFIA	RYNEK PRACY	POMOC SPOŁECZNA	EDUKACJA	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	INTEGRACJA SPOŁECZNA
Bandrów	6	1	3	2	0	0	0
Brzegi Dolne	7	2	1	1	1	0	2
Dźwiniacz Dolny	8	0	4	3	1	0	0
Hoszowczyk	2	0	2	0	0	0	0
Hoszów	4	0	3	0	1	0	0
Łodyna	6	1	2	2	1	0	0
Jałowe	3	1	1	0	1	0	0
Moczary	9	3	2	2	0	0	2
Jureczkowa	7	0	3	3	0	1	0
Krościenko	8	1	1	3	0	1	2
Liskowate	7	0	1	3	0	1	2
Łobozew Dolny	9	2	4	1	0	0	2
Łobozew Górny	5	2	0	1	0	0	2
Nowosielce Kozickie	5	2	1	2	0	0	0
Równia	1	0	0	1	0	0	0
Teleśnica	7	1	2	1	0	1	2
Ustjanowa Dolna	3	0	1	0	0	0	2
Ustjanowa Górna	8	0	4	1	0	1	2
Wojtkowa	5	2	1	1	0	1	0

Wojtkówka	4	3	1	0	0	0	0
Zadwórze	2	0	1	0	0	1	0
Trzcianiec	7	0	3	3	0	1	0
Stańkowa	4	0	1	1	1	1	0
Ropienka	5	2	0	2	1	0	0
Serednica - Wola Romanowa	7	0	4	1	1	1	0
Brelików - Leszczowate	6	1	3	1	1	0	0
Zawadka	4	0	1	2	1	0	0
Miasto Ustrzyki Dolne	9	2	4	0	0	1	2

Oprac. własne na podstawie diagnozy wskaźników rozdz.3

Na podstawie uzyskanych wskaźników można zauważyć występowanie negatywnych zjawisk w każdej miejscowości. Jako obszary koncentracji problemów społecznych można wytypować następujące sołectwa miasto Ustrzyki Dolne , Moczary oraz Dźwiniacz Dolny, Krościenko ,Łobozew Dolny, Ustjanowa Górna.

Tabela 47.Zbiorczo wartości wskaźnika degradacji dla zjawisk w sferach gospodarczej, technicznej, przestrzenno funkcjonalnej, środowiskowej.

Jednostka pomocnicza	Koncentracja negatywnych zjawisk w sferach:			
	Sfera gospodarcza	Sfera techniczna	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa
Bandrów	1	2	1	1
Brzegi Dolne	1	2	1	0
Dźwiniacz Dolny	1	3	2	1
Hoszowczyk	1	3	0	1
Hoszów	1	3	2	0
Łodyna	2	2	1	1
Jałowe	1	2	1	1
Moczary	1	1	2	0
Jureczkowa	2	3	1	0
Krościenko	1	3	0	0
Liskowate	1	3	1	0
Łobozew Dolny	0	3	3	1
Łobozew Górny	1	3	2	1
Nowosielce Kozickie	0	3	2	1
Równia	2	2	1	1
Teleśnica	1	3	1	0
Ustjanowa Dolna	0	2	1	0
Ustjanowa Górna	1	3	2	1
Wojtkowa	1	3	1	1
Wojtkówka	1	3	1	0
Zadwórze	0	2	1	0
Trzcianiec	1	1	2	1
Stańkowa	1	3	1	1

Ropienka	2	3	1	1
Serednica - Wola Romanowa	1	2	1	1
Brelików - Leszczowate	1	3	0	0
Zawadka	1	3	0	0
Miasto Ustrzyki Dolne	1	0	1	0
<i>Oprac. własne na podstawie diagnozy wskaźników rozdz.3</i>				

Zgodnie z przyjętą metodologią, biorąc pod uwagę, że rewitalizacja ma **w pierwszej kolejności służyć poprawie jakości życia mieszkańców**, uznając, że kwestie społeczne mają **kluczowe i nadrzędne** znaczenie dla wyznaczania obszaru zdegradowanego przyjęto, iż do obszaru zdegradowanego włączone mogą być wszystkie te miejscowości, których suma badanych wskaźników (zjawisk kryzysowych) sfery społecznej wynosi min. 50% wszystkich wskaźników sfery społecznej oraz dla których zidentyfikowano (na zasadzie -/+) min. jedno negatywne zjawisko w jednej z 4 sfer (gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej).

Tabela 48 Delimitacja obszaru zdegradowanego znajdującego się w Gminie Ustrzyki Dolne

Jednostka pomocnicza	Koncentracja negatywnych zjawisk					Obszar zdegradowany
	Wartość % wskaźnika degradacji w sferze społecznej*	Sfera gospodarcza	Sfera techniczna	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiska	
Bandrów	42,86%	+	+	+	+	NIE
Brzegi Dolne	50,00%	+	+	+	-	TAK
Dźwiniacz Dolny	57,14%	+	+	+	+	TAK
Hoszowczyk	14,29%	+	+	-	+	NIE
Hoszów	28,57%	+	+	+	-	NIE
Łodyna	42,86%	+	+	+	+	NIE
Jałowe	21,43%	+	+	+	+	NIE
Moczary	64,29%	+	+	+	-	TAK
Jureczkowa	50,00%	+	+	+	-	TAK
Krościenko	57,14%	+	+	-	-	TAK
Liskowate	50,00%	+	+	+	-	TAK
Łobozew Dolny	64,29%	-	+	+	+	TAK
Łobozew Górny	35,71%	+	+	+	+	NIE
Nowosielce Kozickie	35,71%	-	+	+	+	NIE
Równia	7,14%	+	+	+	+	NIE
Teleśnica	50,00%	+	+	+	-	TAK
Ustjanowa Dolna	21,43%	-	+	+	-	NIE
Ustjanowa Górna	57,14%	+	+	+	+	TAK
Wojtkowa	35,71%	+	+	+	+	NIE
Wojtkówka	28,57%	+	+	+	-	NIE
Zadwórze	14,29%	-	+	+	-	NIE
Trzcianiec	50,00%	+	+	+	+	TAK

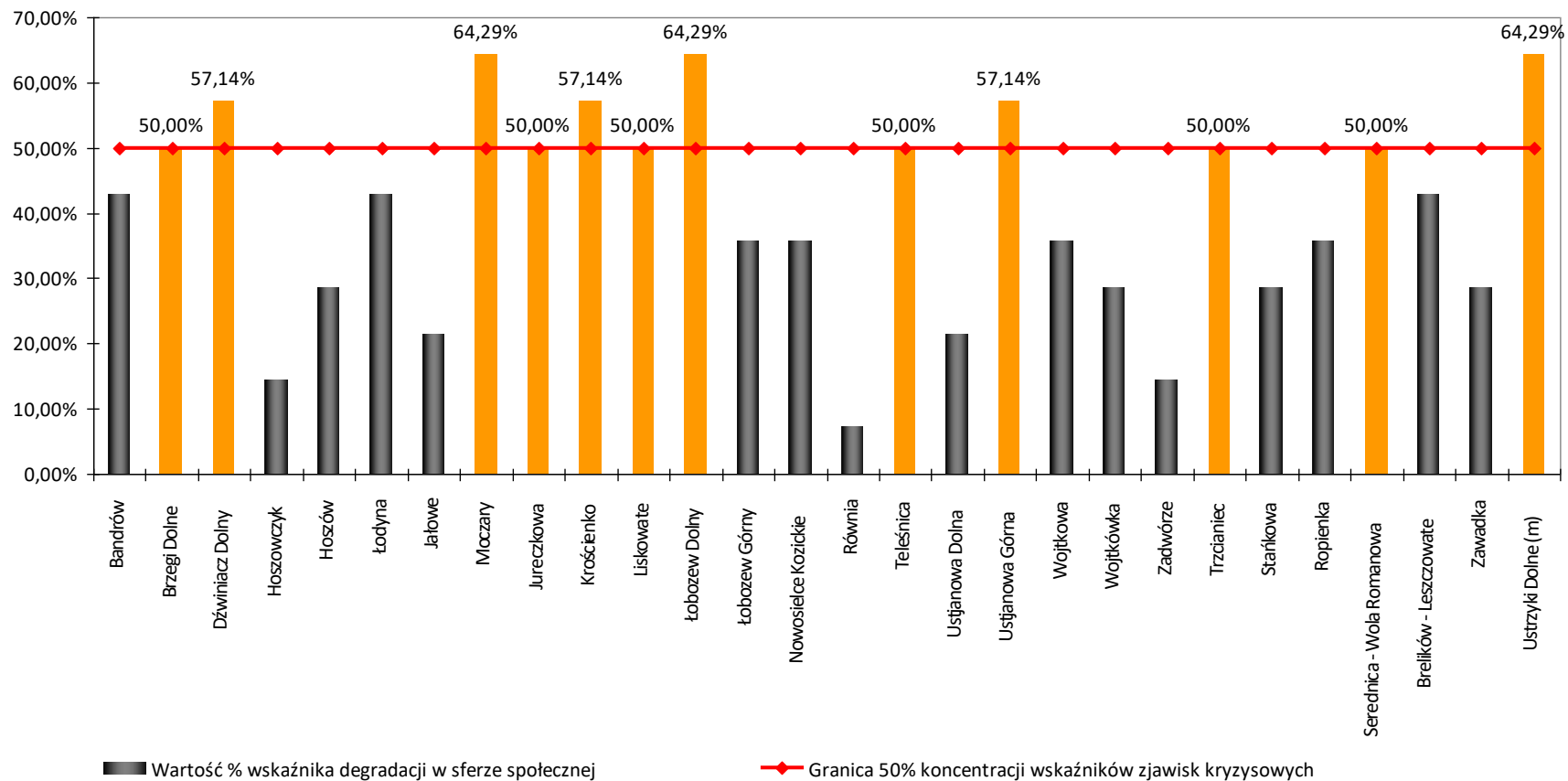
Stańkowa	28,57%	+	+	+	+	NIE
Ropienka	35,71%	+	+	+	+	NIE
Serednica - Wola Romanowa	50,00%	+	+	+	+	TAK
Brelików - Leszczowate	42,86%	+	+	-	-	NIE
Zawadka	28,57%	+	+	-	-	NIE
Miasto Ustrzyki Dolne	64,29%	+	-	+	-	TAK

* Wartość % wskaźnika degradacji w sferze społecznej obliczono:

$\sum$ liczba zdiagnozowanych zjawisk kryzysowych¹⁶ w sferze społecznej / $\sum$ Liczba badanych wskaźników sfery społecznej (14) * (100%) tj. (6/14) * 100% = 42,86%

¹⁶ stan kryzysowy wartość wskaźnika powyżej lub poniżej średniej Gminy

Wykres 20. Delimitacja obszaru zdegradowanego znajdującego się w Gminie Ustrzyki Dolne

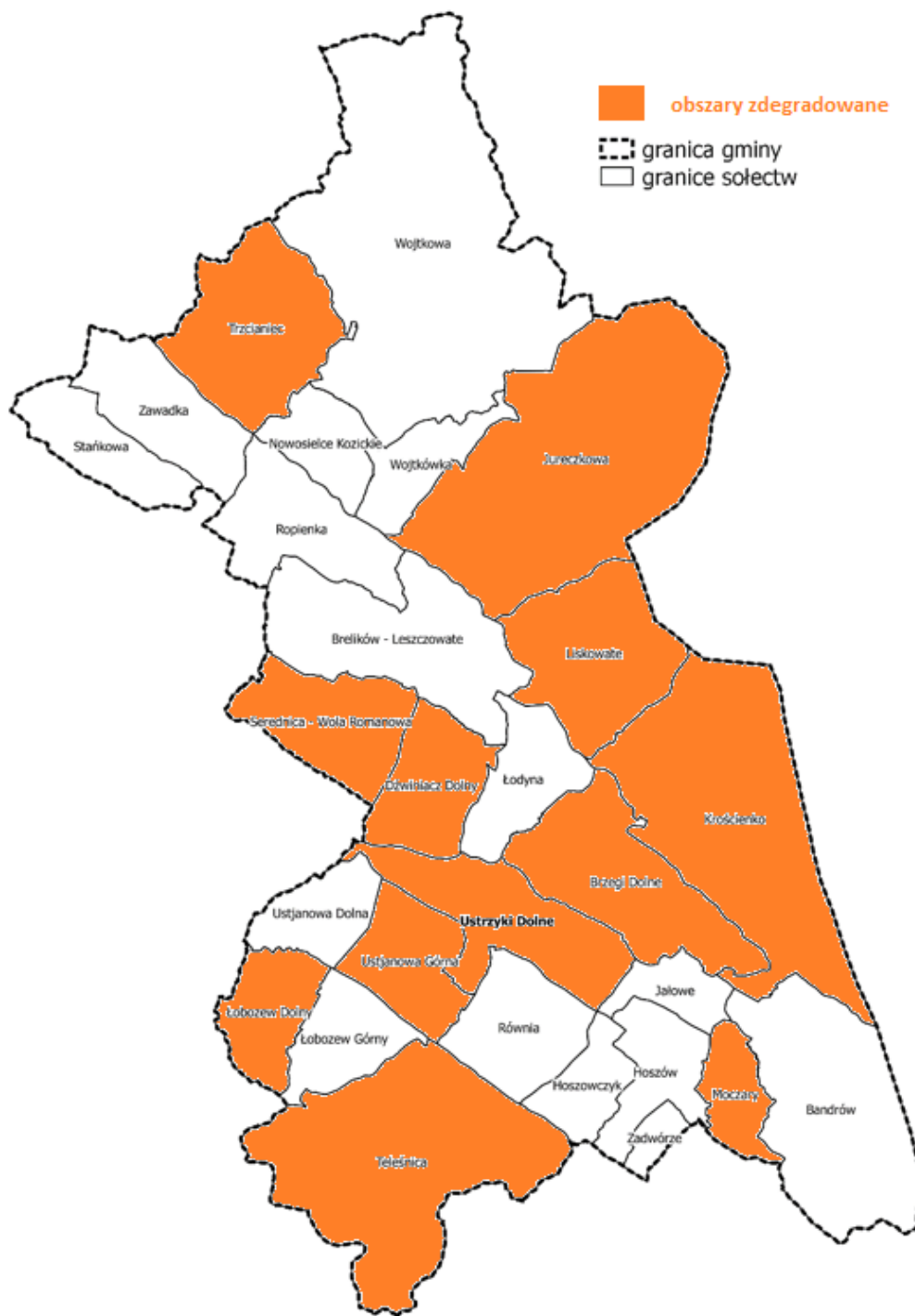

W związku z powyższym za **obszar zdegradowany** uznano 12 jednostek pomocniczych.

Tabela 49. Obszar zdegradowany Gminy Ustrzyki Dolne – powierzchnia i liczba ludności

Jednostka pomocnicza	Powierzchnia [km2]	Powierzchnia [%]	Liczba mieszkańców	Liczba ludności [%]
Brzezi Dolne	19,82	4,15	388	2,18
Dźwiniacz Dolny	11,07	2,3	230	1,29
Moczary	6,02	1,3	278	1,56
Jureczkowa	50,24	10,51	296	1,66
Krościenko	40,15	8,4	583	3,27
Liskowate	19	3,97	210	1,18
Łobozew Dolny	8,74	1,8	288	1,60
Teleśnica	38,38	8,03	254	1,43
Ustjanowa Górna	10,28	2,15	813	4,57
Trzcianiec	19,94	4,17	167	0,94
Serednica - Wola Romanowa	13,35	2,79	83	0,47
Miasto Ustrzyki Dolne	16,75	3,50	9450	53,07
Obszar zdegradowany	253,74	53,07	13040	73,22

Źródło: opracowanie własne

Wykres 21. Obszar zdegradowany Gmina Ustrzyki Dolne

Opracowanie własne na podstawie tabeli 49.

4. CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

4.1. Wskazanie obszaru do rewitalizacji

Zgodnie z *Wytycznymi* w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 obszar rewitalizacji stanowi część lub całość obszaru zdegradowanego cechującą się **szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, gmina zamierza się prowadzić rewitalizację.**

Wytyczne wprowadzają ponadto ograniczenia w wielkości obszaru rewitalizacji. Nie może on obejmować więcej niż 20% powierzchni Gminy, a w jego granicach nie może mieszkać więcej niż 30% mieszkańców Gminy.

W nawiązaniu do powyższych uwarunkowań obszar rewitalizacji został wyznaczony na podstawie skali potrzeb rewitalizacyjnych uwarunkowanych koncentracją negatywnych zjawisk szczególnie w sferze społecznej oraz rangi obszaru i jego znaczenia dla rozwoju Gminy Ustrzyki Dolne. Kierowano się także koniecznością zachowania ciągłości działań rewitalizacyjnych z lat poprzednich.

W związku z powyższym oraz wynikami diagnozy, która wskazała, że obszar zdegradowany w Gminie Ustrzyki Dolne zajmuje ponad 53,07% powierzchni Gminy i jest zamieszkałych przez 73,22% mieszkańców oraz odnosząc się do powyższego zaszła konieczność ograniczenia obszaru rewitalizacji w ramach obszaru zdegradowanego, ze względu na przekroczenie granicznych wartości podanych w *Wytycznych* w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych 2014-2020.

Synteza wyników uzyskanych z przeprowadzonej diagnozy oraz badań ilościowych i jakościowych obecnej sytuacji w Gminie Ustrzyki Dolne, na podstawie analizy potencjałów i szans poszczególnych jednostek pomocniczych, wchodzących w skład obszaru zdegradowanego postanowiono wyznaczyć **obszar rewitalizacji** jako podobszar jednostek o szczególnie **wysokiej koncentracji niekorzystnych zjawisk** w sferze społecznej – **koncentracji czyli przekraczającej 55%** wartości wszystkich wskaźników sfery społecznej oraz cechujący wysokim potencjałem endogenicznym¹⁷.

Tak przyjęte założenie pozwoliło **na wskazanie 6 jednostek**, w których można wyznaczyć obszar rewitalizacji:

	Wartość % wskaźnika degradacji w sferze społecznej	Powierzchnia [km2]	Powierzchnia [%]	Liczba mieszkańców	Liczba ludności [%]
Dźwiniacz Dolny	57,14%	11,07	2,32%	230	1,29%
Moczary	64,29%	6,02	1,26%	278	1,56%
Krościenko	57,14%	40,15	8,40%	583	3,27%
Łobozew Dolny	64,29%	8,74	1,83%	284	1,60%
Ustjanowa Górna	57,14%	10,28	2,15%	813	4,57%
Miasto Ustrzyki Dolne	64,29%	16,75	3,50%	9450	53,07%
SUMA		93,01	19,45%	11638	65,36%

¹⁷ Mówiąc o potencjale rozwojowym należy zauważyć, iż bieg procesów innowacyjnych zależy od endogenicznych, wewnętrznych cech regionu, które wynikają z jego możliwości społeczno-gospodarczych, efektywności działań władz publicznych czy sytuacji przestrzennej.

Ze względu na znaczne przekroczenie dopuszczalnego wskaźnika określonego *Wytycznymi* w zakresie liczby mieszkańców obszaru rewitalizacji (max 30%) oraz na fakt, iż najwięcej osób mieszka w jednostce pomocniczej : miasto Ustrzyki Dolne, przeprowadzono delimitację obszaru miasta, które jest podzielone na osiedla :

- Obszar I - Osiedle PCK
- Obszar II - Śródmieście
- Obszar III - Rynek
- Obszar IV - Pod Dębami
- Obszar V - Osiedle Fabryczne i Naftowe
- Obszar VI - Strefa aktywności sportowej
- Obszar VII - Przemysłowy
- Obszar VIII - Strwiążyk

aby wskazać miejsca koncentracji negatywnych zjawisk .Analizie poddano istotne wskaźniki sfery społecznej:

- Demografia
- Rynek pracy
- Pomoc społeczna
- Bezpieczeństwo publiczne.

	DEMOGRAFIA			
	Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania		Ludność w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem wg faktycznego miejsca zamieszkania	
Osiedle PCK	24,96%	0	15,08%	1
Śródmieście	48,31%	1	16,01%	0
Rynek	15,51%	0	16,89%	0
Pod Dębami	28,57%	0	15,79%	1
Osiedle Fabryczne i Naftowe	65,06%	1	18,50%	0
Strefa aktywności sportowej	bd		bd	
Przemysłowy	11,30%	0	20,51%	0
Strwiążyk	12,71%	0	13,21%	1
Ustrzyki Dolne (m)	33,75%	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki	15,92%	Wskaźnik degradacji poniżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki

Oprac. na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

	RYNEK PRACY							
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania		Udział długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem		Liczba bezrobotnych kobiet na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania		Liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	
Osiedle PCK	8,54%	0	45,17%	1	3,23	0	1,62	0
Śródmieście	27,25%	1	37,59%	0	8,00	1	3,17	1
Rynek	12,03%	0	57,89%	1	3,33	0	1,56	0
Pod Dębami	2,04%	0	0,00%	0	1,32	0	0,00	0
Osiedle Fabryczne i Naftowe	13,45%	1	48,72%	1	4,64	1	1,63	0
Strefa aktywności sportowej	bd			bd	bd		bd	
Przemysłowy	9,60%	0	64,71%	1	3,30	0	1,10	0
Strwiążyk	9,32%	0	54,55%	1	1,89	0	0,00	0
Ustrzyki Dolne (m)	12,69%	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki	44,05%	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki	4,16	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki	1,81	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki

Oprac. na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

	POMOC SPOŁECZNA						BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania		Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności na 100 osób wg miejsca zamieszkania		Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w wieku produkcyjnym na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania		Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	
Osiedle PCK	5,19	0	0,74	0	0,18	0	0,70	0
Śródmieście	13,03	1	1,52	0	0,40	1	2,58	1
Rynek	11,78	1	2,67	1	0,00	0	1,78	1
Pod Dębami	30,26	1	11,84	1	1,32	1	0,00	0
Osiedle Fabryczne i Naftowe	10,91	1	2,09	1	0,15	0	1,63	1
Strefa aktywności sportowej	bd		bd		bd		bd	
Przemysłowy	10,26	1	2,20	1	1,83	1	1,47	0
Strwiążyk	3,14	0	0,63	0	0,00	0	0,00	0
Ustrzyki Dolne (m)	7,85	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki	1,27	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki	0,25	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki	1,19	Wskaźnik degradacji powyżej wskaźnika dla miasta Ustrzyki

Oprac. na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

Podsumowanie delimitacji dla miasta Ustrzyki Dolne w sferze społecznej:

	Wartość % wskaźnika degradacji w sferze społecznej	DEMOGRAFIA	RYNEK PRACY	POMOC SPOŁECZNA	Bezpieczeństwo publiczne	SUMA
Osiedle PCK	20,00%	1	1	0	0	2
Śródmieście	70,00%	1	3	2	1	7
Rynek	40,00%	0	1	2	1	4
Pod Dębami	40,00%	1	0	3	0	4
Osiedle Fabryczne i Naftowe	70,00%	1	3	2	1	7
Strefa aktywności sportowej	0,00%	0	0	0	0	0
Przemysłowy	40,00%	0	1	3	0	4
Strwiążyk	20,00%	1	1	0	0	2

Oprac. własne

Analiza wskaźników sfery społecznej wskazuje, iż szczególna kumulacja niekorzystnych zjawisk społecznych (kumulacja powyżej 70% badanych wskaźników) występuje na obszarze 2 osiedli: **Śródmieście oraz - Osiedle Fabryczne i Naftowe**, tym samym na ich terenie wyznaczono podobszar rewitalizacji w obszarze miasta Ustrzyki Dolne.

4.1.1. Zasięg terytorialny obszaru rewitalizacji i uzasadnienie jego wyboru

Po przeprowadzonej analizie oraz delimitacji w mieście Ustrzyki Dolne wyznaczono obszar do rewitalizacji dla Gminy Ustrzyki Dolne w miejscowościach :

Podobszar	Powierzchnia [km2]	Powierzchnia [%]	Liczba mieszkańców	Liczba ludności [%]
Podobszar I: Dźwiniacz Dolny	11,07	2,32%	230	1,29%
Podobszar II: Moczary	6,02	1,26%	278	1,56%
Podobszar III: Krościenko	40,15	8,40%	583	3,27%
Podobszar IV: Łobozew Dolny	8,74	1,83%	284	1,60%
Podobszar V: Ustjanowa Górna	10,28	2,15%	813	4,57%
Podobszar VI: Ustrzyki Dolne (m) w tym:			2804	15,75%
<i>VI a: Śródmieście</i>	0,28	0,06%	1512	8,49%
<i>VI b: Osiedle Fabryczne i Naftowe</i>	0,88	0,18%	1292	7,26%
		16,20%	4992	28,04%

Podobszar I: Dźwiniacz Dolny

Powierzchnia obszaru rewitalizacji: 11,07km²

Obszar zamieszkały przez 230 osób

Potencjał

Dźwiniacz Dolny – pierwsze wzmianki o Dźwiniaczu Dolnym pochodzą z 1538 r.

Wieś agroturystyczna malowniczo położona nad potokiem Dźwiniacz w rozległej górskiej kotlinie otoczonej pasmem Ostrego Działu i wzgórzami odnóg pasma Chwaniowa. Wieś leży na terenie Parku krajobrazowego Gór Słonnych. W zachodniej części wsi przebiega wododział europejski. W latach 1944 – 1951 przez wieś przebiegała granica pomiędzy Polską a ZSRR. W Dźwiniaczu i sąsiednich wsiach utworzono w 2006 r. Ekomuzeum „Hołe” eksponujące ciekawe przyrodniczo i kulturowo miejsca oraz lokalne osobliwości. Miejscowość słynie z terenów nadających się do uprawiania szybownictwa i paralotniarstwa oraz prób reaktywowania dawnych zawodów - m.in. produkcji gontu rąbanego oraz wypieku tradycyjnymi metodami chleba.

Problemy

Analiza danych zastanych (*desk reaserch*) dotyczących negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na wskazanym terenie do rewitalizacji pokazuje znaczące problemy w sferze społecznej w zakresie występującego na wskazanym obszarze ubóstwa, osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej oraz znacznej liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych jako „długotrwale bezrobotni”, szczególnie, iż bezrobocie jest ważnym problemem mającym często duży wpływ na pozostałe dysfunkcje wśród osób mieszkających na wskazanym obszarze do rewitalizacji w miejscowości Dźwiniacz Dolny.

Na obszarze miejscowości Dźwiniacz Dolny wskaźnik *Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych* jest znacznie wyższy 50 % (o 6,70%) niż średnia w Gminie (43,30%), a udział *bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania* (%) wynosi 18,52% i jest wyższy od średniej dla Gminy o 6,13%. Bezrobocie dotyka najczęściej kobiet oraz osób w wieku do 25 lat.

Problem bezrobocia przekłada się na poziom życia mieszkańców. *Liczba osób korzystających ze*

świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania oraz liczba korzystających ze świadczeń pomocy społecznej tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania jest wyższy (negatywnie) od średniej dla Gminy (odpowiednio o 0,30 i 0,69 pkt.)

W miejscowości Dźwiniacz Dolny bezrobocie przekłada się także na niską aktywność gospodarczą mieszkańców mierzony np. *Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – obszar miejsko-wiejski* - jest prawie dwukrotnie wyższa niż średnia dla Gminy (0,45) i wynosi 0,87.

Problem, który jest zauważalny to także niski poziom dostępności do infrastruktury społecznej oraz technicznej.

Znaczna część budynków mieszkalnych pochodzi z okresu międzywojennego, a nawet sprzed I wojny światowej. Stan techniczny tych budynków nie jest najlepszy, gdyż w wyniku długotrwałego użytkowania ulegają one naturalnemu zużyciu technicznemu, a brak środków na sukcesywne przeprowadzanie remontów pogłębia ten stan. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków mieszkalnych jest wyższy (98,31%) niż średnia w Gminie - 93,34%.

Niepokojącym zjawiskiem jest także obecność budynków z azbestem .Gmina podjęła starania i realizuje sukcesywnie proces utylizacji pokryć dachowych, jednak na terenie miejscowości Dźwiniacz Dolny pozostało jeszcze do utylizacji 98,04% zinwentaryzowanych dachów azbestowych.

Niski stopień dostępności do wodociągów (47% - Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej przy średnie w Gminie 74,6%) oraz brak kanalizacji w znacznym stopniu wpływa na pogorszenie jakości życia mieszkańców oraz zmniejszenie jej atrakcyjności inwestycyjnej. Wszystkie drogi gminne na terenie miejscowości Dźwiniacz Dolny nadają się do remontu (100%) .

Negatywne zjawiska problemowe na skazanym obszarze do rewitalizacji (w miejscowości Dźwiniacz Dolny),zostały także poddane badaniom jakościowym i ilościowym za pomocą badań ankietowych opinii mieszkańców o jakości życia na wskazanym obszarze rewitalizacji oraz „istotności” obszaru dla rozwoju lokalnego- szczegóły zaprezentowano w podrozdziale pogłębiiona diagnoza obszaru rewitalizacji.

Podobszar II Moczary

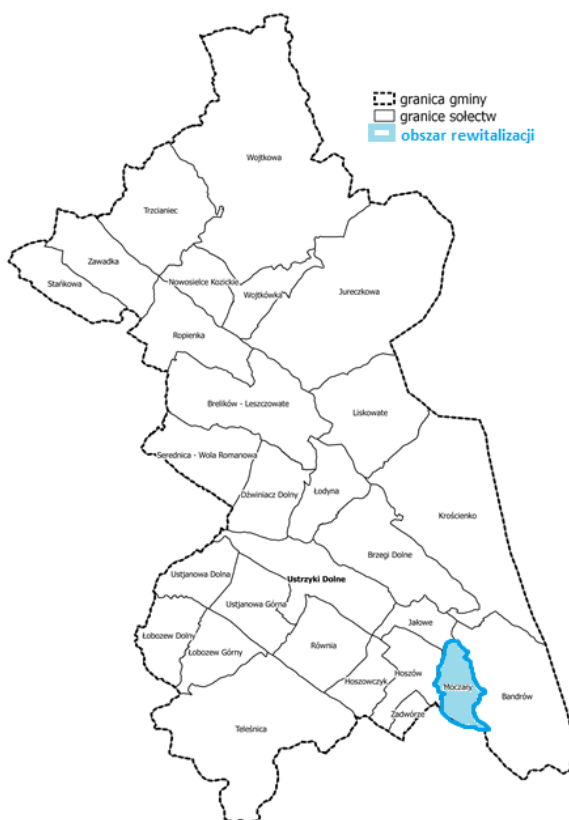
Powierzchnia obszaru rewitalizacji: 6,02km²

Obszar zamieszkały przez 278 osób

Potencjał

Wieś nad potokiem Głuchy (dopływ Strwiąża), na południowy wschód od Ustrzyk Dolnych.

Moczary powstały przypuszczalnie w 2 poł. XVI w. jako królewska wieś starostwa przemyskiego. W 1921 r. liczyły 91 domów i 522 mieszkańców (463 grek., 6 rzym., 38 mojż.). W okresie 1945-51 należały do ZSRS. W latach pięćdziesiątych osiedlili się tu emigranci greccy, komuniści, którzy urządzili w cerkwi magazyn, niszcząc wyposażenie. Oni też zniszczyli cmentarz i wszystkie prócz jednego krzyże przydrożne. Po 1960 r. we wsi powstał PGR. Jego pracownicy rozbierali sukcesywnie na opał stare drewniane domy. Do dziś przetrwało tylko kilka.

Problemy

Analiza danych zastanych (desk reaserch) dotyczących negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na wskazanym terenie do rewitalizacji pokazuje znaczące problemy w sferze społecznej w zakresie występującego na wskazanym obszarze problemów demograficznych oraz ubóstwa dotyczy głównie osób korzystających z pomocy społecznej. W miejscowości Moczary problem starzenia się społeczeństwa potwierdzają aż 3 wskaźniki : *Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania* – wskaźnik wyższy od średniej dla Gminy o 0,30%, *Ludność w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem wg faktycznego miejsca zamieszkania* o wskaźnik niższy od średniej dla Gminy o 7,06% a przyrost naturalny na poziomie -4,32 (średnia dla Gminy -0,09).

Wśród bezrobotnych znacząca jest liczba osób długotrwale bezrobotnych *Udział długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych* wynosi 61,90% i jest wyższa od średniej w Gminie o 18,60%. Bezrobocie przekłada się na ubóstwo, które dotyka mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wskaźnik *Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej* (20,50 pkt.) jest dwukrotnie wyższy niż średnia dla Gminy (10,13 pkt.) a *Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności* jest wyższy aż o 6,07 pkt od średniej dla Gminy (1,48).

W Moczarach odczuwalna jest słaba integracja mieszkańców oraz niska ich aktywność społeczna (niska frekwencja w wyborach) a to przekłada się także na niską aktywność gospodarczą *Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* (0,72 podm./100 mieszkańców), jest zdecydowanie niższa niż średnia w Gminie (5,20 podm./100 mieszkańców).

Problem, który jest zauważalny to także niski poziom dostępności do infrastruktury społecznej oraz technicznej.

Znaczna część budynków mieszkalnych pochodzi z okresu międzywojennego, a nawet sprzed I wojny światowej. Stan techniczny tych budynków nie jest najlepszy, gdyż w wyniku długotrwałego użytkowania ulegają one naturalnemu zużyciu technicznemu, a brak środków na sukcesywne przeprowadzanie remontów pogłębia ten stan. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków mieszkalnych jest wyższy (97,06%) niż średnia w Gminie - 93,34%. Wszystkie drogi gminne na terenie miejscowości Moczary nadają się do remontu (100%).

Negatywne zjawiska problemowe na wskazanym obszarze do rewitalizacji (w miejscowości Moczary), zostały także poddane badaniom jakościowym i ilościowym za pomocą badań ankietowych opinii mieszkańców o jakości życia na wskazanym obszarze rewitalizacji oraz „istotności” obszaru dla rozwoju lokalnego- szczegóły zaprezentowano w podrozdziale pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.

Podobszar III Krościenko

Powierzchnia obszaru rewitalizacji: 40.15 km²

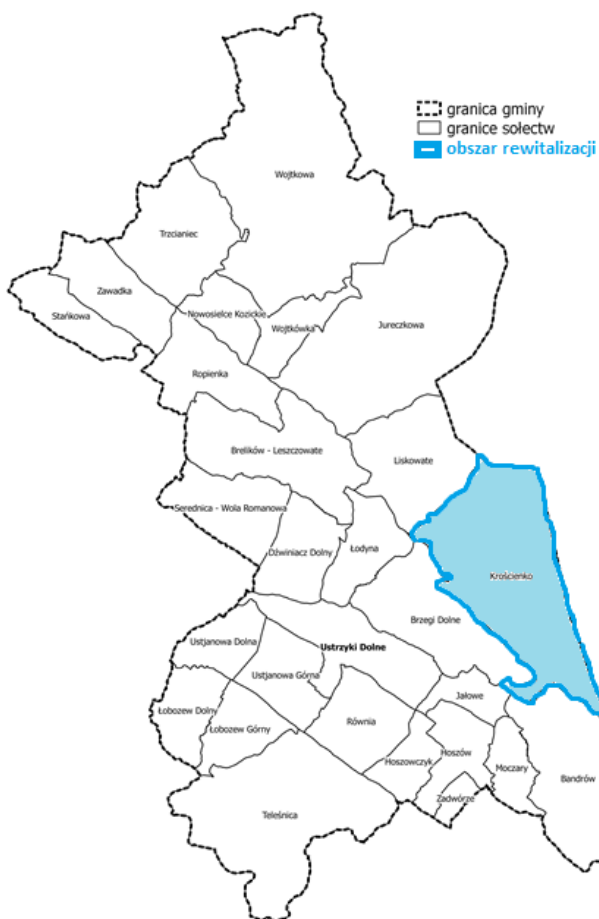
Obszar zamieszkały przez 583 osób

Potencjał

Pierwsza wzmianka o **Krościenku** pochodzi z 1464 r. W XIX wieku, szczególnie po wybudowaniu linii kolejowej, Krościenko było jedną z najbogatszych osad w okolicy, lokalnym centrum gospodarczym i handlowym. Była to wówczas wieś wielokulturowa, którą zamieszkiwali Polacy, Ukraińcy, Żydzi i Niemcy (kolonia Obersdorf), a po 1951 r. emigranci greccy, którzy znaleźli schronienie w Polsce po upadku komunistycznego powstania w Grecji. W przeszłości funkcjonowała tu huta szkła, kopalnia ropy, tartaki.

Krościenko zostało zniszczone w czasie II wojny światowej. 10 sierpnia 1944 zostało zajęte przez wojska radzieckie.

Początkowo znajdowała się w granicach ZSRR, a po regulacji granic w 1951 – w Polsce. W 1952 została zasiedlona przez greckich uchodźców politycznych, którzy przybyli ze Zgorzelca. Pamiątkami po nich są grecki cmentarz oraz

pomnik Nikosa Belojannisa. Część potomków tych Greków żyje we wsi do dziś.

We wsi znajduje się drogowe polsko-ukraińskie przejście graniczne w kierunku Felsztyna, Sambora i dalej do Lwowa, a także kolejowe przejście graniczne umożliwiające dojazd do Chyrowa.

Problemy

Analiza danych zastanych (desk reaserch) dotyczących negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na wskazanym terenie do rewitalizacji pokazuje znaczące problemy w sferze społecznej w zakresie występującego na wskazanym obszarze problemów demograficznych oraz ubóstwa dotyczy głównie osób korzystających z pomocy społecznej. W miejscowości Krościenko problem starzenia się społeczeństwa to przede wszystkim a przyrost naturalny na poziomie – 0,17 (średnia dla Gminy -0,09).

Wśród bezrobotnych znacząca jest liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia (2,06) (średnia dla Gminy - 1,80).

Bezrobocie przekłada się na ubóstwo, które dotyka mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wskaźnik *Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej* (17,84) jest znacznie wyższy niż średnia dla Gminy (10,13) a *Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności* (3,26) jest wyższy aż o 1,78 od średniej dla Gminy (1,48). Na ubóstwo nakłada się także problem *Bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w wieku produkcyjnym na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* – wskaźnik (0,51) jest dwukrotnie wyższy niż średnia dla Gminy (0,26).

Kolejnym problemem, który zdiagnozowano to brak poczucia bezpieczeństwa, które jest jednym z podstawowych kryteriów oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Przestępczość stanowi ważny czynnik wpływający, na jakość życia mieszkańców. W miejscowości Krościenko konieczne będą działania zwiększające bezpieczeństwo ponieważ wskaźnik *Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* 2,57 jest znacznie większy niż średnia dla Gminy wnosząca 1,07.

W Krościenku odczuwalna jest także słaba integracja mieszkańców oraz niska ich aktywność społeczna (niska frekwencja w wyborach).

Problem, który jest zauważalny to także niski poziom dostępności do infrastruktury społecznej oraz technicznej. Znaczna część budynków mieszkalnych pochodzi z okresu międzywojennego, a nawet sprzed I wojny światowej. Stan techniczny tych budynków nie jest najlepszy, gdyż w wyniku długotrwałego użytkowania ulegają one naturalnemu zużyciu technicznemu, a brak środków na sukcesywne przeprowadzanie remontów pogłębia ten stan. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków mieszkalnych jest wyższy (98,97%) niż średnia w Gminie - 93,34%. Niepokojącym zjawiskiem jest także obecność budynków z azbestem. Gmina podjęła starania i realizuje sukcesywnie proces utylizacji pokryć dachowych, jednak na terenie miejscowości Krościenko pozostało jeszcze do utylizacji 95,65% zinwentaryzowanych dachów

azbestowych.

Brak dostępności do wodociągów (0% - Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej przy średnie w Gminie 74,6%) oraz brak kanalizacji w znacznym stopniu wpływa na pogorszenie jakości życia mieszkańców oraz zmniejszenie jej atrakcyjności inwestycyjnej.

Negatywne zjawiska problemowe na skazanym obszarze do rewitalizacji (w miejscowości Krościenko), zostały także poddane badaniom jakościowym i ilościowym za pomocą badań ankietowych opinii mieszkańców o jakości życia na wskazanym obszarze rewitalizacji oraz „istotności” obszaru dla rozwoju lokalnego- szczegóły zaprezentowano w podrozdziale pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.

Podobszar IV Łobozew Dolny

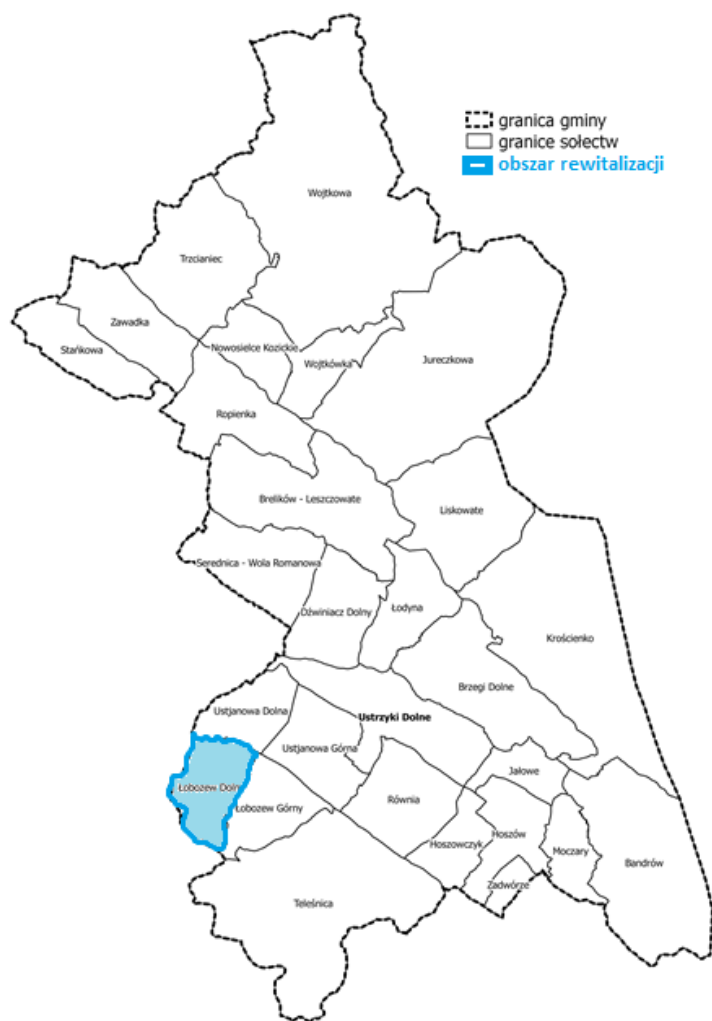
Powierzchnia obszaru rewitalizacji: 8,74 km²

Obszar zamieszkały przez 284 osób

Potencjał

Łobozew Dolny to rozciągnięta miejscowość położona w dolinie potoku Łoboźnica między Pasmem Żukowa (742 m) a masywem Jawora (741 m).

Posiada Wiejski Ośrodek Zdrowia, kościół parafialny, szkołę z bazą noclegową, kilka gospodarstw agroturystycznych, gospodarstw z pokojami gościnnymi, pole namiotowe, sklepy spożywcze, dogodne połączenia PKS z Soliną, Ustrzykami Dolnymi i okolicznymi miejscowościami. Nazwa wsi pochodzi od fabuzi, czyli chaszczy i oznacza zarośla z zielskiem, chwastami i chrustem.

Problemy

Analiza danych zastanych (desk reaserch) dotyczących negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na wskazanym terenie do rewitalizacji pokazuje znaczące problemy w sferze społeczne w zakresie występującego na wskazanym obszarze problemów demograficznych oraz ubóstwa dotyczy głównie osób korzystających z pomocy społecznej. W miejscowości Łobozew Dolny zdiagnozowano problem starzenia się społeczeństwa. Wskaźnik *Ludność w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem* (17,61) jest niższy niż średnia w Gminie(17,85%) co jest konsekwencją ujemnego przyrostu naturalnego – 1,06

(średnia dla Gminy -0,09).

Problem bezrobocia przekłada się na poziom życia mieszkańców i przekłada się na ubóstwo, które dotyka mieszkańców obszaru rewitalizacji *Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania* wynosi 15,58% jest wyższy od średniej w Gminie o 3,19% i dodatkowo wskaźnik *Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności* (1,76) jest wyższy aż o 0,28 pkt od średniej dla Gminy (1,48).

Większość bezrobotnych to długotrwale bezrobotni (70%). Wśród bezrobotnych znacząca jest liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia (3,17) (średnia dla Gminy -1,80) oraz kobiet (6,34) (średnia dla Gminy 4,15).

W miejscowości Łobozew Dolny odczuwalna jest także słaba integracja mieszkańców oraz niska ich aktywność społeczna (niska frekwencja w wyborach). Problem, który jest zauważalny to także niski poziom dostępności do infrastruktury społecznej oraz technicznej. Znaczna część budynków mieszkalnych pochodzi z okresu międzywojennego, a nawet sprzed I wojny światowej. Stan techniczny tych budynków nie jest najlepszy, gdyż w wyniku długotrwałego użytkowania ulegają one naturalnemu zużyciu technicznemu, a brak środków na sukcesywne przeprowadzanie remontów pogłębia ten stan. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków mieszkalnych jest wyższy (97,37%) niż średnia w Gminie - 93,34%. Niepokojącym zjawiskiem jest także obecność budynków z azbestem. Gmina podjęła starania i realizuje sukcesywnie proces utylizacji pokryć dachowych, jednak na terenie miejscowości Łobozew Dolny pozostało jeszcze do utylizacji 100% zinwentaryzowanych dachów azbestowych.

Brak dostępności do wodociągów (0% - Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej przy średnie w Gminie 74,6%) oraz brak kanalizacji w znacznym stopniu wpływa na pogorszenie jakości życia mieszkańców oraz zmniejszenie jej atrakcyjności inwestycyjnej. Drogi gminne na terenie miejscowości Łobozew Dolny nadają się do remontu (100%) a dostępność do komunikacji zbiorowego transportu (142 os/1 przystanek) jest gorsza niż średnia dla Gminy (128 os/1 przystanek).

Negatywne zjawiska problemowe na wskazanym obszarze do rewitalizacji (w miejscowości Łobozew Dolny) zostały także poddane badaniom jakościowym i ilościowym za pomocą badań ankietowych opinii mieszkańców o jakości życia na wskazanym obszarze rewitalizacji oraz „istotności” obszaru dla rozwoju lokalnego- szczegóły zaprezentowano w podrozdziale pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.

Podobszar V Ustjanowa Górna

Powierzchnia obszaru rewitalizacji: 10,28 km²

Obszar zamieszkały przez 813 osób

Potencjał

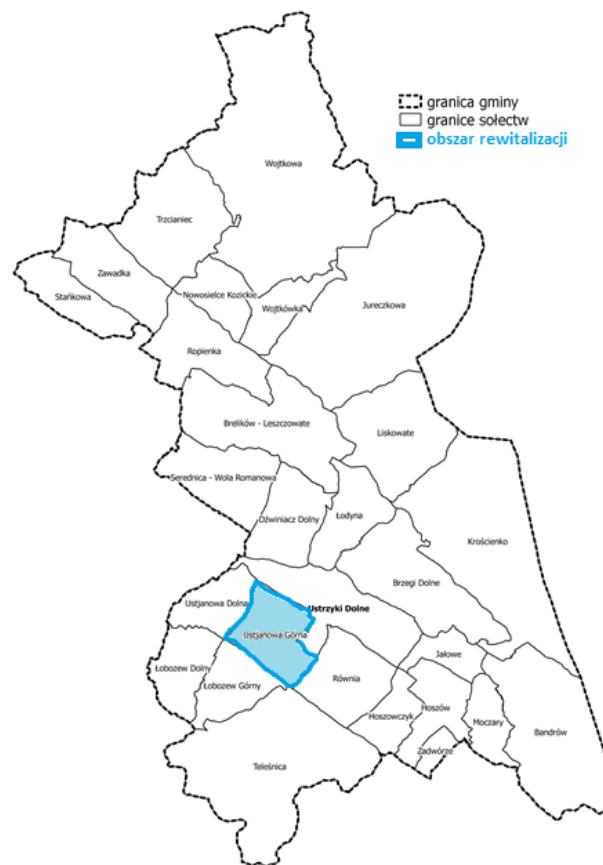
Ustjanowa Górna to duża rozciągnięta wieś o charakterze ulicówki przy dużej obwodnicy bieszczadzkiej i linii kolejowej Zagórz – Krościenko – Chyrów położona między pasmem Żukowa a Wielkim Królem (732 m) i Małym Królem (642 m) znajdującymi się już w Parku Krajobrazowym Gór Słonnych.

Pierwsza wzmianka o wsi założonej na prawie wołoskim w dobrach Kmitów pochodzi z 1489r. Występowała wówczas pod nazwą Ustyanowa Vola, 1540 r. Ustianowa, 1678 r. – Ustyanowa, 1745 r. – Ustianowa. Słowo pochodzi od węgierskiego imienia Ustyan (Justynian), który prawdopodobnie był zasadźcą wsi i ściągnął tutaj osadników z Węgier.

W miejscowości znajdują się: stacja kolejowa, szkoła, stacje paliw, warsztaty samochodowe, prywatne firmy w zabudowaniach byłego kombinatu drzewnego, zabytkowy kościół drewniany, gospodarstwa agroturystyczne i pokoje gościnne. Przez miejscowość tę przebiega główny wododział europejski oddzielający zlewiska Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego.

W 1945 r. – większa część Ustjanowej została przecięta granicą państwową i znalazła się po stronie ZSRR.

W 1951 r. – Ustjanowa Górna ponownie wróciła do Polski po regulacji granic z USRR. Niestety jej mieszkańców wysiedlono na wschód.

Problemy

Analiza danych zastanych (desk reaserch) dotyczących negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na wskazanym terenie do rewitalizacji pokazuje znaczące problemy w sferze społecznej w zakresie występującego na wskazanym obszarze problemu bezrobocia, które dotyczy głównie osób korzystających z pomocy społecznej.

Problem bezrobocia przekłada się na poziom życia mieszkańców. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania wynosi 10,33% jest wyższy od średniej w Gminie o 0,20 % a większość bezrobotnych to długotrwale bezrobotni (52,50%) .

Wśród bezrobotnych znacząca jest liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia (1,97) (średnia dla Gminy - 1,80) oraz kobiet (5,04) (średnia dla Gminy (4,15).

W miejscowości Ustjanowa Górna odczuwalna jest także słaba integracja mieszkańców oraz niska ich aktywność społeczna (niska frekwencja w wyborach) a to przekłada się także na niską aktywność gospodarczą *Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* (5,04 podm./100 mieszkańców), jest niższa niż średnia w Gminie (5,20 podm./100 mieszkańców).

Kolejnym problemem, który zdiagnozowano to brak poczucia bezpieczeństwa, które jest jednym z podstawowych kryteriów oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Przestępczość stanowi ważny czynnik wpływający, na jakość życia mieszkańców. W miejscowości Ustjanowa Górna konieczne będą działania zwiększające bezpieczeństwo ponieważ wskaźnik *Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* 1,11 jest większy niż średnia dla Gminy wnosząca 1,07.

Problem, który jest zauważalny to także niski poziom dostępności do infrastruktury społecznej oraz technicznej. Znaczna część budynków mieszkalnych pochodzi z okresu międzywojennego, a nawet sprzed I wojny światowej. Stan techniczny tych budynków nie jest najlepszy, gdyż w wyniku długotrwałego użytkowania ulegają one naturalnemu zużyciu technicznemu, a brak środków na sukcesywne przeprowadzanie remontów pogłębia ten stan. Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1989 do ogólnej liczby budynków mieszkalnych jest wyższy (97,44%) niż średnia w Gminie - 93,34%. Niepokojącym zjawiskiem jest także obecność budynków z azbestem. Gmina podjęła starania i realizuje sukcesywnie proces utylizacji pokryć dachowych, jednak na terenie miejscowości Ustjanowa Górna pozostało jeszcze do utylizacji 98,04% zinwentaryzowanych dachów azbestowych.

Niedostateczna dostępność do wodociągów (67% - Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej przy średnie w Gminie 74,6%) oraz brak kanalizacji w znacznym stopniu wpływa na pogorszenie jakości życia mieszkańców oraz zmniejszenie jej atrakcyjności inwestycyjnej. Drogi gminne na terenie miejscowości Ustjanowa Górna nadają się do remontu (97,26%) a dostępność do komunikacji zbiorowego transportu (407 os/1 przystanek) jest gorsza niż średnia dla Gminy (128 os/1 przystanek).

Negatywne zjawiska problemowe na wskazanym obszarze do rewitalizacji (w miejscowości Ustjanowa Górna), zostały także poddane badaniom jakościowym i ilościowym za pomocą badań ankietowych opinii mieszkańców o jakości życia na wskazanym obszarze rewitalizacji oraz „istotności” obszaru dla rozwoju lokalnego- szczegóły zaprezentowano w podrozdziale pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.

Podobszar VI Ustrzyki Dolne (m) w tym:

VI a: Śródmieście

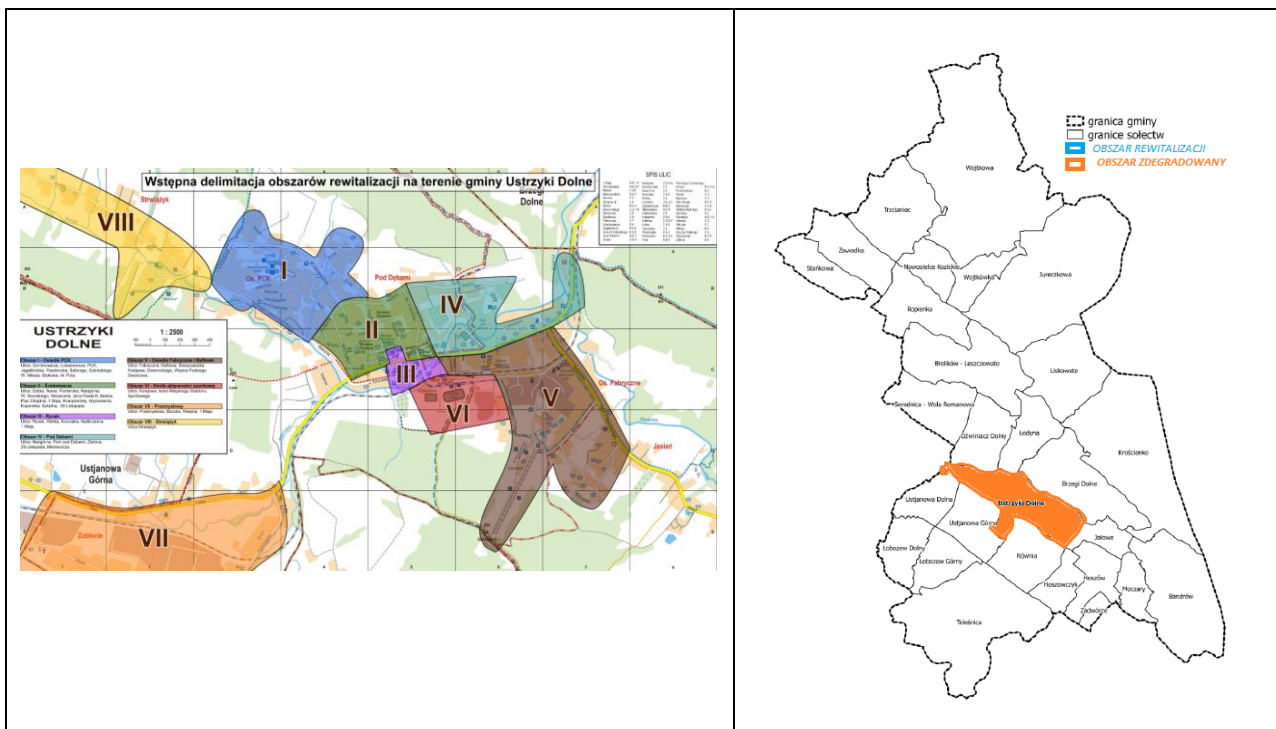
Powierzchnia obszaru rewitalizacji: 0,28 km²

Obszar zamieszkały przez 1512 osób

VI b: Osiedle Fabryczne i Naftowe

Powierzchnia obszaru rewitalizacji: 0,88 km²

Obszar zamieszkały przez 1292 osób

Potencjał

Miasto powiatowe nad rzeką Strwiąż, w północno-wschodnim krańcu Bieszczadów. Nazwa miasta oznacza miejsce zbiegu potoków (ukr. ustrik). Ustrzyki Dolne powstały jako wieś na terenie królewskich ziem przemyskiej. Ustrzykach przecinają się i zbiegają ważne drogi i szlaki turystyczne. Miasto leży na trasie obwodnic bieszczadzkich – małej i dużej. Stąd też prowadzi droga do Przemyśla oraz do odległego o 10 km przejścia drogowego z Ukrainą Krościenko – Smolnica. Jest to najkrótsza droga dojazdowa do Lwowa.

Mają tu siedziby Międzynarodowe Centrum Ekologii PAN oraz Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Ustrzyki to szeroka i na wysokim poziomie baza wypadowa w wielu kierunkach – zarówno w Bieszczady Wysokie jak i tereny Pogórza Przemyskiego. Blisko stąd do Lwowa i innych miast dawnych Kresów, takich jak Sambor, Drohobycz, Turka czy Krzemieniec. Wielu turystów wyrusza z Ustrzyk w Czarnohorę lub Gorgany.

Ożywienie ośrodka miejskiego przyszło wraz z falą XIX-wiecznych przemian obecnych w całej Europie. W 1872 r. poprowadzono tędy strategiczną linię kolejową z Budapesztu do Twierdzy Przemyśl i Lwowa, a w rok później do Krosna i Jasła. Zaczęły powstawać dobrze prosperujące tartaki parowe, wybudowano obiekty sakralne: cerkiew greckokatolicką oraz kościół rzymskokatolicki, a także szkołę. Pod koniec XIX wieku ważną częścią przemysłu stała się ropa naftowa, a w latach 1900-1928 funkcjonowały w Ustrzykach dwie rafinerie.

W czasie okupacji hitlerowskiej zagładzie uległa społeczność żydowska Ustrzyk, a wielu Polaków i Ukraińców zginęło w więzieniach i obozach. Niemcy opuścili miasto 18 września 1944 r. Po wojnie, aż do 1951 r., Ustrzyki należały do Ukraińskiej SRS. W 1945 r. oddziały UPA kilkakrotnie atakowały stacjonujący w mieście garnizon sowiecki. Jesienią 1951 r., po wymianie "odcinków terytoriów państwowych", Ustrzyki, Lutowiska i kilkanaście wsi leżących na obszarze 480 km kw. oddano Polsce w zamian za analogiczny obszar na Lubelszczyźnie, w rejonie Sokala. Ustrzyki i ich okolice zaludnili przesiedleńcy

z tamtych stron.

Centrum miasta stanowi Rynek, kiedyś plac targowy, już przed wojną zamieniony na obsadzony drzewami skwer. Po jego południowej stronie murowany budynek dawnej synagogi z I poł. XIX w.; obecnie, mocno przebudowany, mieści bibliotekę. Naprzeciwko, po drugiej stronie torów kolejowych, znajduje się zaniedbany cmentarz żydowski. Zachowało się na nim około 80 macew (nagrobków) z XIX i XX w.

Problemy

Analiza danych zastanych (desk reaserch) dotyczących negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na wskazanym terenie do rewitalizacji pokazuje znaczące problemy w sferze społeczne w zakresie występującego na wskazanym obszarze problemów demograficznych oraz bezrobocia dotyczy głównie osób korzystających z pomocy społecznej. W miejscowości Ustrzyki Dolne a w szczególności na podobszarach (Podobszar VIa Śródmieście) i (Podobszar VIb Osiedle Fabryczne i Naftowe) zdiagnozowano problem starzenia się społeczeństwa. Wskaźnik *Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym* (48,31 -VIa i 65,06% -VIb) jest wyższy niż średnia w mieście (33,75%) która jest wyższa od średniej dla Gminy (24,70%).

W obu podobszarach *Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania* jest znacznie wyższy (27,25% -VIa i 13,45% - VIb) niż wskaźnik dla miasta 12,69% -który jest wyższy niż średnia dla Gminy 12,39%.

Problem bezrobocia przekłada się na poziom życia mieszkańców. *Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania* i jest znacznie wyższy (13,03% -VIa i 10,91% - VIb) niż wskaźnik dla miasta 7,85% .

W miejscowości Ustrzyki Dolne a w szczególności na podobszarach (Podobszar VIa Śródmieście) i (Podobszar VIb Osiedle Fabryczne i Naftowe) odczuwalna jest także słaba integracja mieszkańców oraz niska ich aktywność społeczna (niska frekwencja w wyborach) a to przekłada się także na niską aktywność gospodarczą *Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* (0,60 podm./100 mieszkańców), jest wyższa niż średnia w Gminie (0,45 podm./100 mieszkańców).

Kolejnym problemem, który zdiagnozowano to brak poczucia bezpieczeństwa, które jest jednym z podstawowych kryteriów oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Przestępczość stanowi ważny czynnik wpływający, na jakość życia mieszkańców. W miejscowości Ustrzyki Dolne a w szczególności na podobszarach (Podobszar VIa Śródmieście) i (Podobszar VIb Osiedle Fabryczne i Naftowe) konieczne będą działania zwiększające bezpieczeństwo ponieważ wskaźnik *Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* jest znacznie wyższy (2,58 -VIa i 1,63 - VIb) niż wskaźnik dla miasta 1,19 i jest większy niż średnia dla Gminy wnosząca 1,07.

Negatywne zjawiska problemowe na skazanym obszarze do rewitalizacji (w miejscowości Ustrzyki Dolne), zostały także poddane badaniom jakościowym i ilościowym za pomocą badań ankietowych opinii mieszkańców o jakości życia na wskazanym obszarze rewitalizacji oraz „istotności” obszaru dla rozwoju lokalnego- szczegóły zaprezentowano w podrozdziale *pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji*.

4.2. Obszar rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne - pogłębiona diagnoza

Po wyznaczeniu granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji dokonano pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji. Najważniejszym celem pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji było osadzenie procesu budowy programu rewitalizacji w lokalnym środowisku, bo tylko to gwarantuje trafność sformułowania celów rewitalizacji oraz adekwatność przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Głównym celem pogłębionej analizy obszaru rewitalizacji było rozpoznanie problemów społecznych dotyczących wyznaczonych obszarów oraz problemów im towarzyszących.

Prowadzona pogłębiona diagnoza pozwala na sformułowanie celów rewitalizacji, jej kierunków oraz koniecznych przedsięwzięć rewitalizacyjnych pozwalających na osiągnięcie zakładanych efektów prowadzonej rewitalizacji. Pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji dokonano na podstawie **analizy danych statystycznych oraz badań jakościowych** : wywiadów grupowych prowadzonych podczas spotkań z mieszkańcami oraz badań ankietowych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych , środowiskowych .

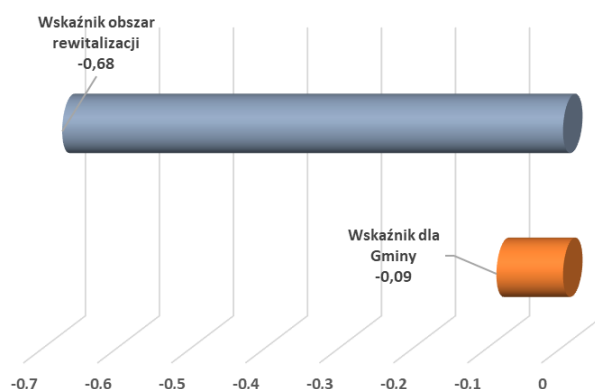
Dane pierwotne, tj. pochodzących z indywidualnych rozmów z mieszkańcami oraz z badań fokusowych, zestawiono z danymi ilościowymi, zgromadzonymi podczas analizy desk research dokonanej w trakcie analizy sytuacji społeczno-gospodarczej. Pozwoliło to przeanalizować relację między skalą opisywanych zjawisk na obszarze rewitalizacji, a odczuciami mieszkańców.

Analiza została dokonana w dwóch zasadniczych obszarach: społecznym i gospodarczym. Wynika to z faktu, że obecne pojmowanie procesów rewitalizacji i zasadnicze cele interwencji Programu sytuuje głównie w sferach społecznej i gospodarczej, zaś działania techniczne i planistyczne są uzupełniające (narzędziowe) wobec celów społeczno-gospodarczych.

Analiza wskaźnikowa :

Obszar rewitalizacji wpisuje się w niekorzystne zjawisko obserwowane w całej Gminie w zakresie starzenia się społeczeństwa. Jest ono wynikiem ujemnego przyrostu naturalnego - 0,09 dla Gminy a w obszarze rewitalizacji – 0,68.

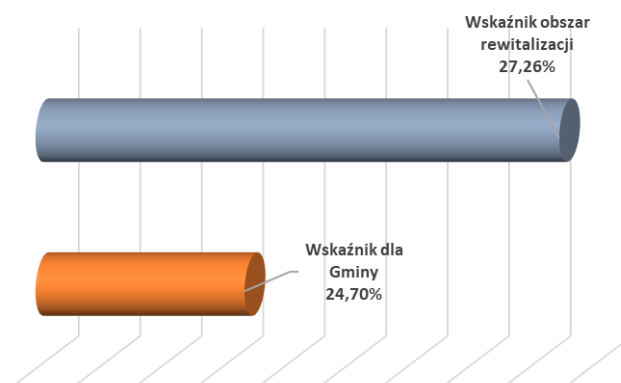
Wykres 22. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

Na obszarze rewitalizacji obserwuje się zjawisko starzenia się społeczeństwa. Przy zmniejszającej się liczbie mieszkańców (ujemny przyrost naturalny oraz emigracja młodych osób) obserwuje się rosnącą liczbę osób w wieku poprodukcyjnym. Dla obszaru rewitalizacji jest on wyższy niż średnia w Gminie o 2,56%.

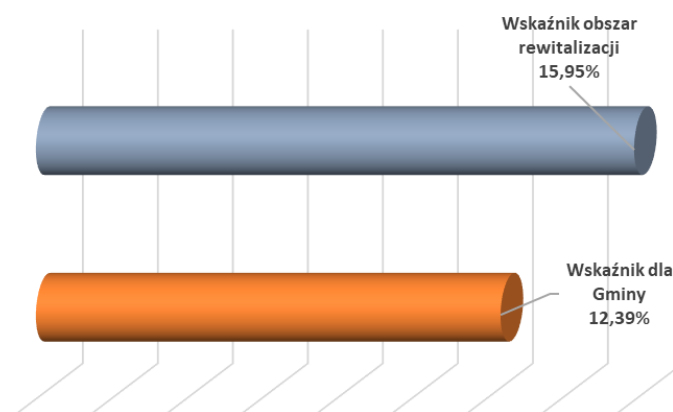
Wykres 23. Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

Procesy demograficzne rosnąca liczba osób w wieku poprodukcyjnym wpływające na starzenie się społeczności obszaru rewitalizacji, dla obszaru rewitalizacji wiążą się z sytuacją na rynku pracy. Udział długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności bezrobotnych wg miejsca zamieszkania na obszarze rewitalizacji jest wyższa od średniej Gminy o 3,56%.

Wykres 24. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania

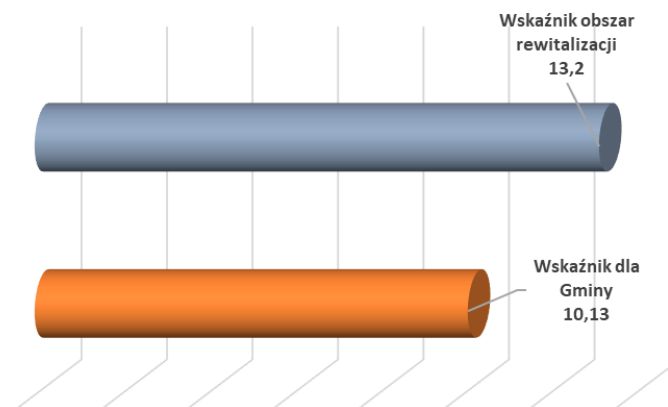

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

Bezrobocie jako zjawisko społeczne ma znaczący wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka, zwłaszcza w przypadku długookresowości. Pierwsze odczuwalne skutki wiążą się z naturą ekonomiczną – utratą źródła utrzymania, idącym za tym ubożeniem, a w dalszej kolejności problemami społecznymi czy nawet z przestępczością.

Może też prowadzić do rozpadu rodziny czy przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji do dziedziczenia statusu bezrobotnego. Potwierdzeniem ubóstwa rodzin obszaru rewitalizacji jest liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej wyższa w obszarze rewitalizacji o 3,07 w porównaniu do średniej dla Gminy.

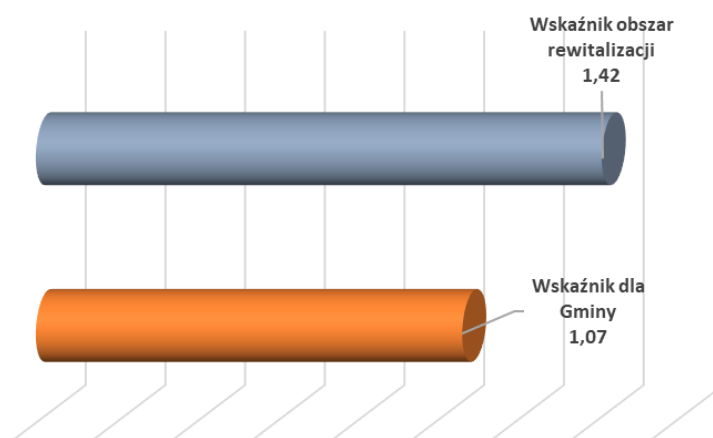
Wykres 25. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

Kolejnym istotnym czynnikiem oceny skali rozwiązywania różnych problemów społecznych w rewitalizacji jest stan bezpieczeństwa publicznego. Problemem zidentyfikowanym na obszarze rewitalizacji jest wysoka liczba przestępstw i wykroczeń stwierdzonych nie obejmujących zdarzeń drogowych oraz przestępstw gospodarczych z uwzględnieniem czynów karalnych osób nieletnich tj. do 17-tego roku życia (ogółem w Gminie 190 a na obszarze rewitalizacji 138). Na obszarze rewitalizacji obserwuje się wskaźnik liczby przestępstw w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania jest o 0,35 wyższy niż średni dla Gminy.

Wykres 26. Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania

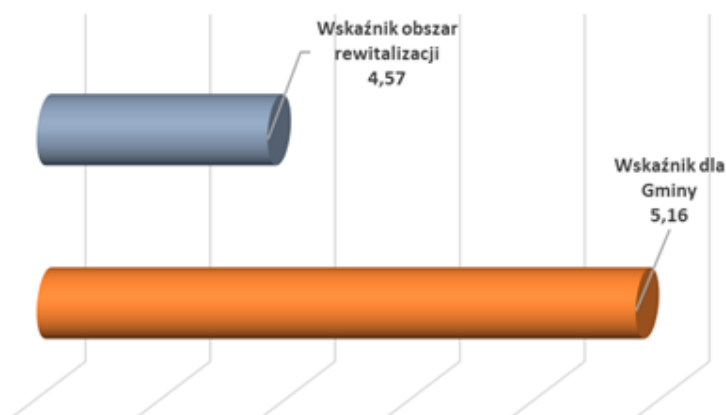

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

Na obszarze rewitalizacji występuje niedostateczna aktywność gospodarcza, społeczna i integracja mieszkańców, którzy nie są związani terytorialnie ani społecznie oraz nie uczestniczą w życiu społecznym.

Obszar rewitalizacji obok dużego nasilenia różnych problemów społecznych charakteryzuje się także niskim stopniem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania (4,57 przy średniej dla Gminy 5,16).

Wykres 27 .Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób

wg faktycznego miejsca zamieszkania -ogółem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Ustrzyki Dolne

Jednak obok analizy danych zastanych (desk reaserch), która opierała się na analizie danych i wskaźników degradacji wskazanego obszaru rewitalizacji, niezbędna jest analiza „istotności obszaru dla rozwoju lokalnego”. Aby można było uznać wskazany obszar za obszar rewitalizacji **muszą zostać spełnione dwa warunki**¹⁸:

- **szczególna koncentracja negatywnych zjawisk,**
- **obszar ten musi być istotny dla rozwoju lokalnego.**

Analiza wskaźnikowa potwierdziła szczególną koncentrację negatywnych zjawisk na wskazanym obszarze do rewitalizacji, dla potwierdzenia poziomu (jakości) życia na wskazanym obszarze rewitalizacji oraz „istotności” obszaru dla rozwoju lokalnego przeprowadzono badania jakościowe i ilościowe.

Badania ilościowe obejmowały:

¹⁸ DELIMITACJA KROK PO KROKU Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji - MINISTERSTWO INFRASTRUKTURY I BUDOWNICTWA s.56

- *badania ankietowe mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne . Ankiety były zbierane w okresie 27.07-21.08.2017r.: drogą elektroniczną, drogą korespondencyjną, bezpośrednio Urząd Gminy Ustrzyki Dolne od poniedziałku do piątku w godz. 07:30-15:30.*

W badaniu wzięło udział 213 osób, 50% - kobiety, 50% - mężczyźni¹⁹. Najliczniejszą grupą wiekową biorącą udział w badaniach były osoby w wieku 41-50 – 26%, natomiast najmniejszą grupę stanowiły osoby do 30 roku życia – 12%. Wysoki udział wśród ankietowanych zajęła grupa osób powyżej 60 roku życia - stanowili oni 25% ogółu ankietowanych.

Badania jakościowe obejmowały:

- *badania jakościowe przeprowadzono z wykorzystaniem techniki wywiadów grupowych z udziałem liderów lokalnych – członkowie organizacji pozarządowych, radni, urzędnicy pracownik MGOPS.*

Wybór powyższych metod i technik badawczych podyktowany został specyfiką problematyki rewitalizacji a jednocześnie pozwalał na skuteczne wyznaczenie obszaru rewitalizacji.

Najwięcej odpowiedzi dotyczących wysokiego zagrożenia problemem pojawiło się w przypadku niskiej aktywności społecznej osób starszych – odpowiedź ta została wskazana w ponad 70% ankiet. Istnieje również wysokie zagrożenie problemem odpływu ludzi młodych i dobrze wykształconych. Ponad 68% uznało ten problem za wysokie zagrożenie. Wysokie zagrożenie problemem mieszkańcy dostrzegli również w słabej integracji lokalnej społeczności. Odpowiedź tę wskazało prawie 65% ankietowanych. Mieszkańcy dostrzegli również problem w postaci słabego rozwoju handlu. Odpowiedź, że problem ten stanowi wysokie zagrożenie wskazało prawie 62% ankietowanych. Wysokie zagrożenie problemem bezrobocia zostało wskazane przez prawie 60% respondentów.

W przypadku problemu przestępczości na podstawie wszystkich ankiet stwierdzono, że na terenie obszaru rewitalizacji najczęściej wskazywaną odpowiedzią było średnie zagrożenie problemem. Tak wskazało 45% ankietowanych. Według 30% odpowiedzi występuje niskie zagrożenie problemem przestępczości. Brak problemu wykazało 12% ankietowanych, a wysokie zagrożenie problemem przestępczości 13% respondentów.

Pod względem przestępczości młodocianych, według 11% odpowiedzi nie ma w ogóle takiego problemu. Niskie zagrożenie problemem zostało wskazane w 33% odpowiedzi. Według 42% odpowiedzi występuje średnie zagrożenie tym problemem. Jest to najczęściej powtarzająca się odpowiedź. Wysokie zagrożenie problemem wskazało 14% respondentów.

Kolejnym problemem na terenie wskazanym do rewitalizacji w obrębie Gminy Ustrzyki Dolne jest bezrobocie. Według 20% ankietowanych występuje niskie zagrożenie tym problemem. Średnie zagrożenie problemem zostało wskazane w 20% ankiet. Najwięcej, bo aż 60% ankietowanych wskazało, że występuje wysokie zagrożenie problemem bezrobocia.

Problem w postaci odpływu ludzi młodych i dobrze wykształconych jest niskim zagrożeniem według 15% odpowiedzi. Średnie zagrożenie zostało wskazane w 15% ankiet. Prawie 70% respondentów wskazało, że istnieje wysokie zagrożenie odpływem ludzi młodych oraz dobrze wykształconych.

---

¹⁹ Szczegółowe wyniki -rozdział 9.

Następnym problemem występującym w obszarze rewitalizacji jest ubóstwo. Według 7% ankietowanych ubóstwo nie stanowi żadnego problemu. Niskie zagrożenie tym problemem zostało wskazane przez 21% respondentów. Średnie zagrożenie problemem ubóstwa wskazało 22% ankietowanych. Najwięcej, bo aż 50% wskazało, że jest wysokie zagrożenie ubóstwem.

Kolejnym problemem wskazanym na podstawie przeprowadzonych ankiet jest alkoholizm. Według 5% ankietowanych nie stanowi on problemu. Prawie 30% mieszkańców Gminy uważa, że alkoholizm stanowi niskie zagrożenie. Średnie zagrożenie problemem wskazało 25% ankietowanych. Wysokie zagrożenie problemem alkoholizmu zostało wskazane w 43% wszystkich przeprowadzonych ankiet.

Przemoc w rodzinie nie stanowi żadnego zagrożenia wg 9% ankietowanych. Prawie 50% ankietowanych wskazało odpowiedź, że jest niskie zagrożenie przemocą w rodzinie. Średnie zagrożenie problemem wskazało 8% respondentów. Wysokie zagrożenie problemem przemocy w rodzinie zaznaczyło 36% ankietowanych.

Wysokie zagrożenie problemem w postaci braku dostępu do nowoczesnej technologii wskazało 7% ankietowanych. Średnie zagrożenie problemem wskazało 46% respondentów, natomiast niskie zagrożenie – 30%. Według 17% ankietowanych brak dostępu do nowoczesnych technologii nie stanowi problemu na terenie obszaru rewitalizacji Gminy.

W przypadku problemu złej gospodarki odpadami oraz ściekami, najczęściej wskazywaną odpowiedzią było średnie zagrożenie problemem. Odpowiedź tę wskazało 69% ankietowanych. Niskie zagrożenie problemem wskazane zostało w 19% ankiet. Brak problemu wskazało 5% ankietowanych.

Kolejnym problemem obszaru rewitalizacji w Gminie Ustrzyki Dolne jest zły stan dróg. Niecałe 20% odpowiedzi wskazuje, na to, że występuje niskie zagrożenie problemem. Średnie zagrożenie problemem wskazano w 44% odpowiedzi. Wysokie zagrożenie problemem zaznaczyło 37% ankietowanych.

W przypadku problemu dotyczącego połączeń komunikacyjnych oraz ilości dróg, ankietowani najczęściej wskazywali, że występuje średnie zagrożenie tym problemem. Kolejną najczęściej wskazywaną odpowiedzią było wysokie zagrożenie problemem – odpowiedź tę wskazało 29% respondentów. Niskie zagrożenie problemem wskazało zaledwie 8% ankietowanych.

Ponad połowa ankietowanych stwierdziła, że zły stan budynków stanowi wysokie zagrożenie. Średnie zagrożenie wskazało 23% respondentów. Niskie zagrożenie natomiast wskazano w 18% ankiet. Zaledwie 5% zaznaczyło, że na obszarze rewitalizacji Gminy nie występuje problem w postaci złego stanu budynków kubaturowych.

Niskie zagrożenie problemem w postaci niewystarczających zasobów mieszkaniowych zostało wskazane w 16% ankiet. Według 30% respondentów jest średnie zagrożenie ww. problemem. Według 8% ankiet, problem ten nie stanowi zagrożenia.

W przypadku problemu niskiej aktywności osób starszych na podstawie wszystkich ankiet stwierdzono, że na terenie obszaru rewitalizacji Gminy najczęściej wskazywaną odpowiedzią było wysokie zagrożenie problemem. Tak wskazało 71% ankietowanych. Według 7% odpowiedzi występuje niskie zagrożenie problemem przestępczości. Brak problemu wykazało 3% ankietowanych, a średnie zagrożenie problemem niskiej aktywności osób starszych 19% respondentów.

W przypadku problemu słabej integracji lokalnej społeczności, aż 65% odpowiedzi wskazuje że na terenie obszaru rewitalizacji Gminy stanowi to wysokie zagrożenie. Średnie zagrożenie problemem zostało wskazane w 21% ankiet. Natomiast niskie zagrożenie problemem w zaledwie 10%. Odpowiedź „brak problemu” to zaledwie 4%.

Pod względem braku lub niskiej jakości terenów inwestycyjnych, według zaledwie 1% odpowiedzi nie ma w ogóle takiego problemu. Niskie zagrożenie problemem zostało wskazane w 30% odpowiedzi. Według 17% odpowiedzi występuje średnie zagrożenie tym problemem. Wysokie zagrożenie problemem wskazało 52% respondentów. Jest to najczęściej powtarzająca się odpowiedź.

Problem w postaci braku wsparcia dla młodych i średnich przedsiębiorstw jest zdecydowanie zauważalny w gminie. Dowodem na to są odpowiedzi na pytanie, gdzie 55% ankietowanych wskazało, że jest to wysokie zagrożenie tym problemem. Średnie zagrożenie problemem wskazało 34% respondentów. Niskie natomiast za ledwie 11%. Warty uwagi jest fakt, że ani jedna osoba nie wskazała odpowiedzi „brak problemu”.

Kolejnym problemem jest słaby rozwój handlu. Wg 19% ankietowanych na terenie obszaru rewitalizacji Gminy jest niskie zagrożenie tym problemem. Odpowiedź „średnie zagrożenie problemem” wskazało 15 % respondentów. Najwięcej, bo aż 62% zaznaczyło odpowiedź „wysokie zagrożenie problemem”.

W przypadku niewykorzystanego potencjału turystycznego, według 4% ankietowanych nie stanowi to problemu. Niskie zagrożenie problemem – tę odpowiedź wskazało zaledwie 8% respondentów. Ponad 30% odpowiedzi wskazuje na to, że na terenie obszaru rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne występuje średnie zagrożenie problemem niewykorzystanego potencjału turystycznego. Według 55% ankietowanych, występuje wysokie zagrożenie problemem w postaci niewykorzystanego potencjału turystycznego.

Kolejnym wskaźnikiem jest zanieczyszczenie środowiska. Według 18% ankietowanych, zanieczyszczenie środowiska nie stanowi problemu na terenie obszaru rewitalizacji Gminy. Według 22% respondentów jest niskie zagrożenie ww. problemem. Najwięcej, bo aż 50% mieszkańców wskazało, że jest średnie zagrożenie problemem w postaci zanieczyszczenia środowiska. Wysokie zagrożenie problemem – tę odpowiedź wskazało zaledwie 10% ankietowanych.

Diagnoza wsparta wynikami badań ankietowych zbieranych w trakcie konsultacji społecznych wskazuje na następujące deficyty i potencjały wskazanych **obszarów do rewitalizacji i jego otoczenia**:

Tabela 50. Przesłanki wyboru obszaru rewitalizacji

DEFICYTY	
ASPEKTY SPOŁECZNE	ASPEKTY POZOSTAŁE w tym gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne, środowiskowe
1. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa stanowiący wyzwanie dla systemu świadczenia usług publicznych w Gminie.	1. Brak miejsc i aktywności integrujących mieszkańców. 2. Niski poziom wyposażenia w podstawowe wyposażenie techniczne (wodociągi, kanalizacja)(z wyłączeniem podobszarów

<ol style="list-style-type: none"> 2. Niski(ujemny) przyrost naturalny 3. Emigracja młodych dobrze wykształconych osób; 4. Nie wystarczająca oferta zagospodarowania wolnego czasu dzieciom i młodzieży. 5. Zubożenie społeczeństwa (wzrost nierówności dochodowych, ograniczenie siły nabywczej gospodarstw domowych). 6. Niska aktywność społeczna . 7. Niski poziom integracji społecznej 	<p>rewitalizacji w mieście Ustrzyki Dolne),</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Wysoki odsetek dróg do remontu, 4. Wysoki % budownictwa mieszkalnego sprzed 1989r. 5. Niska aktywność osób w wieku produkcyjnym w kierunku rozwoju własnej przedsiębiorczości w stosunku do średnich wartości na poziomie Gminy.
POTENCJAŁY	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość wykorzystania istniejącej infrastruktury po modernizacji do podniesienia standardu usług społecznych i stworzenia miejsc integrujących mieszkańców. 2. Możliwość zwiększenia aktywności lokalnej społeczności w zakresie aktywniejszego uczestnictwa w życiu kulturalnym i aktywności fizycznej. 3. Możliwość działań nakierowanych na pobudzenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji. 4. Dostępność komunikacyjna. 5. Tereny z dużym potencjałem turystycznym. 	

Proponowany kierunek działań rewitalizacyjnych:

W wyniku działań rewitalizacyjnych mieszkańcy oczekują realizacji działań aktywizujących mieszkańców oraz integracyjnych dla osób starszych oraz dzieci i młodzieży, poprawy dostępności i jakości usług publicznych (np. edukacyjnych, kulturalnych, sportowych itp.), działań w kierunku wzmacniania potencjału miejsc rewitalizacji (np. w kierunku rozwoju turystyki sportowej) a także poprawy poziomu jakości, estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych i półpublicznych.

Wyniki analizy wskaźnikowej są spójne z wynikiem badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne. Jednocześnie te właśnie obszary mają duży potencjał rozwojowy oraz kulturotwórczy a po przeprowadzeniu projektów rewitalizacyjnych mogą stać się miejscem przyciągającym lokalną społeczność do prowadzenia aktywnej integracji a także sprzyjające rozwojowi gospodarczemu i dzięki temu zmniejszaniu problemów związanych z występującym ubóstwem i bezrobociem.

Należy jednak podkreślić, że ustanowienie obszaru rewitalizacji nie oznacza, że na pozostałych jednostkach pomocniczych nie będą realizowane działania o charakterze rewitalizacyjnym. Poprzez inne źródła finansowania i programy krajowe na obszarach tych będą prowadzone dalsze działania, związane z niwelowaniem zidentyfikowanych problemów społecznych i infrastrukturalnych. Działania te będą podejmowane przez Ośrodek Pomocy Społecznej oraz działalność organizacji pozarządowych oraz LGD.

4.2.1. Zasięg terytorialny obszaru i uzasadnienie jego wyboru w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla województwa podkarpackiego.

Wskazany obszar do rewitalizacji wykazuje także niekorzystne wskaźniki w odniesieniu do wskaźników referencyjnych dla województwa podkarpackiego określonych w Instrukcji przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (Załącznik do Uchwały nr 296/5906/17 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 18 kwietnia 2017r.).

Wskaźniki dla obszaru rewitalizacji zgodnie z „Instrukcją przygotowania programów rewitalizacji w zakresie wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020”:

1. Kategoria: DEMOGRAFIA

Nazwa wskaźnika: Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2014 r.)

Obszar rewitalizacji	Wskaźnik degradacji dla miejscowości	Wskaźnik degradacji dla województwa
	-0,68	0,07
	wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji poniżej wartości referencyjnej	
<p>Uzasadnienie :</p> <p>Przyrost naturalny w Gminie Ustrzyki uwzględniający urodzenia i zgony wykazywał się dużą dynamiką zmian. W 2014 r. wyniósł on - 0,09, był on ujemny . Obszar wskazany do rewitalizacji wskazuje wyższy niż w Gminie ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego (- 0,68), co wskazuje na utrzymanie niekorzystnego tendencji starzenia się społeczeństwa.</p> <p>Taka sytuacja wymusza określone działania w kierunku zabezpieczenia tej grupie zaplecza usług społecznych. Warto zauważyć iż na ten niekorzystny wskaźnik nakłada się także nagminna emigracja młodych mieszkańców z Gminy.</p>		

2. Kategoria: PODMIOTY GOSPODARCZE

Nazwa wskaźnika: Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania ogółem (stan na 31.12.2014 r.)

Obszar rewitalizacji	Wskaźnik degradacji dla miejscowości	Wskaźnik degradacji dla województwa
	4,57	7,6
	wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji poniżej wartości referencyjnej	

Uzasadnienie :

Przedsiębiorczość jest jednym z ważnych potencjałów obszarów rewitalizacji. Niski poziom prowadzi do wpływa na stopień bezrobocia a w dalszej konsekwencji prowadzi do ubóstwa , biedy i zogniskowania pozostałych problemów świadczących o niskim poziomie życia mieszkańców r rewitalizacji.

Nie wystarczający poziom przedsiębiorczości na wskazanym obszarze do rewitalizacji był sygnalizowany podczas konsultacji i spotkań z mieszkańcami ale także metoda wskaźnikowa wykazuje niewystarczający jego poziom.

3. Kategoria: POMOC SPOŁECZNA

Nazwa wskaźnika: Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania (2014)

	Wskaźnik degradacji dla miejscowości	Wskaźnik degradacji dla województwa
Obszar rewitalizacji	13,2	6,1
	wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji powyżej wartości referencyjnej	

Uzasadnienie :

Pomoc społeczna umożliwia przewyżnianie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ze statystyk prowadzonych przez MGOPS wynika, że powodem do korzystania z pomocy społecznej jest najczęściej ubóstwo, następnie bezrobocie, a w dalszej kolejności długotrwałe choroby i niepełnosprawność oraz potrzeba ochrony macierzyństwa.

Dane statystyczne BDL GUS wskazują na zmniejszającą się liczbę gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej. W ciągu sześciu lat liczba ta spadała o 74 gospodarstw. Rozpatrując kryteria dochodowe od 65% do 70% gospodarstw przyjmujących pomoc znajduje się poniżej kryterium dochodowego. Gospodarstwa objęte pomocą zamieszkiwało w 2011 roku 2 163 osób. W roku 2016 już 1 649. Liczba ta nadal jest wysoka, ale można zaobserwować korzystną tendencję malejącą. W ciągu analizowanych lat liczba osób zmalała o 511. Odsetek osób, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego jest wysoki. Mieści się w przedziale od około 65% do 70% osób.

4. Kategoria: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Nazwa wskaźnika: Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.12.2014 r.)

	Wskaźnik degradacji dla miejscowości	Wskaźnik degradacji dla województwa
Obszar rewitalizacji	1,42	1,32
	wartość wskaźnika dla obszaru rewitalizacji powyżej wartości referencyjnej	

Uzasadnienie : Poziom przestępczości ma znaczący wpływ, na jakość życia jego mieszkańców i bezpośrednio wpływa na poczucie bezpieczeństwa i kształtowanie się postaw społecznych lokalnych społeczności. Nad bezpieczeństwem mieszkańców zarówno powiatu bieszczadzkiego jak i gminy i miasta Ustrzyki Dolne czuwa Komenda Powiatowa Policji w Ustrzykach Dolnych, Straż Graniczna, która pełni zadania związane z ochroną granicy państwowej i kontrolą ruchu granicznego oraz Służba Celna, która zapewnia ochronę i bezpieczeństwo obszaru celnego. Warto podkreślić, że w trakcie przeprowadzonych badań socjologicznych mieszkańcy gminy zgodnie ze stanem faktycznym ocenili poziom występowania przestępczości w gminie jako niski, co potwierdza odczuwany, wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania.

Na terenie Gminy Ustrzyki Dolne w 2014 r. ogółem²⁰ odnotowano 289 przestępstw, z czego 182 zostały wykryte.

---

²⁰ Łącznie liczba stwierdzonych przestępstw ogółem oraz przestępstw osób młodocianych ,drogowych i gospodarczych

5. ZAŁOŻENIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

5.1. Wizja stanu po przeprowadzeniu rewitalizacji

Na podstawie zdiagnozowanych problemów występujących na obszarze rewitalizacji sformułowano wizję stanu obszaru jako planowany efekt oraz pożądany stan rewitalizacji, przy jednoczesnym osiągnięciu jej celów oraz odpowiadającym im kierunkom działań:

WIZJA

W 2023 roku obszar rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne wykorzystując naturalne potencjały będzie miejscem atrakcyjnym dla obecnych i przyszłych mieszkańców do zamieszkania i spędzania czasu wolnego.

Dobrze zorganizowana przestrzeń publiczna na obszarach rewitalizacji wzmocni potencjał społeczny oraz turystyczny całego obszaru rewitalizacji i pozwoli mieszkańcom na rozwój aktywności zarówno społecznej, gospodarczej jak i sportowo-rekreacyjno- zdrowotnej.

Wizja obszaru rewitalizacji w Gminie Ustrzyki Dolne, określająca ich stan za kilka najbliższych lat powstała jako suma wyobrażeń uczestników procesu partycypacji na etapie przygotowywania niniejszego opracowania oraz przewidywanych inwestycji i przedsięwzięć społecznych, planowanych do realizacji przez instytucje publiczne, reprezentantów sektora społecznego oraz lokalnych przedsiębiorców.

Wyznaczony obszar po przeprowadzeniu procesów rewitalizacyjnych, w tym wdrożeniu planowanych przedsięwzięć i inwestycji, jest obszarem, któremu zostały nadane nowe funkcje społeczne, gospodarcze, techniczne, przestrzenno-funkcjonalne oraz środowiskowe, z przestrzeganiem zasad zrównoważonego rozwoju oraz zachowaniem walorów przyrodniczych Gminy Ustrzyki Dolne.

W wyznaczonych podobszarach rewitalizacji zmniejszyła się zdiagnozowana sytuacja kryzysowa. Podobszary te to przestrzeń dogodnych warunków życia dla mieszkańców, a także teren kumulacji pozytywnej energii. Wysoki standard techniczny budynków publicznych po przeprowadzonych modernizacjach wpłynął na podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej w Gminie i zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych do środowiska. Równocześnie utworzona została nowa przestrzeń publiczna, która przyciąga mieszkańców i wpływa na rozwój funkcji sportowo-rekreacyjno-wypoczynkowej obszaru rewitalizacji.

W związku ze zrealizowanymi projektami wzbogaceniu uległa oferta zagospodarowania wolnego czasu, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, natomiast dzięki budowie boiska sportowego zwiększyła się także ich aktywność sportowa.

Dzięki przedsięwzięciom zrealizowanym przedsięwzięciom rewitalizacyjnym przez Gminę Ustrzyki Dolne i partnerów społecznych, nastąpił wzrost integracji społecznej wśród mieszkańców, a także rozwój ich kompetencji społeczno-zawodowych, poprzez uczestnictwo w programach i projektach aktywizacji społecznej osób najbardziej potrzebujących (warsztaty, szkolenia).

5.2. Cele rewitalizacji

Rewitalizację można rozumieć, jako kompleksowy program remontów, modernizacji zabudowy i przestrzeni publicznych, rewaloryzacji zabytków na wybranym obszarze w powiązaniu z rozwojem gospodarczym i społecznym. Rewitalizacja to połączenie działań technicznych - takich jak remonty – z programami ożywienia gospodarczego i działaniem na rzecz rozwiązania problemów społecznych, występujących na tych obszarach: bezrobocia, przestępczości, braku równowagi demograficznej. Ich zakładanym skutkiem jest odbudowa więzi społecznych na obszarach problemowych i przywrócenia ładu przestrzennego.

Zgodnie z wytycznymi zdefiniowane obszary problemowe powinny być rewitalizowane z uwzględnieniem kryteriów przestrzennych, ekonomicznych oraz społecznych. Szczególny nacisk należy kierunkować na stopień nasilenia problemów społecznych na danym obszarze – głównie w zakresie marginalizacji materialnej i społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Proces rewitalizacji tworzy, zatem szansę zwiększenia bezpieczeństwa społecznego, przełamania impasu gospodarczego oraz stworzenia warunków ekonomicznych dla potencjalnych inwestorów, a dzięki atrakcyjności gminy sprzyjać będzie przyciągnięciu ludzi operatywnych i otwartych na nowe wyzwania, jakie po wejściu do Unii Europejskiej i w nowej rzeczywistości ekonomicznej, stawia nam codzienność. Całość działań z zakresu rewitalizacji koordynowana będzie na poziomie Lokalnego Programu Rewitalizacji. Stanowi on wielopłaszczyznowy dokument operacyjny będący jednym z głównych instrumentów zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem gminy.

Określono cel główny rewitalizacji stanowiący punkt odniesienia dla celów strategicznych:

CEL GŁÓWNY

Poprawa jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez działania sprzyjające rozwojowi społecznemu i gospodarczemu oraz wzmacniające więzi społeczne.

Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań zostały wyznaczone na podstawie zidentyfikowanych problemów oraz potrzeb rewitalizacyjnych na obszarze rewitalizacji.

Kierunek interwencji (obszar problemowy): SFERA SPOŁECZNA

Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji

Cel operacyjny 1.1. Rozwój infrastruktury społecznej, która przyczyni się do promowania włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych

Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców

Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji

Cel operacyjny 1.4. Aktywizacja społeczności lokalnej w oparciu o tradycje sportowe

Kierunki działań

- wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
- wzmacnianie relacji wewnątrz społeczności lokalnej oraz odbudowywanie więzi międzypokoleniowych,
- zapewnienie dostępu do specjalistycznego poradnictwa dla grup wymagających wsparcia,
- poszerzenie oferty dodatkowych zajęć sportowych, edukacyjnych i aktywizacyjnych,
- wsparcie placówek oświatowych w organizacji zajęć dodatkowych i wyrównujących szanse uczniów;

Kierunek interwencji (obszar problemowy): SFERA GOSPODARCZA

Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji

Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych

Cel operacyjny 2.2. Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji poprzez wykorzystanie posiadanych potencjałów a w szczególności stworzenie warunków przyciągających inwestorów oraz udzielanie wsparcia istniejącym przedsiębiorstwom .

Kierunki działań:

- podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów,
- tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji,
- modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji ,
- tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i rozwoju umiejętności umożliwiających aktywizację osób bezrobotnych z wykorzystaniem infrastruktury sportowej (np. kursy trenerskie, instruktorskie i menadżerskie obejmujące m. in dyscypliny: narciarstwo klasyczne, biathlon, kolarstwo górskie i przełajowe, jogging i nordic walking),

Kierunek interwencji (obszar problemowy): SFERA TECHNICZNA I ŚRODOWISKOWA

Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru

Cel operacyjny 3.1. Poprawa funkcjonalności i przystosowanie obiektów użyteczności publicznej i zabytków do pełnienia funkcji społecznych

Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług i dóbr publicznych poprzez rewitalizację i tworzenie przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej, kulturalnej i sportowej

Cel operacyjny 3.3. Poprawa jakości środowiska naturalnego

Kierunki działań:

- remonty, prace modernizacyjne i konserwatorskie oraz termomodernizacje obiektów użyteczności publicznej i zabytków,
- remonty, prace modernizacyjne i rozbudowa obiektów pełniących funkcje społeczno-edukacyjne i sportowe,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i promocja obszaru rewitalizacji poprzez renowację zabytkowych obiektów,
- poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych.
- równy dostęp do obiektów gminnych i infrastruktury poprzez likwidację barier architektonicznych, komunikacyjnych i sanitarnych.
- zmniejszenie zanieczyszczenia wód gruntowych i powietrza atmosferycznego.

6. PROJEKTY REWITALIZACYJNE

6.1. Podstawowe i uzupełniające projekty rewitalizacyjne

W procesie prac nad Programem dokonano wyboru projektów rewitalizacyjnych, które w najwyższym stopniu będą oferować kompleksowe rozwiązanie zdiagnozowanych problemów na obszarach kryzysowych i w znaczący sposób wpłyną na osiągnięcie założonych celów strategicznych i kierunków interwencji. Identyfikacja projektów została przeprowadzona w ramach społecznego naboru projektów oraz w ramach wewnętrznego zgłaszania propozycji projektowych w trakcie warsztatów rewitalizacyjnych, a także innych spotkań, na których poruszono problem rewitalizacji np. zebrania mieszkańców w poszczególnych sołectwach.

Wyłonienia projektów do realizacji w ramach LPR dokonano w oparciu o opinie mieszkańców oraz ocenę formalną i merytoryczną projektów, bazującą na obiektywnych kryteriach strategicznych, przeprowadzoną przez zespół pracujący nad Programem.

W wyniku naboru wniosków i przeprowadzonych konsultacji społecznych do *Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023* zakwalifikowano :

3 projekty inwestycyjne główne , 5 projektów społecznych głównych oraz projekty uzupełniające : 6 społecznych i 10 projektów inwestycyjnych- jako istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji i mają za zadanie swym oddziaływaniem uzupełniać zaplanowane przedsięwzięcia podstawowe. W dalszej części rozdziału znajduje się szczegółowy opis każdego z tych przedsięwzięć w poszczególnych kartach zadania.

Tabela 51. Zestawienie projektów rewitalizacyjnych wraz z szacunkowymi kosztami i harmonogramem realizacji.

PROJEKTY INWESTYCYJNE GŁÓWNE					
Lp.	Tytuł	Okres realizacji	Kwota [PLN]	Lokalizacja	Inwestor/realizator
1.	Projekt nr 1: Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne	2020-2022	18 000 000	Podobszar V: Ustjanowa Górna	Gmina Ustrzyki Dolne
2.	Projekt nr 2: Park Historyczno-Dydaktyczny „Rafineria Kultur	2018-2019	12 414 705	Podobszar VI a Osiedle Fabryczne i Naftowe miasto Ustrzyki Dolne	Lider Projektu: Powiat Bieszczadzki Partner: Parafia pw. NMP Królowej Polski w Ustrzykach Dolnych
3.	Projekt nr 3.: Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym	2018-2022	3 500 000	Podobszar II: Moczary	LGD „Zielone Bieszczady” w partnerstwie z Centrum Wspierania Aktywności Społeczno Gospodarczej
Szczegółowe karty projektu załącznik nr 1					

PROJEKTY GŁÓWNE SPOŁECZNE					
PROJEKT NR	Tytuł	Okres realizacji	Kwota [PLN]	Lokalizacja	Inwestor/realizator
1.	<i>Utworzenie Sportowego Ośrodka Szkoleniowego w Ustjanowej Górnej</i>	2021-2022	206 190	Podobszar V: Ustjanowa Górna	Gmina Ustrzyki Dolne
2.	<i>Aktywizacja osób pozostających bez pracy w powiecie bieszczadzkim pod kątem wykorzystania potencjału rozwoju regionu.</i>	2020-2021	1 000 000	Podobszar VI a Osiedle Fabryczne i Naftowe miasto Ustrzyki Dolne	Powiatowy Urząd Pracy

3.	<i>Aktywna integracja mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</i>	2018-2020	120 000	Podobszar V: Ustjanowa Górna	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ustrzykach Dolnych
4.	<i>Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin</i>	2020-2022	120 000	Podobszar VI a Osiedle Fabryczne i Naftowe miasto Ustrzyki Dolne	PCPR
5.	<i>Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze społecznym</i>	2020-2022	500 000	Podobszar II Moczary	LGD „Zielone Bieszczady” w partnerstwie z Centrum Wspierania Aktywności Społeczno Gospodarczej.

PROJEKTY UZUPEŁNIJĄCE SPOŁECZNE					
PROJEKT NR	Tytuł	Okres realizacji	Kwota [PLN]	Lokalizacja	Inwestor/realizator
1.	<i>Aktywny i zdrowy Senior</i>	2018-2020	300 000	Obszar rewitalizacji	Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ustrzykach Dolnych
2.	<i>Zwiększenia dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych w Gminie Ustrzyki Dolne</i>	2018-2020	100 000	Podobszar II: Moczary	Dom Pomocy Społecznej w Moczarach
3.	<i>Utworzenie otwartej sieci wielozadaniowych ogrodów polisensorycznych z elementami ogrodów społecznych poprzez realizację zadań o charakterze społecznym - Moczary.</i>	2018-2020	100 000	Podobszar II Moczary	LGD „Zielone Bieszczady” w partnerstwie z Centrum Wspierania Aktywności Społeczno Gospodarczej.
4.	<i>Aktywizacji dzieci i młodzieży sposobem na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</i>	2018-2020	300 000	Obszar zdegradowany miasto Ustrzyki Dolne	Szkoła Podstawowa nr 2

5.	<i>Organizacja warsztatów kreatywnych dla dzieci i młodzieży</i>	2018-2020	120 000	Obszar zdegradowany miasto Ustrzyki Dolne	Ustrzycki Dom Kultury
6.	<i>Kompleksowe wspieranie przedsiębiorczości i samo zatrudnienia</i>	2018-2020	114 991,59	Obszar zdegradowany miasto Ustrzyki Dolne	Bieszczadzka Agencja Rozwoju Regionalnego
Szczegółowe karty projektu załącznik nr 1					

PROJEKTY UZUPEŁNIJĄCE INWESTYCYJNE					
PROJEKT NR	Tytuł	Okres realizacji	Kwota [PLN]	Lokalizacja	Inwestor/realizator
1.	<i>Budowa kompleksu rekreacyjnego w Parku pod Dębami</i>	2018-2020	6 000 000	Obszar zdegradowany miasto Ustrzyki Dolne	Gmina Ustrzyki Dolne, możliwe partnerstwo z podmiotem prywatnym, NGOs
2.	<i>Utworzenie Centrum Dziedzictwa Kolejowego i Turystycznego</i>	2018-2019	4 200 000	Podobszar III Krościenko	Gmina Ustrzyki Dolne – Bieszczadzka Agencja Rozwoju Regionalnego w Ustrzykach Dolnych
3.	<i>Przebudowa budynku Szkoły Podstawowej w Krościenku celem zmiany sposobu użytkowania z przeznaczeniem na funkcje mieszkalne</i>	2018-2020	3 100 000	Podobszar III Krościenko	Gmina Ustrzyki Dolne, możliwe partnerstwo z podmiotem prywatnym, NGOs
4.	<i>Budowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w mieście Ustrzyki Dolne</i>	2018-2020	323 093,01	Podobszar rewitalizacji VI a: Śródmieście	Gmina Ustrzyki Dolne, możliwe partnerstwo z podmiotem prywatnym, NGOs
5.	<i>Budowa i przebudowa infrastruktury sportowej przy Miejskim Stadionie Sportowym</i>	2018-2020	988 739,81	Obszar zdegradowany miasto Ustrzyki Dolne – Strefa aktywności sportowej	Gmina Ustrzyki Dolne, możliwe partnerstwo z podmiotem prywatnym, NGOs
6.	<i>Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej osiedla PCK.</i>	2018-2020	1 277 144,12	Obszar zdegradowany : osiedle PCK	Gmina Ustrzyki Dolne, możliwe partnerstwo z podmiotem prywatnym, NGOs

	<i>„Rewitalizacja podwórek oraz przestrzeni międzyblokowych na osiedlu mieszkaniowym PCK”</i>				
7.	<i>Budowa infrastruktury technicznej i sportowo-rekreacyjnej na terenie osiedla Fabryczne i Naftowa.</i>	2018-2020	14 716 679,13	Podobszar VI a Osiedle Fabryczne i Naftowe miasto Ustrzyki Dolne	Gmina Ustrzyki Dolne, możliwe partnerstwo z podmiotem prywatnym, NGOs
8.	<i>Budowa świetlicy wiejskiej oraz rozbudowa małej infrastruktury turystycznej, związanej z łowiskiem wędkarskim w Gospodarstwie Rolnym- Chów Ryb „LIN” w miejscowości Dźwiniacz Dolny</i>	2018-2019	1 820 000	Podobszar I: Dźwiniacz Dolny	Gmina Ustrzyki Dolne, Partner 1-Gospodarstwo Rolne – Chów Ryb „LIN” Dźwiniacz Dolny, Partner 2 – Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dźwiniacz Dolny,
9.	<i>Utworzenie otwartej sieci wielozadaniowych ogrodów polisensorycznych z elementami ogrodów społecznych poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym - Moczary</i>	2018-2020	100 000	Podobszar II: Moczary	LGD „Zielone Bieszczady” w partnerstwie z Centrum Wspierania Aktywności Społeczno Gospodarczej
10.	Modernizacja Domu Pomocy społecznej w Moczarach: <i>Zadanie1: Modernizacja gospodarki cieplnej i energetycznej w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach</i> <i>Zadanie 2.: Modernizacja komunikacyjna dla osób niepełnosprawnych i rozbudowa stołówki w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach</i>	2017-2020	2 116 759,00	Podobszar II: Moczary	Dom Pomocy Społecznej w Moczarach
		2017-2020	630 000,00		

Tabela 52. Powiązanie zaplanowanych projektów inwestycyjnych z celami i kierunkami rewitalizacji

PROJEKTY INWESTYCYJNE GŁÓWNE		
Projekt nr 1: Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne		
CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁŃ
<p>Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji</p>	<p>Cel operacyjny 1.3. . Rozwój infrastruktury społecznej, która przyczyni się do promowania włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych</p> <p>Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców</p> <p>Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>Cel operacyjny 1.4. Aktywizacja społeczności lokalnej w oparciu o tradycje sportowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne, • wzmacnianie relacji wewnątrz społeczności lokalnej oraz odbudowywanie więzi międzypokoleniowych, • zapewnienie dostępu do specjalistycznego poradnictwa dla grup wymagających wsparcia, • poszerzenie oferty dodatkowych zajęć sportowych , edukacyjnych i aktywizacyjnych, • wsparcie placówek oświatowych w organizacji zajęć dodatkowych i wyrównujących szanse uczniów;
<p>Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji</p>	<p>Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych</p> <p>Cel operacyjny 2.2. Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji, poprzez wykorzystanie posiadanych potencjałów a w szczególności stworzenie warunków przyciągających inwestorów oraz udzielanie wsparcia istniejącym</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów • tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji, • modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji , • tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i rozwoju umiejętności umożliwiających aktywizację osób bezrobotnych z wykorzystaniem infrastruktury sportowej (np. kursy trenerskie, instruktorskie i menadżerskie obejmujące m. in dyscypliny:

		narciarstwo klasyczne, biathlon, kolarstwo górskie i przełajowe, jogging i nordic walking);
Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru	Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług i dóbr publicznych poprzez rewitalizację i tworzenie przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej, kulturalnej i sportowej	<ul style="list-style-type: none"> • remonty, prace modernizacyjne i rozbudowa obiektów pełniących funkcje społeczno-edukacyjne i sportowe, • poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych, • równy dostęp do obiektów gminnych i infrastruktury poprzez likwidację barier architektonicznych, komunikacyjnych i sanitarnych.
Projekt nr 2: Park Historyczno-Dydaktyczny „Rafineria Kultur		
CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁAŃ
Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne, • wzmacnianie relacji wewnątrz społeczności lokalnej oraz odbudowywanie więzi międzypokoleniowych,
Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych Cel operacyjny 2.2. Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji, poprzez wykorzystanie posiadanych potencjałów a w szczególności stworzenie warunków przyciągających inwestorów oraz udzielanie wsparcia istniejącym przedsiębiorstwom .	<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów • tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji, • modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji ,

<p>Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru</p>	<p>Cel operacyjny 3.1. Poprawa funkcjonalności i przystosowanie obiektów użyteczności publicznej i zabytków do pełnienia funkcji społecznych</p> <p>Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług i dóbr publicznych poprzez rewitalizację i tworzenie przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej, kulturalnej i sportowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • remonty, prace modernizacyjne i konserwatorskie oraz termomodernizacje obiektów użyteczności publicznej i zabytków, • zachowanie dziedzictwa kulturowego i promocja obszaru rewitalizacji poprzez renowację zabytkowych obiektów, • poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych.
<p>Projekt nr 3.: Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym</p>		
CEL STRATEGICZNY	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁAŃ
<p>Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji</p>	<p>Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
<p>Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji</p>	<p>Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych</p> <p>Cel operacyjny 2.2. Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji, poprzez wykorzystanie posiadanych potencjałów a w szczególności stworzenie warunków przyciągających inwestorów oraz udzielanie wsparcia istniejącym przedsiębiorstwom .</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów • tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji, • modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji ,
<p>Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru</p>	<p>Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług i dóbr publicznych poprzez rewitalizację i tworzenie przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej, kulturalnej i sportowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych.

PROJEKTY GŁÓWNE SPOŁECZNE

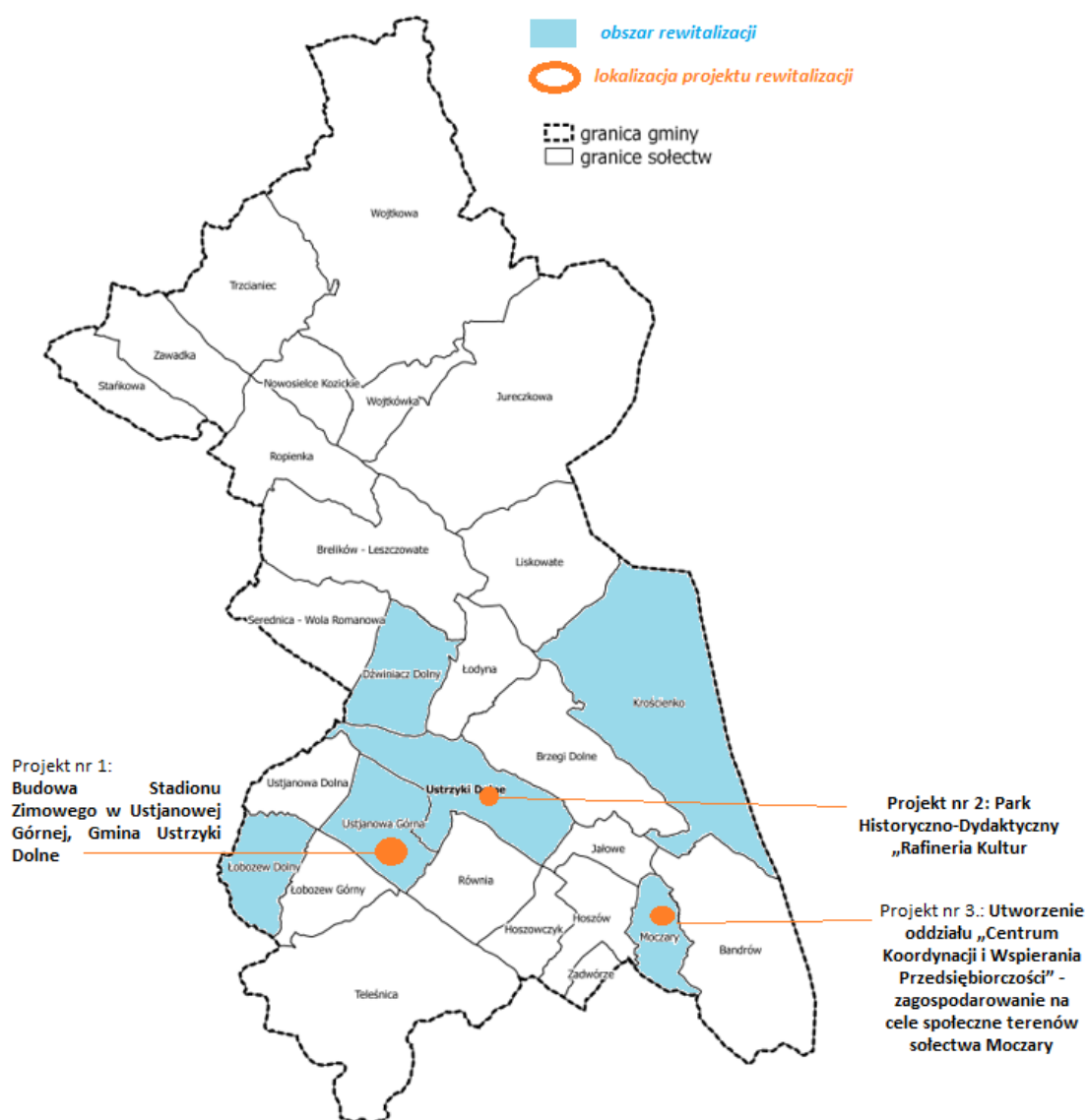
PROJEKT NR	Tytuł	Cele Strategiczne	Cele Operacyjne	Kierunki Działań
1.	<i>Utworzenie Sportowego Ośrodka Szkoleniowego w Ustjanowej Górnej</i>	<p>Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji</p> <p>Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji</p> <p>Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru</p>	<p>Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców</p> <p>Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji</p> <p>Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych</p> <p>Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług i dóbr publicznych poprzez rewitalizację i tworzenie przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej, kulturalnej i sportowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne, • wzmacnianie relacji wewnątrz społeczności lokalnej oraz odbudowywanie więzi międzypokoleniowych, • poszerzenie oferty dodatkowych zajęć sportowych, edukacyjnych i aktywizacyjnych, • wsparcie placówek oświatowych w organizacji zajęć dodatkowych i wyrównujących szanse uczniów, tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i rozwoju umiejętności umożliwiających aktywizację osób bezrobotnych z wykorzystaniem infrastruktury sportowej (np. kursy trenerskie, instruktorskie i menadżerskie obejmujące m. in. dyscypliny: narciarstwo klasyczne, biathlon, kolarstwo górskie i przełajowe, jogging i nordic walking); • poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych
2.	<i>Aktywizacja osób pozostających bez pracy w powiecie bieszczadzkim pod kątem wykorzystania potencjału rozwoju regionu.</i>	<p>Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji</p>	<p>Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych</p> <p>Cel operacyjny 2.2. Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji, poprzez wykorzystanie posiadanych potencjałów a w szczególności stworzenie warunków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów • tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji, • modernizacja i rozwój infrastruktury

			przyciągających inwestorów oraz udzielanie wsparcia istniejącym przedsiębiorstwom .	mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji ,
3.	<i>Aktywna integracja mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
4.	<i>Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
5.	<i>Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze społecznym</i>	Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych Cel operacyjny 2.2. Aktywizacja gospodarcza obszaru rewitalizacji, poprzez wykorzystanie posiadanych potencjałów a w szczególności stworzenie warunków przyciągających inwestorów oraz udzielanie wsparcia istniejącym przedsiębiorstwom .	<ul style="list-style-type: none"> podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji, modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji.
PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE SPOŁECZNE				
PROJEKT NR	Tytuł	Cele Strategiczne	Cele Operacyjne	Kierunki Działań
1.	<i>Aktywny i zdrowy Senior</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,

2.	<i>Zwiększenia dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych w Gminie Ustrzyki Dolne</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
3.	<i>Utworzenie otwartej sieci wielozadaniowych ogrodów polisensorycznych z elementami ogrodów społecznych poprzez realizację zadań o charakterze społecznym - Moczary.</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
4.	<i>Aktywizacji dzieci i młodzieży sposobem na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
5.	<i>Organizacja warsztatów kreatywnych dla dzieci i młodzieży</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
6.	<i>Kompleksowe wspieranie przedsiębiorczości i samo zatrudnienia</i>	Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców Cel operacyjny 2.1. Zwiększenie aktywności zawodowej w grupie osób bezrobotnych	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne, • podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów • tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji,

PROJEKTY UZUPEŁNIJĄCE INWESTYCYJNE				
PROJEKT NR	Tytuł	Cele Strategiczne	Cele Operacyjne	Kierunki Działań
1.	<i>Budowa kompleksu rekreacyjnego w Parku pod Dębami</i>	Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru	Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług i dóbr publicznych poprzez rewitalizację i tworzenie przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej, kulturalnej i sportowej	<ul style="list-style-type: none"> • remonty, prace modernizacyjne i rozbudowa obiektów pełniących funkcje społeczno-edukacyjne i sportowe, • poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych. • równy dostęp do obiektów gminnych i infrastruktury poprzez likwidację barier architektonicznych, komunikacyjnych i sanitarnych.
2.	<i>Utworzenie Centrum Dziedzictwa Kolejowego i Turystycznego</i>			
3.	<i>Przebudowa budynku Szkoły Podstawowej w Krościenku celem zmiany sposobu użytkowania z przeznaczeniem na funkcje mieszkalne</i>			
4.	<i>Budowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w mieście Ustrzyki Dolne</i>			
5.	<i>Budowa i przebudowa infrastruktury sportowej przy Miejskim Stadionie Sportowym</i>			
6.	<i>Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej osiedla PCK. „Rewitalizacja podwórek oraz przestrzeni międzyblokowych na osiedlu mieszkaniowym PCK”</i>			
7.	<i>Budowa infrastruktury technicznej i sportowo-rekreacyjnej na terenie osiedla Fabryczne i Naftowa.</i>	Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru	Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępności do usług i dóbr publicznych poprzez rewitalizację i tworzenie przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej, kulturalnej i sportowej	<ul style="list-style-type: none"> • remonty, prace modernizacyjne i rozbudowa obiektów pełniących funkcje społeczno-edukacyjne i sportowe, • poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów
8.	<i>Budowa świetlicy wiejskiej oraz rozbudowa małej infrastruktury turystycznej, związanej z łowiskiem wędkarskim w Gospodarstwie Rolnym- Chów Ryb „LIN” w miejscowości Dźwiniacz Dolny</i>			

				i terenów zdegradowanych.
9.	<p><i>Utworzenie otwartej sieci wielozadaniowych ogrodów polisensorycznych z elementami ogrodów społecznych poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym - Moczary</i></p>	<p>Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji</p>	<p>Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców</p> <p>Cel operacyjny 1.3. Zwiększenie integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne, • wzmacnianie relacji wewnątrz społeczności lokalnej oraz odbudowywanie więzi międzypokoleniowych,
10.	<p>Modernizacja Domu Pomocy społecznej w Moczarach: <i>Zadanie 1: Modernizacja gospodarki cieplnej i energetycznej w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach</i> <i>Zadanie 2.: Modernizacja komunikacyjna dla osób niepełnosprawnych i rozbudowa stołówki w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach</i></p>	<p>Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji</p>	<p>Cel operacyjny 1.2. Tworzenie oferty usług społecznych odpowiadającej na potrzeby mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne

Mapa 5. Lokalizacja projektów inwestycyjnego na obszarze rewitalizacji

6.2. Charakterystyka pozostałych dopuszczalnych projektów rewitalizacyjnych

Dla realizacji kierunków działań służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych wcześniej negatywnych zjawisk, ściśle odpowiadających przyjętym celom rewitalizacji, o których mowa w rozdziale 5, niniejszy Program charakteryzuje poniższe typy pozostałych dopuszczalnych projektów rewitalizacyjnych.

Celem realizacji projektów wyszczególnionych w ramach poniższych typów jest niwelowanie i rozwiązywanie problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych realizowanych przez różnych interesariuszy. Skala oraz zakres działań mogą być bardzo różne w zależności od specyfiki danego projektu. Zakłada się, że znacząca liczba projektów będzie dotyczyć lokalnych inicjatyw oddziałujących na sytuacje kryzysowe m.in. niską aktywność społeczną, ubóstwo,

niski poziom edukacji, niski stan techniczny obiektów etc. Należy mieć na uwadze, że na chwilę obecną trudno jest zidentyfikować jednoznacznie wszystkie potrzeby mieszkańców. Mogą się one bowiem zmieniać, na przestrzeni funkcjonowania Programu.

Aby Lokalny Program Rewitalizacji był elastyczny i mógł reagować na zmieniające się potrzeby mieszkańców, poniżej zaprezentowano zakres tematyczny projektów, które będą mogły być podejmowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji:

- wyrównywanie szans społecznych i zawodowych osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym działania z zakresu aktywnej integracji społecznej);
- działania włączające osoby narażone na utrwalone wykluczenie społeczne, w szczególności programy resocjalizacyjne i terapeutyczno-resocjalizacyjne, działania profilaktyczne, diagnostyczne, leczniczo-rehabilitacyjne i terapeutyczno-edukacyjne;
- integracja i aktywizacja mieszkańców oraz zwiększenie ich udziału w życiu publicznym;
- rozwijanie usług opiekuńczych oraz interwencja kryzysowa;
- rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzmocnienie kwalifikacji i umiejętności mieszkańców;
- mikro-inicjatywy samopomocowe, współdziałanie sąsiedzkie, projekty wymiany usług i współużytkowania dóbr, budowanie trwałej sieci wzajemnego wsparcia;
- promowanie przedsiębiorczości, podejmowanie działań na rzecz rozwoju gospodarczego, w tym podejmowanie działań sprzyjających tworzeniu nowych firm i rozwoju kompetencji przedsiębiorczości mieszkańców;
- wsparcie przedsiębiorczości społecznej;
- poprawa stanu zagospodarowania oraz jakości przestrzeni publicznych i półpublicznych;
- rozwój nowych przestrzeni publicznych służących zaspokajaniu różnych potrzeb społecznych;
- kształtowanie z udziałem mieszkańców przestrzeni publicznych, takich jak: place, skwery, trakty piesze, parki, zielone enklawy, kameralne miejsca wypoczynku i spotkań;
- poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii;
- ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego i ich udostępnianie na cele społeczne i gospodarcze;
- ochrona środowiska przyrodniczego;
- poprawa stanu technicznego obiektów użyteczności publicznej.

6.3. Planowane efekty rewitalizacji

Realizacja planowanych projektów rewitalizacyjnych na obszarze Gminy Ustrzyki Dolne w efekcie przyczyni się do wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, nadania mu nowej jakości funkcjonalnej i poprawy warunków życia mieszkańców, a co za tym idzie dalszego rozwoju społeczno- gospodarczego Gminy.

Projekty rewitalizacyjne przyczynią się do:

- podniesienia standardu życia mieszkańców – warunków pracy, zamieszkania i rekreacji,
- powstanie miejsc integracji międzypokoleniowej w tym stworzenie warunków dla integracji osób starszych (zajęcia edukacyjno-kulturalne, zajęcia ruchowe), zatrzymania trendów migracyjnych młodzieży poprzez tworzenie preferencyjnych warunków pracy i zamieszkania,
- poprawy i rozwoju infrastruktury społecznej - ilości i standardu usług działań w kierunku rekreacji ochrony zdrowia,
- zwiększenie liczby miejsc pracy utworzonych w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej,
- zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- zwiększenia dostępu do usług doradczo-szkoleniowych o charakterze specjalistycznym,
- wzrost wykorzystania potencjału obszaru rewitalizacji,
- intensyfikacji ochrony środowiska naturalnego i kulturowego, przyrody i krajobrazu.

6.4. Plan finansowy

Plan finansowy Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmuje projekty przewidziane do realizacji w latach 2017-2023. Został opracowany na podstawie kosztów poszczególnych projektów, zgłoszonych i zakwalifikowanych do Programu.

Podstawowe źródła pozabudżetowe wykorzystywane do realizacji projektów w LPR obejmują:

- środki Unii Europejskiej,
- środki budżetów samorządów wojewódzkich oraz powiatowych,
- inne środki publiczne,
- środki prywatne,
- kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe, kierowane do JST

Określając poziom wsparcia oraz rodzaj kosztów kwalifikowanych kierowano się zapisami Szczegółowego opisu priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 oraz Podręcznika kwalifikowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020.

Plan finansowy, źródła finansowania i poziom zapotrzebowania na środki UE przedstawia poniższa tabela.

Tabela 53. Projekty-źródła finansowania

PROJEKTY INWESTYCYJNE GŁÓWNE						
Lp.	Tytuł	Okres realizacji	Szacunkowe nakłady [PLN]	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				WKŁAD WŁASNY	Fundusze UE	RODZAJ FUNDUSZY
1.	Projekt nr 1: Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne	2020-2022	18 000 000	20%	80%	EFRR RPO WP 2014-2020 Dz.6.3.
2.	Projekt nr 2: Park Historyczno-Dydaktyczny „Refineria Kultur	2018-2019	12 414 705	20%	80%	EFRR RPO WP 2014-2020 Dz.6.3.
3.	Projekt nr 3.: Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym	2018-2022	3 500 000	15%	85%	EFRR RPO WP 2014-2020 Dz.6.3.

PROJEKTY SPOŁECZNE GŁÓWNE						
PROJEKT NR	Tytuł	Okres realizacji	Szacunkowe nakłady [PLN]	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				WKŁAD WŁASNY	Fundusze UE	RODZAJ FUNDUSZY
1.	<i>Utworzenie Sportowego Ośrodka Szkoleniowego w Ustjanowej Górnej</i>	2021-2022	206 190	15%	85%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.1 środki własne

2.	<i>Aktywizacja osób pozostających bez pracy w powiecie bieszczadzkim pod kątem wykorzystania potencjału rozwoju regionu.</i>	2020-2021	1 000 000	5%	95%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.7.1 środki własne
3.	<i>Aktywna integracja mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</i>	2018-2020	250 000	15%	85%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.1 środki własne
4.	<i>Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin</i>	2020-2022	120 000	15%	85%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.4. środki własne
5.	<i>Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze społecznym</i>	2020-2022	500 000	15%	85%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.5. środki własne
PROJEKTY SPOŁECZNE UZUPEŁNIAJĄCE						
1.	<i>Aktywny i zdrowy Senior</i>	2018-2020	300 000	15%	85%	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020 Budżet gminy
2.	<i>Zwiększenia dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych w Gminie Ustrzyki Dolne</i>	2018-2020	100 000	15%	85%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.3. środki własne
3.	<i>Utworzenie otwartej sieci wielozadaniowych ogrodów polisensorycznych z elementami</i>	2018-2020	100 000	15%	85%	Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata

	<i>ogrodów społecznych poprzez realizację zadań o charakterze społecznym - Moczary.</i>					2014–2020, Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych środki własne
4.	<i>Aktywizacji dzieci i młodzieży sposobem na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu</i>	2018-2020	300 000	15%	85%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.9.2. środki własne
5.	<i>Organizacja warsztatów kreatywnych dla dzieci i młodzieży</i>	2018-2020	120 000	25%	75%	MKIDN środki własne
6.	<i>Kompleksowe wspieranie przedsiębiorczości i samo zatrudnienia</i>	2018-2020	114 991,59	15%	85%	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.9.3. środki własne

PROJEKTY UZUPEŁNIJĄCE INWESTYCYJNE						
PROJEKT NR	Tytuł	Okres realizacji	Szacunkowe nakłady [PLN/	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA		
				WKŁAD WŁASNY	Fundusze UE	RODZAJ FUNDUSZY
1.	<i>Budowa kompleksu rekreacyjnego w Parku pod Dębami</i>	2018-2020	6 000 000	15%	85%	POIiŚ na lata 2014–2020 Działanie 2.5. Działanie 8.1. Program PL-BY-UA2014-2020 Interreg Polska-Słowacja 2014-2020 Budżet gminy
2.	<i>Utworzenie Centrum Dziedzictwa Kolejowego i Turystycznego</i>	2018-2019	4 200 000	15%	85%	POIiŚ na lata 2014–2020 Działanie 8.1. Program Współpracy Transgranicznej PL-BY-UA Interreg Polska-Słowacja 2014-2020

						Budżet gminy
3.	<i>Przebudowa budynku Szkoły Podstawowej w Krościenku celem zmiany sposobu użytkowania z przeznaczeniem na funkcje mieszkalne</i>	2018-2020	3 100 000	15%	85%	RPO WP 2014-2020 Oś Priorytetowa VI. Spójność przestrzenna i społeczna Działanie 6.2. Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej (mieszkania socjalne- Programy rządowe (np. Mieszkanie Plus) Budżet gminy
4.	<i>Budowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej w mieście Ustrzyki Dolne</i>	2018-2020	323 093,01	15%	85%	Programy Ministerstwa Sportu, Budżet gminy
5.	<i>Budowa i przebudowa infrastruktury sportowej przy Miejskim Stadionie Sportowym</i>	2018-2020	988 739,81	15%	85%	Programy Ministerstwa Sportu Program Współpracy Transgranicznej PL-BY-UA Interreg Polska-Słowacja 2014-2020 Budżet gminy
6.	<i>Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej osiedla PCK. „Rewitalizacja podwórek oraz przestrzeni międzyblokowych na osiedlu mieszkaniowym PCK”</i>	2018-2020	1 277 144,12	15%	85%	Rządowy Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019. RPO WP 2014-2020, Oś priorytetowa 3. Czysta Energia, działanie 3.1. Rozwój OZE Budżet gminy
7.	<i>Budowa infrastruktury technicznej i sportowo-rekreacyjnej na terenie osiedla Fabryczne i Naftowa.</i>	2018-2020	14 716 679,13	15%	85%	RPO WP 2014-2020 Oś I. 1.4. Wsparcie MŚP Rządowy Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019. Program Współpracy Transgranicznej PL-BY-UA Interreg Polska-Słowacja 2014-2020 Budżet gminy

8.	<i>Budowa świetlicy wiejskiej oraz rozbudowa małej infrastruktury turystycznej, związanej z łowiskiem wędkarskim w Gospodarstwie Rolnym- Chów Ryb „LIN” w miejscowości Dźwiniacz Dolny</i>	2018-2019	1 820 000	15%	85%	PROW 2014-2020 Granty LGD Budżet gminy
9.	<i>Utworzenie otwartej sieci wielozadaniowych ogrodów polisensorycznych z elementami ogrodów społecznych poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym - Moczary</i>	2017-2020	100 000	20%	80%	PROW 2014-2020 Granty LGD Granty POWES Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
10.	Modernizacja Domu Pomocy społecznej w Moczarach: <i>Zadanie 1: Modernizacja gospodarki cieplnej i energetycznej w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach</i>	2019-2020	2 116 759,00	20%	80%	RPO WP 2014-2020 Oś priorytetowa VI Dz.6.2.2. Infrastruktura pomocy społecznej NFOŚiGW, WFOŚiGW, Budżet gminy
	<i>Zadanie 2.: Modernizacja komunikacyjna dla osób niepełnosprawnych i rozbudowa stołówki w Domu Pomocy Społecznej w Moczarach</i>	2019-2020	630 000	20%	80%	RPO WP 2014-2020 Oś priorytetowa VI Dz.6.2.2. Infrastruktura pomocy społecznej PFRON, Budżet gminy

Potencjalne źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych:

Najistotniejszym źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych realizowanych w latach 2016-2022 są środki europejskie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020, alternatywnymi źródłami finansowania projektów rewitalizacyjnych będą środki budżetu państwa w ramach krajowych programów oraz środki samorządu terytorialnego.

Poniżej przedstawiono szczegółowy opis potencjalnych źródeł finansowania projektów rewitalizacyjnych przewidzianych do realizacji w ramach **Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne** :

1. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2014-2020, działanie 6.3

Rewitalizacja przestrzeni regionalnej, którego celem jest ograniczenie problemów społecznych na terenach zdegradowanych zidentyfikowanych w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne*. Beneficjentami w/w działania mogą być między innymi: jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, partnerzy społeczni i gospodarczy, instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe, TBS, przedsiębiorstwa komunalne.

W ramach działania 6.3 o dofinansowanie mogą ubiegać się projekty obejmujące:

- budowę, przebudowę, rozbudowę, nadbudowę, remont, w celu przywrócenia i/lub nadania nowych funkcji społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych, sportowych, turystycznych lub rekreacyjnych:

a) budynków użyteczności publicznej, wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia funkcjonalnie związanego z budynkiem, zdegradowanych budynków (w tym poprzemysłowych, powojennych, popegeerowskich, pokolejowych) wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia funkcjonalnie związanego z budynkiem,

b) obszaru przestrzeni publicznej

- roboty restauratorskie i konserwatorskie budynków znajdujących się w rejestrze zabytków, budynków położonych w strefie ochrony konserwatorskiej wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z budynkiem.

W ramach ww. typów projektów wyłącznie, jako element uzupełniający realizację kompleksowego projektu przyczyniającego się do osiągnięcia celów Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne możliwa jest:

a) budowa, przebudowa, rozbudowa infrastruktury drogowej poprawiającej dostępność do rewitalizowanych obiektów i terenów – w wysokości nie przekraczającej 30 % kosztów kwalifikowalnych projektu,

b) budowa, przebudowa, rozbudowa, podstawowej infrastruktury komunalnej tj. przewodów lub urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłowniczych, elektrycznych, gazowych i

teletechnicznych na obszarze objętym projektem, w celu zapewnienia dostępu wszystkich obiektów i terenów rewitalizowanych do podstawowych usług komunalnych,

c) przebudowa części wspólnych budynków mieszkalnych wraz z otoczeniem,

d) przebudowa i zakup systemów poprawy bezpieczeństwa publicznego,

e) realizacja zakupu sprzętu i wyposażenia bezpośrednio związanego z funkcją, jaka będzie pełniona przez budynek/przestrzeń publiczną.

Wspierane inwestycje będą uwzględniały dostosowanie infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Pozyskanie środków z **Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach działania 6.3.** uzależnione jest od złożenia komplementarnych wniosków o dofinansowanie środkami Europejskiego Funduszu Społecznego w tym min.:

Działanie 8.1. działanie Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym - działania wspierające zintegrowane i zindywidualizowane programy realizowane w oparciu o ścieżkę reintegracji, obejmujące usługi aktywnej integracji o charakterze: społecznym, edukacyjnym, zdrowotnym i zawodowym, prowadzonej w szczególności przez, Kluby Integracji Społecznej i Centra Integracji Społecznej

Działanie 8.4. Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej- obejmuje Zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Działanie 8.5. - Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie- Wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej w aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz w dostarczaniu usług użyteczności społecznej w regionie.

Działanie 7.1. Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy - celem jest Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy oraz poprawa szans na zatrudnienie osób odchodzących z rolnictwa.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- Program Dziedzictwo kulturowe: działania wspierające min. ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i zagranicą, popularyzacja kultury ludowej,

- Program Rozwój infrastruktury kultury: działania wspierające infrastrukturę oraz poprawę funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, domów kultury,

Programy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej- w tym między innymi działania zmierzające do powstrzymania procesu utraty różnorodności biologicznej i krajobrazowej, odtworzenie i wzbogacenie zasobów przyrody oraz skuteczne zarządzanie gatunkami i siedliskami, a także do wzmocnienia działań z zakresu edukacji ekologicznej służących ochronie przyrody.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020 - adresowany do podmiotów sektora społecznego, którego głównym celem jest zwiększenie poziomu zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne.

Programy Ministerstwa Sportu i Turystyki wspierające realizację przez jednostki samorządu terytorialnego zadań inwestycyjnych o charakterze sportowym. W ramach Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej dofinansowanie mogą uzyskać między innymi inwestycje szkolnej infrastruktury sportowej, przeznaczonej na potrzeby realizacji zajęć wychowania fizycznego, służącej lokalnym społecznościom do aktywnego spędzania czasu wolnego, jak również – w miarę możliwości - umożliwiającej współzawodnictwo sportowe. W ramach programu modernizacji infrastruktury sportowej można uzyskać wsparcie na przebudowę lub remont istniejących obiektów, w tym obiektów wykorzystywanym przez kluby sportowe.

Ponadto ze środków Ministerstwa Sportu i Turystyki można uzyskać wsparcie na realizację przedsięwzięć z zakresu upowszechniania sportu dzieci i młodzieży, w tym także na szkolenia sportowego i współzawodnictwa osób niepełnosprawnych, wsparcie działalności prowadzonej przez podmioty funkcjonujące w lokalnych środowiskach sportowych – kluby sportowe, które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz miejscem poprawy stanu kondycji fizycznej społeczeństwa.

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020

Program zakłada działania jednocześnie w czterech obszarach obejmujących aktywność społeczną seniorów. Opiera się na następujących priorytetach:

- **Priorytet I. Edukacja osób starszych** – obejmuje działania mające na celu rozwój oferty edukacyjnej skierowanej do seniorów, wykorzystanie potencjału wzajemnego uczenia się, rozwój innowacyjnych form edukacji, w tym nieformalnej i pozaformalnej, promowanie tzw. wolontariatu kompetencji;
- **Priorytet II. Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz- i międzypokoleniową** – zakłada rozwój różnych form aktywności osób starszych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury społecznej (takich jak np. biblioteki publiczne, domy kultury) oraz włączenie do wspólnych działań młodszego pokolenia, co pozwoli na budowanie wzajemnego zrozumienia oraz rozwój umiejętności społecznych;
- **Priorytet III. Partycypacja społeczna osób starszych** – działania na rzecz zwiększenia udziału osób starszych w życiu publicznym, społecznym, gospodarczym, kulturalnym i politycznym, co przyczyni się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Bardzo istotną rolę odgrywają w tym zakresie organizacje reprezentujące interesy i potrzeby osób starszych, które sprzyjają ich zaangażowaniu w życie lokalnych społeczności, jak np. rady seniorów działające przy samorządach.
- **Priorytet IV. Usługi społeczne dla osób starszych** – działania służące rozwojowi różnych form wsparcia poprzez zwiększenie dostępności i podniesienie jakości usług

społecznych dla osób starszych. Kluczowe znaczenie ma tutaj tworzenie lokalnych sieci wsparcia opartych na działaniach wolontariuszy w celu tworzenia środowiska samopomocy.

- Program finansowany jest z budżetu państwa

Program Współpracy Transgranicznej PL-BY-UA

Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina od 15 lat wspiera transgraniczne procesy rozwojowe na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy poprzez współfinansowanie różnorodnych projektów. Wszystkie projekty wspierane przez Program mają charakter niekomercyjny i przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców wschodniej Polski oraz zachodniej Ukrainy i Białorusi.

Program wspiera 4 obszary problemowe, które zostaną wsparte dzięki współfinansowaniu projektów w tym priorytet 3 : BEZPIECZEŃSTWO Priorytet 3.1 Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych.

6.5. Analiza ryzyka wraz ze środkami zaradczymi

Przeprowadzona analiza dla obszarów zdegradowanych stanowi w pewnym sensie analizę ryzyka w kontekście przyjętego w Lokalnym Programie Rewitalizacji (na poziomie celów rewitalizacji) zakresu niezbędnych interwencji samorządu Gminy Ustrzyki Dolne. Wskazano tam czynniki, które występują (lub mogą potencjalnie wystąpić) niezależnie od aktywności samorządu lokalnego, lecz stanowią jednocześnie konkretne uwarunkowania, w obrębie, których samorząd będzie realizował swoje założenia rewitalizacji. Jako, że Program realizowany na przestrzeni 7 lat, w tym czasie zmianie ulegały będą lokalne i zewnętrzne uwarunkowania, przewidziano ścieżki postępowania na wypadek wystąpienia potencjalnych trudności dla realizacji LPR.

Na poziomie indywidualnych projektów do najpoważniejszego ryzyka należy:

- nieosiągnięcie w ramach realizacji projektu zakładanych produktów – do barier, które składają się na to ryzyko można zaliczyć np. niezrealizowanie robót w przewidzianym zakresie ze względu na problemy techniczne, prawne czy społeczne. Z tego powodu prowadzony będzie monitoring wskaźników osiągniętych w wyniku realizacji projektów. w razie konieczności ich aktualizacji, Rada Miejska w Ustrzykach Dolnych będzie władna do podejmowania uchwał w sprawie zmian w Programie, tak aby LPR mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. Każdorazowo wybierany będzie taki wykonawca, który swoim doświadczeniem i potencjałem technicznym gwarantować będzie terminową i zgodną z zakresem rzeczowym implementację zaplanowanych działań;
- nieosiągnięcie w ramach realizacji projektu zakładanych rezultatów – w razie zidentyfikowania takiego problemu we wdrażaniu LPR dla pojedynczego projektu, po jego merytorycznym uzasadnieniu, Rada Miejska będzie mogła podjąć stosowną uchwałę w sprawie zmian w Programie dla konkretnego projektu.
- niezyskanie środków finansowych na realizację projektów – dla każdego projektu wskazano jego potencjalne źródła finansowania, co minimalizuje ryzyko niezyskania dofinansowania zewnętrznego. Głównym założeniem dla realizacji danego projektu jest uzyskanie

współfinansowania (m.in. ze środków UE, budżetu Państwa). Brak dofinansowania może wpłynąć na przesunięcie w czasie kolejnych etapów projektów do momentu zapewnienia wystarczających środków przez interesariuszy Programu Rewitalizacji. Zostaną podjęte wszelkie środki, aby dokumentacja aplikacyjna została przygotowana rzetelnie, a w trakcie realizacji projektu nie wystąpiły nieprawidłowości, które mogłyby skutkować cofnięciem całości lub części przyznanych środków. Każdorazowo zostanie przeprowadzona staranna ocena wystąpienia pomocy publicznej w projekcie;

- w przypadku niepowodzenia w realizacji pojedynczych projektów, w tym takich, które stanowią fundament dla kolejnych działań, Burmistrz powoła odpowiedni zespół zadaniowy, złożony z pracowników merytorycznych właściwych wydziałów UM i jednostek organizacyjnych, a w miarę potrzeb również ekspertów zewnętrznych. Zespół ten wspólnie znajdzie najbardziej optymalne rozwiązanie problemu, np. wdrożenie alternatywnego projektu, zaspokajającego daną potrzebę społeczności lokalnej.

Na poziomie realizacji LPR jako całości można wyróżnić następujące potencjalne sytuacje Problemowe:

- zmiana polityczna we władzach gmin – mogłaby ona skutkować odmienną wizją rewitalizacji. Wybrane do realizacji projekty nie zostały jednak wytypowane w oparciu o sympatie polityczne, a o niezależne badania ekspertów zewnętrznych i opinie mieszkańców. LPR może podlegać aktualizacji, polegającej na opracowaniu i wpisaniu nowych projektów do katalogu zadań, jednakże czynniki polityczne nie będą miały wpływu na wybór projektów. Będzie on każdorazowo opiniowany przez Radę Miejską po szczegółowym przeanalizowaniu ich zasadności przez specjalistów z Zespołu ds. Rewitalizacji.
- nie osiągnięcie porozumienia z interesariuszami LPR na etapie wdrażania Programu – brak akceptacji ze strony zainteresowanych podmiotów mógłby przekreślić zasadność Programu, jednakże dla jego akceptacji społecznej odbyły się otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami i badania ankietowe, a w Programie uwzględniono zgłoszone postulaty i propozycje wysuniętych przez nich konkretnych zadań. Zagwarantowano również możliwość zgłaszania uwag już w trakcie realizacji Programu, które będą przedyskutowane wraz z osobami je zgłaszającymi w celu uzyskania porozumienia;
- ryzyko opóźnień w związku z procedurami administracyjnymi – harmonogram realizacji poszczególnych zadań i projektów w ramach LPR przewiduje możliwe wystąpienie opóźnień, dlatego wskazane w nim terminy zostały określone z marginesem czasu potrzebnym do przeprowadzenia odpowiednich procedur urzędowych.

7. SYSTEM ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU

7.1. Struktura zarządzania Programem

System zarządzania Programem Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 na poziomie decyzyjnym i wdrożeniowym został przedstawiony w tabeli poniżej.

Tabela 54. Kompetencje Rady Miejskiej w Ustrzykach Dolnych, Burmistrza Ustrzyk Dolnych i Zespołu ds. Rewitalizacji w systemie zarządzania realizacją Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne

Podmiot	Zakres zadań
Poziom decyzyjny	
Rada Miejska w Ustrzykach Dolnych	<ul style="list-style-type: none"> • uchwała Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023, • przyjmuje zmiany (aktualizacje) Lokalnego Programu Rewitalizacji odpowiednią uchwałą, • podejmuje inne uchwały bezpośrednio i/lub pośrednio wpływające na sprawność realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.
Burmistrz Ustrzyk Dolnych	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzi ogólną koordynację nad opracowywaniem Programu Rewitalizacji, • przedstawia Radzie Miejskiej informację z realizacji Programu Rewitalizacji (coroczne sprawozdania przygotowane przez Zespół ds. Rewitalizacji), • powołuje Zespół ds. Rewitalizacji, • podejmuje decyzje (merytoryczne i organizacyjne) bezpośrednio i/lub pośrednio wpływające na sprawność realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.
Zespół ds. Rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> • organem wspierającym Burmistrza Ustrzyk Dolnych odpowiedzialny za wdrażanie i realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji
Poziom wdrożeniowy	
Rada Miejska w Ustrzykach Dolnych	<ul style="list-style-type: none"> • uchwała aktualizację Lokalnego Programu Rewitalizacji w zależności od potrzeb
Burmistrz Ustrzyk Dolnych	<ul style="list-style-type: none"> • podejmuje decyzje o potrzebie aktualizacji Programu Rewitalizacji na podstawie oceny realizacji Programu, sporządzonej przez Zespół ds. Rewitalizacji, • występuje z wnioskiem do Rady Miejskiej o zmianę/aktualizację Programu, • prowadzi ogólną koordynację nad wdrażaniem projektów ujętych w Programie Rewitalizacji, • nadzoruje prace Zespołu ds. Rewitalizacji, • przyjmuje sprawozdanie z realizacji Programu Rewitalizacji.
Zespół ds. Rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> • koordynuje prace referatów merytorycznych i gminnych jednostek organizacyjnych w zakresie aktualizacji i realizacji PR, • koordynuje prace w zakresie przygotowania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w tym w szczególności wdrożenie i koordynacja

procedury przygotowywania projektów rewitalizacji, opiniowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych pod względem zgodności z celami zawartymi w Programie Rewitalizacji oraz koordynacja ich wdrażania,

- inicjuje i organizuje przedsięwzięcia informacyjne i promocyjne, dotyczące planowanych projektów rewitalizacyjnych,
- monitoruje proces rewitalizacji, w tym zbiera niezbędne dane oraz sporządza sprawozdania z realizacji poszczególnych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- zbiera propozycje nowych projektów rewitalizacyjnych.
- monitoruje możliwości pozyskania dofinansowania na realizację zadań uwzględnionych w Programie Rewitalizacji.
- tworzy warunki do współpracy i koordynacji projektów rewitalizacyjnych i poszukuje nowych partnerów do realizacji istotnych projektów.

Zespół ds. Rewitalizacji zostanie powołany Zarządzeniem Burmistrza Ustrzyk Dolnych, który odpowiadać będzie za zarządzanie procesem rewitalizacji, w ramach struktury zarządzania Programem Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 (powyższa tabela). Zespół powołany jest w celu współpracy we wdrażaniu Programu Rewitalizacji.

Zgodnie z Regulamin Zespołu ds. Rewitalizacji, stanowiącym załącznik nr 1 do Zarządzenia Burmistrza Ustrzyk Dolnych pracami Zespołu kieruje Przewodniczący Zespołu, który jednocześnie zwołuje jego posiedzenia. Informacja na temat terminu i miejsca planowanego posiedzenia Zespołu powinna być przekazana nie później niż 3 dni robocze przed zaplanowanym terminem posiedzenia w formie ustalonej przez Zespół (pisemnie, za pośrednictwem poczty elektronicznej lub ustnie). Przewodniczący Zespołu dokonuje podziału zadań i określa terminy ich realizacji. Do obowiązków Sekretarza Zespołu należeć będzie w szczególności sporządzanie protokołów z posiedzeń Zespołu oraz wykonywanie innych czynności powierzonych przez Przewodniczącego Zespołu. Członkowie Zespołu uczestniczą w procesie rewitalizacji, szczególnie w zakresie:

- czynnego udziału w posiedzeniach, identyfikowaniu problemów i wskazywaniu możliwości eliminacji przeszkód w realizacji zadań, opiniowaniu propozycji działań oraz inicjowaniu i zgłaszaniu projektów,
- gromadzenia danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach PR oraz przygotowania raportów na temat wdrożenia PR,
- współpracy z interesariuszami zgłaszającymi swoje zainteresowanie udziałem w procesie rewitalizacji.

W posiedzeniach Zespołu mogą uczestniczyć osoby spoza jego grona, których udział może mieć istotne znaczenie przy realizacji zadań określonych w strukturze zarządzania, zaproszone przez Przewodniczącego Zespołu lub Członków, w charakterze doradców lub ekspertów. Spotkania Zespołu odbywać się będą w miarę potrzeb z inicjatywy Przewodniczącego lub Członków Zespołu.

7.2. Koszty zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji Programu Rewitalizacji

Zgodnie z przyjętą strukturą zarządzania Programem Rewitalizacji w jej skład wchodzi Burmistrz Ustrzyk Dolnych, Rada Miejska w Ustrzykach Dolnych oraz Zespół ds. Rewitalizacji. Struktura zarządzania Programem jest osadzona w strukturze organizacyjnej Gminy Ustrzyki Dolne. Tym samym wszelkie prace będą wykonywane w ramach kompetencji Zespołu ds. Rewitalizacji, Burmistrza Ustrzyk Dolnych oraz Rady Miejskiej w Ustrzykach Dolnych. Tym samym zadania niezbędne do wdrażania dokumentu wykonywane będą w ramach obowiązków poszczególnych struktur organizacyjnych Gminy Ustrzyki Dolne, dlatego nie określono dodatkowych kosztów ich realizacji. W ramach swoich kompetencji każda z komórek Urzędu i/lub jednostek organizacyjnych Gminy będzie wdrażała te działania, dostosowując w sposób elastyczny swoje zasoby osobowe do określonych aktualnie potrzeb. W zakresie zarządzania środkami finansowymi niezbędnymi do wdrożenia projektów rewitalizacyjnych włączony zostanie Skarbnik Gminy Ustrzyki Dolne.

Harmonogram realizacji Programu został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 55. Ramowy harmonogram realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji

Lp.	Termin realizacji	Zadanie
1.	Czerwiec 2018 r.	Podjęcie uchwały przez Radę Miejską w Ustrzykach Dolnych w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023
2.	grudzień 2018 r.	Powołanie Zespołu ds. Rewitalizacji
3.	Lipiec – grudzień 2018 r.	Realizacja poszczególnych projektów rewitalizacyjnych
4.	styczeń 2019 r.	Opracowanie sprawozdania z realizacji poszczególnych projektów rewitalizacyjnych za rok 2018
5.	styczeń – grudzień 2019 r.	Realizacja poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych
6.	styczeń 2020 r.	Opracowanie sprawozdania z realizacji poszczególnych projektów rewitalizacyjnych za rok 2019
7.	styczeń – grudzień 2020 r.	Realizacja poszczególnych projektów rewitalizacyjnych
8.	IV kwartał 2020 r.	Przystąpienie do oceny realizacji Programu
9.	I kwartał 2021 r.	Przystąpienie do aktualizacji Programu na wniosek Burmistrza Ustrzyk Dolnych*
10.	III kwartał 2021 r.	Podjęcie uchwały przez Radę Miejską w Ustrzykach dolnych w sprawie aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023
11.	IV kwartał 2023 r.	Przystąpienie do opracowania sprawozdania końcowego z realizacji Programu

Objaśnienia: * Decyzja o przystąpieniu do aktualizacji Programu zostanie podjęta przez Burmistrza w oparciu o sporządzoną ocenę sporządzoną przez Zespół ds. Rewitalizacji Źródło: opracowanie własne

8. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Aby proces rewitalizacji był odpowiednio przeprowadzany niezbędne jest stosowanie systemu monitorowania etapów jego realizacji. Nadzór polegać będzie na gromadzeniu i analizowaniu informacji o realizacji przyjętych projektów. Analiza zarówno danych ilościowych, jak i jakościowych pozwoli, w przypadku wystąpienia takiej konieczności, na wczesne wykrycie niezgodności, a także pozwoli na zapobiegnięcie możliwych do rozpoznania komplikacji.

Program Rewitalizacji obowiązywać będzie do 2023 r. Zgodnie z zaplanowanym ramowym harmonogramem realizacji Programu, IV kwartale 2023 r. Gmina przystąpi do opracowania sprawozdania końcowego z realizacji Programu.

W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Programu Rewitalizacji, a szczególności:

- Rada Miejska w Ustrzykach Dolnych,
- Burmistrza Ustrzyk Dolnych,
- Zespół ds. Rewitalizacji,
- interesariusze rewitalizacji.

Szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w niniejszym dokumencie, projektów.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników będzie Zespół ds. Rewitalizacji, a w odniesieniu do osiągnięcia celów operacyjnych rewitalizacji Rada Miejska w Ustrzykach Dolnych i Burmistrza Ustrzyk Dolnych. Rola Zespołu ds. Rewitalizacji obejmować będzie jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość. Zespół wspierać będą wyznaczeniu Burmistrza Ustrzyk Dolnych pracownicy Urzędu Miejskiego w Ustrzykach dolnych.

Wdrażanie Programu Rewitalizacji przeprowadzane będzie w oparciu o monitoring stopnia realizacji celów rewitalizacji oraz zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych.

Stosowanie systemu monitorowania etapów realizacji procesu rewitalizacji jest niezbędne, aby został on odpowiednio przeprowadzany. Analiza zarówno danych ilościowych, jak i jakościowych pozwoli w przypadku wystąpienia konieczności aktualizacji Programu, na wczesne wykrycie niezgodności, a także na zapobiegnięcie możliwych do rozpoznania komplikacji poprzez wprowadzenie koniecznych modyfikacji w reakcji na zmiany.

Monitoring polegać będzie na systematycznym gromadzeniu i analizowaniu danych ilościowych na temat wdrażanych projektów oraz założonych celów rewitalizacji.

Monitorowanie obejmować będzie dwa aspekty wdrażania Programu:

- rzeczowy: polegać będzie na bieżącej inspekcji wykonywanych w danym momencie inwestycji, gromadzeniu danych dotyczących postępów w ich realizacji na bieżąco w miarę postępu prac, a

także zapewnieniu zgodności z założeniami i harmonogramem Programu Rewitalizacji umożliwiając ocenę postępu i efektywności jego głównych założeń; pomiary wykonywane będą co roku na podstawie zmian wskaźników produktu i rezultatu przyporządkowanych do konkretnych projektów rewitalizacyjnych oraz wskaźników oddziaływania (wykorzystanych w diagnozie obszaru zdegradowanego) w odniesieniu do celów rewitalizacji – punktem odniesienia będą dane bazowe dostępne na etapie opracowywania dokumentu,

- finansowy: polegać będzie na kontroli finansowania projektów: szacunkowych kosztów oraz stopnia wykorzystania źródeł finansowych, a także trwałości planowanych rezultatów; prowadzony będzie na podstawie okresowych sprawozdań (co 2 lata), które zawierać będą m.in. wysokość wkładu własnego i pozyskanych środków zewnętrznych, poniesione wydatki od początku realizacji projektu oraz w okresie objętym sprawozdaniem oraz informacje o stanie zaawansowania wykonania przyjętego harmonogramu.

Monitoring Programu Rewitalizacji będzie realizowany w oparciu o następujące zasady:

- monitoring realizowany będzie w cyklu rocznym,
- monitoring prowadzony będzie w oparciu o przyjęte wskaźniki rewitalizacji:

Tabela 56. Wskaźniki monitoringu realizacji przyjętych celów rewitalizacji

CEL STRATEGICZNY	TYP WSKAŹNIKA	WARTOŚĆ BAZOWA	WARTOŚĆ DOCELOWA
Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	13,2	Spadek o 10%
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania	15,95%	Spadek o 10%
Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	4,57	Wzrost o 10%

Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru	Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	1,42	Spadek o 10%
	Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	-0,68	Poziom dodatni

- źródłem weryfikacji wskaźników będą dane ze statystyki publicznej (BDL GUS) oraz dane Urzędu Miejskiego w Ustrzykach Dolnych, jednostek podległych i instytucji publicznych,
- monitorowane wskaźniki mogą ulegać modyfikacji, ale wyłącznie w uzasadnionych przypadkach,
- punktem odniesienia, w procesie weryfikacji wskaźników będą dane wykorzystane podczas delimitacji – wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji
- w procesie monitoringu, w sytuacji braku postępów, które świadczyłyby o wdrażaniu Programu Rewitalizacji, identyfikowane będą bariery implementacji,
- wyniki monitoringu będą przedstawiane w formie sprawozdań rocznych z realizacji Programu Rewitalizacji, sporządzanych pod koniec roku,
- proces monitoringu prowadzony będzie z uwzględnieniem form szerokiej partycypacji społecznej,
- wprowadzanie zmian/aktualizacji do Programu Rewitalizacji poprzedzone będzie konsultacjami z interesariuszami rewitalizacji i zatwierdzone przez Radę Gminy.
- wszyscy interesariusze będą mieć zagwarantowany równy udział we wdrażaniu Programu Rewitalizacji.

Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać następujące dane:

- informacje ogólne,
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu:
  - na poziomie Programu: informacje dotyczące zgłoszonych do realizacji projektów, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - na poziomie projektu: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji, stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników,

- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków,
- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym – dla sprawozdań okresowych lub rocznych,
- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji,
- informacje na temat sprawności systemu realizacji,
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Założyć należy, iż sprawozdanie może nie zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągnięcia wartości wskaźników monitorujących rezultatu, a jedynie wskaźniki produktu.

Tabela 57. Przykładowy wzór zawartości rocznego raportu z monitoringu

Roczny raport z monitoringu realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023	
Okres sprawozdawczy	
Wstęp	<i>Ogólne informacje nt Programu (np. podstawa prawna, przyjęte cele rewitalizacji)</i>
Lista i skrócona charakterystyka projektów wraz z stopniem ich realizacji*	<i>Przedsięwzięcia wpisane do LPR, opis na jakim etapie jest dany projekt oraz planowane zadania (np. czy projekt uzyskał dofinansowanie, planowany czas zgłoszenia projektu w konkursie,</i>
Stopień realizacji zakładanych celów	<i>Postępy w zakresie osiągnięcia podanych wskaźników (np. spadek bezrobocia)</i>
Diagnoza i sposoby rozwiązania napotkanych problemów	<i>Identyfikacja problemów (np. odrzucenie wniosku w trybie konkursowym i realizacja zadania z budżetu Gminy)</i>
Plan realizacji programu w kolejnym okresie sprawozdawczym	<i>Np. dalsze aplikowanie o środki zewnętrzne</i>
Propozycje i nabory nowych projektów	<i>Np. czy istniała potrzeba i realizowane były nabory na wnioski przedsięwzięć rewitalizacyjnych</i>
Propozycje dotyczące aktualizacji Programu	<i>Np. Czy i dlaczego istnieje zasadność aktualizacji LPR</i>
Wniesione uwagi	<i>Opis wniesionych uwag oraz odniesienie się do nich</i>

Dodatkowo Program Rewitalizacji podlegał będzie aktualizacji i ocenie stopnia realizacji, dokonanej przez Burmistrza Ustrzyk Dolnych, co najmniej raz na 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w Lokalny Programie Rewitalizacji.

Za ocenę stopnia realizacji Programu Rewitalizacji odpowiadać będzie Zespół ds. Rewitalizacji zgodnie z przyjętym rozdziałem System zarządzania realizacją Programu.

Tym samym ocena Programu Rewitalizacji zaplanowana została w IV kwartał 2020 r. Ocena sporządzona przez Zespół ds. Rewitalizacji podlegała będzie zaopiniowaniu przez Radę Miejską w Ustrzykach Dolnych oraz ogłoszeniu na stronie podmiotowej Gminy Ustrzyki Dolne oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

W przypadku stwierdzenia, że Program Rewitalizacji wymaga aktualizacji Burmistrza Ustrzyk Dolnych wystąpi do Rady Miejskiej w Ustrzykach Dolnych z wnioskiem o jego zmianę. Do wniosku dołączając ocenę wykonaną przez Zespół ds. Rewitalizacji.

Aktualizacja Programu Rewitalizacji nastąpi w trybie, w jakim był on uchwalany (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, 1579, 1948, z 2017 r. poz. 730, 935).

W 2023 r. zostanie opracowane sprawozdanie końcowe z realizacji całego Programu. Celem tej oceny ex-post będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Programu, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy.

Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju Gminy, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu.

Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać będzie Zespół ds. Rewitalizacji oraz Rada Miejska w Ustrzykach Dolnych, jako organ przyjmujący wyniki oceny.

Ocena końcowa powinna zostać zakończona nie później niż 2 lata po zakończeniu okresu programowania. Ocena ta (raport) z realizacji Programu powinien zostać upubliczniony i opublikowany na stronie internetowej Gminy Ustrzyki Dolne oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Wprowadzenie systemu monitoringu i powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować problem dezaktualizacji założeń Programu Rewitalizacji. Ewaluacja ma na celu identyfikację oraz poprawę jakości, skuteczności i spójności Programu Rewitalizacji. Jej zadaniem jest zweryfikowanie, czy w wyniku podejmowanych działań osiągnięto oczekiwane rezultaty, które mają wpłynąć na osiągnięcie celów postawionych w Programie.

9. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW I INNYCH INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI – PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Wytyczne w zakresie rewitalizacji wskazują na potrzebę uwzględniania partycypacji społecznej na czterech etapach: diagnozowania, programowania, wdrażania oraz monitorowania. W niniejszym opracowaniu uwzględniono partycypację społeczną na wszystkich wymaganych etapach rewitalizacji. W programach rewitalizacji należy wykazać, że w jego przygotowaniu zaangażowano społeczność lokalną i umożliwiono szeroką partycypację społeczną. Jest to wynikiem podmiotowej roli oraz nastawienia procesu rewitalizacji na społeczeństwo przy jednoczesnej spójności działań w sferze gospodarczej, przestrzennej, technicznej i środowiskowej. Co z kolei powinno zapewnić efektywne prowadzenie procesu rewitalizacji, a także silne i trwałe partnerstwo pomiędzy uprawnionymi podmiotami zaangażowanymi w tym procesie. W szczególności dotyczy to wdrażania i oceny Programu Rewitalizacji co umożliwi podejmowanie skoordynowanych i komplementarnych działań. Obowiązek partycypacji społecznej pozwala dodatkowo na zwiększanie świadomości społecznej i jego roli w funkcjonowaniu jednostek samorządu terytorialnego oraz pozwala zaplanować działania w sposób odpowiadający realnym potrzebom mieszkańców.

Na etapie diagnozowania prowadzone były prace analityczne oraz konsultacje z mieszkańcami Gminy (interesariuszami rewitalizacji). Udział mieszkańców, dotyczył w pierwszej kolejności problematyki związanej z właściwym wytyczeniem obszaru zdegradowanego oraz rewitalizacji i obejmował następujące formy:

- spotkania informacyjne z mieszkańcami poświęcone tematyce rewitalizacji, dyskusji na temat problemów występujących w gminie oraz debacie na temat obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji,
- zbieranie uwag ustnych podczas spotkania,
- zbieranie uwag i propozycji przedsięwzięć inwestycyjnych lub społecznych drogą korespondencyjną i drogą elektroniczną,
- badanie ankietowe mieszkańców, dotyczące wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji oraz identyfikacji problemów w poszczególnych sferach w gminie.

Poniżej zostały opisane przeprowadzone formy konsultacji społecznych i partycypacji społecznej dla Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023.

W ramach konsultacji zorganizowane zostały dwa otwarte spotkania. Informacja o spotkaniach pojawiła się na stronie internetowej Urzędu Gminy pod adresem www.ustrzyki-dolne.pl, na plakatach informacyjnych oraz poprzez imienne zaproszenia do członków rady Gminy i sołtysów, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i zarządów spółdzielni mieszkaniowych. Pierwsze spotkanie otwarte odbyło się dnia 27.07.2017 r. o godz. 17:00 w Sali Konferencyjnej Urzędu Miejskiego w Ustrzykach Dolnych, na którym obecnych było 16 osób. Osoby te reprezentowały wszystkie grupy interesariuszy

rewitalizacji. Spotkanie dzieliło się na dwie części. Pierwsza część posiadała charakter informacyjny, gdzie zostały omówione podstawowe pojęcia oraz cechy rewitalizacji, druga natomiast była częścią warsztatową, gdzie poruszono takie kwestie jak propozycje i metodologię wyznaczania obszarów zdegradowanych oraz obszarów rewitalizacji, a także przedstawiona została instrukcja wypełniania fiszek projektowych oraz cech rekomendowanych projektów. Dodatkowo podczas spotkania została przeprowadzona analiza SWOT, co umożliwiło wskazanie mocnych oraz słabych stron, a także szans i zagrożeń całej Gminy Ustrzyki Dolne, czego efektem była dyskusja nt możliwych kierunków rozwoju oraz działań, które mogą przyczynić się do rozwoju Gminy i tym samym poprawy warunków życia mieszkańców. Zakończeniem spotkania była dyskusja oraz precyzowanie zagadnień związanych ze sposobem i możliwością składania projektów rewitalizacyjnych.

Podsumowując spotkanie pozwoliło nakreślić cele rewitalizacji oraz zainteresować podmioty inne niż władze Gminy do zaangażowania się w działania rewitalizacyjne. Obecni pozyskali również praktyczne informacje związane z możliwością uczestnictwa i realizacji w rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne. Efektem tych działań jest partnerstwo stowarzyszeń, podmiotów prywatnych oraz spółdzielni mieszkaniowych w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych wpisujących się w logikę i potrzebę interwencji.

Źródło: fotografia własna

Wykres 28. Uczestnicy otwartego spotkania konsultacji społecznych.

Drugie otwarte spotkanie odbyło się dnia 21.08.2017 o godz. 17:00 w Sali Konferencyjnej w Urzędzie Miejskim w Ustrzykach Dolnych, na spotkaniu obecnych było 13 osób, w tym z-ca burmistrza Ustrzyk Dolnych. Spośród obecnych największą grupę stanowili mieszkańcy nie pełniących funkcji w samorządzie gminnym. Spotkanie posiadało charakter podsumowania prac nad *Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023*. Podczas spotkania, nikt z obecnych nie zgłosił uwag oraz propozycji zmian do istniejących ustaleń dotyczących zapisów Programu w tym planowanych na ówczesną chwilę przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Podczas spotkania wywiązała się dyskusja związana z możliwością oraz procedurami pozyskiwania funduszy zewnętrznych oraz prawidłowego wypełniania fiszek projektowych oraz wniosków dla przedsięwzięć, które były na etapie projektowania.

Podsumowując podczas spotkania obecni mogli pozyskać szerszy obraz zagadnień związanych z rewitalizacją oraz Programem dla Gminy Ustrzyki Dolne. Spotkanie pozwoliło również na

uzupełnienie wiedzy nt związany z prawidłową formą i treścią fiszek projektowych. Obecne osoby nie zgłosiły żadnych uwag, sugestii czy propozycji zmian co do postanowień zawartych w Programie.

Źródło: opracowanie własne

Wykres 29. Plakat informacyjny konsultacji społecznych.

Treść ankiet została sporządzona przez pracowników Urzędu Gminy, w celu lepszej diagnozy obszarów rewitalizacji, określeniu problemów i potrzeb mieszkańców. Ankiety dostępne były w formie papierowej w Urzędzie Gminy, rozdysponowane zostały podczas spotkań oraz zamieszczone zostały formie elektronicznej na stronie internetowej Urzędu Gminy pod adresem www.ustrzyki-dolne.pl. Wynikiem rozdysponowania ankiet było wpłynięcie 168 sztuk.

Wyniki badań ankietowych

Opinia ankietowanych na temat elementów związanych z jakością życia na obszarach wskazanych rewitalizacji

W opinii respondentów estetyka otoczenia obszarów wskazanych do rewitalizacji jest niska (49%), znacząca część obiera ją jako przeciętną - 48%, a zaledwie 3% ocenia jako wysoką. Wskazuje to na problem związany z zaburzeniem ładu przestrzennego i postępującą degradacją tych obszarów. Według przebadanych osób aktywność kulturalno-rekreacyjna i sportowa w Gminie kształtuje się na niskim oraz średnim poziomie rozwoju, niespełna 1% ankietowanych oceniła ją jako wysoką.

Zdecydowana większość ankietowanych nie czuje się wystraszająco bezpiecznie przebywając na obszarach wskazanych do rewitalizacji. Jedynie 7% z ankietowanych nie odczuwa żadnego zagrożenia, a 36% stan bezpieczeństwa ocenia jako przeciętny. Poziom samoorganizacji społecznej oraz współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi według połowy ankietowanych jest niska, druga połowa wskazała na jej średnią jakość. Tylko 4% z przebadanych osób uważa, że działania społeczne oraz współpraca na płaszczyźnie mieszkańcy – władza publiczna jest bardzo dobra.

Elementy	niska	średnia	wysoka
	[%]		
Estetyka otoczenia	49,28	48,31	2,42
Aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych	50,74	48,28	0,99
Poczucie bezpieczeństwa	56,86	36,27	6,86
Samoorganizacja społeczna i współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi	49,75	45,73	4,52

Kolejne pytanie brzmiało „**Jakie problemy Pana(i) zdaniem występują na wybranym przez Pana(ią) obszarze?**”.

Najwięcej odpowiedzi dotyczących wysokiego zagrożenia problemem pojawiło się w przypadku niskiej aktywności społecznej osób starszych – odpowiedź ta została wskazana w ponad 70% ankiet. Istnieje również wysokie zagrożenie problemem odpływu ludzi młodych i dobrze wykształconych. Ponad 68% uznało ten problem za wysokie zagrożenie. Wysokie zagrożenie problemem mieszkańcy dostrzegli również w słabej integracji lokalnej społeczności. Odpowiedź tę wskazało prawie 65% ankietowanych. Mieszkańcy dostrzegli również problem w postaci słabego rozwoju handlu. Odpowiedź, że problem ten stanowi wysokie zagrożenie wskazało prawie 62% ankietowanych. Wysokie zagrożenie problemem bezrobocia zostało wskazane przez prawie 60% respondentów.

Problemy na obszarach rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne

Wskaźnik	Brak problemu	Niskie zagrożenie problemem	Średnie zagrożenie problemem	Wysokie zagrożenie problemem
	[%]			
Przestępczość	12,37	29,38	45,36	12,89
Przestępczość młodocianych	10,82	32,47	42,27	14,43
Bezrobocie	0,52	19,59	20,10	59,79
Odpływ ludzi młodych i dobrze wykształconych	1,03	14,87	15,38	68,72
Ubóstwo	7,18	21,03	21,54	50,26
Alkoholizm	4,64	26,80	25,26	43,30
Przemoc w rodzinie	8,81	46,63	8,29	36,27
Narkomania	21,35	35,42	39,06	4,17
Brak dostępu do nowoczesnej technologii	16,49	30,41	45,88	7,22
Zła gospodarka odpadami i ściekami	4,64	19,59	69,07	6,70
Zły stan dróg	1,03	18,04	44,33	36,60

Połączenia komunikacyjne, ilość dróg	2,60	8,33	60,42	28,65
Zły stan budynków kubaturowych	4,69	18,23	23,44	53,65
Niewystarczające zasoby mieszkaniowe	7,85	15,71	30,37	46,07
Niska aktywność społeczna osób starszych	3,09	7,22	19,07	70,62
Słaba integracja lokalnej społeczności	3,63	10,36	21,24	64,77
Brak lub niska jakość terenów inwestycyjnych	0,52	30,37	17,28	51,83
Brak wsparcia dla młodych i średnich przedsiębiorstw	0,00	10,99	34,03	54,97
Słaby rozwój handlu	4,15	18,65	15,54	61,66
Niewykorzystany potencjał turystyczny	4,06	8,12	32,99	54,82
Stan zabytków	11,58	14,21	21,05	53,16
Zanieczyszczenie środowiska	17,77	21,83	49,75	10,66

Kolejne pytanie brzmiało „*Proszę ocenić poziom działania wymienionych podmiotów w wybranym obszarze*”.

Ankietowani wyrazili swoją opinię na temat działalności wyszczególnionych podmiotów na obszarach wskazanych rewitalizacji. Najgorzej ocenione zostały działania związane z ofertą kulturalną oraz ofertą inwestycyjną, w obu przypadkach ponad 80% respondentów uznało ich stan za zły. Z punktu widzenia osób biorących udział w ankiecie na poziomie bardzo dobrym najlepiej baza noclegowa (uznało tak 18,32% osób).

Wśród problematycznych zagadnień ankietowani wyróżnili słabą kondycję bazy sportowej, wypoczynkowej i rekreacyjnej (69% osób wskazało na jej zły stan) Wykazali również niezadowolenie z sytuacji dotyczącej rozwoju usług bankowych, znacząca większość ankietowanych uważa je za słabo rozwinięte – 64%. Do elementów, które respondenci uznali za dobrze działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji, w głównej mierze należą - działalność usług telefonicznych i Internetu, wskazało tak 77% ankietowanych, baza gastronomiczna – 63% oraz służba zdrowia – 66% zaznaczonych odpowiedzi.

Opinia ankietowanych na temat działania podmiotów na obszarach wskazanych rewitalizacji

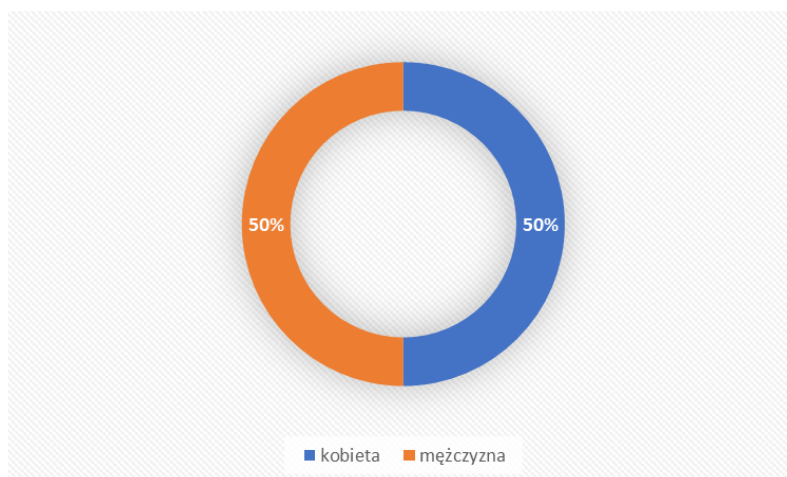
Podmioty	Bardzo dobra	Dobra	Zła
	[%]		
Stan dróg, chodników i parkingów	1,01	48,48	50,51
Komunikacja - Transport publiczny	0,63	50,00	49,37
Usługi telefoniczne/ Internet	9,28	77,32	13,40
Handel/usługi	1,04	59,38	39,58
Usługi bankowe	13,89	21,67	64,44
Baza noclegowa	18,32	35,08	46,60
Baza gastronomiczna	2,22	63,89	26,67
Oferta kulturalna	1,08	18,28	80,65
Oferta turystyczna	3,09	43,30	53,61

Baza sportowa, wypoczynkowa i rekreacyjna	2,04	28,57	69,39
Służba zdrowia	1,68	65,92	32,40
Oferta inwestycyjna - przewidywane inwestycje	2,78	13,89	83,33

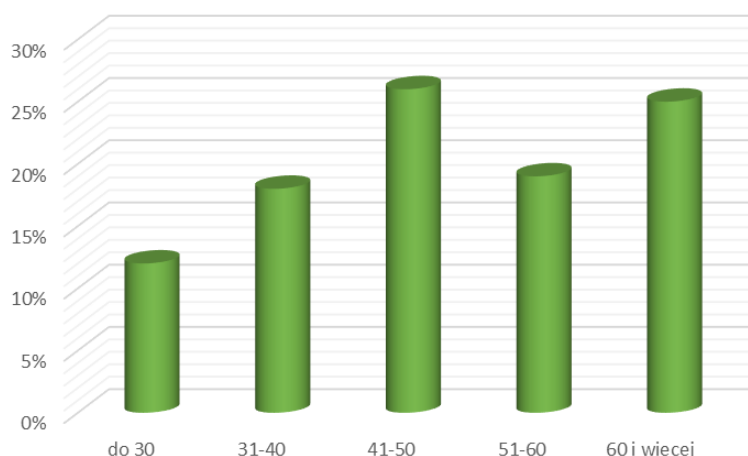
Ankietowani przyznali, że Gmina Ustrzyki Dolne wymaga poprawy w zakresie działań społecznych, gospodarczych, środowiskowych, które zostaną osiągnięte w ramach procesu rewitalizacji .

Na pytanie „**Czy uważa Pan(i) że problem rewitalizacji jest ważny dla Pana(i) Gminy?**”, aż 97% respondentów odpowiedziało, że tak, zaledwie 3% stwierdziło, że nie ma zdania w tej sferze.

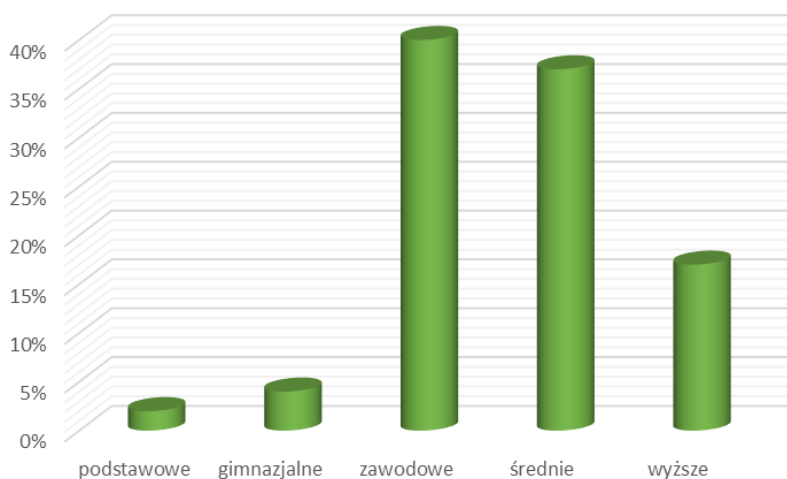
W badaniu ankietowym wzięło udział 168 osób, 50% - kobiety, 50% - mężczyźni.

Najliczniejszą grupą wiekową biorącą udział w badaniach były osoby w wieku 41-50 – 26%, natomiast najmniejszą grupę stanowiły osoby do 30 roku życia – 12%. Wysoki udział wśród ankietowanych zajęła grupa osób powyżej 60 roku życia - stanowili oni 25% ogółu ankietowanych.

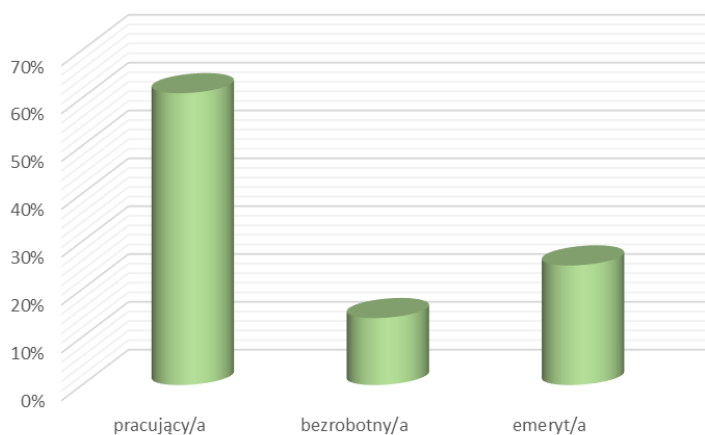

Struktura wykształcenia osób, które udzieliły odpowiedzi w ankiecie charakteryzuje się następująco: osoby z wykształceniem zawodowym - 40%, średnim - 37%, z wyższym -17%. Najmniej liczną grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym oraz gimnazjalnym. Stanowią oni mniej niż 5%

ankietowanych.

Wśród osób przebadanych dominującą grupę stanowią osoby pracujące – 61%, następnie emeryci – 25% , a na końcu bezrobotni – 14% .

Na etapie sporządzania Programu Rewitalizacji istotnym mechanizmem włączenia interesariuszy rewitalizacji była możliwość wniesienia własnej propozycji przedsięwzięcia rewitalizacyjnego. Prowadzono nabór „fizek projektowych” poprzez formularze: udostępnione na stronie internetowej Gminy, przekazane na spotkaniach z mieszkańcami oraz wysyłane drogą pocztową i drogą elektroniczną do parafii i organizacji pozarządowych działających w gminie. Ponadto powstający dokument był konsultowany z przedstawicielami Urzędu Miejskiego w Ustrzykach Dolnych, Rady Miejskiej, MGOPS i GOK oraz z mieszkańcami Gminy, lokalnymi przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi, którzy brali udział w spotkaniach konsultacyjnych.

Formularz Zgłaszania Uwag do Projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 był dostępny na stronie internetowej Gminy pod adresem www.ustrzyki-dolne.pl,

Biuletynie Informacji Publicznej oraz Wydziale Środków Zewnętrznych w Urzędzie Miejskim w Ustrzykach Dolnych, ul. Kopernika 1.

Wdrażanie Programu Rewitalizacji będzie miało charakter partycypacyjny ze względu na fakt, iż część planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie realizowana przez podmioty społeczne, które miały możliwość zgłoszenia projektów. Wszelkie uwagi zgłaszane przez Partnerów rewitalizacji, a także mieszkańców Gminy przysłużą się lepszej organizacji systemu wdrażania rewitalizacji.

Włączanie mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie Gminy w proces wdrażania i zarządzania Programu będzie zapewnione poprzez:

- realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych przez sektor społeczny i/lub gospodarczy,
- organizację konsultacji społecznych, w formie spotkań, w ważnych kwestiach dotyczących wdrażania Programu,
- prowadzenie aktywnej polityki informacyjnej o prowadzonych przedsięwzięciach oraz efektach podejmowanych działań rewitalizacyjnych.
- Wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie Programu, w tym mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mają możliwość zgłoszenia nowego zadania do Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Ustrzyki Dolne . Proces ten reguluje poniższa procedura:
- propozycję nowego przedsięwzięcia, opisanego zgodnie z kartą projektu Programu Rewitalizacji może zgłosić instytucja użytku publicznego lub mieszkańcy obszaru rewitalizacji, przy czym dana osoba może zgłosić 1 projekt raz na pół roku,
- propozycje działań zbierane będą raz w roku i muszą zostać złożone do Urzędu Miejskiego, do Zespołu ds. Rewitalizacji w wyznaczonym terminie,
- po upływie tego terminu Zespół ds. Rewitalizacji opiniuje zebrane propozycje zadań rewitalizacyjnych dla danego obszaru oraz zgłasza własne zadania,
- na kolejnej sesji Rady Miejskiej przedstawione zostaną zatwierdzone projekty i poddane pod głosowanie Rady Miejskiej.

Wszystkie instytucje zaangażowane we wdrażanie Programu, w tym mieszkańcy obszaru rewitalizacji, mają możliwość zgłoszenia propozycji zmian w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne. Proces ten reguluje poniższa procedura:

- propozycję zmian do Programu wraz z uzasadnieniem może zgłosić instytucja użytku publicznego lub mieszkańcy obszaru rewitalizacji, przy czym dana osoba może zgłosić 1 projekt raz na pół roku,
- propozycje zmian zbierane będą raz w roku i muszą zostać złożone do Urzędu Miejskiego, do Zespołu ds. Rewitalizacji w wyznaczonym terminie,
- po upływie tego terminu Zespół ds. Rewitalizacji opiniuje zebrane propozycje zmian dotyczących Programu Rewitalizacji,
- na kolejnej sesji Rady Miejskiej przedstawione zostaną propozycje zatwierdzonych zmian i poddane pod głosowanie Rady Miejskiej.

Niezbędnym elementem zarządzania procesem rewitalizacji jest uwzględnianie w nim udziału społecznego nie tylko na etapie planowania i wdrażania, ale także na etapie monitorowania Programu Rewitalizacji. Ocena Programu powinna obejmować diagnozę czynników społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych obszaru rewitalizacji, opartą na wskaźnikach oraz opiniach mieszkańców. Partycypacja społeczna na etapie oceny rewitalizacji uwzględnia aktywny udział mieszkańców w szerokich konsultacjach społecznych. Formy i narzędzia aktywnego włączenia mieszkańców w ocenę efektów Programu Rewitalizacji wykorzystane na końcowym etapie to:

- badania sondażowe na temat oceny procesów rewitalizacji,
- ankietyzacja dotycząca ponownej identyfikacji problemów w gminie,
- debata z władzami publicznymi na temat rewitalizacji,
- analiza postrzegania zmian przez mieszkańców na obszarze rewitalizacji,
- spotkania z mieszkańcami połączone z prezentacją efektów rewitalizacji, spacerów rewitalizacyjnych,
- warsztaty z mieszkańcami.

Opisywane instrumenty powinny każdorazowo być dostosowane do lokalnych warunków oraz możliwości działania.

Podsumowanie

Partycypacja społeczna w projektowaniu Programu Rewitalizacji pozwoliła na określenie problemów mieszkańców oraz obszarów charakteryzujących się występowaniem sytuacji kryzysowej. Badanie ankietowe pozwoliło na zestawienie wyników delimitacji z opinią mieszkańców co dowiodło słuszności wyboru obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Badanie ankietowe pozwoliło również uświadomić mieszkańców o przystąpieniu Gminy Ustrzyki Dolne do sporządzania dokumentu mającego na celu wyprowadzania obszarów problematycznych z kryzysu. Spotkania przybliżyły uczestnictwo podmiotów innych niż samorząd gminny w procesie rewitalizacji i tym samym działanie te powinny przyczynić się do bardziej kompleksowego i efektywnego prowadzenia i oceny procesu rewitalizacji przy wykorzystaniu narzędzia jakim jest Program Rewitalizacji. Dodatkowo spotkania posłużyły interesariuszom na zrozumienie zagadnień oraz praktyczne wdrożenie działań naprawczych. Dostępne formularze zgłaszania uwag dały możliwość aktywnego i świadomego wpływu na zapisy Programu Rewitalizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 został poddany konsultacjom społecznym, które odbyły się terminie od 12.11.2017 do 21.11.2017. Informacja ta została podana do wiadomości na stronie Gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej. Zbieranie uwag i wniosków możliwe było zbieranie uwag i wniosków w formie elektronicznej z wykorzystaniem formularza, który można było dostarczyć drogą elektroniczną na adres um@ustrzyki-dolne.pl z tytułem „Konsultacje społeczne – LPR Ustrzyki Dolne”. Dodatkowo, zbieranie uwag ustnych oraz pisemnych możliwe było w budynku Urzędu Miejskiego w Ustrzykach Dolnych, ul. Kopernika 1 w punkcie informacyjnym.

W czasie trwania konsultacji nie wpłynęły żadne uwagi, sugestie oraz propozycje zmian projektu Programu Rewitalizacji, w związku powyższym projekt zostanie przedstawiony w niezmienionej formie.

Konsultacje w 2018r.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 został uszczegółowiony oraz przepracowany w zakresie podziału listy projektów zgłoszonych do Programu na projekty strategiczne, projekty społeczne i projekty uzupełniające oraz został poddany ponownie konsultacjom społecznym, które odbyły się terminie od 12.05.2018r. do 25.05.2018r. Informacja ta została podana do wiadomości na stronie Gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej. Zbieranie uwag i wniosków możliwe było zbieranie uwag i wniosków w formie elektronicznej z wykorzystaniem formularza, który można było dostarczyć drogą elektroniczną na adres um@ustrzyki-dolne.pl z tytułem „Konsultacje społeczne – LPR Ustrzyki Dolne”. Dodatkowo, zbieranie uwag ustnych oraz pisemnych możliwe było w budynku Urzędu Miejskiego w Ustrzykach Dolnych, ul. Kopernika 1 w punkcie informacyjnym.

W czasie trwania konsultacji nie wpłynęły żadne uwagi, sugestie oraz propozycje zmian projektu Programu Rewitalizacji, w związku powyższym projekt zostanie przedstawiony w niezmienionej formie.

10. MECHANIZMY SŁUŻĄCE ZAPEWNIENIU KOMPLEMENTARNOŚCI PROGRAMU REWITALIZACJI

Komplementarność jest jednym z aspektów Lokalnego Programu Rewitalizacji. Połączenia pomiędzy poszczególnymi projektami skutkować mogą dużo lepszym i bardziej efektywnym wykorzystaniem finansowania przeznaczonego na rewitalizację. Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 opracowanymi przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju wymogiem koniecznym przy opracowywaniu programów rewitalizacji jest konieczność zapewnienia komplementarności w pięciu aspektach: przestrzennym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródłem finansowania.

10.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna w Lokalnym programie Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne została zapewniona dzięki skupieniu projektów wybranych do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji zostały wyznaczone po przeprowadzeniu dokładnej analizy istotnych problemów w pięciu sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej oraz z uwzględnieniem uwag mieszkańców wnoszonych podczas konsultacji społecznych. Uwzględnienie zarówno danych obiektywnych (GUS, UG, MGOPS w Ustrzykach Dolnych), jak i opinii społeczeństwa świadczy o trafności przestrzennej zaplanowanej, w ramach rewitalizacji, interwencji.

Wszystkie główne przedsięwzięcia rewitalizacyjne skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Stanowią odzwierciedlenie problemów i potrzeb rewitalizacyjnych wybranego obszaru rewitalizacji. Realizacja przedsięwzięć przyniesie pozytywne skutki nie tylko dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, ale również dla mieszkańców całej Gminy Ustrzyki Dolne, ponieważ mają one charakter komplementarny – projekty są wzajemnie powiązane ze względu na fakt realizacji w

pierwszej kolejności działań o wymiarze infrastrukturalnym, które stworzą niezbędną (z perspektywy celów rewitalizacji) przestrzeń dla rozwoju pozostałych projektów wzmacniających tkankę społeczną. Część przedsięwzięć dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej.

Z infrastruktury tej korzystać będą mogli mieszkańcy obszaru rewitalizacji, jak i całej Gminy. Ich realizacja przyczyni się do ograniczenia rozprzestrzeniania się różnych problemów na dalsze obszary Gminy.

10.2. Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa w LPR została zapewniona na poziomie poszukiwania rozwiązań (projektów) prowadzących do ograniczenia problemów i zaspokojenia potrzeb, a następnie określenia harmonogramów ich realizacji. Zaplanowane projekty są ze sobą wzajemnie powiązane, a także wzajemnie się dopełniają. Zadania infrastrukturalne, związane z budową lub z remontem budynków użyteczności publicznej bądź termomodernizacją zakładają prowadzenie tam działań o charakterze społecznym (kulturalnym, integracyjnym, edukacyjnym i aktywizującym mieszkańców).

W diagnozie wykazano, iż na obszarze rewitalizacji występuje nagromadzenie problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. W związku z powyższym w ramach przeciwdziałania wspomnianym problemom w pierwszej kolejności skupiono się na działaniach skierowanych na ich zminimalizowanie.

W ramach Programu Rewitalizacji realizowane będą działania z zakresu przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym oraz zapobiegania procesom wykluczenia i marginalizacji społecznej poprzez działania zwiększające aktywność mieszkańców, w tym dzieci, młodzieży. Dzięki przedsięwzięciom tym możliwe będzie zmniejszenie sytuacji kryzysowej w sferze społecznej, na którą nacisk kładzie niniejszy dokument. Pomimo iż projekty realizowane będą bezpośrednio na terenie podobszarów rewitalizacji, to ich oddziaływanie będzie zdecydowanie szersze. Ich oferta będzie skierowana do wszystkich mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne. Pozwoli to przeciwdziałać przenoszeniu się problemów społecznych i wykluczeniu społecznemu. W celu aktywizacji i integracji grup społecznych planowane jest prowadzenie warsztatów, szkoleń, imprez okolicznościowych i wydarzeń kulturalnych.

Komplementarność problemowa – potrzeby rewitalizacyjne wraz z odpowiadającymi im celami rewitalizacji oraz zaplanowanymi głównymi projektami inwestycyjnymi i społecznymi				
SFERA	Potrzeba rewitalizacyjna	Cel rewitalizacji	Projekty inwestycyjne	Projekty społeczne
SPOŁECZNA	Zapewnienie dostępu do wysokiej jakości podstawowych usług publicznych	Cel główny 1. Cel operacyjny: 1.1. Cel operacyjny: 1.2.	1,2	1
	Zapewnianie udziału w życiu społecznym seniorom oraz osobom niepełnosprawnym	Cel główny 1. Cel operacyjny: 1.2. Cel operacyjny: 1.3.	1,2	4

GOSPODARCZA	Wspieranie rozwoju przedsiębiorstw i działalności gospodarczych mieszkańców na obszarze rewitalizacji	Cel główny 2. Cel operacyjny: 2.1. Cel operacyjny: 2.2	3	5
FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA	Uporządkowanie oraz stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających aktywności mieszkańców	Cel główny 1. Cel operacyjny : 1.2 Cel główny 3. Cel operacyjny: 3.1. Cel operacyjny 3.2.	1,2,3	1,2
TECHNICZNA	Zatrzymanie postępującej degradacji technicznej i/lub poprawa efektywności energetycznej budynków	Cel główny 3. Cel operacyjny: 3.1.	1,2	1,2
ŚRODOWISKOWA	Zwiększenie terenów zieleni urządzonej służących wypoczynkowi i rekreacji mieszkańców	Cel główny 3. Cel operacyjny: 3.3.	2	2

10.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna przejawia się w systemie zarządzania, który został zaprojektowany na potrzeby implementacji Programu Rewitalizacji, tym samym zapewniona zostanie współpraca i współdziałania różnych podmiotów działających na rzecz realizacji programu i poprawy stwierdzonej sytuacji kryzysowej obszaru zdegradowanego. Za realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 odpowiada Burmistrz Ustrzyk Dolnych, przy współpracy z Radą Miejską w Ustrzykach Dolnych i Zespołem ds. Rewitalizacji. Określenie odpowiednich instrumentów zarządzania i wdrażania opisane zostało w powyższych rozdziałach.

Zespół ds. Rewitalizacji zostanie powołany Zarządzeniem Burmistrza Ustrzyk Dolnych po przyjęciu przez Radę Miejską w Ustrzykach Dolnych uchwały w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023.

System wdrażania i monitorowania przebiegu procesu został dopasowany do charakteru systemu zarządzania Gminy. Każdy potencjalny partner Programu dzięki działaniom Zespołu ds. Rewitalizacji będzie miał zapewniony dostęp do informacji na temat realizacji założeń Programu oraz szansę na uczestnictwo w działaniach edukacyjno-szkoleniowych, dzięki którym dowie się w jaki sposób może zgłaszać i realizować zaproponowane przez siebie zadania. Dodatkowo w ramach procedur

zarządczych przewidziano możliwość zgłaszania nowych zadań oraz uwag do istniejącego LPR przez wszystkich zainteresowanych. W ten sposób każdy interesariusz będzie miał wpływ na realizację Programu.

10.4. Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa – szczegółowy dobór projektów jest efektem krytycznej oceny oraz sformułowania wniosków na temat dotychczasowego (w kontekście zaangażowania środków wspólnotowych, szczególnie w ramach polityki spójności 2014-2020) sposobu wspierania procesów zaangażowanych społecznie.

Dokonując przeglądu pod kątem okresu finansowania, dużą uwagę zwraca się na ciągłość programową (polegającą na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia z polityki spójności 2007-2013). Jest to ważnym aspektem, ze względu na to iż wnioski ewaluacji mogą posłużyć jako sygnalizacja kierunku zmian do wprowadzenia przy projektach programowanych na lata 2014- 2020. Na wsparcie przewidzianych projektów w obecnej perspektywie finansowej ma wpływ doświadczenie z poprzednich okresów.

W poprzednim okresie programowania realizowano projekty zarówno inwestycyjne jak i społeczne. Inwestycyjne dotyczyły przede wszystkim rozbudowy, modernizacji czy remontu budynków użyteczności publicznej służących dzieciom, młodzieży oraz całej społeczności. Wyremontowano domy ludowe, świetlice, zagospodarowano przestrzenie publiczne, stworzono miejsca opieki dla najmłodszych mieszkańców, prowadzono inwestycje nakierowane na rozwój bazy sportowej. Przedsięwzięcia te miały na celu rozwój bazy infrastrukturalnej umożliwiającej rozwój działalności sportowej, kulturalnej i edukacyjnej.

Tabela 58. Wykaz wybranych projektów z dofinansowaniem środków zewnętrznych

L.p	Nazwa projektu	Źródło finansowania	Termin realizacji
PROJEKTY INWESTYCYJNE			
1.	<i>Tworzenie i wdrażanie strategii zarządzania kulturą i ruchem turystycznym w przygranicznych obszarach Polski i Ukrainy</i>	Fundusze Norweskie, Norweski Mechanizm Finansowy	2009 -2011
2.	<i>Uporządkowanie gospodarki ściekowej w gminie Ustrzyki Dolne – budowa wodociągu wiejskiego w Dźwiniaczu Dolnym i Stańkowej</i>	RPO WP 2007-2013, oś priorytetowa 4, działanie 4.1 – Infrastruktura ochrony środowiska	2009 – 2010
3.	<i>Redukcja zanieczyszczeń powietrza – termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Ustrzyki Dolne</i>	Fundusze Norweskie, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	2007-2009
4.	<i>Poprawa funkcjonalności komunikacyjnej na terenach</i>	RPO WP 2007-2013, oś priorytetowa 2, działanie 2.1 Infrastruktura	2007 –2009

	<i>rekreacyjno-inwestycyjnych w Ustrzykach Dolnych – etap II</i>	komunikacyjna	
5.	<i>Przedszkole przyjazne środowisku</i>	Kapitał Ludzki, Priorytet IX, Działanie 9.1 Poddziałanie 9.1.1	2008 – 2010
6.	<i>Budowa hali sportowej w Ustrzykach Dolnych szansą na równy dostęp do infrastruktury sportowej uczniów z terenów gmin bieszczadzkich</i>	RPO WP 2007-2013, oś priorytetowa 5. działanie 5.1 Infrastruktura edukacyjna	2009-2011
7.	<i>Rekultywacja składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Brzegach dolnych, gmina Ustrzyki Dolne</i>	RPO WP 2007-20123, Oś prioryt. 4, działanie 4.1 – Infrastruktura ochrony środowiska, schemat C – Gospodarka odpadami	2010 - 2011
8.	<i>Poprawa funkcjonalności komunikacyjnej na terenach rekreacyjno-inwestycyjnych w Ustrzykach Dolnych – etap III</i>	RPO WP 2007-2013, oś priorytetowa 2, działanie 2.1 Infrastruktura komunikacyjna	2011
9.	<i>Likwidacja lokalnych źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez rozbudowę sieci ciepłowniczych w Ustrzykach Dolnych – etap I</i>	RPO WP 2007-2013, oś priorytetowa 2, działanie 2.2. Infrastruktura energetyczna	2011
PROJEKTY SPOŁECZNE			
1.	<i>Inwestycja w dzieci najlepszą inwestycją – wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów na terenie Gminy Ustrzyki Dolne</i>	KAPITAŁ LUDZKI 9.1.2Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych	2011-2012
2.	<i>Pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego oraz intensyfikacja rozwoju tożsamości społecznej poprzez renowację świetlic w miejscowościach Łobozew, Dźwiniacz Dolny i Jałowe”</i>	LGD „Zielone Bieszczady”	2011
3.	<i>W poszukiwaniu wspólnych korzeni – tworzenie zaplecza turystyczno-rekreacyjnego poprzez modernizację Parku pod Dębami (Polska) i Parku Mieru (Słowacja)</i>	Program Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska-Republika Słowacka 2007-2013	2011-2012

4.	<i>Aktywizacja obszaru i Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Ustrzyki Dolne poprzez budowę kompleksu rekreacyjno-sportowego i podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej</i>	RPO WP 2007-2013 Oś priorytetowa VII – Spójność wewnątrz regionalna	2011-2013

10.5. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania LPR została zapewniona poprzez określenie oraz łączenie różnych źródeł finansowania. Przewidziano zarówno przedsięwzięcia współfinansowane przez sektor prywatny, jak i publiczny, środki osób/podmiotów indywidualnych, sektora pozarządowego, jak i pieniądze publiczne – gminne, powiatowe, znajdujące się w dyspozycji jednostek Skarbu Państwa, czy też ostatecznie wsparcie realizowane w ramach pomocy Unii Europejskiej. Także perspektywa przedmiotowa pozwala wskazać różne źródła finansowania, jak np. EFRR, EFS.

Komplementarność źródeł finansowania określona została w rozdziale dotyczącym szacunkowych ram finansowych PR, gdzie na poziomie szczegółowego opisu projektu określono źródła publiczne i prywatne (ze wskazaniem potencjalnych projektodawców oraz instytucji współfinansujących).

Gmina w pierwszej kolejności zakłada wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym funduszy europejskich dedykowanych rewitalizacji. Jednakże, w trakcie trwania Programu, zakłada się prowadzenie działań edukacyjnych dla różnych podmiotów z zakresu możliwości włączenia się w proces rewitalizacji. Mając to na uwadze, Miasto w trakcie realizacji Programu, będzie starało się pozyskać partnerów partycypujących w kosztach realizacji działań i projektów służących wyprowadzaniu obszaru ze stanu kryzysowego poprzez współpracę z różnymi podmiotami.

Tabela 59. Komplementarność źródeł finansowania

PROJEKTY STRATEGICZNE INWESTYCYJNE					
Lp.	Tytuł	Okres realizacji	Kwota [PLN]	PROJEKT KOMPLEMENTARNY	ŹRÓDŁO FINANSOWANIA
		Źródło finansowania : EFRR RPO WP 2014-2020 Dz.6.3.			
1.	Projekt nr 1: Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne	2020-2022	18 000 000	<i>Utworzenie Sportowego Ośrodka Szkoleniowego w Ustjanowej Górnej</i>	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.1 środki własne
				<i>Aktywna integracja mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</i>	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.1. środki własne
2.	Projekt nr 2: Park Historyczno-Dydaktyczny „Refineria Kultur	2018-2019	12 414 705	<i>Aktywizacja osób pozostających bez pracy w powiecie bieszczadzkim pod kątem wykorzystania potencjału rozwoju regionu.</i>	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.7.1 środki własne
				<i>Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin</i>	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.4 środki własne
3.	Projekt nr 3: Utworzenie „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym	2018-2022	3 500 000	<i>Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze społecznym</i>	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.5 środki własne

Współfunkcjonowanie zaplanowanych projektów w ramach LPR, które są względem siebie komplementarne, zakłada skonsolidowanie wysiłków różnych podmiotów na rzecz obszarów zdegradowanych, co jest ważnym warunkiem sukcesu całego procesu.

Komplementarność projektów EFRR planowanych do finansowania w ramach działania 6.3.RPO

WP 2014-2020 i projektów EFS

Projekt planowany do finansowania w ramach działania 6.3 RPO WP 2014-2020	Projekt planowany do finansowania z EFS	
Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne	Tytuł projektu:	Źródło finansowania:
	<i>Utworzenie Sportowego Ośrodka Szkoleniowego w Ustjanowej Górnej</i>	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.1
	<i>Aktywna integracja mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</i>	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.1.
Miejsce realizacji: Podobszar V: Ustjanowa Górna		
<p><u>Opis wpływu projektów na sytuację kryzysową w szczególności w sferze społecznej</u></p> <p>Realizacja zadania " Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne" w ramach EFRR ma na celu nadanie nowej funkcji sportowo-rekreacyjnej terenom niezagospodarowanym oraz zmienić główną funkcję m. Ustjanowa Dolna z ośrodka przemysłowego na ośrodek sportowo-rekreacyjny. Dzięki utworzeniu jedyne na Podkarpaciu Stadionu Zimowego i Utworzenie Ośrodka Szkoleniowego Sportów Zimowych" możliwa będzie realizacja projektów nastawionych na interwencję w sferę społeczną. Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju działalności gospodarczej gastronomicznej, hotelarskiej oraz związanej bezpośrednio ze sportem (np. usługi trenerskie, wypożyczalnie sprzętu sportowego). Realizacja projektu to także stworzenie doskonałych warunków dla mieszkańców i turystów do spędzenia aktywnie wolnego czasu, prowadzenia zdrowego stylu życia.</p> <p>Na wskazanym obszarze rewitalizacji zdiagnozowano problemy społeczne związane z znacznym odsetkiem osób bezrobotnych i rodzin dotkniętych problemem ubóstwa. Problem bezrobocia przekłada się na poziom życia mieszkańców. <i>Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania</i> wynosi 10,33% jest wyższy od średniej w Gminie o 0,20 % a większość bezrobotnych to długotrwale bezrobotni (52,50%). Wśród bezrobotnych znacząca jest liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia (1,97) (średnia dla Gminy -1,80) oraz kobiet (5,04) (średnia dla Gminy (4,15).</p> <p>W obszarze rewitalizacji obserwuje się wysoki odsetek osób w wieku senioralnym i brak miejsc do działań dla tej grupy mieszkańców. W obszarze rewitalizacji zdiagnozowano także niską aktywność społeczną będącą wynikiem braku infrastruktury społecznej sprzyjającej ich aktywności.</p> <p>W miejscowości Ustjanowa Górna odczuwalna jest także słaba integracja mieszkańców oraz niska ich aktywność społeczna (niska frekwencja w wyborach) a to przekłada się także na niską aktywność gospodarczą <i>Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania</i> (5,04 podm./100 mieszkańców), jest niższa niż średnia w Gminie (5,20 podm./100 mieszkańców).</p> <p>Kolejnym problem, który zdiagnozowano to brak poczucia bezpieczeństwa, które jest jednym z podstawowych</p>		

kryteriów oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Przystępczość stanowi ważny czynnik wpływający, na jakość życia mieszkańców. W miejscowości Ustjanowa Górna konieczne będą działania zwiększające bezpieczeństwo ponieważ wskaźnik *Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* 1,11 jest większy niż średnia dla Gminy wnosząca 1,07.

Działania społeczne wdrożone na powstałej infrastrukturze, które zyskują nowe funkcje społeczne są niezbędne do pobudzania aktywności środowisk lokalnych oraz stymulować będą współpracę na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego, a także przeciwdziałać zjawisku wykluczenia zdiagnozowanego na obszarze rewitalizacji.

Uzasadnienie niezbędności projektów dla realizacji założonych celów programu rewitalizacji

Projekty wpisują się w następujące cele rewitalizacyjne:

Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji

Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji

Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru

oraz kierunki działań:

- wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
- wzmacnianie relacji wewnątrz społeczności lokalnej oraz odbudowywanie więzi międzypokoleniowych,
- zapewnienie dostępu do specjalistycznego poradnictwa dla grup wymagających wsparcia,
- poszerzenie oferty dodatkowych zajęć sportowych , edukacyjnych i aktywizacyjnych,
- wsparcie placówek oświatowych w organizacji zajęć dodatkowych i wyrównujących szanse uczniów

- podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów
- tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji,
- modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji ,
- tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i rozwoju umiejętności umożliwiających aktywizację osób bezrobotnych z wykorzystaniem infrastruktury sportowej (np. kursy trenerskie, instruktorskie i menadżerskie obejmujące m. in dyscypliny: narciarstwo klasyczne, biathlon, kolarstwo górskie i przełajowe, jogging i nordic walking);
- remonty, prace modernizacyjne i rozbudowa obiektów pełniących funkcje społeczno-edukacyjne i sportowe,
- poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych,
- równy dostęp do obiektów gminnych i infrastruktury poprzez likwidację barier architektonicznych, komunikacyjnych i sanitarnych

Opis komplementarności projektów

” **Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne**” w ramach EFRR ma na celu stworzenie bazy do realizacji kluczowych z punktu widzenia działań rewitalizacyjnych projektów o charakterze miękkim. Dzięki realizacji inwestycji możliwa będzie realizacja projektów nastawionych na interwencję w sferę społeczną.

Wychodząc naprzeciw problemom podobszaru rewitalizacji (Podobszar V: Ustjanowa Górna) planuje przeprowadzenie następujących działań w ramach EFS :

1. *Utworzenie Sportowego Ośrodka Szkoleniowego w Ustjanowej Górnej (Oś priorytetowa 8, Integracja społeczna Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym)*

W ramach działania 8.1 RPO WP 2014-2020 *Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym*, planuje się realizację programów w oparciu o ścieżkę reintegracji obejmujące usługi aktywnej integracji o charakterze :

- społecznym, których celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej
- edukacyjnym, których celem jest wzrost poziomu wykształcenia, dostosowanie wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy, w tym aktywizacja społeczności lokalnej w oparciu o tradycje sportowe związane z narciarstwem, w tym narciarstwem biegowym i nie tylko.
- zawodowym, których celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy.

Grupę docelową stanowią:

- osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym
- osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą oraz rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- rodziny - to jest osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące z osobami zagrożonymi ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

W ramach projektu prowadzone będą działania obejmujące

- zajęcia w ramach podnoszenia kompetencji i rozwoju umiejętności umożliwiających aktywizację osób bezrobotnych z wykorzystaniem infrastruktury sportowej (np. kursy trenerskie, instruktorskie i menadżerskie obejmujące m. in dyscypliny: narciarstwo klasyczne, biathlon, kolarstwo górskie i przełajowe, jogging i nordic walking),
- zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym z następujących dyscyplin: narciarstwo klasyczne, biathlon, kolarstwo przełajowe, kolarstwo górskie, jogging, czy nordic walking,
- zajęcia sportowe dla seniorów, np.: narciarstwo klasyczne, kolarstwo przełajowe, jogging, czy nordic walking,

Zmodernizowany obiekt umożliwi realizację szeregu projektów społecznych mających na celu integracji mieszkańców ludzi młodych i starszych oraz aktywizację lokalnej społeczności, zwalczania bezrobocia.

Powstała infrastruktura umożliwi pobudzenie wielowymiarowej (społecznej, zawodowej, sportowej, rekreacyjnej i edukacyjnej) aktywności mieszkańców oraz jest niezbędna dla *realizacji zadania społecznego pn. „Utworzenie Sportowego Ośrodka Szkoleniowego w Ustjanowej Górnej”*.

2. *Aktywna integracja mieszkańców Gminy Ustrzyki Dolne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (Oś priorytetowa 8, Integracja społeczna Działanie 8.1 Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym)*

W chwili obecnej na obszarze rewitalizacji nie ma dostosowanych obiektów i przestrzeni, w których możliwa byłaby

skuteczna realizacja niniejszego projektu, stąd niezbędne jest zrealizowanie zadań ujętych w przedsięwzięciu: **„Budowa Stadionu Zimowego w Ustjanowej Górnej, Gmina Ustrzyki Dolne”**

Zakres rzeczowy projektu **„Aktywna integracja mieszkańców obszaru rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym”** obejmuje szereg działań mających na celu wzrost dostępności do zajęć, wydarzeń, edukacyjnych, sportowych i rekreacyjnych, dostosowanych i skierowanych do zróżnicowanych grup odbiorców, w tym osób niepełnosprawnych i starszych. Ma to pozwolić na zwiększenie poziomu integracji wśród społeczności lokalnej, a także budowania relacji międzyludzkich. W realizację projektu włączeni zostaną wszyscy zainteresowani mieszkańcy i instytucje, a planowane wykorzystanie infrastruktury wspartej w działaniach rewitalizacyjnych pozwoli na wprowadzenie atrakcyjnego kalendarza wydarzeń, będącego odpowiedzią na zdiagnozowane problemy w sferze społecznej.

Preferencyjnym kryterium uczestnictwa w projekcie jest zamieszkanie na obszarze rewitalizacji, jednak z projektu będą mogli korzystać również mieszkańcy z całej gminy. Atrakcyjne zagospodarowanie przestrzenne **Stadionu Zimowego** pozwoli na organizację zajęć rekreacyjnych i sportowych. Wszelkie działania w ramach przedsięwzięcia zaktywizują osoby starsze oraz inne osoby narażone na wykluczenie społeczne. Ponowne włączenie w życie społeczne spowoduje wzrost zaufania społecznego.

Grupę docelową stanowią:

w szczególności seniorzy, osoby niepełnosprawne, osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością, osoby niesamodzielne, mieszkańcy Gminy Ustrzyki Dolne.

W oparciu o utworzoną przestrzeń w Ustjanowej Górnej możliwe będzie prowadzenie zajęć wspierających rodziny skierowane do dzieci i młodzieży, (plenerowe zajęcia sportowo-rekreacyjne), osób starszych (plenerowe zajęcia rekreacyjno-zdrowotne) oraz osób niepełnosprawnych ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (zajęcia rekreacyjno-zdrowotne).

W ramach projektu przewiduje się :

1. Plenerowe zajęcia rekreacyjno-zdrowotne dla osób starszych (aktywizacja zdrowotna)
2. Plenerowe zajęcia rekreacyjno-zdrowotne dla dzieci i młodzieży narażonej na wykluczenie społeczne (aktywizacja zdrowotna)
3. Plenerowe zajęcia rekreacyjno-zdrowotne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (aktywizacja zdrowotna)

Dzięki promocji aktywnych formy spędzania czasu wolnego zajęcia wspierać będą dobrą kondycję fizyczną mieszkańców sprzyjającą zachowaniu dobrego stanu zdrowia.

W przestrzeni stadionu zostaną zlikwidowane bariery architektoniczne, zainstalowane zostaną podjazdy ułatwiające poruszanie się osobom o ograniczonych możliwościach ruchowych (np. osobom starszym, niepełnosprawnym). Zmodernizowany obiekt umożliwi realizację szeregu projektów społecznych mających na celu aktywizację lokalnej społeczności , zwalczania bezrobocia, integrowanie ludzi młodych i starszych.

Projekt planowany do finansowania w ramach działania 6.3 RPO WP 2014-2020	Projekt planowany do finansowania z EFS	
Park Historyczno-Dydaktyczny „Rafineria Kultur”	Tytuł projektu:	Źródło finansowania:
	Aktywizacja osób pozostających bez pracy w powiecie bieszczadzkim pod kątem wykorzystania potencjału rozwoju regionu.	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.7.1 środki własne
	Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.4 środki własne

Miejsce realizacji: **Podobszar VI a Osiedle Fabryczne i Naftowe (miasto Ustrzyki Dolne)** - działki ujęte w obszarze 1310/1, 1309, 1887

Opis wpływu projektów na sytuację kryzysową w szczególności w sferze społecznej

Realizacja zadania " **Park Historyczno-Dydaktyczny „Rafineria Kultur”** w ramach EFRR poprzez adaptację dawnej rafinerii ropy naftowej FANTO na Bieszczadzkie Centrum Dziedzictwa Kulturowego a zagospodarowanie otoczenia parafii pw. NMP Królowej Polski wraz adaptacją pomieszczeń plebanii na potrzeby utworzenia Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin ma na celu nadanie nowej funkcji społecznej, zawodowej, kulturalnej, i edukacyjnej mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz Gminy Ustrzyk Dolnych.

Na wskazanym obszarze rewitalizacji zdiagnozowano problemy społeczne związane z znacznym odsetkiem osób bezrobotnych i rodzin dotkniętych problemem ubóstwa. Problem bezrobocia przekłada się na poziom życia mieszkańców. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania wynosi 10,33% jest wyższy od średniej w Gminie o 0,20 % a większość bezrobotnych to długotrwale bezrobotni (52,50%). Wśród bezrobotnych znacząca jest liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia (1,97) (średnia dla Gminy -1,80) oraz kobiet (5,04) (średnia dla Gminy (4,15)). W obszarze rewitalizacji obserwuje się wysoki odsetek osób w wieku senioralnym i brak miejsc do działań dla tej grupy mieszkańców. W Podobszarze VIb Osiedle Fabryczne i Naftowe Wskaźnik Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym (65,06% -VIb) jest wyższy niż średnia w mieście (33,75%) która jest wyższa od średniej dla Gminy (24,70%). W obszarze rewitalizacji zdiagnozowano także niską aktywność społeczną będącą wynikiem braku infrastruktury społecznej sprzyjającej ich aktywności.

Kolejnym problemem, który zdiagnozowano to brak poczucia bezpieczeństwa, które jest jednym z podstawowych kryteriów oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. Przestępczość stanowi ważny czynnik wpływający, na jakość życia mieszkańców. Działania społeczne wdrożone na powstałej infrastrukturze, które zyskują nowe funkcje społeczne są niezbędne do pobudzania aktywności środowisk lokalnych oraz stymulować będą współpracę na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego, a także przeciwdziałać zjawisku wykluczenia zdiagnozowanego na obszarze rewitalizacji.

Realizacja zdefiniowanego projektu złożonego z dwóch podstawowych interwencji będzie miała bezpośredni wpływ na zniwelowanie i usunięcie skutków zjawisk wymienionych powyżej. Te działania mają przyczynić się do wzrostu integracji społecznej z miejscem, głównie jako obszarem zamieszkania, pracy i wypoczynku. Ponadto realizacja tych zadań przyczyni się do przywrócenia przestrzeni społecznej miasta tych obiektów, jako historycznych pamiątek budowania społeczności miasta Ustrzyki Dolne.

Uzasadnienie niezbędności projektów dla realizacji założonych celów programu rewitalizacji

Projekty wpisują się w następujące cele rewitalizacyjne:

Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji

Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji

Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru

oraz kierunki działań:

- wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
- wzmacnianie relacji wewnątrz społeczności lokalnej oraz odbudowywanie więzi międzypokoleniowych,
- zapewnienie dostępu do specjalistycznego poradnictwa dla grup wymagających wsparcia,
- poszerzenie oferty dodatkowych zajęć sportowych, edukacyjnych i aktywizacyjnych,
- wsparcie placówek oświatowych w organizacji zajęć dodatkowych i wyrównujących szanse uczniów

- podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów
- tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji,
- modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji,
- tworzenie warunków do podnoszenia kompetencji i rozwoju umiejętności umożliwiających aktywizację osób bezrobotnych z wykorzystaniem infrastruktury sportowej (np. kursy trenerskie, instruktorskie i menadżerskie obejmujące m. in. dyscypliny: narciarstwo klasyczne, biathlon, kolarstwo górskie i przełajowe, jogging i nordic walking);
- remonty, prace modernizacyjne i rozbudowa obiektów pełniących funkcje społeczno-edukacyjne i sportowe,
- poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych,
- równy dostęp do obiektów gminnych i infrastruktury poprzez likwidację barier architektonicznych, komunikacyjnych i sanitarnych

Opis komplementarności projektów

Realizacja zamierzenia inwestycyjnego **Park Historyczno-Dydaktyczny „Refineria Kultur”** poprzez adaptację dawnej rafinerii nafty FANTO na Bieszczadzkie Centrum Dziedzictwa Kulturowego oraz zagospodarowanie otoczenia parafii pw. NMP Królowej Polski wraz adaptacją pomieszczeń plebanii na potrzeby utworzenia Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin, która jako jedyna instytucja pełniła przez długie lata w tym obszarze funkcje integrującą oraz prewencyjną w kształtowaniu właściwych postaw w procesach socjalizacji to pobudzenie wielowymiarowej (społecznej, zawodowej, kulturalnej, edukacyjnej) aktywności mieszkańców Ustrzyk Dolnych.

Wychodząc naprzeciw problemom podobszaru rewitalizacji (*Podobszar VI a Osiedle Fabryczne i Naftowe (miasto Ustrzyki Dolne)*) planuje przeprowadzenie następujących działań w ramach EFS :

1. Aktywizacja osób pozostających bez pracy w powiecie bieszczadzkim pod kątem wykorzystania potencjału rozwoju regionu (RPO WP 2014-2020 Dz.7.1)

W ramach działania 7.1 RPO WP 2014-2020 *Poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy* planuje się zaktywizowanie 56 osób bezrobotnych zarejestrowanych w tut. Urzędzie jako osoby bezrobotne poprzez udzielenie kompleksowego wsparcia w postaci, stażu, zatrudnienia subsydiowanego (prace interwencyjne), jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. W efekcie wynikiem realizacji projektu ma być pojawienie się na rynku lokalnym osób zdolnych zapewnić gospodarce turystycznej kompleksową ofertę turystyczną w zakresie organizacji i prezentacji, ale również przez wykorzystanie zasobów wielskich (np. ekologiczne produkty agroturystyczne) Przez to osoby te staną się pracownikami lub współpracownikami Bieszczadzkiego Centrum Dziedzictwa Kulturowego, które będzie efektem realizacji projektu komplementarnego infrastrukturalnego, a także stworzą sobie stabilne miejsca pracy

Grupą docelową projektu stanowią 56 osób powyżej 29 roku życia bez pracy zarejestrowanych w PUP Ustrzyki Dolne jako bezrobotne, należące do I lub II profilu pomocy w rozumieniu art. 33 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, należące co najmniej do jednej z grup: osoby powyżej 50 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych,:

Kompleksowa rewitalizacja obszaru zdegradowanego Gminy Ustrzyki Dolne polegać będzie na realizacji projektów wzajemnie uzupełniających się poprzez wdrożenie działań społecznych w budynku dawnej rafinerii Fanto. Nadanie nowych funkcji społecznych, edukacyjnych i gospodarczych w/w obiektowi pobudzać będzie aktywność środowisk lokalnych i stymulować współpracę na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego, a także przeciwdziałać zjawisku wykluczenia zdiagnozowanego na obszarze zdegradowanym.

W budynku zlokalizowane zostanie Centrum Dziedzictwa Kulturowego, które pełnić będzie funkcje muzealne, wystawiennicze, edukacyjne, ale również szkoleniowe i przygotowujące kadry dla funkcjonalnej i efektywnej gospodarki turystycznej. Ważnym jego zadaniem będzie również koordynacja działalności turystycznej na terenie Bieszczadów w wielu zakresach oraz udostępnianie miejsca dzielności i ekspozycji dla lokalnego rękodzielnictwa. Ponadto baza lokalowa i okalający teren służyć będzie dla działalności kulturalnej integrującej lokalną społeczność.

Komplementarny projekt EFS, realizowany będzie na bazie zrealizowanej inwestycji Centrum. Jego zaplecze zostanie wykorzystane do szkoleń i zdobycia umiejętności przez bezrobotnych, aby mogli zafunkcjonować w lokalnej przestrzeni gospodarczej ukierunkowanej na turystykę. Równocześnie realizacja projektu miękkiego budować będzie wykwalifikowane kadry, które w różny sposób mogą wesprzeć działalność Centrum czy to przez różne formy zatrudnienia lub też współpracy (np. wystawienniczej, rzemiosła, przewodnictwa itd.)

Wyżej wymienione przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach EFS i EFRR wzajemnie się uzupełniają i

łącznie oddziałują na zdiagnozowany obszar problemowy, a także są odzwierciedleniem określonych w LPR dla Gminy Ustrzyki Dolne celów szczegółowych rewitalizacji przedmiotowego obszaru gminy. Realizacja działań o charakterze infrastrukturalnym jest niezbędna do realizacji działań o charakterze społecznym.

Realizacja projektu jest niezbędna ze względu na zdiagnozowane problemy obszaru rewitalizowanego. Zbyt niski stopień wykorzystania naturalnych atutów Bieszczad powoduje, że rynek pracy jest mało chłonny, płytki i niestabilny. Oparcie zatrudnienia o prawdziwe potrzeby, lokalne walory i potrzeby i wsparcie przygotowania do podjęcia tego typu zajęć pozwoli rozwiązać istotne problemy związane z bezrobociem, ale również z brakiem wykwalifikowanej siły wspierającej rozwój regionu oparty na lokalnych walorach. Zmniejszy to zakres ubóstwa i przyczyni się do rozwoju regionu.

2. Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin (RPO WP 2014-2020 Działanie 8.4 Poprawa dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej)

Celem projektu jest zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, a także zahamowanie dziedziczenia ubóstwa na obszarze rewitalizacji poprzez uruchomienie świetlicy środowiskowej dla dzieci i młodzieży z okolicznych szkół.

Dzieci z rodzin, które są w trudnej sytuacji życiowej bądź materialnej, bardzo często nie posiadają wystarczającej opieki, przeżywają wiele doświadczeń traumatycznych i należą do tzw. grupy ryzyka. W rodzinach tych mogą występować zaniedbania, brak opieki, alkoholizm czy przemoc. Dzieci wychowujące się w takich warunkach często mają trudności w uczeniu się, w kontaktach z rówieśnikami, są zagrożone demoralizacją, przestępczością lub uzależnieniami.

Realizacja projektu polegała będzie również na prowadzeniu zajęć profilaktycznych, dydaktycznych, wychowawczych, zajęć rozwijających (co najmniej dwie z ośmiu kompetencji kluczowych), takich jak: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość oraz świadomość i ekspresja kulturalna. Działalność Centrum będzie również polegać na zagospodarowaniu czasu wolnego dzieciom i młodzieży m.in.:

1. pomoc w nauce i w uzupełnianiu zaległości edukacyjnych,
2. organizowanie czasu wolnego – prowadzenie zajęć tematycznych w placówce i poza nią umożliwiających dziecku opanowanie zdrowego stylu życia,
3. rozwijanie zainteresowań,
4. rozwój umiejętności interpersonalnych.

Wyżej wymienione przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach EFS i EFRR wzajemnie się uzupełniają i łącznie oddziałują na zdiagnozowany obszar problemowy, a także są odzwierciedleniem określonych w LPR dla Gminy Ustrzyki Dolne celów szczegółowych rewitalizacji przedmiotowego obszaru gminy. Realizacja działań o charakterze infrastrukturalnym jest niezbędna do realizacji działań o charakterze społecznym.

Komplementarny projekt EFS, realizowany będzie na bazie zrealizowanej inwestycji „Zagospodarowanie otoczenia parafii pw. NMP Królowej Polski wraz adaptacją pomieszczeń plebanii na potrzeby utworzenia Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin”. Centrum Wsparcia i Aktywizacji Rodzin umiejscowione przy Parafia pw. NMP Królowej Polski w Ustrzykach Dolnych będzie miało charakter opiekuńczo-wychowawczy i specjalistyczny, w której będą organizowane np. takie zajęcia, jak: socjoterapeutyczne, terapeutyczne w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię, działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Projekt planowany do finansowania w ramach działania 6.3 RPO WP 2014-2020	Projekt planowany do finansowania z EFS	
Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym	Tytuł projektu:	Źródło finansowania:
	Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze społecznym	EFS RPO WP 2014-2020 Dz.8.5 środki własne

Miejsce realizacji: **Podobszar II Moczary**

Opis wpływu projektów na sytuację kryzysową w szczególności w sferze społecznej

Realizacja zadania " **Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym**" w ramach EFRR nada nowe funkcje niezagospodarowanemu budynkowi wolnostojącemu w Moczarach na działce o numerze 415(terenom popeegerowskim).

Analiza danych zastanych (desk reaserch) dotyczących negatywnych zjawisk społecznych obserwowanych na wskazanym terenie do rewitalizacji pokazuje znaczące problemy w sferze społecznej w zakresie występującego na wskazanym obszarze problemów demograficznych oraz ubóstwa dotyczy głównie osób korzystających z pomocy społecznej. W miejscowości Moczary problem starzenia się społeczeństwa potwierdzają aż 3 wskaźniki : Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania – wskaźnik wyższy od średniej dla Gminy o 0,30%, Ludność w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do ludności ogółem wg faktycznego miejsca zamieszkania o wskaźnik niższy od średniej dla Gminy o 7,06% a przyrost naturalny na poziomie -4,32 (średnia dla Gminy -0,09).Wśród bezrobotnych znacząca jest liczba osób długotrwale bezrobotnych Udział długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych wynosi 61,90% i jest wyższa od średniej w Gminie o 18,60%. Bezrobocie przekłada się na ubóstwo, które dotyka mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wskaźnik Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (20,50 pkt.) jest dwukrotnie wyższy niż średnia dla Gminy (10,13 pkt.) a Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności jest wyższy aż o 6,07 pkt od średniej dla Gminy (1,48).W Moczarach odczuwalna jest słaba integracja mieszkańców oraz niska ich aktywność społeczna (niska frekwencja w wyborach) a to przekłada się także na niską aktywność gospodarczą Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania (0,72 podm./100 mieszkańców), jest zdecydowanie niższa niż średnia w Gminie (5,20 podm./100 mieszkańców).

Istniejące problemy wzmacnia dodatkowo lokalizacja sołectwa - na uboczu - oraz częste problemy w dostępie do sieci komórkowych. Moczary oddalone są nie tylko od większych wsi czy miasta, ale też od głównych arterii przejazdowych, co niesie za sobą konieczność dostosowywania codziennych planów do uciążliwych dojazdów. Przy czym nadmienić należy, że w dni wolne od pracy nie ma autobusów kursowych. Podsumowując społeczność Moczary jest niejako wyizolowana i pozostawiona sama sobie z problemami, które przerastają jej możliwości ich niwelowania

Realizacja zdefiniowanego projektu złożonego z dwóch podstawowych interwencji będzie miała bezpośredni wpływ na zniwelowanie i usunięcie skutków zjawisk wymienionych powyżej.

Uzasadnienie niezbędności projektów dla realizacji założonych celów programu rewitalizacji

Projekty wpisują się w następujące cele rewitalizacyjne:

Cel strategiczny 1: Zapobieganie powstawaniu oraz ograniczenie problemów społecznych występujących na obszarze rewitalizacji

Cel strategiczny 2. Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji

Cel strategiczny 3. Wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej i dobrze rozwiniętej infrastruktury technicznej obszaru

oraz kierunki działań:

- wsparcie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
- podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych poprzez organizację szkoleń i kursów
- tworzenie warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycji na obszarze rewitalizacji,
- modernizacja i rozwój infrastruktury mającej istotne znaczenie dla podnoszenia konkurencyjności obszaru rewitalizacji ,
- poprawa estetyki, stanu technicznego obiektów i terenów zdegradowanych.

Opis komplementarności projektów

Realizacja zamierzenia inwestycyjnego " **Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze inwestycyjnym**" to pobudzenie wielowymiarowej (społecznej, zawodowej, edukacyjnej) aktywności mieszkańców Podobszaru II Moczary (obszarów popegeerowskich).

Wychodząc naprzeciw problemom podobszaru planuje przeprowadzenie następujących działań w ramach EFS :

1. *Utworzenie oddziału „Centrum Koordynacji i Wspierania Przedsiębiorczości” - zagospodarowanie na cele społeczne terenów sołectwa Moczary poprzez realizację zadań o charakterze społecznym (RPO WP 2014-2020 Dz.8.5)*

W ramach działania 8.5.RPO WP 2014-2020 *Wspieranie rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie* planuje się działania :

- Aktywizacja i koordynacja działań podejmowanych w obszarze przetwórstwa rolno – spożywczego bazującego na lokalnym potencjale.
- Organizacja kursów i szkoleń tematycznych dla rolników i przedsiębiorców.
- Doradztwo z zakresu przedsiębiorczości i przetwórstwa rolno – spożywczego.
- Promocja lokalnych wytwórców oraz przedsiębiorców m.in. poprzez tematyczny portal internetowy oraz udział w targach wystawienniczych.
- Dotacje na uruchomienie działalności gospodarczej.
- Zabezpieczenie niezbędnego zaplecza, powierzchnia magazynowa i biurowa.

Realizacja zamierzenia inwestycyjnego czyli *utworzenie jedyne tego rodzaju miejsca z zapleczem lokalowo – technicznym w gminie* -instytucja otoczenia biznesu działająca w obszarze przedsiębiorczości i jednocześnie w sektorze rolno – spożywczym, wygeneruje pojawienie się na rynku lokalnym osób zdolnych zapewnić gospodarce usługi przetwórstwa rolno-spożywczego a sobie zapewnić stabilne miejsca pracy.

Komplementarny projekt EFS, realizowany będzie na bazie zrealizowanej inwestycji. Jego zaplecze zostanie wykorzystane do szkoleń i zdobycia umiejętności przez bezrobotnych, aby mogli zafunkcjonować w lokalnej przestrzeni gospodarczej ukierunkowanej na usługi przetwórstwa rolno-spożywczego.

Wyżej wymienione przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach EFS i EFRR wzajemnie się uzupełniają i łącznie oddziałują na zdiagnozowany obszar problemowy, a także są odzwierciedleniem określonych w LPR dla Gminy Ustrzyki Dolne celów szczegółowych rewitalizacji przedmiotowego obszaru gminy. Realizacja działań o charakterze infrastrukturalnym jest niezbędna do realizacji działań o charakterze społecznym.

11. ODDZIAŁYWANIE NA ŚRODOWISKO

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023 jest dokumentem kierunkowym, opracowanym w celu ożywienia zdiagnozowanych jako zdegradowane obszarów objętych rewitalizacją na terenie Gminy. Strefa rewitalizacji leży w granicach miejscowości Ustrzyki Dolne.

Działania przewidziane do podejmowania, a zapisane w Lokalnym Programie Rewitalizacji mają na względzie specyfikę miejscowości, a w tym przypadku także występowanie na obszarze gminy Ustrzyki Dolne miejsc atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo.

W celu identyfikacji potencjalnych oddziaływań na środowisko będących wynikiem realizacji Programu Rewitalizacji oraz oceny ich natężenia, a także określenia, czy w programie w należyty sposób został uwzględniony interes środowiska przyrodniczego i kulturowego rozpatrywano wpływ realizacji Programu Rewitalizacji na poszczególne komponenty środowiska:

- różnorodność biologiczną, zwierzęta i rośliny,
- ludzi,
- wodę,
- powietrze i środowisko akustyczne,
- powierzchnię ziemi,
- krajobraz i zabytki,
- klimat, zasoby naturalne.

W przypadku powierzchni ziemi, klimatu i zasobów naturalnych, stwierdzono neutralny wpływ realizacji *Programu Rewitalizacji*, natomiast na wszystkie pozostałe komponenty środowiska realizacja projektów będzie miała wpływ pozytywny. W przypadku realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych niekorzystne oddziaływanie może nastąpić jedynie w fazie ich wykonywania i może być związane bezpośrednio z uciążliwościami powstającymi w trakcie prowadzonego procesu budowlanego. Wówczas oddziaływania mają charakter odwracalny, chwilowy oraz występują w relatywnie krótkim czasie (krótkoterminowo).

Program poddano opiniowaniu przez Państwowy Wojewódzki Inspektorat Sanitarny (znak SNZ.9020.1.46.2018.JM), który odstąpił od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko .

Opinię swoją uzasadnił tym iż określone priorytety i cele ekologiczne oraz działania wpisują się w cele ochrony środowiska, określone na poziomie krajowym, wojewódzkim i powiatowym.

Realizacja zadań zaproponowanych w niniejszym dokumencie jest zgodna z priorytetami środowiskowymi określonymi w dokumencie strategicznym, jakim jest Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackie 2020 oraz wpływa na zrównoważony rozwój województwa. Spójna jest z priorytetem 4 Środowisko i energetyka. Projekty zawarte w *Lokalnym Programie Rewitalizacji* wpisują się w cele priorytetu ²¹:

Zabezpieczenie mieszkańców województwa podkarpackiego przed negatywnymi skutkami zagrożeń wywołanych czynnikami naturalnymi oraz wynikającymi z działalności człowieka

oraz

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu środowiska oraz zachowanie bioróżnorodności poprzez zrównoważony rozwój województwa.

Realizacja wyszczególnionych w Programie zadań wpływa na poprawę bezpieczeństwa ekologicznego i jakości środowiska, a także przyczyni się do zachowania różnorodności biologicznej i dziedzictwa kulturowego oraz wpłynie na ograniczenie zużycia zasobów środowiskowych, a zaniechanie realizacji działań określonych w programie prowadzić będzie do pogorszenia stanu środowiska i pogorszenia jakości życia mieszkańców gminy.

Program poddano także opiniowaniu przez RDOS w Rzeszowie, pismem znak WOOŚ.410.1.21.2018.AP2 odstąpił od konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy *Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023*

W perspektywie długoterminowej działania, które będą realizowane, korzystnie wpłyną nie tylko na znacząca poprawę warunków korzystania ze środowiska naturalnego, ale też na komfort życia mieszkańców Gminy Ustrzyki.

Można stwierdzić, iż Lokalny Program Rewitalizacji Gminy *Ustrzyki Dolne na lata 2017-2023* pozwala na osiągnięcie w pełnym zakresie celów środowiskowych, szczególnie w wyniku realizowanych projektów infrastrukturalnych, których istotnym elementem są projekty związane z ochroną środowiska.

---

²¹Podkarpackie 2020, s.72, s.75

Spis wykresów, map i tabel

Wykres 1.Struktura gruntów w Gminie Ustrzyki Dolne.....	16
Wykres 2.Struktura gruntów w mieście Ustrzyki Dolne	16
Wykres 3.Rozkład liczby ludności między obszar wiejski i miejski w Gminie Ustrzyki Dolne.....	18
Wykres 4.Zmiana struktury mieszkańców Gminy w latach 2012,2014 i 2016 w podziale na ekonomiczne grupy wieku.	21
Wykres 5.Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Ustrzyki Dolne w latach 2012-2016.....	26
Wykres 6.Liczba osób bezrobotnych w gminie w podziale na grupy wiekowe	30
Wykres 7.Liczba przestępstw popełnionych wg. kategorii na terenie gminy Ustrzyki Dolne w latach 2013 - 2014.	41
Wykres 8.Drogi gminne do remontu w odniesieniu do całkowitej [100%] długości dróg gminnych.....	52
Wykres 9.Liczba porad lekarskich udzielonych w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w Gminie Ustrzyki Dolne [2014r.].....	55
Wykres 10.Ilość korzystających z miejsc noclegowych na terenie gminy Ustrzyki Dolne, 2011-2014 r.	59
Wykres 11.Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców.....	63
Wykres 12.Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w podziale na rodzaj prowadzonej działalności (2014r.)	65
Wykres 13. Sieć wodociągowa rozdzielcza w Ustrzykach Dolnych	72
Wykres 14 Główne rzeki w Gminie Ustrzyki Dolne.....	78
Wykres 15 Wyniki klasyfikacji stanu i potencjału ekologicznego w jednolitych częściach wód rzecznych w województwie podkarpackim w 2015 r.	79
Wykres 16 Obszary przekroczeń w zakresie pyłu PM10, pyłu PM2,5 i benzo(a)pirenu w województwie podkarpackim w 2015 roku.....	80
Wykres 17.Obszary chronione.....	81
Wykres 18 Położenie Parku Krajobrazowego Gór Słonnych na terenie Gminy Ustrzyki Dolne	82
Wykres 19 Położenie Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na tle Gminy Ustrzyki Dolne.....	83
Wykres 20. Delimitacja obszaru zdegradowanego znajdującego się w Gminie Ustrzyki Dolne	91
Wykres 21.Obszar zdegradowany Gmina Ustrzyki Dolne.....	93
Wykres 22. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania.....	109

Wykres 23. Ludność w wieku poprodukcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego miejsca zamieszkania	110
Wykres 24. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania	110
Wykres 25. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	111
Wykres 26. Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	111
Wykres 27. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania -ogółem.	112
Wykres 28. Uczestnicy otwartego spotkania konsultacji społecznych	158
Wykres 29. Plakat informacyjny konsultacji społecznych	159
Mapa 1. Jednostki pomocnicze wydzielone w Gminie Ustrzyki Dolne	12
Mapa 2. Położenie Gminy Ustrzyki Dolne na tle województwa i powiatu	14
Mapa 3. Gęstość zaludnienia na terenie Gminy Ustrzyki Dolne na rok 2014	20
Mapa 4. Drogi publiczne przebiegające przez miasto Ustrzyki Dolne	51
Mapa 5. Lokalizacja projektów inwestycyjnego na obszarze rewitalizacji	136
Tabela 1. Zestawienie wskaźników wykorzystanych w diagnozie obszaru zdegradowanego Gminy Ustrzyki Dolne	13
Tabela 2. Powierzchnia oraz gęstość zaludnienia w poszczególnych sołectwach Gminy Ustrzyki Dolne (stan na rok 2016)	15
Tabela 3. Struktura użytkowania terenu w 2014 r. w mieście Ustrzyki Dolne i w Gminie [ha]	17
Tabela 4. Liczba ludności, w poszczególnych sołectwach Gminy Ustrzyki Dolne (stan na rok 2014)	19
Tabela 5. Struktura ludności Gminy Ustrzyki Dolne w latach 2012, 2014 i 2016	20
Tabela 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego dla Gminy Ustrzyki Dolne	21
Tabela 7. Ludność Gminy Ustrzyki Dolne w wieku produkcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.	22
Tabela 8. Ludność Gminy Ustrzyki Dolne w wieku produkcyjnym w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.	23
Tabela 9. Liczba urodzonych i zmarłych osób oraz przyrost naturalny na 100 osób ludności	24

Tabela 10. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.	25
Tabela 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania stan na 2014r.....	27
Tabela 12. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg miejsca zamieszkania stan na 2014r.....	28
Tabela 13. Udział bezrobotnych kobiet zarejestrowanych w liczbie ludności wg faktycznego zamieszkania stan na 2014r.	29
Tabela 14. Liczba osób bezrobotnych do 25 roku życia na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania stan na 2014r.	30
Tabela 15. Powody korzystanie z pomocy społecznej na terenie Gminy Ustrzyki Dolne na przestrzeni lat 2011-2016	32
Tabela 16. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).	34
Tabela 17. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).	35
Tabela 18. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).	36
Tabela 19. Wykaz szkół podstawowych w Gminie Ustrzyki Dolne	38
Tabela 20. Ludność Gminy wg edukacyjnych grup wieku w latach 2012-2016.	38
Tabela 21. Dane liczbowe dotyczące infrastruktury edukacyjnej w gminie Ustrzyki Dolne w latach 2012-2015.....	39
Tabela 22. Wyniki egzaminów 6-klasisty w jednostkach pomocniczych Gminy Ustrzyki Dolne dane na rok 2015. ..	39
Tabela 23. Liczba stwierdzonych przestępstw ogółem na 100 osób wg miejsca zamieszkania (dane na rok 2014).	41
Tabela 24. Frekwencja w wyborach do organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego: sejmiki województw i rady Gminy na terenie województwa podkarpackiego na rok 2014.....	43
Tabela 25. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- demografia	44
Tabela 26. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- pomoc społeczna.....	45
Tabela 27. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- rynek pracy	47
Tabela 28. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej- bezpieczeństwo publiczne, integracja społeczna i wyniki egzaminów 6-klasisty.....	48
Tabela 29 .Wykaz publicznych dróg przebiegających przez Ustrzyki Dolne	50
Tabela 30. Drogi gminne w podziale na miejscowości (stan na 31.12.2017).....	52
Tabela 31. Dostępność do komunikacji zbiorowego transportu mierzona ilością przystanków autobusowych z przypadająca na liczbę mieszkańców (stan 31.12.2014r.).....	53

Tabela 32. Liczba instytucji kultury w Gminie Ustrzyki Dolne w podziale na miejscowości [2014r.].....	58
Tabela 33. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	61
Tabela 34. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg sektorów własnościowych na terenie Gminy Ustrzyki Dolne oraz w mieście Ustrzyki.....	64
Tabela 35. Klasy wielkości podmiotów gospodarczych w Gminie Ustrzyki Dolne w latach 2014-2016.....	64
Tabela 36. Dochody własne na 1 mieszkańca będące wynikiem udziału w podatkach.....	66
Tabela 37. Liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania dane na rok 2014 i 2016.	66
Tabela 38. Zabudowa mieszkaniowa w gminie Ustrzyki Dolne w latach 2012-2015.....	69
Tabela 39. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Ustrzyki Dolne	70
Tabela 40. Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 [2011r.].....	71
Tabela 41. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej stan na rok 2014	73
Tabela 42. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej stan na rok 2014.....	74
Tabela 43. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze technicznej	75
Tabela 44. Budynki z azbestem w Gminie Ustrzyki Dolne.....	84
Tabela 45. Sfera środowisko– wskaźniki: odsetek budynków z azbestem do utylizacji	85
Tabela 46. Zbiorczo wartości wskaźnika degradacji dla zjawisk społecznych	87
Tabela 47. Zbiorczo wartości wskaźnika degradacji dla zjawisk w sferach gospodarczej, technicznej, przestrzenno funkcjonalnej, środowiskowej.	88
Tabela 48. Delimitacja obszaru zdegradowanego znajdującego się w Gminie Ustrzyki Dolne	89
Tabela 49. Obszar zdegradowany Gminy Ustrzyki Dolne – powierzchnia i liczba ludności	92
Tabela 50. Przesłanki wyboru obszaru rewitalizacji.....	115
Tabela 51. Zestawienie projektów rewitalizacyjnych wraz z szacunkowymi kosztami i harmonogramem realizacji.	124
Tabela 52. Powiązanie zaplanowanych projektów inwestycyjnych z celami i kierunkami rewitalizacji.....	128
Tabela 53. Projekty-źródła finansowania	139
Tabela 54. Kompetencje Rady Miejskiej w Ustrzykach Dolnych, Burmistrza Ustrzyk Dolnych i Zespołu ds. Rewitalizacji w systemie zarządzania realizacja Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Ustrzyki Dolne.....	149
Tabela 55. Ramowy harmonogram realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji	151
Tabela 56. Wskaźniki monitoringu realizacji przyjętych celów rewitalizacji.....	153
Tabela 57. Przykładowy wzór zawartości rocznego raportu z monitoringu	155

<i>Tabela 58. Wykaz wybranych projektów z dofinansowaniem środków zewnętrznych.....</i>	<i>169</i>
<i>Tabela 59. Komplementarność źródeł finansowania.....</i>	<i>172</i>